Cel mai iubit dintre pămînteni

Marin Preda

Vol.3

PARTEA A OPTA

I

Rămăsei o clipă parcă suspendat, trecînd în revistă toate femeile care lucrau cu mine la *Oraca:* nişte grăsane vorbărețe şi simpatice, încă tinere, dar departe de a-mi fi aruncat vreodată una din acele priviri care sugerează disponibilitatea afectivă chiar fără intenție de finalizare într-o aventură sau măcar simpla prietenie colegială, puțină curte, acea multitudine de gesturi şi cuvinte care nu au altă menire decît să potențeze afecțiunea fundamentală pe care o avem pentru alții, de care sîntem cu adevărat legați şi îi iubim... verificări dacă mai plăcem şi altora... siguranța că nu ne-a pălit farmecul, seducția... verva pe care ne-o inspiră această certitudine, pe care o transmitem acasă celor care se simt prea siguri de noi... puțină nelinişte, puțină gelozie, pentru a ni se prețui apoi dulcea supunere, abandonul de sub plapumă... Nu citisem în privirile lor nici măcar atît, avem cu cine cocheta, pe tine nu te cunoaştem, parcă îmi spuneau, şi nici nu avem chef s-o facem, să te invităm la petrecerile noastre unde vin inşi chiar mai puțin cunoscuți decît tine, şi nici nu încerca să ne inviți tu pe noi, fiindcă o să te refuzăm politicos... Una era subalterna mea, alta era calculatoarea, alta (o tinerică frumoasă şi balaoacheşă, pesemne țigancă, totdeauna bine îmbrăcată şi coafată, stîrnind invidia pentru bluzele ei un colorit care arăta că nu le cumpăra din magazinele noastre, ca şi fustele cu croială străină, cismulițele elegante, jerseurile fine) secretara directorului, un ins totdeauna ursuz, care avea de îndurat gelozia nevestei pentru această secretară cu care cam semăna... dar cine suportă alături de bărbatul ei pe o alta, chiar dacă la birou şi chiar dacă ştie că îi e credincios?... Credincios, credincios, dar asta nu-l poate împiedica să... Directorul chiar îşi persecuta subalterna, doar-doar se va găsi cineva să-i spună nevestei că între el şi secretară, vezi, nu e nimic... Nu se găsea nimeni şi, chiar dacă s-ar fi găsit, nu asta dorea geloasa, ci "s-o dea afară pe tîrfa aia"... Om corect, şeful nostru făcea să i se audă răcnetele prin uşă cînd soția îi intra valvîrtej în birou şi îi făcea scandal... "...da' ce crezi tu, că asta e instituția mea personală să dau afară pe cineva numai fiindcă eşti tu smintită? Dar nu am dreptul, atîta timp cît îşi vede de treaba ei!..." Secretara însă chiar ținea la el şi, dîndu-şi seama că omul n-avea linişte în casă din pricina ei, vrusese să plece, cu toate că îi părea rău. "Un şef aşa de bun nu găseşti oriunde", dar se vede treaba că răul ştia el ceva, în locul ei ar fi venit alta, şi numai dacă ar fi fost o babă ştirbă istoria n-ar mai fi continuat... "deşi... mormăise el furios, am avut odată şi o astfel de babă, nu chiar ştirbă, dar cică mi-ar fi plăcut de ea că făcea pe mămica cu mine" şi i-a aruncat tava cu sandviciuri şi cafele în față, cînd a văzut-o că intră în birou... Ce nevoie, cică, am eu să mănînc sandviciuri şi să beau eu cafea făcută mîinile acestei... să mănînc şi să beau acasă şi să nu mă las lins pe gît ca un vițel de această vacă răscrăcărată... ce, adică, vreau să spun că acasă n-

are nimeni grijă de mine şi trebuie s-o las pe cotoroanța aia să-mi pună unt pe pîine... şi o feliuță de şuncă... şi o feliuță de roşie... şi o cafeluță... şi o franzeluță... (şi aici directorul îşi subțiase vocea şi îşi imita nevasta scos din pepeni). "Îți arăt eu ție, zice, cafeluță. O să-ți fac una de-o să-ți stea în gît, să te frigi cu ea, să te îneci cu caimacul..." "Aşa că nu pleci nicăieri, dacă din pricina asta vrei să pleci", îi mai spusese el fetei... "Tovarăşe director, cică se smiorcăise ea, măcar dacă am fi vinovați de ceva..." "Ei, da, asta ar mai lipsi, se înfuriase el, ia nu mai da aici apă la şoareci şi ieşi afară... Auzi, măcar dacă... Asta îmi scoate sufletul şi pentru laptele supt de la mama, dar să mai fim şi vinovați de ceva... Mi l-a şi scos, sufletul adică, şi mi l-a băgat pe-al ei în loc şi ăsta m-ar vinde înainte chiar să încerc eu să fiu vinovat de ceva. M-ar pune să-i mărturisesc totul dinainte." "Da, ştiu, continuase însă fata să se smiorcăie, e geloasă, şi e gelos şi prietenul meu cu care o să mă căsătoresc, vine cîteodată pe-aici şi stă pe capul meu să vă vadă, şi după ce vă vede se cară, şi ce-mi face pe urmă... De-aia vreau să plec, deşi n-aşi vrea..." "Atunci cară-te, ori spune-i individului că dacă îl mai prind pe-aici chem şoferul şi îl pun să-l dea afară cu paisprezece lovituri de pompă în cur..." povestise fata, însă de astă dată pufnind în rîs. Noroc că directorul străbătea aproape tot timpul regiunea în căutare de carne... Nu mai ştiam în ce stadiu se afla istoria...

Cine mai era deci, la noi, femeie? A, da, casierița... Doamna Munteanu... Care doamnă Munteanu?! Plecase... Predase casa şi... Mă ridicai, deschisei uşa de alături, unde se afla casieria, şi mă uitai îndelung la noua casieră, o figură învăluită în nedefinit, cu trăsături ascunse de părul care îi acoperea curgînd pe umeri obrazul... din pricina părului astfel pieptănat, adică mai degrabă nepieptănat, părea să aibă un chip alungit... Stătea la birou şi lucra... Venise la noi de vreo două săptămîni, dar luminozitatea lumii în care trăiam după moartea mamei făcea parcă să dispară umbrele cînd mă uitam în jurul meu şi vedeam lucruri şi oameni, animale şi străzi forfotind de mişcarea neîncetată a vieții... Schimbasem cuvinte de serviciu cu noua casieră, dar nu mă uitasem la ea, adică mă uitasem fără s-o văd, sau o văzusem fără să mă uit, vreau să spun că nimic din ea nu-mi atrăsese atenția, nu era nici frumoasă, nici urîtă, nu era nici diformă, nici statuară, mîinile ei, care îmi întindeau pe masă hîrtii la control, nu erau nici butucănoase, nici diafane, vocea, nici timbrată, nici şoptită... debitul doar îmi păruse vag excesiv ("de ce o fi vorbind asta prea mult?" gîndisem fără să fiu prea sigur că nu mă înşelam). Nu părea nici doamnă, nici domnişoară, oricum, nu purta verighetă, dar asta nu însemna că nu fusese divorțată sau nu era văduvă. Silueta ei avea formă, mai mult de ghicit decît de văzut, fiindcă rochia pe ea era prea largă, parcă şi-ar fi croit-o singură, tăiată rău în talie şi cu umflături la subsuori... fără decolteu... Picioarele... da, picioarele erau frumoase, cel puțin atît cît lăsau să se vadă poalele prea lungi, ale rochiei... Ochi negri, parcă prea mari, gură care, vorbindu-mi de cifre, încasări şi plăți, rămînea adesea întredeschisă, ca şi cînd privindu-mă s-ar fi simțit o secundă în prada unei amnezii, a unei curioase perplexități... "înțelegeți?", zicea revenindu-şi, şi vocea îmi părea că vine tot din lumea nedefinitului, era aproape şi totuşi departe, mi se adresa, şi totuşi nu simțeam impulsul natural de a-i răspunde, avînd în mod bizar senzația unei halucinații auditive... Mă uitam pe geam, ea continua cu explicațiile, reveneam, iscăleam documentele, hîrtiile foşneau, stiloul scîrțîia... Apoi linişte... apoi în această linişte începea să toace zgomotul rece, abstract, al maşinii de calculat...

"Dumneavoastră, zisei, mi-ați pus pe birou o floare?" Ea tresări. Se ridică în picioare. "Vai de mine, zise, v-am deranjat?" Mă posomorîi. Timbrul vocii ei nu

mai era incolor. Nu-mi dădui seama în acea clipă cum era de fapt, nu era însă verosimil şi nici cu putinţă să fie aşa cum era. Nu se putea să-mi răspundă cu o astfel de alarmă supusă în glas, încît sării, ca să spun aşa, înapoi în mine însumi. Nu prea departe însă, doar atît cît tresărim cînd, neatenţi, ne izbim de cineva şi spunem pardon, fără să ne uităm măcar la persoana cu care ne-am atins. "Nu, doamnă, mormăii parcă visător, dimpotrivă, vă mulţumesc pentru atenţie." "Îmi plac foarte mult florile, explică ea (într-adevăr avea pe biroul ei o vază plină) şi îmi imaginez că la toată lumea plac..." "În orice caz, adăugai şi eu, nu displac. E greu de conceput!"

Şi mă retrasei în biroul meu. (Nu mai am timp să povestesc ce s-a mai petrecut cu mine în săptămînile următoare, Ciceo mi-a făcut o vizită şi m-a anunţat că nu mai poate amîna procesul meu decît o dată; o lună, două, nu mai mult, îmi spuse el.) Atîta doar că pacea plină de lumină cobora parcă şi mai adînc în fiinţa mea şi în plimbările mele nesfîrşite prin oraş şi pe dealurile lui trăiam contemplînd parcă în mine însumi un gînd larg şi senin: "Sînt fericit, sînt liber... Sînt fericit, sînt absolut liber..." Am citit toate cărţile, şi nu sînt trist, şi nu trebuie să spun ca Faust: "clipă, opreşte-te!". Dimpotrivă, fericirea nu poate veni decît din scurgerea neîncetată a clipelor liniştite şi senine, fiindcă ce altceva e suferinţa decît o oprire a fiinţei noastre, o uriaşă inerţie care face să apese asupra ei tot ce există?

Cînd într-o zi avui un surîs, un surîs interior în jurul căruia clipele mele roiră asemeni albinelor şi îl alungară victorioase, purtîndu-mă apoi din nou prin poieni, unde adesea mă culcam cu faţa în sus şi adormeam contemplînd cerul, norii, "minunaţii nori", şi mă trezea asfinţitul. "Ia uite, gîndeam, de ce m-oi mai fi trezit? Ar fi fost aşa de bine dacă din somnul meu fericit aşi fi trecut în celălalt

marele somn, cel etern..." Nu era un gînd de moarte, nu simţeam că mă sorb "chemării de dispariţie"; ci un dulce regret că, învingînd în spirit marile spaime pe care ni le declanşează gîndul nefiinţei, corpul meu nu vrusese să mă urmeze, acum cînd era tînăr, cînd moartea lui ar fi fost frumoasă şi cînd eu m-aş fi contopit cu marele Tot fără să mă strîmb şi fără să horcăi... O luam apoi spre casă şi îmi părea totuşi bine că nu murisem, îmi aminteam de Silvia, de cărţile mele scrise sau de cele pe care vroiam să le mai scriu, bucurîndu-mă că le-am scris şi o să mai scriu altele, că am văzut-o săptămîna trecută pe Silvia şi o s-o mai văd ani nesfîrşiţi, fără să uit însă voluptuoasa apropiere de *Marea taină,* gîndind că o voi păstra cu mine mereu şi mă va ajuta să văd justa măsură a lucrurilor, zădărnicia pasiunilor, sminteala conflictelor în care trăim încleştaţi, iluzia că am putea fi fericiţi prin cineva.

...Şi toată viaţa mea se va schimba
La un cuvînt al tău...

Auzi! Nu! Aveam "lentilele mele" ca şi Spinoza (mai puţin praful din şlefuirea lor care îi adusese moartea în plină maturitate), cifrele şi registrele de contabilitate care n-aveau în ele nimic nociv, aveam, ca şi Rousseau, notele mele muzicale de copiat, rău plătite, ca şi ale aceluia, dar nu mai puţin decît erau plătiţi alţi umanoizi. Şi aveam oraşul meu, cu frumoasele lui dealuri şi ameţitoarele păduri... Simţeam, realmente, rătăcind pe potecile lor, o ameţeală... mirosurile de răşină, de urme de jivine, susurul pîraielor, tăcerea copacilor, înalta lor semeţie, foşnetul paşilor mei călcînd peste straturi de frunze şi crengi moarte, îmi pricinuiau o intensă beţie lucidă. Fiorul era de

singurătate absolută, fiindcă nu împrumutam pădurii simboluri şi nici nu mă simţeam văzut de ea cu priviri familiare. Nici o "corespondenţă", deşi îi simţeam ecourile care de departe se amestecau cu mirosurile, culorile şi sunetele... *qui chantent les transports de l'esprit et des sens...* Mă străduisem cîtva timp să obţin această corespondenţă, puneam mîna cu afecţiune pe scoarţa aspră a unui gorun, îi vorbeam, turburam tăcerea printr-un strigăt, chemam pădurea, dar descoperii curînd că nici gorunul nu simţea mîna mea vie şi caldă pe trunchiul lui şi nici sufletul pădurii, pentru că, inexistent, nu-mi va răspunde la chemare... *Marea taină* era prezentă în mine şi prin ea înţelesei că natura nu e plină de sufletul nostru, deşi ne naştem cu acest miraculos sentiment, trăim veşnic cu el credem cu putere în realitatea lui şi în clipe de disperare ne adresăm munţilor, care nu ne-au făcut nimic, norilor şi apelor şi pădurilor, să ne redea ceea ce le-am dăruit (investiţie naivă!), sufletul nostru intact şi pur, ca să scăpăm de cel murdărit de oameni şi de noi înşine. Strigi, dar pădurea tace. Ecoul îţi întoarce doar propriu-ţi glas, propria-ţi desnădejde...

De aici venea libertatea mea: descoperind moartea şi trăind cu intensitate scurgerea armonioasă a clipelor lor, mă eliberam de iluzia vreunei fraternităţi cu natura, refugiul sufletelor rănite... Nu, natura nu putea fi pentru noi, cei care nu lucram în mijlocul ei, decît un frumos mormînt. (De aceea, desigur, Socrate se ferea de ea, nu văzuse marea decît o dată, ca soldat...) Ce mă atrăgea atunci? Viaţa spiritului, dar şi a trupului (îmi dădeam bine seama), devenea intangibilă, cum intangibil era copacul pe care puneam mîna, cum intangibilă era şi tenebroasa pădure, chiar dacă nu mîna aşi fi pus-o pe copac, ci securea, şi chiar dacă mii de securi ar fi doborît şi întreaga pădure... Te simţi, nici vorbă, copac, cum se simte călăreţul cal sau cum ne simţim stea, dacă privim cu intensitate una din ele pe bolta cerească... Altă iluzie! Socrate însă privise doar în el însuşi şi s-a simţit intangibil chiar şi atunci cînd a fost silit să bea cucută... Ce îi trebuia lui să privească marea? Noi însă ne temem de ceea ce am putea descoperi dacă am privi insistent în noi înşine... Golim paharul, nu de cucută, ci de vin, ne ferim privirea şi începem să urlăm, încredinţaţi că asta e viaţa, şi nu urlete scoatem, ci cîntece de triumf... Iar pentru divertisment năvălim şi prin păduri...

II

...Într-o zi, pe la prînz, telefonul de pe biroul meu sună prelung, aşa cum îl auzim în ureche cînd sîntem chemaţi de către operatoare chiar şi după ce am ridicat receptorul: vocea centralistei îmi repetă numărul. "Da", zisei. "Vorbiţi cu Mangalia!" "Alo, domnul Petrini?" auzii din mari depărtări vocea parcă pe cale să se stingă a unei femei. "Da." "Vă urez la mulţi ani!" "Dar cine e acolo?" zisei, nici mirat, dar nici nepăsător. (Îmi amintii în clipa aceea că azi era ziua mea de naştere, pesemne vreo rudă, vreo mătuşă sau verişoară, se gîndise la mine să-mi ureze la mulţi ani, deşi niciodată...) "...Ştiţi, continuă vocea, am reuşit să obţin o repartiţie la mare. Peste o săptămînă mă întorc..." "Da' cine e?" repetai, de astă dată curios, mai ales că mi se dădeau cu un glas nu lipsit de o vagă afecţiune detalii asupra întoarcerii, ca şi cînd asta m-ar fi privit cît de cît... Îşi spuse numele. Era casiera. "Mulţumesc, domnişoară, zisei, vă urez şi eu vacanţă plăcută."

Şi mă pregătii să închid. Dar ea continuă: "Parcă sînteți supărat de ziua dumneavoastră." "Da, zisei, sînt cam supărat..." "S-a întîmplat ceva?" "Asta n-are treabă", gîndii, totuşi îi spusei ceea ce n-aşi fi vrut să spun, din inerție, oricum ca un răspuns la un semn colegial, că se gîndise să mă felicite. "Da, mi s-a întîmplat, azi-dimineață am vrut să golesc vaza de flori de pe biroul meu (în care ea continuase din ziua aceea să-mi pună din cînd în cînd cîte-un fir), ştiți, se uscase... adică, după ce ați plecat... şi cînd am golit-o, s-a spart în mîinile mele în opt bucățele, fără să fi lovit-o de ceva..." "Ei şi?" "Semn rău, strigai fără nelinişte, dacă se spărgea în două n-avea nici o importanță, dar în opt!..." "Ei, ce e cu opt? Ce importanță are?" "Ştiți, opt culcat e semnul infinitului... moarte, doamnă!" "Aveți pe cineva bolnav?" "Nu, dar bunicul e foarte bătrîn!" "Da, zise ea, dar fiți liniştit, n-o să se întîmple nimic, cîte semne de-astea n-am avut eu şi nici unul nu s-a adeverit..." "Oricum, vă mulțumesc de urare..." "Vă spun, n-o să i se întîmple nimic bunicului..." Şi repetă apoi, înainte de a-mi spune la revedere, data întoarcerii, cu aceeaşi vagă sugestie de afecțiune ca şi cînd eu aşi fi aşteptat-o dacă nu cu nerăbdare, oricum cu acelaşi interes cu care ea se gîndise la mine şi îmi telefonase.

Şi atunci avui acel surîs interior. Se interesase, deci, de data naşterii mele sau o aflase din întîmplare... O reținuse, însă... Plecase, aşadar, de pe plajă sau de la hotelul respectiv, se dusese la Telefoane, făcuse comanda... Aşteptase pînă i se dăduse... Atîta timp cu ghidul la cineva care îi era complet străin? Dar eu? Ce rost avusese să-i spun istoria cu vaza? Cu adevărat rămăsesem surprins cînd, răsturnînd-o în chiuvetă s-o golesc de apa stătută, mă pomenisem cu ea bucățele în mîinile mele... Şi era adevărat că mă gîndisem la bunicu... Dar de ce să-i fac tocmai ei astfel de confidențe? Fiindcă din dimineața aceea nu mai schimbasem nici un cuvînt cu ea. În afară de cele referitoare la sumele încasate şi plătite de *Oraca,* iar în ceea ce priveşte repetarea gestului cu floarea... hm! observam doar cînd nu mai era, cînd se veştejea în vază şi o aruncam pe geam cu apă cu tot... şi stătea goală cîteva zile pînă să reapară, proaspătă şi strălucind parcă de încîntare în culorile ei, fără să mă incinte însă şi pe mine... dar, după cum îi spusesem, fără să-mi displacă... Ar fi fost într-adevăr greu de conceput...

Dar cui îi displace o reacție de supunere? Avusese, vorbind la telefon, aceeaşi voce ca în dimineața cînd o întrebasem dacă ea îmi pusese floarea pe birou şi înaintea oricărei reflecții se ridicase în picioare... O fi fost persecutată acolo de unde se transferase de vreun contabil grobian? Nu era exclus! Zîmbii iarăşi, şi amintirea ei se topi în lumina care mă inundă şi dinafară, contemplînd îndelung prin fereastră bogata zi de august... Îmi strînsei hîrtiile mele contabile fără să mai aştept ora trei, cu gîndul să mă duc totuşi să-l văd pe bunicul, fiindcă istoria cu vaza îmi reamintise că nu-l văzusem de aproape o lună şi putea fi totuşi bolnav. La vîrsta lui şi un guturai poate fi... Îi cumpărai un pachet de țigări şi ziare. De la moartea mamei începusem să-l vizitez mai des, mai ales după ce observai într-o zi, privindu-l cu atenție, că ochii şi sprîncenele lui semănau aievea cu ale ei, restul chipului fiind desfigurat de bătrînețe ca să mai pot descoperi şi alte asemănări. Nu uitam cum reuşise el s-o intimideze pe Matilda, în acea seară cînd sărbătorisem cu întîrziere naşterea şi botezul Silviei. Ghicisem atunci în el bărbatul de modă veche, care nu putea concepe să acorde în sinea lui femeii un locşor cît de mic, oricîte viclenii, ură sau iubire i-ar fi asaltat din partea vreuneia cît fusese tînăr, sau din partea bunicii, după ce se însurase şi îi făcuse atîtea fete. Şi asta în mod firesc, natural. Ar fi trebuit de pe atunci sau poate chiar încă de mic să aflu de la el

secretul acestei inocente trufii masculine, care nu însemna nici nepăsare, ca la tata, şi nici lipsă de afecţiune, fiindcă ţinuse totdeauna la bunica şi nu călcase, cum se zice, niciodată pe de lături. Îl aflase mama acest secret, îl moştenise...

În ultima vreme se simţea umilit că îi căzuseră toţi dinţii din faţă şi cei de jos nu mai întîlneau nimic sus, decît gingiile. Asta îi deforma gura, pe lîngă faptul că nu mai putea muşca pîinea... "Bunicule, îi spusesem, pune-ţi o placă. Toată lumea, unii chiar foarte tineri, păţesc chestia asta." "Da, îmi răspunsese, am ajuns să trimitem sateliţi în jurul pămîntului, dar ca să găsim ceva să nu ne cadă chiar toţi dinţii din gură, la asta nu ne pricepem." "Ba cum să nu, am auzit că americanii ţi-i scot pe toţi din gură, chiar de mic, şi îţi pun alţii în falcă, cu holşuruburi. Cică mai buni, nu se cariază. Actriţele astea ale lor cu dantură frumoasă, crezi că e dantura lor naturală?" "Îi bag în mă-sa cu holşuruburile lor, mie îmi trebuie măselele mele de pe vremuri, cînd spărgeam cu ele şi sîmburi de măsline", răspunsese el furios. Totuşi acceptase să-l duc la un dentist, dar se plîngea pe urmă că nu putea mînca liniştit cu porcăria aia din gură, îi sîngerau gingiile... Pînă la urmă se învăţase...

Îmi plăcea să beau cu el o sticlă de vin (şi adusei şi acum una) fiindcă o chema şi pe bunica, şi îi sticleau ochii de plăcere cînd o vedea cum se chercheleşte după o jumătate de pahar şi începe să îndruge verzi şi uscate..."Ce-i fi mai aşteptînd tu de la viaţă?!" îi spunea ea încercînd să se răzbune prea tîrziu că îl servise atîta amar de vreme, că nu ştia nici acum să-şi ia un pahar singur, iar el îi răspundea cu veşnica istorie cu dulapurile de care era casa plină, cerute de ea înadins ca nimeni să nu se poată descurca în ele (un pahar e într-un dulap, dar în care dracu dintre ele!?). Vechi ranchiune uscate de sevă, că nu i-a făcut şi el niciodată în viaţă un cadou. "Păi dacă ţi-l făceai singură?! răspundea bunicul în prada unei mari veselii, bucuros că îşi amintea şi el tot atît de bine cum devenea chestia, vream eu să-ţi cumpăr o rochie, te găseam cu ea acasă luată de tine! Atunci de ce să-ţi mai fi cumpărat eu alta?" "Aşa, de schepsis", zicea şi bunica. "De schepsis o luasei tu, să nu zic eu că ţi-am făcut un cadou, să spui acum, cînd nu mai ai şi tu ce spune, că nu ţi-am făcut şi nu ţi-am dres. Ce-ai mai fi avut tu acum de zis dacă îţi luam?..." "Aşi mai fi avut!" "Ei, ce-ai mai fi avut?" "Să pui şi tu mîna şi să ai grijă de fetele alea." "Şi tu ce treabă aveai? (Bunicul îmi făcea cu ochiul!) Sau credeai că de-aia te-am luat eu, să stai, să tai frunză la cîini?" "Taci că te-ai momorît tu cu treaba!" (Bunica începea să se cherchelească, stîlcea cuvintele.) "Aşa cum m-am «momorît» eu, am cumpărat casa asta din leafa mea, şi tu ce-ai făcut?" "N-am făcut nimic... hîc!" "Mai bea ce mai ai în pahar, ne mai distrăm şi noi pe-aici..." "Nu mai *bau,* că nu sînt beţivă ca tine, mă duc să mă culc, că eu m-am sculat de dimineaţă, nu ca tine care stai şi gogeşti în pat şi tragi la băşini de s-aude pînă în vecini..." "Şi ce vezi tu rău în asta?... Nemţii, de pildă, nu poţi să zici că nu sînt un popor civilizat, dar cînd îi vine unuia să tragă o..." "Mai taci din gură, îţi merge gura tranca-fleanca..." "mere acre!" rîdea bunicul.

Nu era adevărat că gogea în pat. Îl găsii trebăluind prin mica lui grădină, unde avea cîţiva stupi. Era puţin agitat şi îmi spuse că am căzut la ţanc, de dimineaţă a descoperit în salcîmul din spatele casei un roi de albine sălbatice, şi că să-l ajut să-l prindă... A încercat el, dar de, nu-l mai ţin picioarele să stea pe scară. Începui să rîd. "Dar de ce roiurile astea cad tocmai la dumneata, bunicule? După cîte ştiu, te-ai apucat de albinărit fiindcă ţi-a nimerit într-o zi, tot aşa, un roi ca ăsta în salcîm..." "Cum nu? zise bunicul. Nu costă nimic! Doar stupul cu fagurii, o nimica toată. Trebuie să fii prost cînd ai o grădină şi poieni în jur şi să nu te ocupi de albinărit. Ce e mai bun ca mierea?" "Aşa e,

bunicule, vechii greci o băgau şi în vin..." "În vin? se miră el. Şi nu-i apuca cufureala?" "Cine ştie, poate că tocmai de-aia îl amestecau aşa, să poată pe urmă să mănînce iar. Le plăcea să stea mult la masă şi să discute, stăteau aşa într-o rînă, la o masă sub formă de potcoavă." "Şi ce discutau?" mai zise bunicul bîjbîind în noul stup, pregătindu-l să primească roiul sălbatic, vîrînd în el faguri cu miere, să aibă noile-venite, pentru început, ce să mănînce. "Discutau despre tot ce există", zisei. "N-aveau treabă!" mormăi el cu afectare, el care avea şi ai fi zis că găsea în asta un mare rost, uitînd că în viața lui, în afară de faptul că de la ghişeul lui elibera atît noilor-născuți, cît şi morților, unora certificate de venire pe lume, altora de plecare, altceva nu mai făcuse. Nu-şi mai aducea pesemne aminte că pierduse atîția amari de ani uitîndu-se la alții cum jucau biliard şi table. El nici măcar nu juca, se uita doar... - e drept, era un chibiț de prima clasă, nu exista să piardă cineva dacă îl avea pe el alături (exclama el ridicînd un deget în sus cu mîndrie, ca şi cînd a chibița era şi ăsta un secret, nu orice nătărău avea darul să influențeze astfel hazardul). Cîştigătorul făcea apoi cinste... Aşa se explica, poate, cum reuşise el să-şi cumpere o casă? Nu cheltuia bani pe băuturi! Bunica ştia bine, leafa i-o dădea ei întreagă şi nu-i mai cerea apoi nici un leu îndărăt pînă la următoarea. Iar bunica îi punea bine! Desigur, o socoteală cu creionul în mînă putea fi, în acest sens, revelatoare, ca şi în cazul acelor fumători care nu cumpără țigări: au alții, şi cine te poate refuza cînd, cu candoare sau în treacăt, sau prietenos, sau necăjit, zici: "dă-mi o țigare" '? Sînt atîtea feluri de a-ți păstra intacți banii din buzunar, după cum nu mai puține de a te pomeni fără ei... ca să te miri apoi după ani cum dracu au reuşit unii să-şi facă şi să-şi dreagă un rost mai bun decît al tău, şi asta uneori, ba chiar adesea, cu o leafă mai mică decît a ta... "Bravo, bunicule! zisei cu glas tare, e o chestie!" "Ce chestie!?" se miră el. "Să faci rost de ceva fără să te coste nimic! Acum o să ai un nou stup." "Păi cum! Nu albinele costă, se înmulțesc repede, regina... Am auzit de unul care a comandat pe vremuri o regină tocmai din Italia şi i-au trimis-o cu avionul, aşa într-o cutiuță specială... Stătea şi ea, săraca, în cutiuța aceea. Noi o să prindem acum una din salcîm..."

Şi bunicul îmi spuse ce aveam de făcut. Aprinse un mototol de cîrpe pe care îl agită să scoată fum, îl legă de vîrful unei prăjini care avea ceva mai jos un fel de căciulă mare din sită şi îmi dădu toată chestia asta să mă urc cu ea pe scară. Văzui roiul. Se prinsese foarte sus, într-un loc în care se întîlneau trei crăci groase ale salcîmului, şi albinele sburau în jurul lui în largi spirale... În lumina soarelui păreau ele însele parcă rupturi de raze materializate... cam nervoase, chiar agresive... cîntecul pe care ți-l sugera acest zumzăit al lor părea mai puțin paşnic şi monoton decît al celor de jos ale bunicului, şi nimic, parcă, nu te asigura că nu vor năvăli peste tine dacă vei încerca să le turburi sau să te apropii prea mult. "Bunicule, strigai, astea sînt mai rele, dacă mă înțeapă?" "Nu fi bleg, zise el, ai să vezi cum or să pice toate una cîte una în căciulă, ca nişte proaste..." "Şi regina?" "Cu regină cu tot, cît e ea de regină!"

Ridicai prăjina încet pînă plasai căciula de sită sub roi şi începui să aştept, curios să văd şi eu ce-o să se întîmple. Fumul însă se ridica în sus şi roiul nu reacționa.

"Bunicule, strigai, cît trebuie să stau aşa?" "Stai acolo, că nu te doare mîna", răspunse el supărat... Parcă ar fi sancționat un copil care nu înțelegea aşteptarea. O boare de vînt făcu să freamăte salcîmul. Se lăsă o tăcere! "Dă-te jos!" strigă bunicul neglijent şi disprețuitor. Coborîi, totuşi, cu grijă, şi nu mă mirai, cum nu se miră nici el, cînd văzui căciula de sită plină de albine. Erau

numeroase şi cuminți (şi văzui şi regina de trei, patru ori mai mare decît o albină), ca şi cînd ar fi ştiut că fuseseră găsite tocmai de cei pe care îi aşteptau, aceşti uriaşi care ştiau mai multe despre vînt, ploaie, zăpezi şi îngheţuri (decît mica şi captiva lor regină) şi le pregăteau ei aşa nişte căsuțe unde să petreacă iarna, iar vara să-şi caute florile şi să-şi depună mierea, în timp ce regina, după ce avea să sboare în azur cu trîntorii după ea, să umple apoi stupul cu albiniţe. "Vezi, zise bunicul după ce le vîrî înăuntru, albina face miere pentru ea, dar ne rămîne şi nouă. Omul face aşa? Face pentru el, şi tot nu se satură, nu-i mai ajunge... Astea au legea lor, cînd trîntorii se înmulțesc prea tare, îi mai omoară, în timp ce noi..." "Păi cum să afli, bunicule, care dintre noi e trîntor? La ele e simplu, trîntorul nu face miere, e clar, la noi, hm! încearcă să afli... Şi pe urmă să-ți spun drept, ar fi cam trist să fim ca albinele!" "De ce?" "Păi gîndeşte-te! Sînt nişte sclave! Alte gîze se zbenguiesc, se înmulțesc singure, la albine numai regina are acest drept..." "Aşa le-a făcut pe ele natura! filozofă bunicul. Du-te mai bine şi adu nişte pahare să bem sticla aia aici..." "S-o chem şi pe bunica?" "Cheam-o! zise. Mai rîdem p-acilea, hi-hi!"

Dar nu apucarăm să rîdem de ceea ce aşteptam, o ciudățenie! bunica ţinu la băutură cu noi, nu se chercheli nicidecum, ba chiar, după ce terminarăm vinul, o auzii că zice: "Şi tu de ce ai adus numai o sticlă? (Şi arătă sticla goală cu degetul.) Nu ne-a ajuns nici pe-o măsea." Pe mine mă apucă un rîs care nu se mai termina, în schimb bunicul se enervă: "Încearcă tu, îi zise, să te ridici de pe scăunelul ăla. O să vezi cum o să te pomeneşti cu nasu drept în stupu ăla, să te mănînce albinele..." "Hi-hi, făcu bunica, şi se ridică şi o luă spre casă călcînd nu foarte drept, ci absolut normal. Încearcă tu să te ridici, zise, dar pregăteşte-te să te sprijini de Victor... Mă duc să aduc eu o sticlă... Am eu una pe care am pus-o bine..." "Ce-o fi cu ea?", zisei izbucnind iar în rîs. Dar bunicul n-avea destul humor să înțeleagă că se poate întîmpla şi asta, cine ştie, o fi mîncat bunica bine, o fi dormit straşnic, o fi băut vreo cafea...

Se întoarse cu gustări, sardele sărate (o fi mîncat sardele?!), friptură rece de vacă, măsline, brînză, castraveți murați... Numai sărături. Puse tava jos în iarbă, cu tacîmuri pe ea, şi se întoarse să aducă sticla aceea... "E vin negru, zise ea, puterea ursului..." îmi trecu prin cap, auzind cît de firesc pronunțase ea calificativul acesta din jargonul băutorilor, că de fapt pînă atunci se prefăcuse doar că se cherchelea, anume pentru ca într-o bună zi să-şi bată joc de bunicul. Mă stăpînii din răsputeri să-mi reprim veselia. Bătrînul ar fi putut să se irite foarte tare şi petrecerea noastră să se strice. "Bunico, zisei, fii atentă, vinul e înşelător, îți lasă impresia că poți să-l bei fără grijă şi pe urmă odată te pomeneşti că se învîrteşte pămîntul cu tine!" "Ei şi! zise. Te duci şi te culci, şi cînd te scoli nu mai ai absolut nimic..."

Adică făcuse chestia asta de nenumărate ori!? "Aha, zise bunicul sarcastic, eşti versată! Bei în secret!" "Da, că mi-e frică de tine. Hai noroc, Victore, lasă-l pe asta, care în viața lui n-a ciocnit şi el un pahar acasă!"

Abia destupasem sticla, îi turnasem ei, şi parcă ar fi vrut să nu-i torn şi lui. Ciocnirăm noi doi, bunicul, furios nu se atinse de pahar. "Să fie pentru odihna bietei Silvia, maică-ta, că s-a dus, săraca! O să ne ducem şi noi, nu tu, care eşti tînăr şi ai viața înainte, uite, ăsta, care face degeaba umbră pămîntului, crede că a realizat scofală mare în tinerețe..." "Bunico, dar ce-ai fi vrut să realizeze?" zisei prins de un interes extraordinar să aflu deodată de la ea ce e tinerețea, ce e viața şi ce-ar trebui să realizăm ca să avem dreptul să facem pînă tîrziu umbră pămîntului. Atacase sardelele, deci nu mîncase. O lăsai să înghită, apoi, în timp ce înfulecam eu însumi: "Ce se poate realiza? Serios! (Nu

prea merg sardelele cu vin roşu!)." "Astea sînt prostii, zise ea, am auzit că japonezii mănîncă dulcele înainte de masă, încep cu prăjiturile şi pe urmă mănîncă orezul ăla al lor cu bețigaşele alea (cum or fi putînd!). Unii mănîncă pisici, cîini, dracu să-i pieptene!" "Nu mi-ai răspuns la întrebare'", zisei. "Ce întrebare?" "Ce-ar trebui să realizăm ca să avem dreptul să facem umbră pămîntului?" "Ce-ar trebui?!" "Ei da!"

III

Şi aşteptai să aud răspunsul, chintesența unei vieți trăită de o femeie care născuse de trei ori şi care venise în întîmpinarea bărbatului fericită că scapă dintr-o familie în care sărăcia era parcă o zeiță protectoare: era invocată cu mîndrie! Noi, ăştia săracii... Eşti sărac, nu fi şi fudul... Sărăcia? Munciți dacă vreți s-aveți! Şi săraci şi proşti, cum e mai rău! Filozoful ăsta, care şi cînd punea un copil să-i tragă pantalonii avea aerul unui rege asistat de intimii săi la toaleta de seară ("şi cînd îşi scotea pantalonii lui rupți în fund se uita la noi ca un împărat", povestise bunica odată), era un instalator care ar fi putut trăi bine dacă străbunica, mama bunicii, ar fi ştiut să răspundă străbunicului ce-a făcut ea cu banii. Arăta atît de zăpăcită, încît el se resemna în fața acestui mister după atîția ani de încercări să afle ce era cu banii... Banii obişnuiți, banii pe care instalatorul i-i dădea să facă piața şi să hrănească o numeroasă familie... Şi dacă străbunicul ar fi fost în stare sau dacă ar fi vrut s-o ia din scurt şi s-o întrebe, ar fi aflat, desigur, cînd îşi cumpărase ea scurteica aceea de catifea sau rochia aceea mov care o întinerea şi o făcea atît de frumoasă... "Păi dar! spunea bunica, închidea ochii şi pe noi ne ținea cu curul gol... Lăuda sărăcia, că toți oamenii mari s-au născut în sărăcie, dar nu spunea că oamenii ăştia mari, părinții lor adică, au pus mînă de la mînă să-şi dea copiii la carte, în timp ce pe noi..." Fugiseră toți de-acasă, aproape de mici. Unul ajunsese frizer la Bucureşti, altul subofițer în armată, o soră se măritase cu un mecanic de locomotivă... Ce mai, toți oameni mari, atît de mari că uitaseră de unde au plecat, nici cînd le-au murit părinții n-au dat pe-acasă, dar s-au trezit pe urmă că au dreptul la o curte pustie, la un acoperiş dărăpănat, la nişte țăruşi care sprijineau o nenorocită de vie care ajunsese să facă doar un fel de aguridă cu bobul pe jumătate uscat... Iar ea, bunica, reuşise să ajungă dactilografă la aceeaşi primărie unde bunicul era funcționar la starea civilă. Ce reuşiseră împreună? Să țină mulți ani piept, în casa părinților ei, frizerului, subofițerului şi mecanicului de locomotivă, pînă ce "lichidaseră" moştenirea şi cumpăraseră mai întîi un teren şi îşi făcuseră apoi casa lor. "Cum, bunico, dar ai făcut-o pe mama!", gîndii în timp ce îi aşteptam răspunsul care ştiam dinainte că nu va fi, adică nu mai era demult în mintea ei chintesența unei vieți.

Crescîndu-şi fetele ei, spălîndu-le la fund, țipînd tot timpul la ele, devenise roabă, o involuție, devenise analfabetă, fiindcă anii de şcoală ai fetelor nu însemnaseră pentru ea decît tot rufe spălate, veşnice rufe murdare, veşnice bluze pătate de cerneală, cazanul, veşnicul cazan de fiert apă, în timp ce într-altul fierbea în bucătărie veşnicul borş cu carne care strîmba veşnic nasul domnişoarelor: "Tot borş, mamă?". Şi nici o revelație: ceva, aşa, deosebit, aşa, un semn că una dintre ele o să ajungă împărăteasă... "Nişte natantoale", se înseninase bunica întru tîrziu... "Făăă, le spunea după ce se făcuseră mari, cu acel limbaj popular şi crud care i se impusese fiindcă un altul se îndepărtase

de ea tot mai mult, o să vedeți voi căcat de bărbat în curtea voastră cînd o să-mi crească mie floare în ureche. Şi nici atunci!" Adică nici după moartea ei! Nu se adeverise, fetele se măritaseră bine. Nu mai avea de mult nimic cu ele, avea cu bunicul. Şi fiindcă descoperisem că bunicul semăna cu mama, încercam să-l protejez, intuind că ranchiuna bătrînilor, prilej de vesel divertisment pentru nepoți, nu e mai puțin otrăvită pentru cel care e, dintre ei, mai bătrîn.

"Să nu faci iconomie!", zise bunica semeață. Bunicul se uită la mine. Eu la el. Apoi amîndoi la ea. "Adică cum?" zise el cu o condescendență stupefiată. "Aşa, în viață!" "În viață, ce, fă?", reluă el ca şi cînd ar fi fost scos din pepeni, dar vorbea totuşi cu grijă, cum vorbim cu cei arierați mintal, să nu pățim ceva. "Aşa, să nu faci iconomie!" "Adică?!" insistă el răbdător, dar la marginea răbdării. "Am înțeles, bunicule, intervenii cu gravitate (puteam să înțeleg mai repede, era normal! eram mai tînăr!). În viață adică, aşa, cît trăieşti, să nu faci economie!" "Economie la ce?" "La una, la alta, la bani, la orice. Nu aşa, bunico?" "Şi la minte!" adăugă ea. Asta chiar n-o înțelesei nici eu, ori era prea subtil, ori era o înțelepciune populară insondabilă. Nici bunicul nu vedea cum ar putea cineva să facă economie cu propria-i minte. "Să nu te menajezi, adică, zise el, să-ți pui mintea la contribuție? Asta vrei să spui, fă?"' Ea negă cu degetul foarte energic: "Am spus eu bine aşa cum am spus", zise ea cu o trufie cam neroadă, pe care o au toți cei cărora le scapă din gură ceva ambiguu, care dă de furcă celor de față. "Să lăsăm deocamdată mintea la o parte, zise atunci bunicul cu un humor filozofic, şi să ne rezumăm la bani. Ai zis şi de bani, nu?" "N-am zis nimic de bani. Victor a spus, eu n-am spus." Vroia să rămînă cît mai mult în domeniul indefinitului, să nu cadă în cursă, dar bunicul o mirosi: "Ba ai spus, degeaba îți iei vorba îndărăt, la bani te-ai gîndit, că aşi fi făcut eu prea multă «iconomie» (o ironiză el), nu te-am lăsat să-ți umpli dulapurile cu bulendre, ca taică-tu pe maică-ta. Asta e ceva nou, pînă acum ai zis că rău au făcut..."

Foarte blînd era bunicul, dar ironia lui era foarte eficace: bunica se enervă: "Poți să zici orice! N-am spus nimic de bani!" "Aha! reluă el, au fost buni!" Niciodată, pesemne, nu reuşise ea să-i dea replica în acest punct, deşi ideea ei cu "iconomia" ar fi putut fi mortală: să faci o viață întreagă pe chibițul şi pe urmă să îmbătrîneşti, chiar că nu mai avea rost să faci umbră pămîntului, dar bunicul era atît de plin de sine încît această suliță svîrlită în el nimerea într-o platoşă groasă. Nu făcuse şi ea "iconomie"? Degeaba insinua că regreta că nu trăise şi ea ca maică-sa, o cochetă, care stîrnise invidia cartierului, păstrase dragostea şi supunerea bărbatului, iar căsătoria şi copiii n-o împiedicaseră multă vreme să se ducă şi să danseze mai departe pe la baluri şi serate, ca şi cînd (şi fără să-i stea rău) ar fi rămas tot domnişoară. Pînă tîrziu, dimineața întîi se dregea şi se sulemenea şi apoi se apuca de treabă. Ce treabă?!

Femeia care iubeşte
Spală noapte şi cîrpeşte
Se scoală de dimineață
Şi-şi dă buza la roşeață
Sprîncenele la albeață.

De unde! Le punea tot pe ele, pe fete, să spele şi să gătească, încît mîinile lor erau veşnic înroşite, în timp ce pe ale ei şi le păstra albe şi catifelate. Iar "împăratul" cu pantalonii rupți în fund le făcea teoria sărăciei. "Trăieşte-ți viața, Victore, şi nu te lua după ăsta, rupse ea tăcerea. Copiii!? Ce sînt copiii?

Numai ponoase!" "Da, bunico, zisei, asta cînd îi ai! Dar ia să nu-i ai?" "Păi parcă ea ştie ce spune? zise bunicul. Ascultă-mă pe mine, asta dacă ar fi niţel mai tînără ar fi în stare să se mărite. Ar avea-o de model pe madam Letiţia, soţia farmacistului, bunică şi ea, dar ştii ce-a făcut ?" "Nu ştiu!" "Ştii, sau nu ştii? A luat *Gerovital,* da' a luat, nu glumă, bărbatu-său i l-a adus, şi ăla nerod, şi au apucat-o pandaliile, s-a amorezat de unul şi a fugit dracului de-acasă, s-a dus după el, pe undeva pe la Craiova, un tehnician de la Electroputere, dar originar de-aici de la noi din cartier (venise în concediu). Un spelb cam jigărit, dar mult mai tînăr decît ea... Nu vrei, i se adresă el bunicii, să iei şi tu *Gerovital?* Ce mi-e şaptezeci de ani? O nimica toată, te face de cincizeci şi te-ai aranjat..." Bunica chicoti: "Hi-hi! De ce nu iei tu!"

"Ne primiţi şi pe noi?" se auzi atunci, de după gardul care despărţea cele două grădini, glasul vecinului. "Da, cu plăcere, dom' Chiriţă poftiţi", răspunse bunicul. "În cazul ăsta, permiteţi să venim şi noi cu o sticlă", zice dom' Chiriţă şi se întoarse şi intră apoi prin curte. Împreună cu madam Chiriţă, o doamnă încă tînără, cu chipul arămiu, puţin e*mpetŭ,* şi din pricina asta fără riduri, dar cu părul albit complet, însă bine coafat, o distinsă cucoană... Bărbatul, maistru electrician, avea şi el tîmplele brumate, dar nici un pic de distincţie, arăta alături de ea ca un căruţaş, fără acea tentă de asprime virilă a celor care, pe drumuri, se călesc sub ploi şi vînturi reci... Bunica spunea că pe vremuri, cînd era şi el mai tînăr, fusese odată "bicarbonizat" pe un stîlp cu secerile acelea la picioare... Zăcuse prin spital... "Trăim încă bine, noi ăştia de la marginea oraşului, zise dom' Chiriţă aşezîndu-se voios pe pămînt, ca un ţăran, în timp ce eu ofeream taburetul meu doamnei. Pînă or să ajungă la noi blocurile (că aşa am auzit, că or să ne dărîme) mai durează, nu e chiar pentru mine, mai putem şi noi să bem un pahar la iarbă verde." "Unde n-ar veni mai repede, zise bunica, să am şi eu apă caldă şi baie.'' "Da, zise dom' Chiriţă, e un avantaj, numai că în momentul cînd o să faci baie, aude şi vecinul şi îţi bate cu ceva în calorifer. Trebuie să faci baie la oră fixă!" "De ce?" "Madam Văsăliu, se adresă el bunicii, chiar dacă dai radioul încet, tot se aude. Fiica noastră ne întreabă dacă nu poate să se întoarcă acasă cu bărbatu-său, s-au săturat." "Gustaţi puţină miere!'' zise bunica. "Nu, sărut mîna, poate nevastă-mea." "Da, zise madam Chiriţă, dar nu vă deranjaţi..."

Şi se ridică şi se duse cu ea în casă, s-o ajute... Nu era miere simplă, ci bucăţi de faguri, o minune, îţi venea să înghiţi şi ceara lor parfumată odată cu mierea, care păstra în ea, proaspete, miresmele florilor prin care cutreieraseră albinele bunicului. Din cînd în cînd cîte una, întîrziată, ne dădea tîrcoale înainte de a se întoarce în stup (soarele coborîse printre aceste grădini mărginaşe, se apropia înserarea) şi eu ştiam, mă învăţasem să nu mă feresc de ele chiar dacă mi s-ar fi aşezat pe nas. Cineva strigă la noi, un alt vecin al bunicului, a cărui casă însă era cam prăpădită, în orice caz, asemeni unor oameni, avea în ea ceva care te făcea să n-o observi, ceva şters, învăluită parcă într-un aer de umilinţă: "Ce faceţi acolo?". Parcă ne lua la rost, nu semăna cu casa, părea neprietenos şi agresiv. "Vino, Toadere, să bem un pahar de vin", zise însă bunicul protector. "Nu vin, că mă înţeapă albinele", zise acela venind. "Păi dacă umbli la ele, să le furi fagurii!?" Era, pesemne, ori o glumă, ori adevărat, fiindcă zbanghiul ăsta nu răspunse nimic, se aşeză şi el jos, ca şi cînd n-ar fi auzit, şi puse mîna pe sticlă. "Hai noroc", spuse el deodată cu o intensă tandreţe bărbătească, şi numaidecît îl ascultarăm şi puserăm toţi mîna pe pahare şi ciocnirăm... Noroc, sănătate, viaţă lungă, succes, domnule Petrini, să ne îngropi pe toţi, bunicule... să te văd bunic, bolîndule, asta ar fi o

performanță pentru tine, care te-ai însurat tîrziu şi ai făcut o fetiță la spartul tîrgului... Se zice că copiii făcuți tîrziu ies mai deştepți dacă sînt făcuți cu o muiere tînără... da, dar ce faci pe urmă... Depinde de vîrstă... Nu contează vîrsta, dacă nu eşti rece... Aşa e, degeaba eşti tînăr, dacă... Dar şi dacă... Hai noroc... Ce faci tu acolo, dragă, te-ai dus cu mîna goală să bei vinul oa-menilor...

Tînăra nevastă se apropie cu două sticle în mînă şi parcă tot grupul nostru se lumină de prezența ei... Era blondă, plină de viață şi de față cu noi zbanghiul o luă în brațe, o trase lîngă el şi îi lipi capul de obrazul lui atît de strîns şi rămase astfel recules atît de multă vreme şi nemişcat, încît bunicul continuă conversația arătîndu-l cu capul... "Nu e rece, dar e prost, nu ştie că muierea atît aşteaptă..." "Domnule Văsăliu, zise rîzînd arămia şi distinsa doamnă Chiriță, eşti demodat, dar nu pentru că eşti bunic..." "Sînt străbunic, nu bunic..." "Aşa eşti de cînd te ştiu..." "N-am avut probleme!", zise bunicul. "N-ai avut fiindcă ai avut noroc cu doamna Văsăliu... Ia să fii acuma tînăr, să vezi ce te-ar mai pune pe jăratic..." "De ce? Aşi lua alta!" "Şi alta ți-ar face la fel!" "Ba mie îmi place bunicul, zise blonda nevastă, care se vede că nu se pierduse cu firea sub îmbrățişarea zbanghiului. Cînd un bărbat moare după tine, înseamnă că o să moară şi după alta. Aşa, nu moare după mine, dar ştiu că nici alta n-o să-i sucească capul." "Şi dacă?!" zise doamna Chiriță. "Ăla nu e bărbat, zise atunci blonda, e un muieratic... Îl miroşi dinainte..." "Şi dacă îl miroşi?" "Nu-l iei!" "Eu mă duc să mă întind, nițel", zise bunica şi se ridică sprintenă şi nu ştiu de ce vru să ia şi taburetul cu ea, dar în loc să-l ia se aşeză încet lîngă el şi se întinse moale în iarbă. Păru însă mulțumită că găsise această soluție mai comodă şi îşi trase picioarele sub poalele halatului, îşi puse tîmpla pe braț şi adormi instantaneu. O cascadă de armonii înalte ale unui acordeon îndepărtat salută parcă acest inocent abandon al bătrînei. "Cum, ce e?"' mai tresări ea ridicînd capul, apoi înțelese şi îl lăsă la loc: "A, Fărcăşan!... Dă-l înghiraților... Hi-hi... Ce-am mai rîs la nunta lu Ionelu..."

Deci degeaba încercase să ne sugereze că n-a petrecut în viața ei: a rîs la nunta lui Ionelu, iată! Numai că acest Fărcăşan n-avea nici o legătură cu acea nuntă, era un băiat de vreo douăzeci de ani, poate nici nu se născuse pe atunci. Se apropie de noi cîntînd năprasnic, chinuind acordeonul spre tonalități paroxistice, ca să-l coboare prăpăstios spre başi, în care sufla ai fi zis cu foalele scoase. Nu înțelegea ce-i spunea bunicul, să nu mai cînte, fiindcă sperie albinele, îi dădea înainte cu ochii pierduți, în transă, ca toți maniacii acestui instrument de clămpănit, de țipat şi de horcăit, crezînd că, aşa cum se simțea el, vrăjit, ne vrăjea şi pe noi... Pînă la urmă se opri, trezit parcă din somn, cu mîna bunicului încleştată pe brațul lui: "Mai încet, mai bine cîntă-ne ceva din gură, lasă dracului burduful ăla!" Da, dar nu înainte să bea şi el un pahar, şi nu se deshămă de burduf, din care apoi scotea doar dulci suspine stinse, acompaniindu-se în şoaptă... Cînta cu o voce patetică şi fără introduceri mulțime de şlagăre vechi, care-l făceau pe bunicul să ridice o mînă spre cer... Sub razele asfințitului mîna lui arăta ca o cracă încremenită în timp... Mîna, mîna umană, mîna care poate, înaintea cuvîntului, pipăise lucrurile, le adusese sub ochi, minunații ochi care le contemplaseră şi care, violentați, le trimiseseră sub nas, nasul le mirosise, apoi le lăsase mai jos gurii, care le linsese, formidabila mînă, instrumentul spiritului şi... "cвți au muuurit pentru tine, frumoasă Zaaaraaaza, şi cîți te-aaau iubit..." Începurăm să cîntăm toți (timp în care blonda nevastă dispăruse şi se întorsese cu noi sticle) la Yafa şi la Beyrut, mai sunt femei arabe... *Je me suis en-gagŭ, pour l'amour de ma*

blonde... urlai şi eu cu o melancolie sfîşietoare, avînd lîngă mine o blondă şi o arămie care luară ca atare simulatul meu lamento, doamna Chiriţă îmi puse mîna pe braţ şi mă chestiona cu o simpatie severă şi trează: "De ce nu te însori? Ce-ai de gînd?" "Foaie verde mere-pere, nu te mai-nsura, măi vereee, atacă Fărcăşan, că muierea multe-ţi cere, cere rochie de mătase, ce la mă-sa nu purtaaase..."

Lumina zilei bogată în umbre se stingea, înlocuită pe nesimţite de cea a unei luni pline, care curînd umplu grădinile cu razele ei albe şi reci. "Fecioara" însă potoli curînd apetitul nostru pentru beţie, ne chiorîrăm la ea şi uitarăm un timp de pahare. "Cum dracu să ajungă cineva pînă acolo? zise zbanghiul furios, care, deşi era doar mecanic auto, se culturalizase şi el în acei ani (nu scăpase!) şi avea noţiunea distanţelor astronomice, dar nu şi pe aceea a expansiunii noastre tehnice. Că, cică, americanii lucrează la chestia asta! O tîmpenie! Păi acolo pe lună nu e aer! Ori motoarele nu lucrează fără aer!" Şi se foi dînd din umeri şi se agită atît de sigur pe sine, că nu putea fi contrazis, încît blonda lui nevastă rîse şi strigă la el: "Ho, nu te mai zbuciuma aşa, să nu se rupă ceva în tine". "Dă-i în... mă-sii! mai zise el totuşi, indignat, se vede, că puteau să-l prostească ei pe el cu asemenea gogoşi. Da, alte realizări, nimic de zis, cu toate că am auzit că acolo mîncarea n-are gust, n-are miros, un fel de material plastic! Oul n-are gălbenuş, pasărea n-are grăsime, porcul mănîncă praf de peşte, vita mănîncă pesticide, şi atunci ce valoare au alte realizări? Aleargă cu maşinile încoace şi-ncolo? Ei şi?" "Mă, tete, zise bunicul, dacă ai auzi că alţii spun de noi tot felul de prăpăstii, ce-ai zice? Ai fost acolo să vezi? Tu citeşti tot felul de prostii prin ziare şi le crezi!'' "Nu, bunicule, sînt oameni care au fost şi povestesc!" "Şi crezi că nu mint?" "S-ar putea să mintă, dracu să-i pieptene... Hai mai bine să bem!"

Băurăm. Dar unde dispăruse bunica? Şi mai era un loc gol: dispăruse şi domnul Chiriţă, parcă îmi aminteam că îi zărisem umbra tăcută îndepărtîndu-se undeva de unde nu mai revenise. Era tîrziu şi Fărcăşan mai încercă să trezească clapele acordeonului, dar renunţă aproape imediat şi se deshămă. Fără să spună ceva, bună seara sau la revedere, bunicul se ridică şi plecă cu aerul că se va întoarce; dar nu se mai întoarse, şi blonda mi se adresă: "...Hai să strîngem paharele şi tacîmurile şi să le ducem în casă. Gata, zise, cu o voce ascuţită, imitînd ceva, o chelneriţă sau o bucătăreasă, nu se mai serveşte nimic, s-a închis tot, şi bucătăria şi bufetul."

Dar mai era vin, păstrarăm cîteva pahare şi revenirăm. Doamna Chiriţă nu se lăsă dusă nici după ce zbanghiul şi soţia lui plecară şi ei, dînd bună seara foarte ceremonioşi. "Însoară-te, domnule Petrini, reveni arămia, care acum, sub lumina lunii, arăta în mod curios mai bătrînă decît la lumina zilei. Ce aştepţi? Vremea trece! şi nu se mai întoarce." "Da, desigur, zisei, şi cine se scoală de dimineaţă departe ajunge! (Observînd că deşi îmi vorbise mie stătea foarte vizibil întoarsă spre băiat, parcă lui i se adresase, înţelesei că ei doi mă goneau, vroiau să rămînă singuri; să rămînă!) Doamna Chiriţă, luaţi dumneavoastră paharele şi i le daţi bunicii mîine dimineaţă, eu vă urez noapte bună!" "Noapte bună, domnule Petrini", răspunse ea cu un glas afectuos.

El, băiatul, nu spuse nimic. Era, desigur, fascinat de acea oră albă a nopţii, de acea tăcere a grădinilor adormite, de acel minut de încremenire a propriei lui fiinţe, încordat ca un arc, încordare care îi luase glasul... Desigur, abia aştepta să se arunce asupra femeii ca un lup sau să tremure de năvala dorinţei ca un adolescent şi să-i cerşească graţia, pe care şi ea abia aştepta să i-o acorde... Mă îndepărtai ca un bătrîn înţelept aflat pe alte hotare. Senzaţie

minunată de echilibru... să te ştii tînăr şi în acelaşi timp să simţi că trăieşti de o mie de ani!

Păstrez vie în amintire această improvizată şi modestă petrecere şi mai ales acest final în care am trăit atît de intens înţelepciunea, sentiment care nu mă părăsi după aceea multă vreme. Mă culcai mulţumit că în timpul mersului pe jos pînă acasă nu cedasem ispitei de a deveni incoerent. Mă trezii liniştit, mă ocrotii în orele contabile operînd o separaţie (o uitare!) şi, liber în lungile mele plimbări pe la poalele pădurilor, gîndii: "Bătrîne, îi spusei într-o zi aceluiaşi gorun pe care îl interogasem odată, Socrate nu te-a cunoscut să se însenineze că din trupul tău i se va face într-o zi sicriul. Înseninarea lui îi venea din altă parte, pesemne că îl plictiseai, cum îl plictisea şi marea şi cum îl plictisea, desigur, şi Xantipa, ale cărei ocări l-au silit să-şi petreacă zilele în cetate şi să cultive înţelepciunea... Ei, ce zici de asta, gorunule la margine de codru?!..."

IV

Singurătatea, liniştirea, tăcerea din noi înşine (a nu comunica nimănui ceea ce gîndim şi simţim) duce la inadaptare, la formarea altei imagini despre noi în ochii altora? Oricum, nu a uneia enigmatice şi în nici un caz neutre, cum am dori? Într-o zi ea intră în biroul meu şi îmi spuse că economista noastră îşi serba ziua de naştere şi ne invita sus să bem un pahar. O auzii, dar mă uitai la ea fără să-i răspund. Se bronzase la mare. Sosirea ei nu fusese un eveniment, după cum parcă îmi sugerase că va fi repetîndu-mi la telefon data întoarcerii. Nici n-avea cum să fie, dar îmi rămăsese în amintire, ca o scamă, această ciudăţenie: de ce mă felicitase şi de ce ţinuse să ştiu ziua cînd... Iar floarea din vază nu mai apăru. Bronzul nu-i stătea bine, îi dădea un aer întunecat de... "Hm! murmurai cînd se prezentă la mine cu hîrtii, la Jaffa şi Beyrut mai sînt femei arabe..." Nu se miră de această remarcă, ca şi cînd ar fi găsit-o firească, îşi amestecă în tăcere mîinile cu ale mele, mîini, şi ele, bronzate, cu unghii date cu sidef şi singurul eveniment (cred că da, parcă aducea a eveniment!) care se produse fu retragerea ei cu paşi parcă încetiniţi de o curioasă melancolie, ducînd cu ea mapa parcă ar fi avut între coperţile acesteia o sentinţă, nu neapărat gravă, dar care sporea în fiinţa ei o incertitudine, o şovăială, o vagă nehotărîre...

"Veniţi. Îmi spuse, ne-a invitat pe toţi... Dacă nu veniţi o să creadă că aveţi ceva cu ea..." Ia uite! Mă proteja! Îmi dădea sfaturi! Nu-i răspunsei, dar după o jumătate de oră, cînd era gata să uit, urcai şi eu sus. Se şi abţiguiseră, picai pe o veselie generală. Dădui pe gît infectul coniac, care în loc să mi se urce la cap îmi răscoli stomacul, unde se instală, fără să mai plece, sub o formă de greaţă persistentă, şi începui să mă uit enervat şi involuntar spre uşă: vroiam să mă car cît mai repede, fiindcă veselia era ea generală, dar nu mi se comunica nicidecum şi nu trecea nici între ei, de la unul la altul, disarmonie care te incita mai degrabă să le spui ceva neplăcut decît să participi. Da, parcă şi ei aveau chef să-şi spună nişte adevăruri nu prea agreabile, dar se stăpîneau aşteptînd s-o facă unul din ei, mimînd deocamdată voioşia.

Astfel, mă pomenii înconjurat de trei dintre ele, după ce fui întrebat cu un fel de simpatie mieroasă (întrebare preexistentă, care nu mi s-ar fi pus fără ajutorul coniacului) de ce nu mă recăsătoresc... Cu aceeaşi filozofie ascunsă în glas ca şi a distinsei doamne Chiriţă şi cu exclamaţii de ironie simulat

afectuoasă, ei, ce aşteptam, adică, ei, ia să vedem, ei, nu zău (sugestie de sfidare, nu mai cred în femei?), chiar aşa, de la prima încercare, alții sînt la a treia şi tot nu renunță... Asta aduce, aşa, pe undeva, cumva, a laşitate... Taci, dragă, dacă o iubeşte omul şi acum, ce vrei tu să-i bagi pe gît... Ei şi? Parcă eu cînd m-am despărțit de primul meu bărbat nu-l iubeam? Şi el mă iubea pe mine, dar dacă nu se mai poate n-o să stai şi să... Cînd am ieşit de la tribunal eram veseli amîndoi, rîdeam, mi-a sărutat mîna... Şi acuma mă iubeşte, dar s-a însurat omul, o duce bine şi nici eu... Atunci de ce v-ați mai despărțit, dacă... N-a văzut nimic în femeie! Cum n-a văzut, dacă zici că te iubea... Aşa, n-a văzut, ca şi domnul Petrini... Poți să iubeşti şi să nu vezi nimic în femeie... De unde ştii tu că nu vede?... Începui să răspund în acelaşi ton; dacă e sa mă iau după exemplarele aici de față, chiar că nu văd... Rîsete generale... Chiar aşa, domnule Petrini? După toate?... Nu, media statistică... Ei, aşa mai merge... Şi continuînd astfel, simții că eram pe punctul de a fi considerat un tip care eşuase pentru totdeauna în căsnicie şi că în ceea ce le privea pe ele, dacă toate ar fi fost libere, nu la mine şi-ar fi ridicat ochii şi în orice caz bărbații lor erau mai presus decît inşi de genul meu, care au fost odată ceva şi au eşuat şi în direcția asta (un fel de mîndrie, de priviri de sus, îmi sugerau gîndirea lor neexprimată), cînd auzii o şoaptă lîngă umăr: "Nu le mai răspundeți". Şi ea tăcu mai departe, fiindcă ea era, tăcuta, acum, casieră şi o văzui cum se îndreaptă încet spre uşă, cu aceiaşi paşi ciudați care reeditau "evenimentul" întoarcerii ei de la mare, cînd se retrăsese de la mine din birou cu mapa pe care o ținea strîns la subsuoară...

Plăcută şoaptă, gîndii după ce ea ieşi, caldă complicitate, discretă detaşare... Cine era fata asta? Nu părea să fie ceea ce arăta... Nu părea, oricum, să fie casieriță de meserie... S-ar fi amestecat cu ele, chiar dacă nu le-ar fi ținut isonul. Şi nu părea deloc să fi fost o persecutată acolo de unde venise, s-ar fi ferit, de pildă, aici, să plece cînd veselia era în toi, cînd prudența i-ar fi cerut să simuleze măcar adaptarea: dacă era o inadaptabilă pățită... Nu-mi spusese ea însăşi că trebuie să mă duc, să nu se creadă că aşi avea ceva cu economista? Şi totuşi se retrăsese apoi prea devreme, înfruntînd acest risc... Curios, întîrziai, să văd, o bîrfea cineva, ştia cineva cine e? Nu; n-o luase în seamă nimeni, nu-i auzii numele pronunțat de vreuna din aceste cucoane care aveau acum limbile destul de deslegate ca s-o facă, în bine sau în rău, sau în treacăt... Pesemne că nu ştiau deloc cine e, adică nici măcar atît cît era necesar trezirii simplei curiozități...

Coborîi şi eu în biroul meu şi deschisei uşa spre al ei, să văd dacă plecase. Tocmai vroia să plece, stătea în picioare şi încuia *Fichetul.* Vîrî cheile în geantă. Dar vocea cu care mi se adresă era alta decît cea şoptită sus, ca şi cînd nu ea îmi sugerase acea discretă complicitate, care, ca să zic aşa, era al doilea "eveniment" după întoarcerea ei de la mare. "S-a terminat?" zise. "Nu... Credeați, zisei cu ironie, că..." "A! Nu, mă întrerupse, dar n-ați observat că săriseră toate ca nişte gaițe?... Eu am o sensibilitate la indiscreție, prefer să bat «în retragere», nu pot să suport, chiar dacă nu sînt vizată direct..." "Aşa, deci!" "Ştiu că aşa se trăieşte, continuă, dar în mine au alt ecou..."'

Începui să mă plimb prin birou, cu sentimentul că rătăcesc pe potecile mele, la care mă ducea gîndul îndată ce terminam orele contabile... "Ecoul ăsta e natural sau e cîştigat?" zisei oprindu-mă o clipă şi contemplînd prin geam dealurile îndepărtate care se zăreau din această parte a clădirii. "E cîştigat", zise încuindu-şi acuma fără zgomot sertarele. "În cazul ăsta ați putea scăpa de el..." "Mă străduiesc..." "Cu succes?" "Hm! (şi făcu un gest cu palma) aşa şi-aşa!

Ştiu, de pildă, cum v-am spus, că e mai bine să mă retrag." "Nu e o laşitate, cum spunea una din gaițe?" "Ba da, dar dacă aşi fi «vitează» înfrîngerea ar fi mai dureroasă decît gîndul că sînt laşă. Ştiu că nu sînt... Fiindcă, deşi nu sînt slabă, nu pot să rezist coaliției... Nu rezistă nimeni..." "Ba da, zisei, de pildă să intri în ea. Coalițiile astea sînt întîmplătoare şi fără o coerență de durată. E suficient să te împrieteneşti cu indiferent care dintre ei şi ceea ce ți se părea tragic şi insolubil devine deodată comic şi neglijabil..." "Ştiu şi asta şi chiar aşa şi fac... De aceea v-am şi spus că e bine să..."

...Se întrerupse. Adică să se ducă sus şi să mă duc şi eu...? Aceste ultime cuvinte neexprimate mă făcură să tresar. Mă răsucii de la geam şi mă uitai la ea. Îmi displăcu: nu-i puteam vedea chipul întreg din pricina părului care îi acoperea de o parte şi de alta tîmplele şi jumătate din obraji. Părea anonimă şi insignifiantă. Pesemne de aceea nu stîrnise încă interesul celor de sus? (Jos, în afara contabilității şi casieriei, mai era doar cabinetul directorului şi al secretarei acestuia.) "Da, zisei, mi-ați spus, dar în cazul de față, de pildă, coaliția nici măcar nu există. Sîntem prea puțini aici ca să poată vreunul dintre noi să pună la cale un spectacol caracteristic..." Se holbă literalmente la mine cu ochii ei mari, care mi se părură în clipa aceea masculini, străini de restul chipului şi mai ales de gură, care rămase uşor deschisă într-o bizară perplexitate: "...Credeți", zise. "Vă temeți?" replicai. Se înstrăină, aşi zice, fulgerător, îşi reveni, apoi cu un efort la fel de implicat în avans şi retragere, asemănător celui al racului, care înaintînd, dă îndărăt: "Da... Nu..." murmură luînd-o spre uşă.

Apoi după un timp, în stradă, foarte hotărîtă în îndoială: "...Nu ştiu!" "Mai pozitiv ar fi să nu vă temeți, adică să ziceți nu, cu hotărîrea cu care ați zis *nu ştiu..."* "Credeți?" "Da, zisei, un *nu* adresat temerilor de orice fel e totdeauna pozitiv... Modifică ceva în noi, chiar dacă nu ne dăm imediat seama..."

Păru să nu fi auzit precizarea mea. Avea un mers ciudat, care parcă se armoniza cu un vag recul interior, pe care abia îl sesizasem: paşii îi înaintau, dar mi se părea că o să rămînă în urmă, deşi nu rămînea. "Mergeți în direcția asta ? o întrebai. "Da, merg spre centru!" "Vă însoțesc pînă în centru." "Numai dacă nu vă deranjează... Ştiți, reluă apoi, după părerea mea nimic nu e totdeauna pozitiv... Spuneți că sîntem aici prea puțini, la organizația asta comercială, ca să poată vreunul din noi să pună la cale un spectacol caracteristic... Cum să *nu?* Un soț şi o soție sînt doi (nu douăzeci cîți sîntem la *Oraca* asta) şi putem afirma că nu-şi pot pune la cale un spectacol caracteristic?" "Adică cei doi soți?", zisei zîmbind. "Bineînțeles!" (O fi fost măritată? mă întrebai sau poate se gîndea la cei doi părinți ai ei?... uneori unii copii, chiar mari, ajung prizonierii părinților lor, cum fusese bietul Petrică.) "Aveți dreptate, zisei, ca să-i fac plăcere, păstrînd însă în rezervă adevăratul răspuns pe care aveam să i-l dau după aceea. Da, repetai, şi încă de ce anvergură! (Mă bucuram că gîndea, demult nu mai vorbisem cu cineva care să aibă acest dar, nu dreptatea interesează într-o conversație, ci delicata plăcere a comunicării.) însă lucrurile sînt deosebite, continuai, spectacolul pe care şi-l pun la cale doi soți este, ca sa zic aşa, etern, în timp ce cel pe care şi-l montează oamenii care sînt siliți să muncească împreună, de aceea i-am spus că e caracteristic, fiindcă e variabil, şi mai ales e de natură efemeră, se schimbă odată cu împrejurările sociale care l-au determinat..." "Pînă să se schimbe, zise, murim noi!" "De ce? Am impresia că e în scădere."

Iar mi se păru că n-a înregistrat răspunsul meu. Se opri să se uite la o casă şi începu să-mi explice aproape volubil sau aproape cu entuziasm, dar un

entuziasm rece, cam abstract, de ce era atît de frumoasă casa aceea, care era într-adevăr frumoasă, cum erau în oraşul nostru la tot pasul, şi de ce i-ar plăcea să locuiască în ea şi în ce cameră. (O fi avînd o locuință rea?) O întrebai. Nu, zise, stăteau destul de bine, ea şi cei doi părinți, dar... aşa, îi plăceau ei în mod deosebit casele frumoase... casele care par învăluite într-o poezie misterioasă... casele tăcute ("vedeți cît de tăcută e? pare uitată aici de demult!"), casele lugubre... a, nu, astea nu-i plăceau... casele care aveau sus de tot o odaie izolată, ca o hulubărie... "Hai să ne oprim puțin, nu vă stricați programul?"' "Nu..." "Unde luați masa?..." "Depinde, uneori la o braserie în care mă duceam eu cu un bun prieten cînd eram asistent... O vreme, cît a trăit mama, acasă, acum îmi pregătesc singur ceva necomplicat... Vă invit la braseria asta..."

Vorbăria îi slăbea atenția? Simula neatenția? Literalmente parcă nici nu auzi că o invitam la masă. Urcasem un dîmb plin de brazi, ca să se uite ea mai aproape la acea casă care avea cocoțată sus acea odaie ca o hulubărie. "Cine o fi acolo? Se rezemă de gard şi rămase minute lungi cu ochii ei mari zgîiți în sus. Te pomeneşti că nu stă nimeni! Şi, vedeți geamurile cum veghează ele aşa mititele... Cum s-o fi urcînd în ea, prin ce parte? Ah, uitați, are o scară exterioară, vedeți? în stînga, în fund..."

Nişte cîini flocoşi țîşniră de undeva din acea curte şi luară cu asalt gardul de care ea se rezemase, lătrînd cu glasuri furioase, răguşite, ca la stînă. Dacă n-aşi fi fost atent ar fi muşcat-o de mîini; o trăsei cam brutal şi mă uimi inerția greoaie a corpului ei, deloc imponderabil, cum îți lasă adesea această senzație unele fete (Căprioara era astfel). Plecarăm, dar ea cu regret vizibil, însă tot aşa, parcă abstract, mai întoarse capul de vreo două ori pînă ne îndepărtarăm.

Mă înşelasem, mi se păruse că gîndea. Plăcerea ei pentru case, prea insistentă şi neconvingătoare, nu numai că nu mi se comunicase deloc, dar spulberase cu totul timida vrajă pe care ea mi-o inspirase gîndind cîteva minute împreună cu mine.

În centru mă oprii. Mă uitai în dreapta şi stînga, eu o luam, adică într-o parte, şi ea în alta. Abia atunci parcă se trezi şi deveni conştientă de o inconsistență provocată de ea însăşi şi se uită la mine cu buzele uşor întredeschise (perplexitate pe care începusem s-o cunosc) şi zise cu un stins regret "Şi cum, nu putem şi noi să ne plimbăm puțin!?"

Ca şi cum nu ne-am fi plimbat! Ca şi cînd n-aşi fi invitat-o să luăm masa împreună! Era îmbrăcată într-un taior de toamnă, maron, dar amestecat cu mult verde şi care îi preciza o oarecare siluetă... O contemplai cum se îndepărta, fără să se uite înapoi, cu paşi fermi, dar totuşi parcă în acelaşi timp ezitanți, după ce la întrebarea ei care mă lua fără veste (şi întrebarea şi stinsul regret) îi răspunsesem printr-o tăcere care se prelungise... O pală puternică de vînt făcu să freamăte castanii şi apoi să sboare din ei în vîrtej frunze smulse care căzură după aceea la pămînt, se îngrămădiră unele în altele şi o luară într-o goană smintită parcă chiar după ea, după ciudata casieriță cu goluri de memorie în conversație şi cu pasiuni subite şi incolore, anoste, pentru clădirile oraşului ei... Nici nu ştiam bine cum o cheamă, semnătura pe care i-o vedeam pe documente era aproape indescifrabilă... S. Calala, sau Culala, Elala...

Tresării, parcă alarmat... Da, avui brusc un sentiment de alarmă... E toamnă, frunze împrăştiate... Nu era pe deplin toamnă, dar paşii ei şi palele încă verzi... Da, încă verzi, dar curînd vor fi galbene şi... fructe maronii vor pica rostogolindu-se cu un pocnet pe largile trotuare... cădere şi în aceeaşi clipă desghiocare, eliberare pentru o nouă viață, vin nou ciclu... Monotoni, nesiguri,

parcă fără convingere, paşii ei se îndepărtau tot mai mult... Aveam o halucinaţie? Cineva parcă reînvia în această siluetă ezitantă, într-o scenă trăită demult... De cine mai mă despărţisem astfel?... Cine îmi mai vorbise cu un astfel de stins regret?... "Trandafirii tăi, cîntă o voce în mine (a cui era?) s-au ruginit în glastră, vremea a trecut, tu m-ai uitat de mult..." Cine mă mai făcuse să simt o astfel de vagă, nedureroasă, nedefinită şi aproape dulce sfîşiere? Nimeni, poate în altă viaţă?

Mă urnii brusc din loc şi o luai spre Braseria... Da, puteam zice braseria prieteniei mele cu Ion Micu. Nu, Ion Micu nu era bine zis ci *Braseria prieteniei* pur şi simplu... Se stinsese prin voinţa amîndurora şi această prietenie, nici el nu-mi mai dăduse nici un semn, nici eu, prin vreo scrisoare, nu-l mai bătusem pe umăr să-i reamintesc ceea ce îmi promisese... Nici nu-l mai urmărisem să-i citesc articolele prin presa literară...

V

...Nici chelnerii nu mai erau aceiaşi (unde-o fi cel care ne servea în acei ani, chelnerul filozof?), şi cu toate că nici atunci lumea care venea acolo nu-mi era direct cunoscută, cei de acum mi se păreau total necunoscuţi, oricum străini de mine, neinteresanţi, insignifianţi şi fără biografie... Inşi din a căror alcătuire a fiinţei lor ascunse ai fi zis că fusese smuls ceva sau se adăugase ceva care îi făcea să arate loviţi parcă de o amnezie... Avuseseră ei un trecut? Aveau un viitor? Nu puteam să mai citesc pe chipurile lor un răspuns. Pierdusem eu cheia, uitasem eu codul descifrării expresiilor umane? Mă părăsise oare pe mine acel sentiment minunat care la douăzeci de ani mă făcea să-i ştiu pe oameni ca pe mine însumi, să ştiu cine sînt fără să stau de vorbă cu ei, ultima mea amintire, şi cea mai puternică, fiind marea manifestaţie pe care o privisem dinafară şi cînd toate expresiile lor îmi erau spontan şi firesc familiare şi descifrabile? (La a doua, cînd eram şi eu printre rînduri, acest sentiment era deja mai turbure, din pricina acelui coleg care fusese luat brutal dintre noi şi îl văzusem cum se proptise cu picioarele în bordura trotuarului, cu pistolul în coaste şi începuse să vomite... sau poate din pricina Matildei, care îmi acaparase sufletul? Prea marea iubire pentru o singură fiinţă ne înstrăinează de prezenţa restului?) Aşa se explica atracţia mea pentru Vintilă, pentru strelitul Pantelimonescu, şi chiar şi pentru grasul şi stupidul Calistrat, ca şi pentru rizibilul Bacaloglu? Încercam să-i readuc pe oameni în mine unul cîte unul, chiar şi pe abjecţi? Nu-mi plăcuse mie şi Olaru, cel de la cadre, cu exclamaţia lui indescriptibilă de superioritate scîrbită (aaîaaa!) şi nu fusesem eu emoţionat de directorul Bularca (patern şi suferind în faţa mea de o cumplită migrenă)?

"Ce serviţi?" mă trezi un chelner, şi cînd mă uitai la el făcui ochii mari. Era cel de pe atunci, domnu Jenică, cel care cu argumente filozofice nu credea într-un nou război, argumente pe care şi le însuşise Ion Micu, dîndu-le anvergura unei teorii universale asupra echilibrului planetar bazat pe consensul secret de natură divină al popoarelor. Nu se face război cînd vrea Stalin sau Truman. "Ce e cu dumneata? zisei. Nu te-am mai văzut pe-aici." "Păi n-am făcut prostia?" "Ce prostie?" "Am acceptat să fiu director al direcţiei alimentaţiei publice..." "Şi?" "Am dat chix!" "Nu te pricepeai?" "Ba mă pricepeam, că nu era mare lucru, dar..." Şi îşi frecă degetul gros cu buricele celorlalte. "Adică?" "Adică nu cîştigam nimic, ar fi trebuit să închid ochii la furturi şi să-mi încasez şi eu

partea mea, dar atunci se punea chestiunea: de-aia am intrat eu în partid în ilegalitate şi am făcut puşcărie?" "În timp ce aici..." îl completai... "Sigur, zise, e plăcerea clientului, nu-i vîr mîna în buzunar, dă el şi sîntem amîndoi mulţumiţi..." "Şi ai fost multă vreme director?" "Am fost, fiindcă m-am înfuriat, am vrut eu să fac ordine în sectorul ăsta!" "Şi?" "V-am spus, am dat chix!" "Te-au dat afară?" "Nu, că eram tare la dosar, dar eram sabotat... Chiar de..." Şi arătă cu degetul în sus. "Adică de ştabi mai mari?" "Exact! Nu eram de acord să... Ce serviţi?" Şi nu aşteptă să-i spun eu, îmi făcu el meniul. "Ce-o mai fi făcînd, zise apoi, domnul Micu, cu simpatica lui soţie? V-aţi reîntors la universitate?" "Nu", zisei. "O să vă reîntoarceţi", zise el cu optimismul său filozofic.

Renunţai deci să mai încerc să descifrez chipurile, ca să zic aşa, ale cobraserienilor mei de pe la mese şi rămăsei cu privirea pierdută spre geamurile localului. Erau uriaşe şi ţineau, din două părţi, loc de ziduri. Grele draperii, roşii, le acopereau pe jumătate. Trecătorii pe care îi zăream pe aici nu erau niciodată grăbiţi... loc de plimbare pe acest bulevard larg cu numeroase vitrine în care altădată erau expuse în multicolore lumini orbitoare blănuri scumpe, mătăsuri, galanterii luxoase, ceasornicării şi bijuterii scînteietoare la preţuri atît de mari, încît te linişteai pe deplin contemplîndu-le: e perfect, îţi spuneai, n-o să ai niciodată atîţia bani ca să cumperi ceva din aceste vitrine, şi chiar dacă nu gîndeai ca Socrate ("ce de lucruri de care n-am nici o trebuinţă") sentimentul de detaşare era acelaşi... Ia te uită cum seamănă fata aceea cu casiera noastră... La primul colţ... Reapăru în faţă... Hm! Cum să semene, e chiar ea, taiorul ei verde... Nu se dusese deci acasă?... Dispăru... Uşa batantă a braseriei se puse apoi în mişcare... o mişcare lentă, parcă a unui copil care n-avea destulă putere s-o împingă mai energic... Era ea... Se opri lîngă uşă şi ceea ce gîndii eu se citea şi pe chipul ei: ce-o fi căutînd?... Ce-oi fi căutînd?!... O luă încet printre rînduri şi în mijlocul braseriei se opri... Se uita nicăieri şi se vedea că încă două trei clipe şi, cu aceeaşi şovăială cu care intrase, va pleca... Atunci mă ridicai şi pornii spre ea... Dar nu mă apropiai bine şi nu apucai să-i adresez un cuvînt, că se feri parcă de ceva ridicînd uşor palmele: "Nu, nu... Vă rog!... Nu, nu..."

Şi se întoarse şi ieşi, dar fără grabă, mişcîndu-şi uşor pletele într-o uitătură circulară şi timidă înainte de a se angaja iar în uşa batantă. O urmai. "Ar fi pentru mine o mare bucurie dacă aţi accepta să luăm masa împreună", îi spusei în şoaptă în lumina deasă de afară Şi atunci ea, ferindu-se să mă privească, uitîndu-se alături în trotuar, rosti de astă dată foarte decisă: "Bine!"

...Şi o condusei spre colţul pluşat, unde altădată se rostiseră atîtea cuvinte mari în beţia anilor moi foarte tineri, unde un prieten băuse atîtea filtre, un număr impresionant de sticle de bere şi înghiţise atîtea halci de carne crudă, cum îi plăcuse lui Chateaubriand...

"Cel mai interesant tip din oraşul nostru, un fel de copil teribil al Ardealului", continuai eu, tuşind din cînd în cînd, să-mi reprim emoţia care îmi altera respiraţia... Emoţie nedorită, străină de voinţa mea, dar nu şi de bătăile înalte ale inimii... Deci nu vrusese să se ducă acasă, îşi amintise pe drum că o invitasem, şi ea, prinsă de o vorbărie agitată despre case, nici nu auzise? Dar nu-i spusesem care braserie, totuşi nimerise... Vrusese doar să ne plimbăm şi noi doi puţin?

Dar nici acum nu mă auzea bine, era prinsă şi ea de o emoţie? "Unde vreţi să staţi?" o întrebasem. Se aşezase fără să-mi răspundă, cu spatele la geamuri, îşi trăsese scaunul cu o mişcare fermă şi pusese mîna pe listă fără timiditate,

ca o familiară a localului. Chelnerul apăru, şi ea se uită la el în sus şi îi spuse că nu vrea decît păstrăvi prăjiți şi spaghete milaneze. "Nu vă recomand păstrăvi, zise el, sînt prea mici şi n-au nici un gust... Nu rămîn din ei decît cîteva oscioare şi capul..." "Tocmai oscioarele alea îmi plac mie." "Bine, domniță", zise chelnerul desfăcînd berea şi turnînd în pahare. Eu cerusem brînză albă şi roşii natur pe care mi le şi adusese, şi felul doi un *gŭnie du christianisme,* dar nu sîngerînd, ci bine pătruns. Ea se uită țintă la roşiile mele, spuse "ce roşii mari şi frumoase", şi luă una şi o tăie în farfuria ei... Pulpa era brumată, vedeam şi eu, ştiusem ce cerusem... "Vreți şi puțină brînză?" zisei. "Daa, zise foarte bucuroasă, mulțumesc." Avea un apetit curat, dar mînca prea rapid, asemeni tuturor celor care uită că mîncarea e o plăcere şi o descoperă totdeauna după primele înghițituri. "Domnişoară, zisei, punînd mîna pe pahar, *santŭ!"* Ea nu înțelese în prima clipă, apoi tresări, ciocnirăm, *santŭ,* zise şi ea. Se vedea că nu-i place, îşi înmuie doar buzele, o întrebai dacă preferă un vin, protestă, nu, nu... Şi începui, după ce mi se aduse *chateaubriand*-ul să-i vorbesc despre fostul meu prieten...

"De ce nu mă ascultă?", mă întrebai. "Da, mă întrerupse deodată, aşi zice cu brutalitate, îl cunosc, mi-a fost profesor... Vă cunosc şi pe dumneavoastră, domnule Petrini, şi cunosc şi braseria asta, unde vă întîlneați şi discutați... Eram foarte geloasă pe dumneavoastră doi şi mai ales pe micuța cadînă de porțelan care avea privilegiul nu numai să asiste, dar să fie şi admirată de dumneavoastră... O admirați, nu?... V-am văzut... Da, o admirați, n-o iubeați, se vedea clar... Dar o admirați foarte tare..."

Simții cum trecutul îndepărtat năvălea cu putere în clipele mele prezente şi dădea parcă la o parte tot ceea ce trăisem după ce fusesem rupt de universitate. "Pe cine, zisei, erați mai geloasă, pe Ion Micu, care era soțul cadînei, sau pe mine, care eram liber?" "Nu erați liber! Erau cunoscute telefoanele dumneavoastră, pe care le primeați şi le dați unei arhitecte şi pe care nu le-ați mai primit şi nu le-ați mai dat după ce v-ați căsătorit." "I-auzi! Şi ce mai era cunoscut?"' "Totul!" "Adică?!" Nu-mi răspunse tot aşa, parcă n-ar fi auzit. Dar nu numai atît, avea o expresie de o singurătate totală, ca şi cînd n-aşi fi fost de față şi nu mi-ar fi spus nimic, după ce îmi făcuse o declarație de şoc. "Să înțeleg că îl admirați pe Ion Micu?" zisei întru tîrziu. Tăcu mai departe, grăbită să termine ce avea în farfurie, dar fără sugestia că după aceea desvăluirile vor urma. Paşii care o aduseseră aici erau anulați (nu ea venise, nu eu o invitasem şi erau anulate şi "evenimentele" de la *Oraca).* Trecutul îndepărtat care năvălise cîteva minute în clipele mele de față se retrase de asemeni aşa cum năvălise. Îşi puse tacîmurile pe farfurie şi începu să se uite în sine, dar nu cu o privire întoarsă, micşorată, ci dimpotrivă răsucită spre tavan. "O cafea, un filtru, un tort Richard, un *meringue glacŭ,* fructe ceva, dom' profesor?" mă întrebă chelnerul. "Da, zisei, fructe, un filtru." "Domnița nu ia nimic?" Vroia să plece? O privii insistent şi nu-i pusei întrebarea. Nu, nu vroia să plece, dar nici aşa, stînd şi tăcînd, n-aşi fi putut zice că se simțea în apele ei. "Ba, da, zise, o oranjadă..." Şi supse apoi din ea cu paiul cu vădită plăcere. Apoi deodată mi-o întinse: "E foarte bună!", zise cu o mare convingere. Îmi dădea deci să sug cu paiul ei! "Ce, zise surîzînd deodată cu un farmec neaşteptat, ca şi cînd ar fi fost surprinsă sau jignită de ceva, nu e bună?" "E foarte bună, mulțumesc!" Şi îi retrimisei paharul pe care îl luă în stăpînire cu o încîntare de fetiță pe care nişte părinți săraci, dar generoşi, o scoseseră la cofetărie. "Pe urmă, zise, ne plimbăm şi noi puțin?" Era ceva cu plimbatul ăsta! Pesemne că vroia să-mi arate noi case?!

Chiar aşa se şi întîmplă, dar nu-mi arătă decît una singură. Nu ştiam unde mă duce, dar îmi dădeam seama că avea o țintă; după ce tăcuse atîta timp asupra a ceea ce aşi fi vrut să aflu, acum sporovăia. Între ce ani fusese studentă? Terminase oare facultatea? Cum ajunsese casieriță, aşa, în general, şi la *Oraca* îndeosebi? Cine erau părinții ei? Fusese măritată? (Nu, nu purta verighetă, dar...) Care fusese anturajul ei în acei ani cînd eu şi Ion Micu frecventam braseria? Venise şi ea acolo des? Cu cine? Şi în ce sens era geloasă pe noi doi? Îmi reteza, ca să zic aşa, din faşă dorința de a-i pune aceste întrebări şi o făcea cu o capacitate de a vorbi şi a nu spune nimic enormă prin cumul de cuvinte, care ascundeau un humor secret... Ce? parcă spunea, nu e amuzant că ştiu că nu e amuzant ceea ce povestesc? Ba da, era! Întîmplări de la mare... O istorie cu un tip caraghios, care se îndrăgostise de ea şi abia putuse să se debaraseze de el, dură atît de mult încît devenii curios să văd cît o să țină şi mă uitai fără discreție la ceas....întîmplări din tren, întîmplări de acasă, incolore *şi* idilice, cu caracter universal (cît de mult țineau părinții la ea! da, desigur, *Cuore,* de Edmondo de Amicis, *De la Apenini la Anzi...* de-aia avea ea aşa, pentru ei, lăudîndu-i, o tandrețe înfofolită şi interminabilă...)

VI

Abia devenii atent cînd o văzui că se opreşte în fața unei porți şi apasă pe o sonerie... Aha! te pomeneşti că mă şi duce să-i cunosc pe aceşti înduioşători părinți... Chiar aşa, locuiau într-o astfel de casă? Ne aflam jos, sub un deal plin de brazi, printre care văzui şerpuind o alee lată cu pietriş, pornind chiar de aici din dreptul porții mari (de intrare a maşinilor?), alee care se oprea undeva în fața unei case ale cărei ferestre mari reflectau soarele acelei ore a zilei ca nişte oglinzi astronomice. Apăru o femeie şi ne deschise. "Se poate? zise casiera. E cineva?" "Da, poftiți, spuse femeia cu un fel de nepăsare care nu ne era adresată numai nouă, ci aşa, în general, oricui, chiar şi naturii înconjurătoare. Poftiți, repetă, nu e nimeni." Şi parcă adăugă: şi chiar dacă ar fi, n-ar fi mare scofală! Şi o luă înainte şi merserăm îndelung uneori urcînd pînă ajunserăm la intrare. Aici casa îşi mări considerabil proporțiile, începînd cu peronul din care aleea cu pietriş îşi continua şerpuitul undeva printre brazi, în spate, trecînd pe lîngă o piscină naturală... "Sînt peşti, păstrăvi, zise casiera, vreți să vedeți?" (În timp ce femeia care ne primise dispăruse undeva, zise ea, să aducă cheile.) Da, erau peşti, se vedeau înotînd în adîncurile limpezi ale apei. Dinspre deal cobora susurînd printre micuțe stînci un pîrîu, intra pe sub un pod alb de lemn de frasin şi dispărea în piscină, ca să iasă douăzeci de metri mai încolo, pe partea cealaltă, pe sub un pod de astă dată de beton, țîşnind de sub el cu o oarecare furie de cascadă mică prin care auzul îți putea imagina una mare. Piscina avea bordură naturală, din mari pietre albite în afară şi înverzite în adîncurile apei. "Da! Frumos acvariu!", zisei, contemplînd păstrăvii care țîşneau încoace şi încolo pe fundul bazinului. "Nu e acvariu, zise ea, se fac mari, se pescuiesc şi îi arunci direct pe jăratec, aşa vii..." "Da, zisei, ce rafinament, am auzit, le prinzi în ei chiar svîcnirea vieții şi o mănînci..."

Ea chicoti şi ca într-o fulgerare apăru şi pieri surîsul ei fermecător, detaşat parcă de restul chipului, ca să-i rămînă apoi gura uşor întredeschisă, într-o perplexitate la fel de părelnică, protestînd cu o brutalitate spontană, repede şi ea reprimată: "Da' de ce să nu-i mănînci, dacă bagi cuțitul în ei e o cruzime

mai mică? Am mai văzut eu ipocriţi care mănîncă miei tăiaţi şi îşi ling degetele. Mielul e un animal sfinţit de Isus în iesle, în timp ce peştii i-a înmulţit chiar el să dea de mîncare mulţimii. Apostolii nu şi i-a ales dintre pescari?!" "Rafinaţi?!" zisei fără ironie. Surîsul reapăru, de astă dată însoţit de acelaşi secret humor: "Ştiu, zise, că nu pot justifica prăjirea peştilor vii direct pe jăratec... dar mie îmi place să-i mănînc aşa şi sînt foarte buni..."

Femeia reapăru, dar nu ne chemă prin cuvinte, ci prin aceeaşi nepăsare, stînd pe peron şi contemplînd valea, oraşul care se întindea în depărtare la picioarele noastre. Nu ştiu, vedea ceva, fiindcă nu se mişcă de îndată cînd ne oprirăm lîngă ea... Deschise apoi uşa, mică în comparaţie

cu zidurile şi coloanele intrării, cu capiteluri şi incrustaţii, dar frumoasă, din lemn galben, ce-o fi fost, stejar bine lustruit, miez de trandafir... Dădurăm într-un antreu cu dalii roşietice şi intrarăm apoi într-o încăpere fără ferestre şi fără ziduri, ai fi zis un uriaş dulap din acelaşi lemn de lămîi sau de trandafir, şi ne oprirăm lîngă altă uşă, adică femeia se opri, şi în semiîntuneric dibui cu mîna într-un loc ştiut de ea. Auzii pocnetul unor comutatoare de două, de trei, de patru ori. Apoi deschise uşa şi dădurăm într-un hol... Hol să fi fost?!... Era imens şi puternic luminat. Rămăsei cîteva clipe lîngă uşă să mă uit... Nu se putea bănui de afară această întindere, acest plafon în care fuseseră înfipte în mici lăcaşuri hexagonale, de o armonie geometrică simplă şi delicată, zeci de becuri albe mate şi uşor turtite, o multitudine... Feerie de lumină... Abia aici văzui cît de mari erau şi ferestrele, pe jumătate acoperite de draperii albastre, şi cît de întinsă era casa, fiindcă în fund, ridicată mai sus cu cîteva trepte, se vedea în prelungire o altă încăpere, cu un uriaş geam îndepărtat, prin care brazii intrau parcă înăuntru. Peste parchetul strălucitor (galben cu infiltraţii negre), un covor care făcea ape albastre şi violete acoperea doar centrul holului, totuşi mare şi covorul, numai un sfert din el ar fi putut să încapă în apartamentul Matildei... Fotoliile şi masa din mijlocul lui mi se părură prea mici pentru această enormă încăpere care, observai, şi la dreapta ei se mai prelungea, tot aşa, prin cîteva scări, una, mai intimă însă, cu nişe şi canapele şi lămpi cu picior... Apoi, în scurte reprize, care lăsau pe plafon încrucişări stelare de lumini, femeia stinse în urma noastră becurile, închise uşa şi rămaserăm singuri. Sala căzu sub razele apusului care intrau prin toate geamurile frînte de umbrele brazilor. "N-am înţeles pînă acum, zisei în timp ce ne îndreptam spre încăperea din fund cu uriaşul geam prin care se zăreau crestele împădurite ale dealurilor, n-am înţeles exact cum se poate simţi cineva bine într-un palat." "Dar nu e un palat, zise ea, e o simplă casă de locuit ceva mai spaţioasă." "Să zicem, deşi nu văd cum poate fi mai frumos un palat..." "Asta da, un palat are prea multe coridoare, cotloane, noaptea şi mie mi-ar fi frică să dorm în el."

Prelungirea holului era de fapt o sufragerie, în mijloc avea o masă dreptunghiulară cu colţurile larg rotunjite, cu scaune înalte de piele, puteau sta la ea peste douăzeci de persoane. În dreapta ea îmi arătă un ghişeu şi alături un ascensor care, zise, aducea felurile de undeva de jos, din bucătărie. "Ăsta era scaunul meu, mă punea tata în capul mesei, duminica, să mă vadă toţi musafirii. În celălalt capăt stătea el cu mama. Dar numai duminica. În timpul săptămînii mîncam în altă sufragerie, numai noi trei (o sufragerie mai mică, o s-o v-o arăt)..."

Coborîrăm şi ea o luă înainte. Aprinse în salonul cu nişe o lumină şi începurăm să urcăm treptele unei scări interioare, care ne duse într-un coridor larg, cu aceleaşi dalii roşietice ca la intrare. Intrarăm într-un fel de budoar,

dacă budoar era, sau garderobă, era plină pînă sus de dulapuri şi de oglinzi, cu scaune albe de toaletă, iar pereţii, pe unde erau liberi, erau tapisaţi în gri, ca şi tavanul. De aici ea deschise o uşă şi dădurăm într-un dormitor somptuos, cu un singur geam, dar şi mai mare decît cel din sufragerie. Ea deschise o uşă din stînga şi, fără să se oprească, văzui în treacăt baia (nu mă mai mirai cît era de mare, abia observai chiuvetele, oglinzile, faianţa de un verde-stins) apoi ieşirăm pe un alt coridor... Ea chicoti... "Camera mea e ceva mai încolo şi în dreapta aveam şi baie, dar cînd eram mică mă făceam că uit şi intram în a părinţilor şi o prindeam pe mama stînd pe veceu. Scotea un ţipat şi o lua la fugă spre dormitor, încercînd disperată să-şi tragă mai repede pantalonul pijamalei... Mă amuza că în loc să mă dea afară fugea ea... «Suzy, afurisita!», striga, şi în dormitor se plîngea tatei că iar a intrat neruşinata aia mică peste ea. Tata rîdea: «De ce nu închizi uşa în partea aia?» Nici ea nu ştia de ce, uita, sau se gîndea poate că dacă mi se face frică noaptea, să pot să intru la ei, să nu ocolesc prin întuneric pe partea ailaltă, prin budoar..." "Şi două la fund nu-ţi dădea?" zisei. "Cine, se miră ea, mama?! Niciodată!"... Trecurăm pe lîngă scara principală de coborîre (spirală din dalii albe şi fier negru cu fine înflorituri) şi ea intră într-o nouă încăpere, cu un mic coridor al ei, tapisat în roz, cu frumoase oglinzi...

Această încăpere nu era cu mult mai mare decît a mea... Există însă într-o odaie detalii, în fond neînsemnate, care îi schimbă înfăţişarea obişnuită şi îi dau o aură de lux, de frumuseţe deosebită, care farmecă şi odihneşte gîndul şi visul sboară liniştit, mărind, dilatînd clipele, sporind adică în noi valoarea timpului: aici, îţi spui, aşi putea trăi ani nesfîrşiţi fără să mai doresc nimic, aşi putea munci fericit zi de zi şi aşi putea muri pe deplin împăcat şi departe de... Întîi acel coridor lateral, acele oglinzi discrete şi acel pluş gri de pe jos, apoi a doua uşă care da în odaie, ei da, o simplă uşă, dar clanţa de aramă strălucitoare cu ornamentul în care intra cheia, cu o figurină cizelată în cap, schimba uşa (culoarea osului), era altă uşă decît orice uşă, culoarea purităţii, a ceea ce e imaculat... Patul era acoperit cu o pătură tot albă, de cămilă, cu ţesătură densă, cearşafurile de olandă, de albeaţa zăpezii, perna, bogată, din aceeaşi pînză, rezemată de speteaza palului, spetează simplă însă, de culoarea minunată a paltinului lustruit... Plafoniera, un buchet de petale şi lacrimi de cristal, fereastra lată dintr-o singură bucată şi care se deschidea în afară prin răsucire, şi prin fereastră vîrfuri de brazi, şi în odaie un pătrunzător miros de răşină, care îţi insinua în simţuri, asemeni unui drog, o parcă uitată euforie de *bien κtre,* de tinereţe şi putere, de revenire la idealuri pe care le credeai îmbătrînite, naivităţi al căror farmec îl uitaseşi, naivităţi de care eşti conştient şi n-ai vrea să le schimbi cu înţelepciuni dure şi ruginite, ca şi cînd de întîmplare, de surpriză şi de miracol trebuie să... "Splendid, zisei cu accent şi flegmă englezească, splendid, repetai, şi mă aşezai în unicul scaun fotoliu de lîngă un mic birou din faţa geamului, în timp ce ea îşi scotea pantofii şi se urca în pat, unde se întinse şi se făcu covrig. Splendid, reluai, asta e deci camera dumneavoastră de fată?" "Da, asta e! răspunse. În fundul coridorului e un apartament cu tot dichisul, dormitor, salonaş, birou, cameră de serviciu, bucătărie, baie... Dă spre dealuri... Dar n-am vrut să stau în el, am apucat să spun că acolo o să stau cînd o să mă mărit... Dar n-am mai apucat..." "Ce, să te măriţi?" "Nici, nici!" "Adică?" "Nici să mă mărit şi nici să stau. S-a naţionalizat casa." "Şi acum cine stă aici?" "E casa de oaspeţi a partidului. Dar nu e primit oricine, numai cei mari de tot de la Bucureşti..." "Şi vă mai dă voie să veniţi aici?'' "Nu, nici vorbă, dar îngrijitoarea are o fată care a fost colegă cu

mine şi mă lasă din cînd în cînd, chiar şi peste noapte. Zice că sînt o nepoată de-a ei, care o ajută!" "Cui zice?" "Ar zice dacă ar întreba-o cineva." "Splendidă casă, reluai iarăşi, ca şi cînd aşi fi avut o pipă englezească în gură. Splendid hol! Ai copilărit în el?" "Da, am copilărit..." "Deci părinţii erau bogaţi înainte de a vă fi născut..." "Da, înainte!" "Ce erau?" "Hm! Ce scria pe creioanele dumneavoastră cînd eraţi elev? Ce nume?" "Ce nume? *Culala et companie."* "Ei, el era Culala, tatăl meu. Cea mai mare fabrică de stilouri, tocuri, peniţe, creioane, gume, ascuţitori şi alte echere şi compasuri din ţară." "Hm! exclamai şi eu gutural, splendid!... Dar Culala e un nume ţărănesc. A fost ţăran?" "Nu, bunicul a avut un tată Culala, ţăran... Bunicul a avut un mare magazin Culala în centru, tata l-a moştenit, l-a lichidat şi a construit o fabrică, mică la început, pe urmă a extins-o, fiindcă a făcut concurenţă lui *Hardmuth* şi lui *Castel,* producînd mult mai ieftin, pentru elevii săraci, dar mai numeroşi..." "Da! mormăii, secretul producţiei autohtone moderne, splendid! Clienţi săraci, dar mulţi!" "Da, confirmă ea, copii pentru ai căror părinţi cincizeci de bani sau doi lei mai mult nu era o glumă, însemna o pîine mai puţin, pe care dacă n-aveai cu ce s-o cumperi trebuia să rabzi, că nu-ţi dădea nimeni." "Absolutamente exact, zisei, s-ar putea spune că moştenindu-l pe tatăl dumneavoastră aţi fi ştiut să conduceţi fabrica în cunoştinţă de cauză." "Da, confirmă, eram perfectamente moştenitoarea duioşiei lui pentru micii clienţi."

Izbucnii în rîs. "De ce rîdeţi? zise şi surîse iarăşi fermecător, ştiind de ce rîd. Imaginea patronului care îşi exploatează crîncen clienţii este infirmată, cum bine aţi spus, în producţia modernă. Grija lui e să producă cît mai ieftin, şi dacă n-ar şti cît de mică e punga săracului, ar da repede faliment, fiindcă un altul, care ar şti mai multe despre bugetele celor mulţi, l-ar elimina cît ai zice peşte..."

Şi pronunţînd ultimele cuvinte surîse iarăşi, dar ca pentru sine, dar şi parcă ar fi intuit că o să rîd din nou, ceea ce se şi întîmplă. Ea însă nu rîse. "Patronul îşi iubeşte clienţii, reluă, şi îşi iubeşte şi muncitorii cu care produce pentru ei, şi clienţii iubesc şi ei pe producătorul care produce ieftin, firma aia pe care ei o cunosc şi au încredere că nu-i înşeală. Şi muncitorii îşi iubesc patronul, să ştiţi!" "Normal! exclamai cu un patetism în deriziune, ca în faţa unei evidenţe pe care numai scrînteala timpurilor o contestă. Încă puţin şi patronii ar fi făcut să curgă lapte şi miere." "Să ştiţi că da! zise ea de astă dată cu jumătate de surîs ironic. Ce?! mă interogă cu o catifelată şi neconvinsă

brutalitate, credeţi că pentru munca şi nopţile lui nedormite tata nu avea dreptul să-şi facă şi el o casă frumoasă?"

Tăcui, dar puterea ei de a abstractiza şi generaliza părea epuizată, fiindcă nu mai zise după aceea nimic şi nici nu părea că ar mai avea ce să zică. În mod straniu mi se păru nu ştiu de ce ea era adaptată prin ignoranţă tuturor fatalităţilor. Îşi iubea părinţii, mai mult parcă nu ştia. Dar era puţin lucru în aceste timpuri cînd multe "progenituri", cum li se spunea fiilor fostelor clase posedante, şi-i renegaseră prin şedinţe purificatoare de mentalitate burgheză şi mic burgheză! şi reuşiseră să-şi croiască un drum în noua societate. Cît timp?, căci erau mereu demascaţi! Sau te pomeneşti că şi-i renegase şi ea (cine putea să ştie?) şi nu reuşise, ajungînd în cele din urmă, ca şi mine, la *Oraca?* Unii cică făceau acest lucru în deplin acord cu părinţii, să poată să se menţină prin facultăţi, să înveţe şi să-şi facă un rost... "Au fost închişi?" o întrebai. "Bineînţeles!" zise. "Amîndoi?" "Da!" "Pentru cocoşei!". "Da, zise, de unde ştiţi?"

Tăcui. Era, pentru mine, uşor de presupus... Îşi dădu cu un gest hotărît la o parte pletele castanii şi-i văzui pentru întîia oară chipul întreg, urechile şi

ceafa însingurate de fată tînără, pe care anii nu le îngălbeniseră şi nu-i năpîrlise puful de sub păr... Tîmplele desgolite desvăluiau totodată o maiestate a chipului pînă atunci ascunsă, aşi zice chiar trucată, ca şi cînd o convenție, sau o interdicție bizară i-ar fi impus să poarte în afara casei un voal de in-signifianță sub forma unei pieptănături neglijente. "Am o bănuială!" şoptii şi mă uitai pe fereastră, stăpînit cu putere de o clipă imperioasă. "Ce bănuială?" zise. Mă ridicai încet, mă apropiai de pat şi mă aşezai alături. "Vreau să văd!", murmurai. "Ce anume?" Mut, parcă ignorînd-o, îi pusei mîna pe şold şi i-l mîngîiai îndelung, fără s-o privesc. Apoi mîna mi se opri şi îi desfăcui unul după altul, cu un sentiment parcă de tristețe, de mîhnire, cei doi nasturi ai jachetei şi apoi ai fustei. "Ce bănuială? repetă ea cu o vagă nelinişte. Ce vreți să vedeți?" Vroia să fie înştiințată, era surprinsă, vroia să ştie ce trebuia să facă, cunoştea riscul, dar vroia să şi-l asume, cu sentimentul fatalității tragice sau al ridicolului. Nici unul nici altul n-aveau importanță, numai să nu se întîmple ceva ireparabil !... Dacă (cine poate să ştie?) eram un bizar, un maniac cu obsesii morbide, un satir, un masochist care pentru început mimează normalul, firescul, înainte de a supune victima unei insuportabile presiuni psihologice? "O să-ți spun, şoptii accentuînd acea tristețe şi mîhnire care erau reale, în timp ce o ridicam în capul oaselor şi îi scoteam de pe umeri jacheta ei maron cu mult verde; zîmbii chipului ei speriat şi privirii ei în care licărea acum o vagă alarmă: stai liniştită, continuai, am o bănuială că ascunzi un corp minunat... cum ți-ai ascuns pînă acum şi maiestuosul tău profil... Vreau să-l văd..."

Iar ea ghici (şoaptele mele îi sugerară că doar asta doream, că ştiam că nu voi putea obține mai mult decît s-o admir, şi nici n-aşi fi îndrăznit, şi nici nu se putea decît atît) şi se lăsă dezbrăcată cu un surîs inocent într-o pîndă vag ironică, parcă şi-ar fi spus că e şi ăsta un truc să dezbraci o fată, afişînd o mare tristețe şi mîhnire... O contemplai mut cîteva clipe... "Da, murmurai, am bănuit eu... Aşa este... N-am văzut niciodată un trup mai frumos!..." şi mă aplecai asupra chipului ei, foarte aproape, şi rămăsei iarăşi nemişcat, fascinat de expresia acestui chip care îmi sugera că avea în capul ei, în mod uimitor, spiritul, ca să zic aşa, al picioarelor ci, bogate în forme, al pîntecului pe care goliciunea îl făcea misterios, al sînilor mici şi chiar al gurii ei acum întredeschise într-o perplexitate de astă dată părăsită, respirînd uşor şi regulat, cu bărbia ridicată, cu ochii care mă priveau parcă fără să mă vadă... Sărutai această gură cu un gînd diafan, dar sărutul se încleştă brusc şi mă trezi pe mine din tristețe şi mîhnire şi pe ea din perplexitate, sărut fierbinte, de zvîrcolire, de agresiune imprevizibilă, de abandon uluit şi total...

VII

...Farmecul unei ființe străine pe care o iubim întîia oară e farmecul primordial la care ar trebui să ne oprim. E cel pur, numai el ne redă o libertate despre care nu ştiam că e prizoniera unei melancolii adînci, a cărei euforie ne poate chiar face să ne credem fericiți... Găsisem nu numai fireşti şi proprii ființei mele bucuriile apropierii de moarte, dar începusem chiar să cred că această apropiere e singura care avea valoare şi durată, singura care scoate ființa noastră din intemporal, sporind, prin refuzul corpului nostru de a muri, plenitudinea vieții din noi şi a scurgerii armonioase a clipelor... Ar fi trebuit

deci să plec, să părăsesc acel trup asemeni omului de odinioară, care, zărind în pădure o femelă, o fugăreşte, o prinde, o posedă flămînd, apoi, fără gîndul că o părăseşte, o părăseşte totuşi, cum părăsim fără gînd ceea ce nu ne aparține... Întîlnirea în mijlocul naturii sălbatice e voința divinității şi ceea ce ne aparține e doar libertatea noastră, un sentiment atît de firesc şi de total, încît nici gîndul, nici impulsul inconştient nu ne vin de a o stingheri pe-a altora... Sîntem toți zeități ale acestui pămînt...

Dar cum să părăseşti o astfel de creatură cînd simți în tine, după ce ți-a dăruit o oră plină de farmec din viața ei, certitudinea unei depline detaşări? Iată capcana. Desigur, încă o oră, apoi ne vom despărți şi, cum se spune, după aceea fiecare va merge pe drumul său. Ora trecu însă şi nu plecai. Iar ora următoare era deja prizoniera încărcăturii celor două, în timp ce sentimentul detaşării, în loc să se diminueze, sporea, se lărgea, diminuîndu-se însă pe nesimțite impulsul inițial, de a o părăsi, căruia omul din pădure îi dădea curs fără şovăire, fiindcă el nu gîndea; ce e rău dacă rămîn? Totul e interesant, de ce n-aşi cunoaşte o ființă umană ale cărei secrete sînt pasionante, ba chiar găsesc în tine un ecou nebănuit care te fac să simți că nu eşti singurul care ai parcurs o odisee şi ceea ce auzi face să scadă în tine sentimentul tragicului, prin trezirea copleşitoare a unei solidarități uitate? Dacă o căutaseşi chiar şi printre indivizi degradați, de ce ai fugi cînd o găseşti, în forma ei cea mai nealterată, la o minunată făptură?

Zice femeia din pădure, după ce întîlnirea s-a produs, rămîi lîngă mine? Ea însă îmi şopti fără umilință, dar vrînd parcă să împiedice revenirea la sine, s-o iau în brațe şi să dormim astfel o oră... Şi se răsuci cu spatele ducîndu-şi genunchii la gură. Nu credeam că am să pot dormi (vroiam să plec! ce rost mai avea să întîrzii? putea să doarmă şi singură!), totuşi corpul ei îmi transmise parcă bogate emanații hipnotice, şi aşi zice şi fantastice viziuni hipnagogice, căci adormii, şi înainte de a nu mai gîndi că nu dorm, sub pleoapele închise, văzui stele multicolore explodînd în cascade de lumini, văi amețitoare cu ape uriaşe, valuri oceanice încremenite într-un îngheț cosmic, îmi apăru apoi silueta mamei scuturînd şi întinzînd rufe pe sîrmă, viziune familiară şi dulce, liniştită, eternizată parcă într-o lume în care nimeni nu moaie... Dar deja visam de mult şi mă chinuia o sfîşietoare, totuşi senină dorință, nu-i puteam vedea chipul şi ea nu vroia să se întoarcă. O strigam: mamă! mamă! strigăt fără glas, aşa cum se petrece totdeauna în vis, dar sentimentul realității era atît de puternic, încît suferința mea o trăiam aievea şi o trăii şi după ce brusc mă trezii din somn...

Patul era gol, dar lumina era aprinsă şi hainele ei erau acolo. O văzui revenind pe o uşă de lîngă fereastră, pe care n-o observasem, pesemne o toaletă. "Bună seara, domnule! zise cu un glas imitînd o mică domnişoară care a fost trimisă să facă o reverență ceremonioasă celor mari. Apoi se vîrî sub pătura albă, care, încărcată de electricitate, o făcu să se înfioare. Vrei să vezi ceva?" zise şi stinse lumina. Ca să-mi arate în întuneric scînteile minuscule, ca nişte păreri, pe care le făcea corpul ei gol în contact cu cearceaful. Reaprinse. "Ştii cît e ceasul?", zise prevenindu-mă astfel că o să am o surpriză. "Opt, nouă?" "Ba e miezul nopții! Am dormit şase ore... Ne-ajunge, plecăm de-aici direct la serviciu..." "Foame nu mi-e, zisei, dar aşi bea un pahar de vin..." "Chiar, zise, stai aşa! Mă duc pînă jos şi o întreb pe Minodora, îngrijitoarea... Trebuie să aibă ea ceva de băut..."

Şi sări jos şi se îmbrăcă. Mă îmbrăcai şi eu, gîndind că după aceea voi pleca totuşi... Eram încă sub stăpînirea visului şi vroiam să rămîn singur. Mama era

încă neîmpăcată, aşa cum murise? Mi se mai întîmplase s-o visez astfel, dar niciodată cu sentimentul că nu vroia să-şi arate faţa şi nu fiindcă ar fi avut ceva cu mine, ci pentru că în singurătatea ei nu mă auzea, în singurătatea ei nu mai putea intra nimeni! Şi dacă şi în viaţă trăise la fel de singură? Dacă niciodată nici eu nu fusesem în sufletul ei, şi mărturisirea de pe patul de moarte fusese adevărată, adică expresia unei singurătăţi totale şi absolute în care, cît trăise, nimeni nu ştiuse să intre? Nici măcar eu şi nici măcar cînd eram copil? Ce e un copil? Un copil e un vis despre noi înşine, foarte limpede şi foarte pur în primii ani, dar care începe apoi să se turbure tot mai mult, pînă ajunge la înstrăinarea definitivă. La mine se produsese de timpuriu, din clipa cînd o lovisem peste mîna care mă închina. Apoi, desigur, după *căderea* mea cu Nineta şi apoi, fără speranţe, după căsătoria cu Matilda... "Doamne Dumnezeule, gîndii, de ce numai prin moarte ajungem la înţelegere, cînd e iremediabil tîrziu? N-ar fi făcut mai bine mama dacă, de mic, m-ar fi biciuit? Atunci cînd am lovit-o peste mînă! Să fi pus mîna pe bici..."

N-o auzii cînd se întoarse, dar îi simţii prezenţa şi mă uitai la ea. Stăteam în pat, cu coatele sub ceafă, şi o privii. Avea o tavă în mînă şi pe chip o expresie de îngrijorare intensivă. Lăsă tava chiar jos, pe mochetă, tavă încărcată desigur, pe lîngă sticla de vin, şi cu alte bunătăţi, şi îmi spuse cu acelaşi glas pe care îl avusese cînd o întrebasem dacă ca îmi pusese pe birou o floare: (nouă era doar apropierea orelor de iubire şi de somn pe care le trăiserăm împreună). "Vrei să pleci, înţeleg, te-am reţinut, iartă-mă!" (Mai tîrziu mi-a povestit că aveam o privire verde, rea, de gheaţă, care o speriase.) "Da, i-am răspuns, trebuie să plec, dar mai stau."

VIII

Ne aşezarăm la masă (adusese salam de Sibiu, unt şi caşcaval) şi starea mea de spirit se schimbă după primul pahar de vin negru. Ei însă îi era chiar foame şi mîncă într-o uitare de sine asemănătoare unui animal care se dedă acestei îndeletniciri parcă cu singura conştiinţă pe care o are, dar care e foarte curată, nu e "animalică", aşa cum se zice, fiindcă nu bulimia îl face să înghită, ci instinctul pur. "Bine, domnişoară, îi spusei cînd pofta ei se potoli, aşadar afişezi cea mai inocentă sinceritate spunîndu-mi o minciună. Uiţi că eu am fost la puşcărie şi ştiu perfect cîte adevăruri se pot spune despre un om care a fost condamnat." Auzindu-mă, aproape se înecă cînd vroia să înghită. "Eu minciună?! zise mimînd uluirea (dar deja un mic surîs echivoc îi apăruse în colţul gurii), ce minciună?!" "Un adevăr"... continuai, şi îi spusei cîte adevăruri însoţesc un om care e condamnat. "Cel mai frecvent invocat de oameni, ca părinţii tăi, sînt cocoşeii! De, aurul! Cui nu-i place?! Nu e o ruşine că ai vrut să-l păstrezi, fie că ai fost bogat sau, şi cu atît mai mult, dacă eşti sărac. *Auri sacra fames!* Spune-mi adevărul pe care îl ştiu părinţii tăi." "Nici ei nu-l ştiu", zise. "Atunci spune-mi-l pe cel care s-a invocat cînd s-a dat sentinţa." "Au fost mai multe. Întîi sabotaj, dar s-a încercat pe urmă să-l scoată criminal de război." "Deci nu cocoşei?!" "Nu!" "Dar aţi avut!" "Da, am avut, dar i-am predat la stabilizarea din 47." "Pe toţi?" "Bineînţeles!" "Şi n-au fost nici sabotori, nici criminali de război?" "Cine, părinţii mei?!" "De! făcui, exclamaţia asta poate să fie doar expresia adevărului pe care îl ştii tu!" "E purul adevăr, zise, adevărul cel adevărat, părinţii mei n-au făcut nimic." "Şi cîţi ani li s-a dat?" "Trei ani!"

"Corect, zisei, într-adevăr pentru nimic se dă trei ani... Totuşi..." "Vrei să-ţi povestesc?", îmi ghici ea gîndul. "Da, aşa, cîteva fraze... Bănuiesc, zisei, că ai mai povestit asta de nenumărate ori, prin autobiografii sau şi mai rău, sub anchete, şi că nu-ţi face nici o plăcere să-ţi reaminteşti." "Ai dreptate, zise, aşa s-a întîmplat... Am

fost pusă să povestesc şi să repovestesc... Din pricina inflaţiei, cu mult înainte de naţionalizare, tata a cerut un credit de la Banca Naţională, nu ştiu cîte sute de miliarde, ştiu însă că un salariu mediu ajunsese un milion de lei lunar... Avea nevoie pentru materia primă care se scumpise, aur pentru stilouri, substanţe chimice pentru cerneluri, creioane... I s-a acordat împrumutul, girat de instalaţiile fabricii, care erau în bună stare de funcţionare, şi a băgat toată materia primă în magazii. E de la sine înţeles că după această achiziţionare tata n-a riscat să-şi epuizeze stocurile livrînd papetăriilor produsul finit la un preţ care chiar a doua zi ar fi şi crescut, risca falimentul, a aşteptat o reglementare a situaţiei, fiindcă între timp un salariu mediu ajunsese patru milioane lei lunar. Drumul între produs şi papetării era drumul spre lichidarea fabricii. Ar fi cerut un nou împrumut, să-şi plătească măcar salariaţii, dar se gîndea dacă în ritmul ăsta ar mai fi putut să-l acopere prin producţie. Sigur, putea să lichideze, dar atunci ar fi rămas doar cu nişte hîrtii în mînă, hîrtii pe care scria un milion, dar ce valoare avea acel milion? Ce să facă cu astfel de miliarde? Pe de altă parte. În presă se vorbea mereu de sabotaj şi ţin minte că a apărut în acest sens şi o lege care încerca să facă ordine în producţie. Legea era bună, dar l-a speriat pe tata. Un cocoşel ajunsese cincizeci de milioane de lei. Pe de altă parte, cine să cumpere în această situaţie o fabrică şi, cum ţi-am spus, cine s-o vîndă pe astfel de hîrtii? Vînzările şi cumpărările pe bază de aur erau ilicite, cu toate că Banca Naţională lansase din fondurile ei, care nu erau mici, cocoşeii pe piaţă, în mod oficial, bineînţeles. Dar asta o făcuse imediat după război, şi era în favoarea celor bogaţi, fiindcă numai ei puteau să-i cumpere şi să se pună astfel la adăpost de inflaţia care se anunţa. Acum tranzacţiile pe bază de aur erau interzise prin lege. În această situaţie, cum ţi-am spus, foarte grea în care se găsea tata, a venit într-o zi la el în birou un individ care i-a pus sub nas un document de închidere a fabricii. Tata l-a semnat, aşi zice, uşurat, cu toate că nu s-a făcut nici un inventar şi nici nu i s-a dat voie să mai ia ceva de-acolo, iar aurul a trebuit să-l predea. Nu se spunea în hîrtia aceea nimic care să reglementeze viitorul relaţiei patronului cu fabrica lui, nici confiscare, nici rechiziţionare, nici donaţie, doar atît: închidere. Peste un an a venit decretul general de naţionalizare. Deci asta era, a înţeles tata, şi s-a liniştit pe deplin. Statul preluase treptat unele întreprinderi cu mult înainte de decret, pentru a-i împiedica pe patroni să înstrăineze unele valori, acţiuni, valută străină, pînă ce condiţiile politice vor fi coapte pentru actul oficial al naţionalizării. Mai tîrziu am aflat cu toţii, din procesul Malaxa-Pop-Bujoiu, că unele mari întreprinderi metalurgice şi siderurgice reuşiseră totuşi să înstrăineze astfel de valori... Tata îi înjura, fiindcă pe lîngă aceşti magnaţi el era un biet fabricant de mărunţişuri. Nu fiindcă ar fi considerat bună naţionalizarea în general şi mai ales a micilor întreprinderi în special (din contră, pretindea că Marx nu preconiza chiar naţionalizarea a tot ce există, ci doar a acelor întreprinderi de interes naţional, mine, petrol, siderurgii, dar nu şi a unei biete făbricuţe de creioane sau de nasturi, unde iniţiativa particulară ar fi eficientă, bineînţeles, zicea el, tot sub controlul statului, cum a rămas, de pildă, Guban din Timişoara - dar de ce numai Guban?), nu, el îi înjura pentru că realmente aceşti magnaţi realizaseră

veniturile lor cu capital uman de-aici din țară, şi nu aveau dreptul să scoată din țară aceste venituri şi mai ales aceste acțiuni, valoarea adică a înseşi întreprinderilor, pe care, zicea tata, statul romвn va trebui într-o zi să le răscumpere, fiindcă legea naționalizării nu era valabilă şi pentru posesorii acestor acțiuni înstrăinate, iar comerțul nostru cu lumea capitalistă va deveni curînd obligatoriu, comerțul are legile lui, da, îți cumpăr, dar îți plătesc cu valori romвneşti aflate în posesia mea... Că nu vezi, am naționalizat... Ai naționalizat dumneata, să fii sănătos, dar datoriile externe anterioare sînt obligatorii, dacă vrei să fac afaceri cu dumneata. Zicea tata! Atunci asta părea o erezie, dar uite că acum am auzit că plătim din greu... El ştia dinainte şi considera că nimeni n-avea dreptul să se sustragă legilor țării sale, chiar dacă nu era de acord cu ele. Nu era el de acord, dar marea majoritate a conaționalilor lui era, *Dura lex, sed lex...* Că el considera drept o gravă greşeală că nu l-au lăsat să conducă mai departe fabrica, nu neapărat ca director-general, şi bineînțeles nici ca om de serviciu, ci ca specialist în producția respectivă, asta era o naivitate a lui... Înlăturarea definitivă a patronului el n-o înțelegea ca o înlăturare a unui mit (trebuia să se realizeze lozinca: producem fără patroni, mai bine decît ei şi împotriva lor - adică împotriva mitului eficienței particulare) şi mai ales nu înțelegea că înlăturarea lui, chiar fizică, însemna înlăturarea unui simbol, cel al exploatării omului de către om: patronul, el era acel simbol! Asta înseamnă, zicea el, continuarea în politică şi economie a utopiei filozofice. Marxismul e o utopie ca oricare alta, socialismul însă e un vis vechi al oamenilor, care e, dacă stăm să ne gîndim bine, un vis al concordiei... Lupta de clasă trebuie să înceteze, şi nu cum zice Stalin, că trebuie să fie «ascuțită». Avea dreptate, aşa gîndeam şi eu şi nu numai eu - asta pe atunci, fiindcă ce s-a întîmplat pe urmă... Fiindcă nu numai că i s-a oferit un post de om de serviciu (şi bineînțeles că nu la el în fabrică, ci aiurea), dar... Te interesează, se opri ca însuflețită, ceea ce aşi vrea să-ți spun acuma n-am mai spus-o la nimeni..."

Se ridică, strînse masa, ciocnirăm, apoi după ce bău se duse în pat şi îşi continuă povestirea cu genunchii la gură cu bărbia pe ei, privindu-mă intens, cu acea încredințare eternă a oricărui povestitor că o desvăluire modifică totdeauna ceva, în sine sau în celălalt... "Tata nu rămase senin şi nici atît de idilic în idei şi generos în aprecieri cum ți-ai putut da seama din cele ce ți-am spus pînă acum. Era la început... Dar a început atmosfera de ațîțare. Întîmplător el era un om deosebit, cum am încercat să-ți sugerez, absolvise Academia de studii comerciale, nu-şi petrecuse adolescența ca un *fils a papa,* cum nu m-a lăsat nici pe mine să mi-o petrec. Spun asta ca să-l detaşez de fauna marilor rechini îmbogățiți fără muncă, sau chiar şi prin muncă, dar a căror comportare era sfidătoare şi nu o dată neruşinată... Lux, petreceri, etalarea bogăției, lipsa de grijă față de cei pe care îi angajau în uzinele şi fabricile lor, şi pe care într-adevăr îi exploatau, profitînd de lipsa unei legislații democratice a dreptului la grevă şi mai ales profitînd din plin de relativa noastră înapoiere care se exprima prin realitatea unui surplus de brațe de muncă - nu-ți convine acest salariu, slavă Domnului, aşteaptă la poarta uzinei o grămadă ca tine să se repeadă, flămînzi, să-ți ia locul... Era senin, da, era un cap, dar nu era un filozof, ci un om dotat cu sensibilitate şi din ce în ce mai des se irita sub presiunea atmosferei încărcată de fulgere artificiale şi ridicole, de care rîdeam, dar care, începînd să facă victime, nu le mai consideră nimeni artificiale, deşi continuau să rămînă în ochii lor tot ridicole: victimele îşi păstrau la anchete ținuta, erau superior ironici, fără să înțeleagă că totul era

fără ecou, fiindcă, povestind acasă, soția, mama, bunica, copiii îl priveau înstrăinați şi neliniştiți: făcuse rău, nu se purtase bine... Şi aveau dreptate?! Aveau şi nu aveau. De fapt nu aveau, căci astfel nu făceau decît să-l desarmeze, chiar dacă ceea ce urmă părea să confirme teama lor irațională de animale care simțeau că aveau să fie hăituite... Aşa era, ca o nouă temă beethoveniană a destinului, bubuiturile în uşă ale securiştilor făcură în curînd ca rîsul să înceteze şi ironia să înghețe. Scuză-mă, sînt patetică, dar am pentru întîia oară sentimentul că pot comunica din plin cu cineva... Ți s-a părut că nu te aud fiindcă nu ți-am răspuns, nu m-am angajat în adîncime în ideea că sîntem prea puțini ca să aibă loc la noi la *Oraca* un spectacol caracteristic... Cînd ai spus că astfel de spectacole sînt în scădere... Atenție! Experiența noastră proprie, epuizată, nu înseamnă epuizarea Experienței, cu e mare. Aşa a crezut şi tata. Nu mai era patron demult, trăia, ca şi alții, din ceea ce reuşise să păstreze; închiderea fabricii fusese pentru el un avertisment că în curînd îi vor lua şi casa, şi o golise din timp de valori, cum ar fi tablouri, bijuterii, argintării, covoare, mobilă stil (nu-i fusese dibuit încă garajul, unde păstra *Aubusson*-uri, candelabre de Murano, Grigoreşti, Luchieni), pe care nu le vindea ieftin, cu frenezia smintită a unora care credeau că în curînd vor veni anglo-americanii şi vor recupera ei pe urmă totul cu vîrf şi îndesat... Eram totdeauna alături de el cînd se înființa un nou îmbogățit, dramaturg de succes fiindcă stigmatiza idilic birocrația, compozitor care satiriza melodic pe Marinică zis codaşul, emisar al ştabului care, prin insinuări că putea să-ți confişte totul, îți oferea generos un preț... derizoriu... Înainte să-şi desvăluie prețiosul garaj, tata, sfătuit de mine, îl primea pe cumpărător nu acolo, ci acasă, în modestul nostru apartament, unde eu, figură ştearsă, asistam la discuție, răsfoind absentă un album... Cînd eram foarte atentă, tata înțelegea că individul trebuia expediat. Astfel am primit un mare compozitor care timp de doi ani a fost cumpărătorul foarte tăcut, nu prea bogat, dar perseverent al acestor obiecte de valoare pe care le-a achiziționat treptat... Un om influent, prieten cu regele Greciei (el însuşi victima, la un moment dat, a cupidității soției, prinsă că făcea trafic de valută, a scăpat datorită hazardului, tocmai atunci regele Greciei făcea o vizită în RomВnia şi a vrut să-l vadă pe marele compozitor şi pe simpatica lui soție; «simpatica» însă era la beci, bineînțeles că a fost scoasă imediat şi s-a trecut cu buretele peste...)." "N-a murit, zisei, acest mare compozitor... şi dirijor...?" "Ba da, tresări ea, ca şi cînd moartea, un incident oarecare, abia putea fi pomenită, soția lui însă duce mai departe viața în care el o inițiase, printre bețivi adică, fără ca ea să bea, mai ales printre cei tineri, al căror limbaj deşucheat, *en jetant merde* distrînd-o, îi dă iluzia că n-a îmbătrînit şi e şi ea nonconformistă, la cot cu elementele nonconformiste ale tinerei generații." "Aşa trece grasul Calistrat, drept neconformist?" o întrerupsei iar. (Dacă îl cunoaşte, gîndii cu răceală, înseamnă că s-a culcat cu el.) "Da, zise, aşa trece. N-a făcut el puşcărie?!" "Îl cunoşti?" zisei fără mirare. "Da, mi-a fost prezentat odată la o colegă unde eram invitată. Un împuțit!" ("Nu s-a culcat cu el", gîndii.) "Ştii de ce a făcut puşcărie?" "Nu, dar pesemne că la vreo beție o fi spus ceva şi o fi fost turnat", zise ea naivă. "Nu, spusei cu melancolie, a violat o curvă." "Cum?!!" "Da, repetai, a violat o curvă şi a fost condamnat la şapte ani, dar avocatul a făcut recurs şi s-a redus pedeapsa la un an. Pe urmă, după ce a ieşit, acelaşi avocat a reuşit să redeschidă procesul, sau cam aşa ceva, şi i s-a şters complet din dosar orice condamnare. Anul trecut a luat Premiul de Stat..."

Se uita la mine stupefiată şi se vedea cum patetismul o părăseşte şi i se anunță pe chip rîsul, pînă ce izbucni, întîi înalt, apoi repetat, pe trepte mai

joase, fermecător ca şi surîsul indescriptibil. Apoi brusc redeveni stupefiată, ca să izbucnească iar. Avea un rîs cu o coloratură bogată, e tot ce pot spune. Era o surpriză, ca şi surîsul, ceva profund ataşant, de o tandreţe turburătoare. "De ce rîzi? o întrebai cu aceeaşi melancolie. Ce ţi se pare caraghios, faptul că a violat o curvă?! Mie, dimpotrivă, mi se pare tragic!" "Nu! izbucni ea din nou. Glasul tău! Poţi să mai spui o dată?" Mă arătai mîhnit. "Eu îţi vorbesc serios şi tu rîzi!" Sări din pat şi îngenunche lîngă fotoliul meu, uitîndu-se în sus la mine cu o gravitate cercetătoare şi pasionată: *"Ton humour est merveilleusement irresistible,* îmi şopti. Seamănă cu al tatei! Cîţi ani ai?" "Cîţi am? Patruzeci?!" o întrebai tot pe ea. "Imposibil. Cînd erai asistent n-aveai mai mult de douăzeci şi cinci. Acum trebuie să ai vîrsta lui Dante cînd a intrat în infern, *nel mezzo del camin* pe vremea aceea asta însemna nu cu mult peste treizeci..." "Da, confirmai, şi chipul ei mă atrase irezistibil, privirea mea părăsi geamul. Asta e vîrsta pe care o am, dar de la Dante încoace acest *nel mezzo del cămin* s-a mutat spre patruzeci..." "Înţeleg, zise, e vîrsta pe care o simţi... Şi eu mă simt de treizeci..." "Dar ai douăzeci şi cinci!" "Cam aşa!" şi surîse cu o vagă ironie enigmatică. Avea mai mult? Sau mai puţin?...

IX

O temere obscură mă făcuse să mă uit pe geam, dar foarte persistentă. Ce mi se întîmpla? Eram unde trebuie? O senzaţie stranie îmi cutreiera întreaga fiinţă; fata asta, în ciuda impresiei de supunere pe care mi-o inspira, era mai puternică şi mai liberă decît mine. Se desvăluia şi părea slabă şi umilă, dar era? Multe ştiam despre mine, dar nu că *mon humour est merveilleusement irresistible!* Cine descoperă mai multe decît ştii tu însuţi despre tine îţi e superior... Sau nu?! Sau ce? Îmi revenii însă. Întrucît nu eram eu total liber? Nu acest gînd era expresia temerii, se substituia sensului ei adevărat, care îmi scăpa. Iar mai puternică nu era, ci doar mai tînără... Se retrăsese în pat şi mă întreba din priviri dacă ştiu unde pierduse firul şi dacă mai doream, ca şi înainte, să-mi povestească. "Spuneai de tatăl tău, zisei, că începuse să se irite..." "Da, reluă, îşi pierdea seninătatea şi gîndirea fermă şi liniştită. Se simţea din ce în ce mai jignit de aceste aţîţări la ură, mai ales cînd auzea la radio şi citea şi în presă că această ură ar fi fost sfîntă... «Bine, mă întreba cu ochii lărgiţi de indignare, dar se poate crea o lume nouă pe o astfel de morală?» «Tată, încercam să-l liniştesc, astea sînt vorbe, lumea nu se creează pe ceea ce e nefiresc, se creează prin voinţa noastră a tuturor şi urmînd numai legile pe care ea le ştie din instinct că nu-i pun în primejdie viitorul. E o perioadă de tranziţie, cum dealtfel se şi spune foarte bine.» «Da, înţeleg, dar Stalin a murit, de ce atunci parcă e şi mai rău ca acum trei ani, cînd el se ocupa foarte încîntat de sine de chestiuni paşnice, cum ar fi limba, limbajul şi îi învăţa pe proşti că limba nu are caracter de clasă...?» Îl pasionau pe tata astfel de probleme, le lua în serios, cînd pentru mine ele erau futilităţi, să nu dai pe ele nici o ceapă degerată. Nu credeam că Stalin singur era responsabil de astfel de idioţenii, ci imbecilitatea umană care îşi trăia şi ea o scurtă domnie. A o înfrunta era inutil şi chiar primejdios, îmi dădeam seama. El nu-şi dădea! Vroia să înţeleagă cum de se produce acest abandon total al vechilor valori, care, credea el, se prăbuşeau, fără să-şi dea seama că de fapt doar se retrăgeau lăsînd pitecantropul să ocupe şi el scena o dată, să-l vedem dansînd cu

frenezie şi să învăţăm, să ne pierdem adică iluziile şi complexele de vinovăţie că nu i s-a acordat şi lui şansa de a evolua... Nu mă miram de înţelepciunea mea. Platon ne arată că pînă şi un sclav ştia ceea ce nu se credea că poate şti, era de-ajuns să i se pună întrebări. Mie mi le punea tata... Pînă în ziua cînd ni se bătu în uşă şi fu arestat. E nevinovat, mi-am spus eu, n-au ce să-i facă. Urmă un proces în care fu acuzat că a luat, ca patron, un împrumut de la Banca Naţională, pe care şi l-a însuşit şi fu condamnat cu blîndeţe să-l restituie în rate lunare de cîte cinci sute de lei. Avocatul, un nemernic, fostul lui avocat de pe vremuri, trecu de partea acuzării, cerînd doar circumstanţe atenuante pentru clientul său, care sabotase fără să cunoască legile, cînd el avea la dosar probele că acel împrumut fusese folosit pentru achiziţionarea de materie primă, care în momentul închiderii fabricii se afla în magazie. «Care magazie?», a întrebat sarcastic procurorul. Avocatul, în loc să fi citat martorii, muncitorii care ştiau toţi de felul cum se închisese fabrica şi de existenţa acelei materii prime, care fusese folosită în continuare, fiindcă în realitate fabrica nu se închisese, s-a bîlbîit ca un idiot, dar cu o bîlbîială ticăloasă, intenţionată, împiedicîndu-l pe tata să vorbească, luîndu-l prin surprindere. A venit pe urmă la noi transpirat, cu o stupidă satisfacţie pe figură, că «domnule Culala, a ieşit bine, extraordinar de satisfăcător, dacă vorbeaţi i-aţi fi îndîrjit şi acum n-aţi mai fi fost în libertate, credeţi-mă pe mine, care ştiu multe, martorii n-ar fi depus în favoarea dumneavoastră, am stat de vorbă cu ei, n-am vrut să vă avertizez, ca să nu faceţi vreo prostie la proces, să le spuneţi vreun cuvînt urît... Asta ar mai fi lipsit, să insultaţi dumneavoastră, fostul patron, pe muncitori...» «N-aveam de gînd să-i insult şi nu cred că oameni pe care eu îi cunosc bine ar fi putut să mintă, i-a răspuns tata, ieşi afară, netrebnicule, nu te-am angajat să gîndeşti pentru mine, ci să-ţi faci datoria şi să prezinţi justiţiei probele de la dosar. Fă recurs, dacă vrei să-mi dovedeşti că nu eşti un laş.» Atunci avocatul şi-a venit parcă în fire şi a început să ne spună să nu facem recurs. «Vă rog eu, ascultaţi-mă, cinci sute de lei pe lună îi achit eu fără să ştiţi, cîştig destul, un recurs poate avea consecinţe imprevizibile, nici nu bănuiţi, nu sînt la primul recurs de acest gen şi cunosc urmarea..." M-am gîndit atunci la mine, eram studentă în anul trei... Un recurs ar fi putut avea ecou la cadrele facultăţii, care stătuseră pînă atunci relativ liniştite, dar începuse să circule un svon că se vor redeschide toate dosarele şi eram vag neliniştită... «Aveţi dreptate, i-am spus avocatului, nu vom face recurs.» «Înţelegeţi, domniţă, a gîfîit el ştergîndu-şi necontenit gîtul de sudoare, în faţa probelor se va da cîştig de cauză, adică nu se va da, se va trece peste, dar se va deschide un alt dosar, pe baza unei "sesizări" a unui fost portar sau a unui fost om de serviciu frustrat, care la întrebarea dacă aţi fost văzut stînd de vorbă cu un neamţ în timpul războiului, o să răspundă: cum să nu, erau legaţi, domnul Culala lucra direct cu I. G. Farben, atîta lucru ştia şi el de pe plicurile cu vopsele pe care le folosea muierea înainte să-i croşeteze flanelele din lînă de oi ţurcană, cu toate că asta n-avea nici o legătură cu creioanele chimice, mă scuzaţi, domniţă, sărut mîna, văd că dumneavoastră sînteţi foarte realistă... foarte... foarte realistă...» Vorbea ca şi cînd ar fi şi cunoscut unul care putea să declare o astfel de inepţie, şi la întrebarea mea răspunse gîfîind că nu numai că îl cunoaşte, dar sesizarea exista în dosarul domnului Culala... «Cine e lepădătura asta?» zise tata scîrbit şi obosit. «V-am spus, un fost om de serviciu sau portar, pe care l-aţi dat afară pentru beţie.» «Da, confirmă tata, ştiu cine e, dovadă că am avut dreptate e că tot portar a rămas, n-a ajuns nimic.» «Aveţi grijă, a mai zis avocatul, dacă vi se întîmplă ceva din pricina acestei sesizări,

dumneavoastră vă puteți apăra (eu nu!) spunînd că l-ați dat afară fiindcă făcea agitație legionară în fabrică. Citați-l pe maistrul Berlogea, care vă e favorabil şi ştie mai multe despre acest...» Apoi se ridică şi plecă. Peste cîteva săptămîni îmi dădu un telefon şi îmi fixă o întîlnire. Avea ceva să-mi spună... Mă gîndii: ce vroia să-mi spună? Nu cumva vroia să-i devin amantă, cum i se întîmplase unei cunoştințe, fata fostului proprietar al fabricii *Tricotajul,* pe care o şantajase un avocat amenințînd-o că numai el putea să-l apere pe taică-său de puşcărie şi că, dacă nu-i cedează... Îi cedase, dar nu-l putuse salva pe taică-său, şi după ce fusese închis toanta tot n-o rupsese cu el, o ducea de nas că o să facă el recurs extraordinar şi alte baliverne. Nu, omul meu se purtă corect, dar mă avertiză să nu mă sperii de ce-o să-mi spună. Pe căi pe care numai avocații, tot întîlnindu-se între ei prin culoarele justiției, le cunosc (îşi fac servicii reciproce, şoptindu-şi în treacăt informații prețioase), a aflat că dosarul tatei a fost ridicat de Securitate şi că el ştie bine ce înseamnă asta: un nou proces şi, înainte de asta, arestarea iminentă. «Nu e nevoie, zise el, să vă fac atentă că dacă spuneți cuiva că eu v-am prevenit, risc puşcăria. Domniță, zise, tatăl dumneavoastră trebuie să dispară de-acasă astăzi, pe lumină, fiindcă s-ar putea ca chiar la noapte să vie să-l ridice. Să dispară în regat, unde nu-l cunoaşte nimeni, să se ducă undeva pe un şantier ca simplu muncitor. Pe şantierele astea cu mii de oameni cadrele sînt mai puțin active, în sensul că un dosar cu numele de Culala nu le spune nimic, afară de faptul dacă tatăl dumneavoastră, dintr-un anumit exces, n-o să se apuce să declare că a fost patron. Asta da, atrage atenția, dar practic nu poți bănui mii de oameni că au dat autobiografii false. În genere, sînt verificate cadrele de conducere, un simplu muncitor e lăsat în pace, doar dacă nu face prostia să se laude primului venit cu ce-a fost el altădată. Pe urmă mai vedem. Dacă domnul Culala nu este căutat acasă timp de cîteva luni, înseamnă că pericolul a trecut, poate să se întoarcă...» Astfel grăit-a avocatul şi spusele lui se adeveriră, nu chiar în noaptea aceea, dar după vreo zece zile veniră să-l ridice pe tata. Numai că pasărea nu mai era în cuib. Nu-mi fusese greu să-l conving să plece, deşi, zise el, «dacă o fi să fie, tot mă găsesc ei...» «Poate nu te găsesc, ai o şansă, zisei, în timp ce altfel...» Mă bucuram de un singur lucru, că aceste evenimente, procesul şi acum fuga făcuseră să-i dispară iritarea aceea care îi tocea nervii. Se liniştise, nu-l mai obseda gîndul că asta sau aia veneau în contradicție cu nu ştiu ce valori absolute la care, vezi dragă Doamne, nu trebuie să renunțăm. Acum avea, ca să zic aşa, alte pisici de biciuit... Îşi recăpătase şi humorul şi părea chiar amuzat că la cincizeci şi cinci de ani lua viața de la cap, se va specializa într-o nouă meserie. Era încă voinic, îmi spuneam că o să se descurce. Ne-am înțeles să nu ne scrie scrisori, să nu telefoneze, să nu ne spună unde e... «şi să nu te însori p-acolo, glumi şi mama. Eşti la vîrsta periculoasă!...»"

X

"Asta se întîmplase într-o duminică. Vinerea următoare, tocmai cînd vroiam să mă întorc acasă, o colegă (plecam totdeauna împreună) îmi strînse brațul şi îmi şopti speriată: «Suzy, ia uite ce scrie acolo!» Mă uitai. Pe perete, lîngă afişier, văzui o lozincă cu litere de-o şchioapă scrise cu tuş pe o bandă de hîrtie de-un metru, lipită la capete, citii: *Culala* S. *la cadre.* Din prima reacție mă opri

această colegă: «Ce faci?» «Ce să fac, mă duc acasă.» «Dar te-a chemat, du-te acum şi vezi ce e.» «Şi mîine nu pot să mă duc?» «Du-te imediat, Mîță ăsta cine ştie ce poate să-ți facă.» «Cine e Mîță?» «Chiar nu ştii? E noul şef de cadre, cît a fost numit a şi anunțat că o să reactualizeze toate dosarele.» «Da, zic, şi ce e sistemul ăsta să mă anunțe astfel, ca şi cînd n-aşi fi într-o universitate, ci într-o instituție de delincvenți minori... Şi chiar şi acolo...» Şi, înfuriată, rupsei afişul şi îl călcai în picioare. «Da, zise şi colega mea, l-a pus aici să-l citească toți, ca şi cînd te cheamă la el la interogatoriu... Vrea să bage groaza în noi...» Mă dusei... Mă întîmpină un individ galben ca o molie, şi cît mă văzu aprinse lampa de pe birou şi mi-o puse în ochi: «De ce n-ai declarat, ticăloaso, că tatăl tău e un criminal de război?!...» Astfel mă izbi, fără nici-o introducere, crezînd că o să-mi ia piuitul. «Tata nu e criminal de război», îi răspunsei cu un dispreț sec. «Daaa?! țipă molia isterică. Atunci de ce a fugit de-acasă?!» «S-a despărțit de mama, răspunsei, vrea să divorțeze» (tot astfel răspunsesem şi securiştilor cînd fusesem întrebate unde e). «Spune unde e, țipă molia. Aşează-te şi dă o declarație.» «Nu ştiu unde e, nu ne-a spus», zisei. «Dacă nu spui, mă amenință molia cu un glas de molie (dacă poți să-ți imaginezi aşa ceva!), te exmatriculăm! Mai gîndeşte-te! Şi n-o să te exmatriculăm cum crezi tu, ci îți pregătim un tacîm. O să te îneci cu el! o să vezi. Mai bine spune!» «Nu vă permit să mă amenințați. Nu ştiu unde e tatăl meu, şi chiar dacă aşi şti, faptul că e acuzat că ar fi criminal de război m-ar împiedica să-i divulg adresa. Vă repet, tata a fost patron, dar n-a făcut niciodată politică.» «Deci ştii unde se ascunde şi nu vrei să spui, zise el fără să se mire (singurul semn că molia, în felul ei lînos, gîndea, înțelegea, aşadar, că era firesc ca o fată să-şi apere tatăl). Nici nu ştii ce te aşteaptă, continuă, o să vrei să spui şi n-o să-ți mai folosească la nimic. Mai bine spune de pe-acuma.» «Nu ştiu unde e, repetai. Şi nu mi-e frică de amenințările dumitale...» Chiar nu-mi era. O să mă exmatriculeze, ei şi? O să văd eu ce-o să fac. Nu-i spusei nimic mamei, aveam timp s-o fac atunci cînd exmatricularea se va produce, n-avea nici un rost să-i dau şi ei un aconto. Vinerea următoare afişul reapăru la fel de lăbărțat şi obraznic şi scena cu molia se repetă: «Intri, declari sau nu, ticăloaso, că tatăl tău e criminal de război? Apoi doi: spui sau nu spui unde se ascunde?» Şi cu aceeaşi lampă pusă în ochi. Iar eu îi dădui aceleaşi răspunsuri. Şi tot aşa, din vineri în vineri, afişul reapărea, dar observai că miercuri şi joi Adriana S. şi Virginia D. (alte colege de facultate) erau chemate şi ele la molia care purta nume de pisică. Erau mai mici ca mine, amîndouă din anul întîi, fete de şaptesprezece ani, cum aveam să-mi dau seama mai tîrziu, nişte bănățene... Una blondă cu ochi albaştri, cealaltă o şatenă orgolioasă, dacă pot s-o caracterizez astfel, fiindcă să vezi ce s-a întîmplat... Nu te superi dacă te rog să-mi mai torni şi mie puțin vin?" zise cu alt glas, în felul ei exterior, ca şi cînd ne-am fi aflat la noi la *Oraca* în timpul orelor mele contabile şi mi-ar fi vorbit cu extrema ei politețe puțin precipitată şi umilă.

Mă ridicai şi îi întinsei paharul gol şi apoi îi turnai. Îl bău fără întrerupere cu o lăcomie crescîndă, apoi mi-l înapoie exclamînd: "Ah ce bun e, mi-a fost sete, nu ştiam de ce mi s-a uscat gura!". "Mai vrei?" "Nu, fiindcă mie vinul negru îmi dă somn şi vreau să termin povestea începută, ştiu că te-am făcut curios şi mîine, poate, n-aşi mai putea spune nimic... sau cine ştie cînd... Nu sînt imprevizibilă, cred eu, aşa cred mereu, dar mă cunosc, sînt născută în zodia Racului, dau îndărăt... Şi asta e ceva imprevizibil chiar şi pentru mine însămi... Dar îmi revin, însă ştii cum e asta, totdeauna pierd ceva... adică nu ştiu..." "Hm! făcui. N-aşi fi crezut! Am gîndit şi eu asta despre tine!"' "Chiar?!"

"Da, e ceva în felul tău de a fi care sugerează darea înapoi. Asta nu înseamnă că e din pricina zodiei!" "Ba da, protestă cu o imensă convingere. Aşa este! E din pricina zodiei." *"Neti, neti!* rîsei eu. Ar însemna ca multitudinea de ființe umane care s-au născut în această zodie, milioane, să-şi semene. Ceea ce e absurd!" "Ce înseamnă *neti, neti?"* "Nu este aşa! nu este aşa! În sanscrită!" "Cunoşti sanscrita!?" "Nu, dar cadîna pe care zici că erai geloasă ştia!" Se uită iar la mine să-i reamintesc unde rămăsese... "Nu te mai chema numai pe tine la cadre", zisei. "Nu, nu acolo... se întrerupse. Ba da, de fapt acolo, dar vroiam să mă întorc puțin înapoi, să-ți explic cît erau de naive aceste două bănățene şi nu ştiau ceea ce toată facultatea ştia. Din comitetul U.T.M. făceau parte doi inşi, mari specialişti în reuniuni tovărăşeşti... Cine nu se duce acolo unde poate auzi muzică şi poate dansa? Cei de o vîrstă. Nu-ți pasă dacă la un moment dat observi că un oarecare Ghiță sau Costică devin onctuoşi şi insistenți, arătîndu-ți foarte mîndri dinții lor lați de mămăligă. Organizatorii... Asta ar fi prea de tot, ei şi-au dat osteneala, au organizat totul, şi chiar pe ei să-i refuzi cînd te invită la dans? Mai ales că dincolo de înfățişarea lor şoldie erau perfect politicoşi. Unul din el a încercat discret să mă apropie de el mai mult decît se cuvine şi la fel de discret m-am făcut că nu înțeleg... M-am oprit: «Dansăm?», i-am spus foarte fermă. Şi-a dezvelit frumusețea de dantură, s-a înclinat cu capul într-o parte şi s-a retras. Aiurea! parcă nu erau acolo o mulțime de fete drăguțe care să le accepte stilul, părea el să-mi spună ironic. «Mă scuzați, altețǎ!» Ceea ce şi făceau amîndoi, adică le alegeau, şi într-o zi le dădeau de ştire: «Ileana B. şi Victoria N. duminică după masă sînt convocate la tovarăşul Ghiță, acțiune U.T.M.» «Acțiunea» se petrecea la ei acasă, înțelegi în ce sens. Fetele cedau, dintr-o temere care începuse să se insinueze că nu era bine să te pui rău cu ăştia. Puteau fi acuzate, chiar dacă originea lor era sănătoasă, de pildă, de cosmopolitism! Una a fost exmatriculată fiindcă purta ciorapi *Capron* (ungureşti!), se ruja şi purta haine de la Consignația. Cineva i-a luat apărarea şi a fost şi el exmatriculat pe loc... Dar cele două bănățene nu numai că nu s-au lăsat prinse în acest joc, dar chiar s-au plîns rectorului, şi nu numai oral, ci şi în scris. Ai crede din asta că erau curajoase. Naive oricum erau, fiindcă ele habar n-aveau cine conducea de fapt în universitate: tipii ăştia care au băgat chiar la puşcărie pe ultimul universitar de modă veche care ne mai rămăsese, un profesor admirabil (ca profesor, fiindcă şi ăsta era un fustangiu, cam păgubos însă; nu ştiu dacă chiar a fost închis şi cît timp, cred că puțin, pe urmă s-a pomenit repartizat la un strung... după vreun an a fost reprimit...). Bineînțeles că Ghiță şi Costică n-au pățit nimic, în schimb s-au înfuriat cumplit şi, desigur, nu îndată, ci ceva mai tîrziu, s-au răzbunat. Ce se află în legătură cu chematul la cadre al celor două bănățene? Chemare care a coincis cu instalarea moliei pe acest post şi cu acțiunea de reactualizare a dosarelor în universități. Că Adriana S., blonda cu ochii albaştri, ascunsese că tatăl ei avusese pe vremuri un joagăr, iar Virginia D., şatena orgolioasă, că tatăl ei avusese o moară. Ce puteam să mai zic eu, cu tata, care lucrase mînă în mînă cu I. G. Farben?! Dar chemările astea încetară şi nimeni nu fu exmatriculat. Hm! Gata, a trecut... Într-o zi se anunță o adunare generală a tuturor studenților şi studentelor universității, în sala mare de festivități. Ce-o fi? ne întrebam. Era într-o după-amiază de mai. Aproape o mie de băieți şi fete stam pe scaune şi aşteptam, prezidiul era gol, timpul trecea şi nu apărea nimeni. Unii vroiau să plece, dar fură opriți de studenții de ordine, nişte găligani care păzeau intrarea - noi credeam că erau puşi acolo să pîndească doar sosirea celor care ne convocaseră. Pe urmă se află: se aştepta sosirea

primului-secretar orăşenesc, un oarecare Şuta. Tensiunea crescu: ce căuta ştabul ăsta la noi? În sfîrşit sosiră, ocupară podiumul, şi un alt tip de la orăşenesc ne anunţă că vigilenţa faţă de influenţele burgheze a slăbit atît de mult în universitatea noastră, încît discutarea unor aspecte reprobabile care au fost depistate printre studenţi a devenit inevitabilă. «Are cuvîntul tovarăşul Ghiţă N., care va vorbi despre aceste chestiuni, după care vor urma discuţii.» Mă aşezasem chiar în faţă, din întîmplare sau din curiozitate, să văd mai bine. Ghiţă se ridică şi începu întîi să-şi debiteze lozincile introductive. Glasul îi era deocamdată moderat. Vorbea liber şi mi se păru chiar că are de gînd să se dea de partea studenţilor, ale căror succese în învăţătură şi în activitatea politică sînt din ce în ce mai marcante, datorită unei bune îndrumări a organizaţiei U.T.M. şi a conducerii de partid, a tovarăşului Mircea personal şi a altor tovarăşi (îi enumeră). «Din păcate, aceste succese ar fi riscat să fie umbrite, dacă am fi lăsat mai departe să se lăfăie în voie printre noi concepţiile şi comportările străine de universitatea noastră şi pe care noi, aici, trebuie să le curmăm din rădăcină.» Vocea se înăspri, deveni metalică, tonul începu să urce. Tovarăşul Şuta fuma gînditor, chiar posomorît, cu tîmplele în palme. Desigur, gîndeam, prezenţa în mijlocul nostru a acestui ins liniştit, despre care auzisem că ar fi un om drept, nu va admite să se producă aici cine ştie ce excese. Eram sigură, adică ştiam (adică am ghicit din felul în care vorbitorul se transforma treptat în procuror) că nu pentru a se face acelor elemente pomenite de el o critică blîndă, «cu floricele», cum se spune cînd cineva e menajat, fusese provocată această adunare. Da, am gîndit la un moment dat, sîntem vizate, eu în mod sigur, şi cele două bănăţene mai mult ca sigur. Şi m-am liniştit, din clipa aceea acuzaţiile care începuseră să ia în discursul vorbitorului proporţii de crime de război au început să treacă pe undeva pe deasupra capului meu, iar tipul a început să mi se pară o paiaţă, o marionetă fără simţire şi fără nimic de om în el. Da, o să fiu exmatriculată, n-o să pot termina facultatea, dar bine că am absolvit trei ani, o s-o termin eu cîndva... Dacă o fi să fie! Încît nu tresării cînd îmi auzii numele, urmat de al celor două bănăţene, calificat, al meu, de «duşman strecurat» în universitate, care îşi ascunde tatăl, nu vrea să declare pe unde îşi continuă el acum uneltirile de duşman de clasă inveterat...» Dar parcă asupra mea se opri mai puţin, nu fusese preluată acuzaţia moliei că tatăl meu e căutat pentm crime de război. Era poate pentru faptul că eram o studentă strălucită?! N-aşi putea să spun. Meritele astea nu cîntăreau prea greu în astfel de situaţii. Mai degrabă poate pentru că nu fusesem niciodată convocată în vreo duminică la o «acţiune U.T.M.», la care bineînţeles că nici nu m-aşi fi dus, nu eram atît de naivă precum cele două bănăţene, să nu ştiu pe înseamnă o acţiune U.T.M. de acest gen. În schimb, joagărul şi moara celor două, adică nedeclararea lor, căpătară în spusele vorbitorului proporţiile a ceva în genul spionajului în slujba unei puteri imperialiste! Şi acum mă felicit că mi-am reprimat rîsul auzind această inepţie. Dar dacă toţi ar fi făcut acelaşi lucru, şi în loc să asculte într-o tăcere încremenită, adunarea ar fi izbucnit în hohote? Eu oricum aveam motive să mă stăpînesc, dar ceilalţi? Nu puteau să-i exmatriculeze pe toţi. Totuşi au tăcut. Întîi că sentimentele mele nu erau unanime, acuzaţii fuseseră numiţi, deci fiecare student luat în parte (afară de trei dintre ei!) se simţea în siguranţă, în al doilea rînd eram deja divizaţi, jumătate dintre noi, dacă nu chiar mai mulţi, aveau aşa-zisa «origine sănătoasă» şi jumătate dintre aceştia erau nuli ca studenţi şi îşi treceau examenele fără să ştie nimic. Mulţi dintre ei se plasaseră undeva în fund, masă compactă, ai să vezi de ce. Ei dădură tonul ropotului de aplauze care urmară după ce vorbitorul, triumfător,

se aşeză. Aici avui o tresărire, o grea presimțire. Aceste aplauze (care, desigur, nu erau chiar unanime, dar ce mai contau cîteva zeci de abțineri?) erau rele, nejustificate şi în mod sinistru premature. Nu trebuiau întîi ascultate cele trei fete? Ce se aplauda? Iarăşi mă felicit şi astăzi că după ce ele încetară îmi frînai cu putere impulsul de a sări imediat în picioare să le spun: «Nu înțeleg aceste aplauze! Ele seamănă a verdict care se dă înainte să se aştepte răspunsul celor trei colege ale noastre învinuite.» Eram şi eu naivă, nu înțelegeam că verdictul era ca şi dat şi că scopul celor de la prezidiu nu era să ne facă să auzim desvinuiri care ar fi putut influența adunarea, ba chiar impresiona pe mulți (or asta trebuia cu orice preț evitat). Ce vroiau atunci? Ai să vezi! Am spus *cu orice preț!* Ei bine! Acest preț s-a plătit fără clipire, ba chiar aşi putea spune că pe nimeni din prezidiu nu interesa în acele ore la cît s-ar ridica eventual acest preț! Sau dacă se gîndea, ăsta era un gînd excitant şi nu inhibitoriu. De ce era aşa, nu ştiu, e o enigmă pe care n-am putut-o descifra nici pînă azi. Poate de aceea îți povestesc, să-mi spui tu, care ştii multe?!... După aplauze, aproape îndată un nou şoc. Cei plasați în fund, masa compactă, au început să scandeze: *«Jos chiaburii, duşmanii poporului».* Şi abia atunci am avut revelația că eram toate trei fără scăpare. Iarăşi mi-am stăpînit un impuls. Bine, am gîndit furioasă, jos, atunci ce rost mai are să mai stau? Fiindcă am gîndit imediat că putea fi şi mai rău decît o exmatriculare, plecarea mea fără doar şi poate ar fi însemnat o sfidare, ba poate pentru unii naivi chiar o recunoaştere a învinuirilor aduse, din moment ce nu avusesem curajul să mă ridic şi să mă apăr... Şi poate totuşi nu mă exmatriculau dacă mă apăram corect şi hotărît, fără să sfidez pe nimeni? «Ia s-o vedem noi acum la față pe Adriana S.», a zis după aceea tipul de la orăşenesc cu o voce sarcastică. Ce sens avea acest sarcasm? Adică după ce o s-o vedem, o să ne lămurim mai bine în ceea ce o privea, să contemplăm adică în carne şi oase făptura hîdă a unei fiice de chiabur sabotor? Extraordinar, chiar aşa a adăugat acest tip după ce fata, trecînd cu chin printre scaune şi bănci, s-a apropiat de masa prezidiului. «Întoarce-te, zise, să te vadă toată lumea.» Fata, ca şi mine la început, credea că o să se poată desvinovăți, fiindcă arăta destul de liniştită şi încrezătoare. Se uita peste sală direct, cu ochii mari, parcă ar fi vrut să spună: ştiu că am duşmani şi că unii nu mă vor înțelege, dar voi, ceilalți, o să mă apărați, fiindcă n-am făcut nimic rău. Na numai că nu arăta hîdă, ci semăna cu o mică cosînzeană cu părul ei blond şi ochii albaştri şi cu expresia ei de certitudine că nu se poate ca Făt-Frumos să nu fie pe undeva pe-aproape şi s-o scape din ghearele acelor căpcăuni din fund, care începură iar să scandeze: *«chiabu-rul, ochiul dracu-lui, duşman al poporu-lui»,* jalnice epitete, stupidă imaginație de şcolari arierați! Bun, chiaburul e ochiul dracului, dar fragila făptură din fața lor nu vedeau că n-are mai mult de şaptesprezece ani? Bine, nu vedeau ei, dar cei de la prezidiu, bărbați, ai fi zis, cu simțul răspunderii față de bărbăția lor? Şuta ăsta, poate că avea chiar o fată de vîrsta ei? Sau credea că a lui era născută undeva în ceruri, nu era tot fată şi nu era tot el tatăl ei, cum era şi chiaburul al fetei din fața lui? Fiindcă ea spuse foarte clar şi cu uimire: «Tata nu e duşman al poporului, e țăran din Banat». Declarația asta naivă stîrni rumoare şi ilaritate, dar nu de simpatie, se veseleau ca şi cînd a te simți atît de departe de ceea ce ți se spune că e tatăl tău înseamnă că vrei să prosteşti pe alții cu perfidia ta care simulează inocența. «Ia spune tu, puişor de chiabur, cum ai ticluit să ne ascunzi că taică-tău avea un joagăr, cu care exploatați pe țărani cerînd prețuri neruşinate? a reluat tipul de la orăşenesc. Ia vino încoace... Aşa... Mai aproape! Mai, mai! Ia arată mîna cu care ți-ai scris

autobiografia... Aşa, asta e, deci cu mîna asta ai scris ca să te strecori în facultate. Mîna de năpîrcă! Ia arat-o şi adunării... Aşa, ai curajul, mai ai şi curajul... Ia răspunde-ne aici, a zis Şuta, tu te-ai gîndit că prin viclenia ta ai reuşit să ocupi locul altuia, element sănătos, care în trecut n-a avut acces la învăţămînt datorită condiţiilor grele de exploatare? Tot voi veniţi acum, cei înstăriţi, care aţi făcut averi pe căi necinstite? - orice avere e necinstită, e un furt, filozofă ştabul fără să se uite însă la nimeni, foarte posomorît, ba chiar îndîrjit, furios - şi noi sîntem hotărîţi să curmăm fără cruţare aceste consecinţe nefaste ale trecutului. Cum învaţă?» mai întrebă el. «Foarte prost», strigă cineva din sală «Poftim!» mai reflectă Şuta, ca şi cînd întrebarea s-ar fi pus, dacă nu s-ar fi cunoscut dinainte acest răspuns. Despre mine n-o să întrebe, gîndii. Şuta ăsta vorbea însă acum zadarnic, fiindcă fata, pe el, nu-l mai auzise. Se făcuse brusc albă la faţă în clipa cînd individul de la orăşenesc, după ce o manipulase în fel şi chip punînd-o să se sucească şi să se răsucească încoace şi încolo cu mîna ridicată, îi spusese năpîrcă. Masa compactă a celor din fund începu iar să scandeze, nu mai mi-aduc aminte ce fel de lozincă. Somnambulă parcă, fata o luă încet spre uşă. Bineînţeles că fu oprită cu rîsete sarcastice. Şuta îşi scoase haina şi îşi slăbi gulerul şi cravata. Se încălzise? Îi plăcea? Savura execuţia asta publică? Fiindcă asta era, nu discuţie şi nici condamnare, îmi dădeam seama (cum ţi-am spus, condamnarea fusese hotărîtă dinainte), asta vroiau, execuţie publică şi ea abia începuse. Se dădu cuvîntul celor care începură să ridice mîna, şi cei din fund o copleşiră cu întrebări provocatoare, care conţineau în ele şi răspunsul, care nu putea fi, după ei, altul cînd o vor lăsa să vorbească. N-o vor lăsa să dea alt răspuns, decît că a uneltit, a răspîndit în facultate, printre colegi şi colege, idei chiabureşti, afirmînd că la ea în sat cei săraci erau drojdia satului, fiindcă nu le plăcea să muncească, şi ajungeau beţivi şi hoţi... Murmure de indignare, strigăte pline de ură şi ranchiună, ai spus sau n-ai spus, mironosiţă cu gheare chiabureşti. Mă întrebam şi eu, o fi spus sau n-o fi spus bleaga asta astfel de cuvinte care îi aduceau acum pieirea?... Da, pentru că după ce adunarea s-a amînat, urmînd să fie reluată a doua zi cînd avea să-mi vină rîndul şi mie şi şatenei orgolioase, blonda bănăţeană s-a dus la cămin, s-a închis în baie şi s-a spînzurat cu cordonul de la capot. Şatena n-a mai aşteptat nici ea ziua următoare, a părăsit căminul şi a dispărut din oraş. Nu mai ştiu ce s-a ales de ea... Astfel am scăpat eu... Nu mai vroiau să se plătească un nou preţ? Descoperiseră ceva ce nu prevăzuseră? Cuvintele pot ucide? Chiar?! Fapt e că şedinţa nu s-a mai reluat, iar molia cu nume de pisică n-a mai pus să se lipească afişe care anunţau chemarea la cadre a Culala S. sau a altcuiva. Asta pînă în toamnă, cînd am fost totuşi exmatriculată. Dar fără şedinţă. Tovarăşul Mîţă mi-a dat o speranţă. Fiindcă eram un element dotat, puteam fi reprimită după un an dacă mă duceam undeva pe şantier să lucrez acolo ca simplă zidăriţă. Bineînţeles că m-am dus, dar între timp ambii mei părinţi au fost arestaţi... Tata s-a întors acasă sperînd că dacă nu scăpa astfel de învinuirea că nu vreau să declar unde e ascuns voi fi reprimită în facultate. Abia că n-am fost reprimită, deşi am lucrat un an întreg pe un şantier de construcţii de locuinţe. Atunci am părăsit şantierul şi am turnat, ca şi tine, nişte cursuri de contabilitate simplă unde am fost primită datorită muzicianului care a intervenit şi a spus că garantează pentru mine. Fiindcă ştii bine, în chestiuni de bani şi contabilitate, cadrele resping pe cei care au un dosar şi o origine socială ca a mea..." "Eu am un dosar chiar încărcat, zisei, dar am fost totuşi primit." "Da, dar tatăl tău n-a fost patron!"

XI

"Bine, zisei, şi ce nu înţelegi din toate astea? Care e enigma?" "Păi, pentru că am fost foarte atentă şi multă vreme am crezut că «toate acestea» nu angajează pe nimeni, nici cei care fac pe procurorii în aceste adunări, nici cei care sînt puşi la zid nu se simt cîtuşi de puţin implicaţi, fiindcă adevărul e în altă parte şi toată lumea îl cunoaşte, nu moare nimeni din nişte cuvinte, cel mult e dat afara şi trebuie să meargă pe un şantier. Bun! Şi pe şantier lucrează tot oameni! Ei şi?! Nu strică nimănui să înveţe să pună o cărămidă, înveţi, cu această ocazie, să preţuieşti mai bine clădirile şi te desveţi pentru totdeauna să te mai plictiseşti în ele. Dacă aşi avea bani mi-aşi face eu una singură cu mîinile mele, un vis! Nu aşa mare ca asta, nu se vor mai face multă vreme astfel de case, dar aşi şti eu cum s-o concep în aşa fel încît să stau eu în ea aşa singurică şi fericită..."

Şi prinsă de lirism se uită iar la mine: Ei?! Ce ziceam? Cerea prea mult de la oameni şi de la viaţă? Nu, dar cine nu doreşte acelaşi lucru, mai puţin singurătatea? "Ştiu eu, surîse iar cu tandra ei ironie, asta nu se va mai întîmpla niciodată!" Adică i se întîmplase odată, la părinţii ei, dar cu asta gata, şansa ei trecuse. "Să nu crezi, continuă, că mă simt ca un înger căzut, pe şantier rîdeam, glumeam cu alte zidăriţe, îmi plăcea nepăsarea lor veselă, robusteţea lor îndoielnică (nu toate erau prea sănătoase cum păreau, dar am învăţat de la ele să nu mă plîng, să nu-mi fie adică milă de mine). Noaptea dormeam buştean, iar mîncarea de la cantină mi se părea excelentă... Am plecat de-acolo fiindcă mi se făcuse dor de cărţi, înţelegi, de oboseală nu mai puteam citi nimic..." "Şi facultatea?" zisei. "Ce facultate?" "Ai spus că molia ţi-a promis că după un an de şantier te reprimeşte să-ţi termini studiile!" "A, da! Dar crezi că o să mă reprimească? Am auzit că termenul e de doi ani, nu un an, cum mi-a spus Mîţă ăsta." "Ar trebui să încerci! Şi la rigoare să recurgi iar la muzicianu acela, prieten cu regele Greciei!" Ea izbucni în rîs: "Credeam că numai eu sînt uitucă! Cum să recurg dacă a murit?!" "A!" făcui şi începui şi eu să rîd de acest lucru într-adevăr vesel, că poţi muri, şi cei care trăiesc să uite sau să nu uite, cînd da, cînd ba, dacă mai eşti sau nu în viaţă, chiar dacă nu eşti un om de rînd...

"Dar unde am rămas?" Nu vrusei să-i mai spun, mă apropiai şi îi luai capul în mîini. Ea se uită la mine surprinsă: de ce o ţineam astfel? Tresări: da, da, te pomeneşti că o plăceam! Şi ca un fulger surîsul ei minunat apăru şi se stinse, cu un secret humor. "De ce rîzi?" zise. Nu rîsesem, ştia şi ea. "Mi-eşti dragă", îi şoptii. Ea acceptă: "Aşa!" zise şi mă dădu la o parte cu un gest în egală măsură ezitant şi ferm, asemeni copiilor, care nu prea înţeleg afecţiunea care li se arată. Mă ridicai şi mă oprii lîngă geam. Se făcuse dimineaţă. Raze oblice de aur săgetau printre brazi împrejurimile, iar în depărtare acoperişurile roşietice ale oraşului. Nu mai aveam nici o temere, eram chiar mirat că o avusesem. Şi deodată mă pomenii retrăind cu ea ceea ce îmi povestise şi enigma propusă care îmi apăruse simplă se turbură, şi tot ceea ce ştiam eu despre oameni şi despre mine însumi, din cîte trăisem, se înceţoşă. Eu avusesem despre "toate acestea" idei clare şi distincte, dar cît erau ele de clare şi mai ales cît de distincte? O fată, o fiinţă umană, îşi luase viaţa fiindcă nu suportase nişte cuvinte... De ce nu le suportase? Ce univers de idei şi sentimente se prăbuşise

în ea? "Şi nu e aşa cum spui?" zisei fără să mă întorc. "Nu înţeleg!" "Nu e aşa cum spui, că nimeni nu se simte implicat?" "Aşa mi se părea mie, iar în şedinţa aceea o vreme am fost încredinţată că vorbitorul era vinovat, fiindcă se răzbuna că fusese respins. Dar lovitura n-o dăduse el. Acuzaţiile lui, oricît de inepte, intrau în acest consens: eu spun nişte aiureli, tu o să pleci din facultate, din care şi-aşa n-ai fi ieşit cine ştie ce, o profesoară ca oricare alta, ba chiar cam văcuţă, iar eu o să fac carieră, dar cu un semn de întrebare dacă o să ajung prea departe, fiindcă au apărut mulţi ca mine şi nu se ştie dacă n-o să ajung şi eu tot un profesor pe undeva, un mic cinic supus în intimitate unei zgripţuroaice, care, fără să-mi ştie bine trecutul, mi-ar pune copiii în braţe şi m-ar înlănţui să-i împărtăşesc soarta, robia gineceului. Nu individul de la orăşenesc cu regia şi isteria lui plină de imaginaţie provocase dezastrul. El nici nu ne cunoştea! De ce ne ura? Poţi urî ceea ce nu cunoşti? Da, poţi urî o categorie de oameni, *in abstracto,* datorită unor acumulări imponderabile şi îndelungate, dar şi ura ta va fi abstractă şi plată cum a fost a lui Hitler contra evreilor... Numai executanţii, vezi, au fost ingenioşi şi imaginativi... Am citit că unii nu dormeau nopţi întregi ca să caute soluţiile cele mai eficace de ucidere... Gazările să fie rapide, victimele să n-aibă bănuieli... Sigur, mergem la baie, uite duşurile în plafon... Înţeleg, tipul ăsta de la orăşenesc o fi fost umilit vreodată de chiaburi, dar el nu era deloc abstract cînd s-a aflat în faţa unei fetiţe concrete, vinovată doar că nu declarase că tatăl ei avusese un joagăr..." "Înţeleg ce vrei să spui, o întrerupsei, consensul a fost încălcat..." "Da, zise, şi s-au supus toţi. De ce?!" "Hm! exclamai. Din lipsă de imaginaţie, cum bine ai spus, avea el destulă pentru toţi!" "Scuză-mă, zise, nu te pot urmări! Puternicul Şuta, cu tîmplele în mîini, nu se sfia să arate că era inspiratorul subalternului lui de la orăşenesc. Dar era?" "Cine dracului poate să ştie?!" murmurai. "Vezi? zise cerînd parcă protecţie. Vezi?" repetă şi întrebarea ei se formulă ca un timid şi fermecător reproş, ca şi cînd eu aşi fi susţinut contrariul, că aceste enigme puteau fi descifrate, vîrîte într-o simplă formulă, cum ar fi lipsa de imaginaţie a unor creiere joase în stare să se lase tîrîte de primul isteric care i-ar biciui să devină sadici. Rămînea cazul lui Şuta! "Oare Mircea, zise ea, primul-secretar al regiunii, un om despre care şi noi ştiam că este un drept, aprobase această acţiune în universitate?!" "Ei, zisei, o aprobase?" "Mă întreb şi eu... unii naivi spun că o aprobase, dar nu în stilul în care a fost făcută, că s-a înfuriat cînd i s-a raportat rezultatul. Bun, s-a înfuriat şi furia lui a mai putut învia o moartă?! Mai bine ar fi făcut dacă venea la adunare, să împiedice..."

Îi spusei că îl cunosc pe Mircea şi îi povestii ce rol jucase în viaţa mea. Probabil, încheiai, că nu prevăzuse nici el urmările, dar mai mult ca sigur că el era acela care dăduse ordin să se organizeze în universitate o asemenea şedinţă. Dar n-a fost ideea lui. "Chiar vrei să spui că n-a fost ideea lui?" mă întrebă ea uluită. "Da! îi răspunsei ferm. N-a fost ideea lui!" "Atunci a fost a tipului de la orăşenesc?" "Cu atît mai puţin! Asta era mai mic decît el!'' "Atunci a fost ideea lui Ghiţă N. sau Costică S.?" "Nu, zisei, în nici un caz." "Atunci a cui? Te pomeneşti, exclamă ea cu adevărat stupefiată, că ideea a venit din aer!" "Da, desigur, bineînţeles, îi răspunsei, tu nu ştii că ideile plutesc în aer? Ar fi prea comod să urcăm sus, pe ierarhie, şi să i le atribuim lui ics, mics, drics... De-acolo nu vin decît, cum spui tu, abstracţiuni, formule lipsite de viaţă, literă moartă! care pot suna cam aşa (în cazul nostru): «reactualizaţi dosarele în universităţi, curăţiţi facultăţile de elementele chiabureşti şi ale fostelor clase dominante». E drept, cuvîntul «curăţiţi» nu e chiar întru totul abstract, dar implică şi el o multitudine de sensuri, în cazul vostru curăţirea a fost totală! În

alte părți lucrurile se vor fi petrecut într-un fel mai uman. S-or fi petrecut?! Cine ştie?!" "Da, aproape că strigă ea, ai dreptate, abia jos prind viață aceste directive abstracte, deci am dreptate eu, toți care au organizat şi condus acea şedință sînt vinovați, inclusiv masa de studenți care n-a reacționat sau s-a lăsat manevrată! Pînă la urmă ajungem inevitabil tot la adevărurile simple, la oameni vii, şi nu la idei." "Da, aşa este, dar ce poți să le faci? Se pare că a fost voința voastră, a tuturor, mărturisită sau pasivă, să împingeți o colegă de-a voastră la sinucidere. Cu tine cred că n-ar fi reuşit nimic, deşi tipul de la orăşenesc ar fi inventat formule şi mai rele decît «năpîrcă chiaburească»." "Sînt convinsă, dar eram prevenită, răspunse ea cu o siguranță de sine supusă totuşi îndoielii. Auzisem deja, mă puteau face depravată, curvă, element descompus, îmi puteau cere să îngenunchez, să mă tîrăsc... Nu mă puteau însă face decît să leşin şi nu pot spune că aşi fi fost atît de tare încît să rezist să nu fiu împinsă pînă la marginea disperării... şi că n-aşi fi zăcut după aia zile în şir... Am imaginație... Am simțit cît e de cumplit să-ți facă oamenii astfel de lucruri. Eşti amenințat să se rupă ceva în tine să nu mai poți după aceea să mai crezi în ei, să ajungi adică să te simți alungat chiar din carapacea în care ți s-a refugiat spiritul, conştiința în care te retrăgeai să rămîi liber. Nu era posibil! Fiindcă tot acolo e cuibărită şi ideea că nu poți trăi singur, şi atunci cum i-ai mai fi putut privi pe stradă fără să-ți spui că sînt (şi EU făcut şi din tine) nişte handicapați şi că, oricît te-ai fi străduit, ai fi revenit printre ei şi ai fi ajuns, printr-o ciudată mişcare psihică a aceloraşi oameni, să fii iarăşi simpatizată şi, printr-un consens tacit, oblojită de căldura laşității lor generale şi comune?! Puteai rîde din nou cu aceiaşi, pleca în excursii, te veseleai, puteai fi chiar fericită, acea fericire strîmbă şi neverosimilă a tuturor handicapaților, care îşi beau cafeaua eu piciorul sau se deplasează în cîrje sau în cărucior, sau în patru labe... Ciuntirile, mutilările nu se vedeau, erau ale conştiinței, puteai să te hlizeşti fără să te sperii că chipurile tuturor căpătau în acele clipe înfățişarea tragi-comică şi fantastă a unei măşti, prin fixitatea interioară a infirmității care răzbătea, neştiută, în afară, ca un straniu reflex... Aşa mi-au părut că arătau *toți* colegii, chiar şi cei mai buni, în săptămînile care au urmat după acea sinistră şedință... Nu mă ocoleau, dimpotrivă (fireşte, unii mă ocoleau), dar eram foarte neliniştită la gîndul că dacă şedința s-ar relua (cu mine sau cu alții) ei tot n-ar ieşi din pasivitate, de teama riscului că puteau fi la rigoare exmatriculați toți şi viața lor ar fi luat un cu totul alt curs decît cel dorit de ei... Îi speria atît de tare acest alt drum? Între a fi profesor undeva şi a fi zidar se căsca chiar aşa un hău înspăimîntător încît a fi de partea cealaltă însemna chiar cea mai mare dintre nenorociri, mai rea decît aceea de a-ți pierde sufletul? Fiindcă e o iluzie să te mai consideri acelaşi de mai înainte după ce cu acordul tău s-a comis o mi-şelie. Te ascunzi în masă, ei şi? Crezi că dacă stai acolo pitulat şi ridici doar mîna, această jalnică mînă nu-ți aparține? Şi la ce îți mai foloseşte? Să mîngîi cu ea părul iubitei? Adio! Eşti condamnat de-aici înainte să te abții de la acest gest, n-o mai ai această mînă, fiindcă singura ființă umană care te putea ierta şi să fii izbăvit, acea blondă bănățeancă, nu mai era... Era moartă... Eu n-am ridicat mîna să aprob fiindcă eram implicată, dar dacă n-aşi fi fost? Mă şi sperii să mă gîndesc. M-aşi fi abținut să aplaud, de-asta sînt sigură, dar cînd, după ce tipul de la orăşenesc a încetat s-o mai tortureze pe fată cu întrebările şi insultele lui şi a spus: «e clar, punem la vot propunerea care s-a făcut din sală (se făcuse o astfel de propunere), cine e pentru exmatricularea Adrianei S. din facultate?», şi cînd în tăcerea apăsătoare care s-a lăsat mîinile tuturor au foşnit în sus, am avut un

fior simțind că numai eu şi cele două bănățene n-am ridicat mîna. Atunci m-a cuprins un fel de panică la gîndul că dacă n-aşi fi fost implicată, o forță nevăzută şi irațională mi-ar fi violentat poate conştiința şi aşi fi făcut ca şi ceilalți, gîndind fără să vreau că nu e chiar aşa o mare tragedie dacă n-o să mai fie o oarecare Adriana S. profesoară undeva într-un sat. O să fie o bună soție, mamă de copii şi gospodină, şi cu asta basta! *Un point c'est tout...* Şi aşi fi ajuns şi eu iremediabil o infirmă... N-am ajuns fiindcă a plătit ea... Uite, vezi, gîndul ăsta mi-e insuportabil!".

Şi se opri şi se uită la mine cu o expresie de astă dată de derută totală, ca şi cînd acea fată i-ar fi fost soră şi nu făcuse nimic pentru ea s-o împiedice de la funestul gest... Şi pînă să scot eu un cuvînt, din ochii ei mari şi brusc înstrăinați de tot ce există, un potop de lacrimi îi curse pe față. Abia după aceea izbucni în hohote, şi prin torentul de lacrimi se amestecă torentul de cuvinte: "...cum s-o fi dus ea săraca în baie singurică şi părăsită de toți şi şi-o fi pus şnurul de la halat de gît... cînd au spart uşa au găsit-o, ziceau ei, în picioare, aşa credeau, fiindcă numai un centimetru mai era între degetele ei şi fundul căzii... Îți dai seama cît de tare a vrut să moară dacă nu s-a apucat ea cu mîinile de duş sau să-şi proptească tălpile de marginea căzii şi să scape... Fiindcă aşa se spune, în clipa cînd sinucigaşul îşi dă seama că chiar o să moară, ceea ce l-a împins la acest gest îi apare neînsemnat față de pierderea vieții şi încearcă să scape, dă înapoi, dacă mai are cum... Ea mai avea, dar n-a vrut... Cum să ştie ea ce e aceea viață, ca s-o prețuiască şi să nu renunțe la ea numai fiindcă fusese umilită? Săraca, nici măcar nu bănuia că de fapt nici nu fusese umilită... A fost făcută năpîrcă, ei şi? Ea nu ştia că nu e năpîrcă?! Năpîrcă era individul care îi vorbise astfel! O fi fost vreo sfioasă, crescută cu blîndețe şi iubire de o mamă la fel de sfioasă, care nu ştiuse să-i spună că printre oameni sînt şi năpîrci?... Poate dacă ieşeam în ziua aceea împreună nu s-ar fi întîmplat nimic?! Dar nu eram prietene şi mai ales mi-am pierdut şi eu capul, mă gîndeam la mine, la ceea ce mă aştepta a doua zi, aceeaşi execuție publică..."

Se dădu jos din pat şi intră în mica toaletă de lîngă fereastră. Se întoarse senină şi cu lacrimile şterse. "N-am plîns atunci, cînd am auzit cum a murit, am plîns acum, zise. Pe mine m-a impresionat unicul protest care i-a scăpat, adică pe care au lăsat-o să-l rostească: «Părinții mei,

a zis, nu sînt duşmani ai poporului, sînt țărani din Banat» Vezi? mă interogă urcîndu-se iarăşi la locul ei, regiune şi indicație precisă, țărani din Banat!, titlu de noblețe, duşmani ai poporului, dacă sînt, sînt în altă parte, nu pot fi țărani ca tatăl ei!" "Da, zisei, am întîlnit şi eu țărani pe canal care mureau, dar se țineau foarte bine, nu se degradau ca alții pentru un polonic în plus..."

Dar ea, vădit, nu auzi acest răspuns al meu. Tăcu şi nu-şi mai îndreptă ca pînă atunci privirea spre mine, să mă întrebe unde pierduse şirul. Nu mai era nici un şir, începu să se uite preocupată pe pereți. Preocupată şi, aşi zice, distrată. Ca într-un proces misterios, nici gîndirea şi nici sentimentele ei nu puteau merge mai departe. Ai fi zis că dăruise doar ceea ce nu-i aparținea cu adevărat. O povară adică. Chiar i se decoloră şi chipul, pe care apăruseră pete galbene şi vinete. Acum arăta că avea nu douăzeci şi cinci, ci treizeci şi cinci de ani. Se uita într-o parte, înstrăinată. Nu ştiu de ce, mă ridicai în picioare. Ea mă prinse atunci în tot focarul ochilor ei mari şi deodată rosti: "Domnule Petrini, poți să mă învoieşti astăzi să nu vin la serviciu?".

Aceste cuvinte, deşi îmi părură nefireşti (redevenise brusc casieriță?),

fuseseră rostite cu un timbru afectuos... Da, gîndii, are dreptate, numele meu, Victor, poate că îi rămăsese străin, după cum nici mie nu mi-ar fi fost la îndemînă să-i spun Suzy... "Da, doamnă Culala, îi răspunsei, bineînțeles că puteți lipsi... Nu e un cap de țară", mai adăugai, acceptînd dinainte o posibilă sugestie de retragere care se putea ascunde în cuvintele ei. Şi o luai spre uşă. Mă conduse şi, înainte să ies, deodată mă îmbrățişă. Asta nu spune nimic! Mă înlănțui de-a binelea, mă strînse, îşi înfipse bărbia în omoplatul meu şi mi se păru că nu mai vroia să mă lase să plec. Deloc! Brațe voinice (chiar de zidăriță), reconfortante, liniştitoare şi dulci, acaparatoare şi sigure, mă reținură îndelung... Avui timp să-i simt prin ele puternica voință de a decide în deplină libertate, de a... dar anticipez asupra firii ei, în clipele acelea în realitate aşi fi vrut să mai rămîn, după ce la început vru-sesem să plec... Dar îmbrățişarea ei era şi o promisiune şi îmi smulgea şi un acord mut: "ne vom mai întîlni, parcă îmi spunea, nu uita această noapte"...

XII

Ce i se întîmplase în timpul destăinuirii, de renunțase să plecăm împreună, cum spusese după ce ne treziserăm din somn? Era limpede, se înstrăinase şi luase hotărîrea să oprească aici aventura, ori pur şi simplu forțele ei sufleteşti obosiseră foarte tare şi simțise nevoia să rămînă singură... mai degrabă prima presupunere era adevărată, fiindcă felul cum mi se adresase *(domnule Petrini* putea fi evitat, iar dorința de a nu veni la serviciu putea fi formulată altfel) arăta clar că decisese să redevenim ceea ce fusesem mai înainte. Dar îmbrățişarea finală? Gîndisem eu că ar fi putut fi o promisiune, dar dacă era altceva? Un fel de scuză pentru brutalitatea cu care revenise la sine, uitînd de omul care o mîngîiase şi îi spusese că îi era dragă. Da, spusesem eu! dar ea se arătase *mirată...*

Îmi ridicai privirea peste bolta imensă şi, rece în gîndire, începui să cobor aleea cu pietriş printre brazii inundați de soarele dimineții... Nu bănuiam, în acele clipe, că se lua în mine o anume hotărîre, să zicem aceea de a rămine suveran, în fapt de a nu mai dori să cunosc nici un fel de adevăr despre nici un fel de femeie. Ştiam destule, mi-ajungeau... Că trăisem o minunată aventură, sau că nu fusese doar atît, ci ceva mult mai mult, mi-era egal... da, roata se poate mişca, dar osia, deşi dusă tot acolo unde gonesc spițele, nu rămîne ea nemişcată? Soarta lor nu e chiar comună, şi de ce ar fi? Spițele mele fuseseră odată sfărîmate şi cu greu făcusem rost de altele. Nu vor alerga la voința acestei fete şi a nici uneia alteia, asta nu înseamnă că nu poate să-mi rămînă dragă, că nu poale să se nască între noi o tandră prietenie...

Totuşi în după-amiaza aceea, după orele mele contabile, pierdui gustul plimbărilor mele solitare prin pădure, îmi adusei aminte că nu mai citisem de mult nimic fundamental şi mi se insinuă o acută senzație de vacuitate a gîndirii, acum cînd simțirea mea (îmi dădeam bine seama) nu mai era sub vraja vecinătății morții, pe care marile tăceri vegetale ale pădurii mi-o sugerau (vegetalul nu e el perisabil, chiar dacă un copac trăieşte mai mult decît un om? în timp ce iată, chiar această gîndire, nu este ea eternă?).

Era încă timp frumos şi mă gîndii să-mi iau concediul meu legal şi să mi-l petrec printre filozofi, din rîndul cărora mi se păru că dezertasem. Ceea ce şi făcui, descoperind cu uimire că trebuie să gîndeşti şi să scrii mult ca să poți

lăsa în urmă dîra unei lumini. Ceea ce făcusem eu era extrem de puțin. O gîndire e o lume completă; dacă se bizuie doar pe ceea ce se ştie în timpul în care ai trăit, şi din acel timp nu există alte mărturii, te îneci în conul de umbră al umanității din acea parte a pămîntului în care ai trăit... Dacă vrei s-o luminezi, trebuie să faci un efort suprem, aproape inuman... "Da, îl voi face, gîndeam, pentru asta m-am născut... Restul e nerozie..."

Dar săptămînile trecură vertiginos... Şi întîmplarea mă luă prin surprindere. Tocmai cînd, pierdut în reverie, meditam asupra afirmației fizicianului L. H. Domash, care, plecînd de la tradiția orientală, dar sprijinindu-se pe revelațiile fizicii modeme, gîndise: conştiința pură este acum considerată ca ultima esență a universului, chiar şi a universului fizic, mă pomenii cu intruziunea *ei* nedorită şi fatală. Seara adormisem cu un gînd care mi se formulă cu simplitatea sentimentului care mă stăpînea: sîntem în univers aceiaşi şi de totdeauna şi vom fi pentru totdeauna, fiindcă universul nu e orb... totul e perisabil, afară de această gîndire... Mă trezii ca şi cînd n-aşi fi dormit şi mă uitai la ceas. Nu-l pusesem să sune? Ba da, arcul era moale. Nu-l întorsesem? Ba da, dar nu-l auzisem, dormisem unsprezece ore. Sării din pat şi ridicai storurile. Vremea se stricase, ploua mărunt, aburi fabuloşi, de o albeață strălucitoare, coborîseră prin depresiunile dealurilor. "Nu mă duc nici eu la *Oraca,* îmi spusei, deşi concediul meu expira tocmai atunci, e prea tîrziu, pot foarte bine să fiu şl eu bolnav o dată, merg lucrurile o zi şi fără mine... Vorba lui Sadoveanu: merg lucrurile şi mai încet..."

Mă întorsei în pat, aşi fi vrut să mai dorm, cînd o bătaie în uşă mă trezi din somnolență. "Da, doamnă, intrați", zisei şi într-adevăr intră gazda mea, titulara apartamentului. Deşi niciodată nu luasem în seamă minuțioasele ei socoteli (un bec de 60 w. În antreu, 20 de w. partea dumneavoastră, 0,50 lei, un bec idem în baie, 0,50, curățenie Maria, 20 lei săptămînal, partea dv. 6,80 lei, gaze lei... curățenie pe scări, lei... căldură, telefon, apă, curățatul zăpezii în fața blocului, partea dv. 0,25 lei, ieri s-a, stricat arzătorul din bucătărie, reparație lei 5 partea dv... 1,25 lei, spălat rufe Maria, lei 20 pe zi, două zile şi călcat, lei 40 total, vă revine în exclusivitate - deşi Maria mi s-a plîns că în acest timp doamna o punea la treburi murdare, de pildă să-i facă clisme lui Foxy, un sîrmos care se constipa chiar în ziua cînd trebuia să spele pentru mine -, bacşiş lei 25 Costică - veşnic ne lasă in frig şi fără apă caldă -, îmi scria în paranteze această femeie care nu era o timidă ca fiică-sa, să nu-mi poată spune toate acestea prin viu grai, dacă nu-i dăm toți cîte ceva să se îmbete, continua ea, n-avem nici o şansă să-l convingem să se țină de treabă, partea dv. 2 lei, cu toate că ar fi trebuit demult dat afară acest Costică, gîndeam eu, fiindcă bacşişul nu ajuta la nimic, ba mai rău, abia atunci ne lăsa în frig şi fără apă caldă), ea continua să mi le bage pe sub uşă, aceste socoteli, uneori bătute chiar la maşină, alteori scrise cu mîna şi cu largi paranteze, cu detalii de cronică umoristică, dar involuntară (căci ei numai de humor nu-i ardea) a vieții noastre zilnice într-un bloc mic de trei nivele. "Ce am de plătit?" o întrebai marcîndu-mi buna dispoziție printr-o simpatie directă față de ea (oricum, avea grijă de mine, mai ales după moartea mamei). "Nimic, deocamdată, zise fără humor, dar te caută o simpatică persoană, poate să intre? Mi-a spus, adăugă ea tocmai în clipa cînd eu vrusei să-i răspund (avea acest tic, care adesea mă irita, de a pune întrebări şi de a te împiedica să-i răspunzi), mi-a spus că o cheamă Suzy Culala..." "Da, doamnă, spuneți-i să..." "E chiar din familia Culala?" mă întrerupse ea apăsat. "Da! ridicai şi eu vocea, s-o împiedic să mai pună noi întrebări. Spuneți-i să poftească!" Dar *ea* şi intrase şi aşteptă mută ca

bătrîna doamnă să închidă uşa (nu numai că n-o luă în seamă, dar avea aerul că o astfel de persoană indiscretă nici nu există)... Pînă atunci nu se uită nici la mine. Era îmbrăcată cu o mantilă neagră cu capuşon, de sub care abia i se vedea chipul. Nu se deslipi de lîngă uşă decît după ce gazda mea dispăru, "*за vous derange,* zise cu timiditate, de *recevoir une petite franciscaine?"* Mă ridicai în pat în capul oaselor şi mă posomorîi. *"Vous n'кtes pas ni petite, ni franciscaine",* mormăii şi sării apoi şi o întîmpinai. Capuşonul şi umerii îi erau uzi de ploaie. Fără să mă înseninez, ca în fața fetiței mele care ar fi făcut o poznă, îi descheiai şiretul şi nasturii; aici ea îşi ridică bărbia cu eternul gest reflex de tandrețe şi abandon al tuturor copiilor care se ştiu protejați, şi îşi puse mîna pe umărul meu cînd îşi scoase unul după altul pantofii, şi ei uzi... "Aşa de tare a plouat?! o luai la rost (adică de ce iese afară cînd e vremea rea! în subtext pentru mine: dacă ploua aşa de tare de ce tocmai pe o astfel de vreme ți-ai găsit să vii la mine?), gîndind, în timp ce, fără să mă uit, îi vedeam chipul pătat de culori roşii-galbene şi vineții, buzele uşor întredeschise, şiragul dinților, ochii mari, străini parcă de ea, de inocența întregului ei chip: adorabilă creatură! Apoi tare, scoțîndu-şi mantila: Nici vorbă că nu eşti o mică cerşetoare franciscană. *Sauf le bourdonnement fatal..." "Quel bourdonnement?!"* se miră ea senină, după care, cu aceeaşi seninătate, se desbrăcă de tot, alunecă sub pled şi îşi trase cearceaful peste cap... O luai în brațe, dar nu se destinse, rămase întoarsă cu spatele şi repetă, în şoaptă: *"Quel bourdonnement fatal?!",* şi abia apoi, tresărind cu putere, se răsuci şi îmi arătă o expresie uluită. Îi şoptii: "Am gîndit: adorabilă creatură!".

Răsuflarea ei, auzind aceste cuvinte, se înteți şi văzui pe chipul ei cum înțelegerea îi urca încet spre gîndire, dar nu micşorîndu-i, ci sporindu-i perplexitatea. "Da, repetai, desvelindu-i tîmplele cu amîndouă mîinile şi apropiindu-mi foarte tare chipul de-al ei, adorabilă făptură, ne cunoaştem de totdeauna şi ne vom întîlni mereu..." "Da, tresări ea din nou, te-am întîlnit la Ninive!" şi surîse fulgerător şi tot aşa surîsul îi pieri, ca un miracol care nu trebuia contemplat mai mult de o milionime de clipă.

Şi i se stinse şi atenția şi parcă i se micşoră şi prezența, şi rămase parcă inertă cu tîmplele în palmele mele, care îi desveleau un chip temător şi însingurat, cu privirea răsucită în sus, ca şi cînd în aşteptare ar fi fugit de sine. Dar se svîrcoli scurt şi mă acapară în clipa cînd îi atinsei buzele... Sărutul îi era prezent şi flămînd, acelaşi ca întîia oară, cînd nu dorisem decît o atingere diafană... Nici acum nu dorisem mai mult, prins, contemplînd-o, de beatitudine... Fulgerul surîsului ei mă arsese, de acest surîs mi-era dor şi aşi fi vrut să reapară şi să rămînă. Dar nu reapăru... Îi şoptii: "Te iubesc!". "Da, zise, cu ochii acum închişi, te aud..." Dar nu mai putui repeta: te iubesc! Nu mai putui să invoc nimic din ceea ce îmi răscolea întreaga ființă, că nu aterizase în odaia mea o femeie, ci o minunată floare, că nu se gîndise la mine te miri cine, ci o întruchipare a unei enigme a pămîntului pe care odinioară şi zeii o rîvniseră...

"Da, îmi spusei apoi după ce ea, ca şi prima oară, adormi şi îi priveam chipul destins şi trupul care, fără ştirea ei, tindea, ca să zic aşa, instinctiv, spre al meu, după ce abia se desprinsese de el (şi asta mă bucură, jubilam chiar), da, nu trebuie spus ceea ce n-ai gîndit mai înainte că poți face. O iubesc? Bineînțeles că nu... Sau mai bine zis, *nu încă?...* Da, poate!" Şi un gînd îmi flutură parcă dinainte ca o fantasmă, o bănuială, dar care nu-mi turbură senzația de plenitudine care mă stăpînea; o întrebare: dar dacă aceste zile la care adăugăm şi pe aceea de început, cînd găsisem pe biroul meu o floare, şi pe aceea cînd îmi telefonase de la mare şi "evenimentele" care urmaseră după

întoarcerea ei, dacă toate aceste zile vor rămîne în amintirea mea cele mai frumoase, tocmai fiindcă n-o iubeam şi nici ea pe mine? Da, se poate, îmi spusei, de aceea aceste zile trebuiesc prelungite şi dacă o să stea în puterile mele să determin acest încă fatidic să dureze indefinit... Simţeam teama, apropierea primejdiei? Da, trecutul reînvia şi mă întrebam dacă un om poate fi în viaţa lui de două ori fericit... Vreau să spun dacă se poate lăsa de două sau de mai multe ori dus de puterea iluziei. Spinoza ar răspunde că numai dacă noua fiinţă care ne repune în mişcare forţele sufleteşti e contrarie celei precedente şi mai puternică decît ea, şi desigur şi noile puteri ale sufletului reînvie din alte surse neatinse încă ale fiinţei noastre. Desigur, fiindcă s-a dovedit că forţa unui om da a îndura suferinţa e imensă şi n-ar fi dacă noi resurse de speranţă, care nasc în sufletul uman ca un val îndată ce valurile precedente s-au sfărîmat de ţărm, n-ar ţîşni din adîncuri şi nu ne-ar face iarăşi puternici. Ar rămîne de ştiut dacă experienţa fericirii nu e mai nimicitoare decît a suferinţei. Fiindcă adesea, aici, eşuarea poate să semene cu un naufragiu, urmat nu de suferinţă, din care s-ar naşte o nouă speranţă, ci de singurătate pustie şi moarte...

"La ce te gîndeşti?" Tresării. Parcă era glasul Silviei. Pesemne că deschisese ochii şi, rămînînd nemişcată, se uitase la mine cine ştie cît. "Bună ziua, domnule! reluă. *Vous revez? Vous avez, donc, oubliŭ voire petite franciscaine*?!" "Nu se uită ceea ce e prezent", îi răspunsei. Ea rîse cu ironie şi sări din pat, începu să se îmbrace. "Asta înseamnă, zise ea, că o consideri pe Solveig incredibilă?'' "Ba nu, zisei, e o emanaţie a poeziei nordului... Noi considerăm că ochii care nu se văd se uită..." "Mie îmi place Solveig, zise. Să aştepţi pe cineva patruzeci de ani, exclamă ea cu o admiraţie care însă se diminua în chiar cursul exprimării ei, e frumos!" "Da, convenii şi eu, cu un scepticism obtuz, e o performanţă!" Se uită la mine simulînd o încremenire: "Performanţă! Aşa numeşti tu acest simbol al iubirii răbdătoare şi statornice?!"

Printre cuvinte îi apăru minunatul ei surîs, cu tandra lui ironie. "Aşa o fi cu toată lumea?" mă întrebai, în timp ce mă îmbrăcam cu însumi, gîndindu-mă desigur la cei care îi sînt apropiaţi, părinţi, rude, prieteni... Şi mi se aprinse un gînd să aflu asta neîntîrziat. Nu mă mai uitai la ea şi mă posomorîi, să nu-mi ghicească intensa bucurie pe care o simţeam observîndu-i cu priviri piezişe mişcările rapide şi feline... şi tăcui să nu-i mai aud glasul, în care, oricît aşi fi fost de rece, nu descopeream nici o stridenţă care să mă ajute să rămîn detaşat... "Unde mergem?" zise. "Vedem noi!" îi răspunsei cu un glas gros şi sec, ţinîndu-i mantila ei neagră.

XIII

Dar nu se grăbi să plece, începu să-mi examineze odaia cu priviri circulare. "Ce frumos e la tine! zise. Şi cum ai aranjat tu radioul, daaa, şi bancheta asta... şi biroul cu planşetă de arhitect... De ce ţi-ai ales un birou aşa mic şi ai pus pe el o astfel de planşetă?" îi răspunsei că aşa am găsit odaia, a stat aici o fată, o arhitectă, fiica gazdei, care s-a măritat, şi că eu am cumpărat tot ce se vede, fiindcă mi-a plăcut... O luă spre geam, pe care îl deschise, şi rămase nemişcată, contemplînd panorama oraşului... "Daaa, continuă, şi doi plooopi cu vîrfurile sub fereastră! Cum stau ei aici aşa, ca doi fraţi (imita parcă gîndirea plopilor) şi cresc împreună, şi unul nu e mai mare decît altul... daaa,

exclamă auzindu-le, în chiar acea clipă, frunzele prin care trecuse o adiere, foşnesc, freamătă... şi primesc vizitele vrăbiilor..."

Mă apropiai şi rămăsei la distanță. Dar era ca şi cînd ființa ei ar fi fost eu însumi, atît de puternic şi în acelaşi timp atît de delicat şi diafan era transferul acesta misterios către mine al identificării simțirii ei cu sufletul plopilor, cu tresărirea frunzelor lor şi cu zborul cîrdului de vrăbii care tocmai țîşnise auzindu-i glasul... Îi apucai mîna şi degetele noastre se strînseră. "Daaa, şi acolo jos e o cîrciumioară (şi continuă acum imitînd cîrciumioara), unde puteți veni să mîncați, avem grătar şi salată din aia mare şi fragedă cu oțet şi untdelemn şi *un petit vin blanc,* din care puteți să beți şi o sticlă întreagă, fără să vă amețiți... Şi pe urmă ploaia o să stea şi o să apară iar soarele peste oraş şi vă invit la o plimbare pe străzile mele ude, o întoarse ea vorbind acum în numele oraşului, pe care o să rătăciți pînă ce o să vă intre picioarele în gît, iar seara o să vedeți un film care o să vă amuze oricum, oricît de tîmpit ar fi... Mergem?" tresări cu un entuziasm ai fi zis frenetic, ca şi cînd viziunea orelor care vor urma i-ar fi apărut mirifică şi nimic pe lume n-o să ne împiedice s-o trăim...

Da, nimic pe lume! afară de pasiunea ei pentru case şi conversația despre ele, care punea parcă între noi un perete. Crezusem prima dată că e o simplă toană. Excursia în sufletul unei femei, de care vorbeşte un scriitor romвn zicînd că e mai pasionantă decît un voiaj, de pildă, la Istanbul, se dovedea în cazul ei inoperantă. Da, excursia e posibilă şi poate fi pasionantă, dar numai dacă şi *ea* doreşte să-i intri pe cărările sufletului, dacă nu te împiedică chiar s-o faci, în cazul în care ai încerca să-i forțezi barierele ei naturale. Matilda se expunea fără grijă unor astfel de excursii... Suzy pălăvrăgea necontenit despre case, iar în cîrciumioară despre tot ceea ce vedea în jur, despre cei doi cîrciumari, doi frați care, îmi spunea ea, ca şi cînd asta ar fi fost negreşit interesant, nu semănau deloc cu cîrciumarii de altădată, erau nişte domni, dacă i-ai fi întîlnit pe stradă ai fi zis că sînt nişte gentlemeni, nici tu mustăcioşii tradiționali şi nici burtoşii de pe vremuri, cu mînecile suflecate în spatele tejghelii, ci doi tipi eleganți, politicoşi, plini de curtenie, da, domniță, vă putem servi pentru început nişte ficăței de pasăre cu ciuperci, sau melci, specialitatea casei, sau pui de baltă pane (adică broaşte), păstrăvi şi apoi, ce fripturi bune, ce vin excelent, nu? Nu-i aşa?! Da, o grozăvie, ce să mai vorbim! Aşa e? "Uite, aici să venim mereu, la Braserie e prea scump..." Şi ochii îi jucau în cap să nu-i pot întîlni...

Falsa fervoare continuă apoi şi după ce ieşirăm, la început pe tema schimbării timpului ("ai văzut?! ai văzut că a ieşit iar soarele?"), apoi pe aceea a caselor, e drept, de astă dată reuşind să mă antreneze şi pe mine, fiindcă într-adevăr ceea ce spunea ea despre ele nu era lipsit de interes şi nu străin de un gînd mai adînc, care putea să însemne o retragere, o intenție de a feri de cuvinte ceea ce începuse să trăiască în noi: o prietenie frumoasă, o tandrețe încă fragilă, care trebuia protejată... Dacă era să fie mai mult, să nu grăbim nimic, ba chiar să încetinim cît putem creşterea simțirii noastre, care altfel ar putea deveni turbure (nu avusesem eu un prim gînd de gelozie cînd mă întrebasem dacă surîsul ei îmi era numai mie adresat?) şi am începe, astfel, iubindu-ne, să suferim...

Fără suferință! Deloc! Nici măcar o adiere... Iar dacă nu va fi nimic, cu atît mai bine, despărțindu-ne, tot ceea ce a fost va rămîne curat, pur, o amintire de neşters. Da, de acord, îmi spusei, mai ales că această intuiție a stării ei de spirit coincidea în mod ciudat cu ceea ce gîndisem eu însumi mai înainte.

Ce doream eu de fapt de la ea? Bineînțeles, să ne cunoaștem, adică să începem împreună fascinanta excursie pe care apoi s-o transformăm în ceva mai grav. În expediție, în căutarea... O, da, în eterna căutare a ceea ce e ascuns în noi înșine, acel lucru miraculos care ne face să visăm, spre care aspirăm încă de mici, mereu cu speranța că îl vom dobîndi: la început o mare împlinire pe acest pămînt, o mare descoperire, o mare victorie care să uimească această lume, apoi un vis de iubire care să învingă în noi ceea ce este greoi şi efemer... Nu, parcă îmi spunea ea, acaparînd clipa prezentă şi scufundînd-o în insignifiant, fără excursii şi fără expediții. Atunci ce? gîndeam încercînd să înlătur un sentiment care mi se insinua, că fata asta începea să mă plictisească cu vorbăria ei. Nimic! Uită-te la mine şi atîta tot. Nu ajunge? Nu! gîndeam Şi atunci îmi oferea cu acel secret şi tandru humor, ca şi cînd mi-ar fi ghicit gîndurile, un fulger din acel surîs al ei fascinant, repede însă retras, şi care pierea în inepuizabila ei vervă incoloră şi fastidioasă.

"Nu sînt interesantă? se întrerupse de astă dată şi nu mă lăsă să-i răspund, ştiu că nu sînt, am aflat asta demult, cînd m-am îndrăgostit de primul băiat, care m-a părăsit repede. Am fost curioasă să aflu de ce şi am rugat o prietenă să-l tragă de limbă."

Ei, asta da, putea fi pasionant! Dar aici se opri în dreptul unei vitrine de galanterie, şi după ce se uită cîtva timp la ceva, intră înăuntru şi ceru să vadă nişte pulovere foarte viu colorate. "Da, zise, nu sînt urîte, dar credeam că sînt de lînă". Şi ieşirăm. "Sînt din nylon", zise. "Totuşi, zisei, lumea moare după țesăturile astea." "Păi pentru că sînt ieftine şi păstrează aparența că ar fi naturale, fiindcă nimeni nu te pipăie să vadă din ce sînt făcute." "Bine, zisei, şi ce plăcere secretă simți tu dacă sînt de lînă?" "Nu ştiu, zise, lîna e lînă, mi-ajunge să ştiu eu că e de pe oile alea pe care le păzesc ciobanii pe munte!" "Bun, şi nylonul e din nisipu-ăla pe care îl topesc muncitorii sau din petrolul pe care îl scot sondorii din adîncul pămîntului şi alți specialişti îl fac fire, nu văd de ce aceeaşi simpatie adresată ciobanilor trebuie retrasă celorlalți..." "Dacă ai vrea să-mi faci vreodată cadou nişte perle artificiale să nu te gîndeşti cumva că nu e nici o deosebire între ele şi cele pe care le face apa mării din trupul acelor fructe ale ei, acele cochilii...! N-am să le primesc!" Şi se uită la mine cu expresia ei de uitucă, în timp ce privirea ei mă întreba: vrusesem să-ți spun ceva mai înainte... Unde am rămas? Ce-ar fi să nu-i spun? gîndii. E chiar uitucă sau ideile îi zboară din cap fiindcă nu le acordă nici un interes? Ia să vedem ce e pentru ea demn de memorat? Eu, de pildă, însemn ceva pentru ea în clipa de față? Eram hotărît să întrerup plimbarea dacă nu şi-ar fi amintit ce vrusese să-mi spună cînd pomenise de prima ei dragoste. Se lăsă o tăcere care se prelungi şi pe care n-o rupsei. "De ce eşti indiferent?" zise ea indiferentă. "Nu sînt indiferent! Te ascult!", zisei cu o enervare mascată. "Aşa, zise, şi surîse pentru sine, un alt surîs, de satisfacție că eram iritat (asta părea chiar s-o înveselească) şi am aflat. «Ce s-a întîmplat, dragă, de te-ai supărat pe Suzy? Ce ți-a făcut?» l-a întrebat prietena asta a mea. «Nu mi-a făcut nimic, zice, dar vorbeşte prea mult!»

Şi aici izbucni în rîs, luînd o notă foarte înaltă şi juvenilă, semn că tot astfel rîsese şi atunci cînd aflase că primul băiat de care se îndrăgostise ea o părăsise fiindcă vorbea prea mult! Îmi reprimai răspunsul care îmi veni: chiar de pe atunci sufereai de limbariță? Mi-l intui însă şi, privindu-mă dintr-o parte, rîse din nou, de astă dată de mine: "Da, zise, aşa era, îmi mergea gura fiindcă el era un mutălău, prost şi drăguț, care nu mai ştia ce să mai facă dacă eu tăceam..." "Poate că îl intimidai!? zisei. Ai o puternică personalitate, o nenorocire pentru o

femeie." Se opri din mers şi îmi oferi o privire care cerea de la mine o desminţire: nu e aşa că nu? Nu e aşa că sînt o femeie

ca oricare alta? "Ce drăguţă eşti, zisei, mi-eşti foarte dragă, aşa vorbăreaţă cum eşti !"

O încurajam deci să persiste în ceea ce îmi displăcea? Da, îi sugeram că putea fi cu mine pe deplin liberă, şi asta nu pentru a o amăgi, pentru ca apoi, cînd va fi prinsă în laţ, s-o închid într-o colivie. Pe deplin liberă? Da, absolut, era o garanţie a propriei mele libertăţi. Nu există în nimeni virtuţi în stare pură şi nici farmec fără revers. Tot ceea ce face un om îi aparţine şi nu putem să-l punem, ca Arhimede, în apă, ca să aflăm prin calcul cît bine şi cît rău e în fiinţa lui, care sînt, în el, amestecate indestructibil de Marele Făurar. Nu putem decît să ne bucurăm de partea de aur şi să nu ne chinuim să alungăm partea de argint. Coroana e făcută şi sîntem condamnaţi să fim nişte regi care *ştiu* că ceea ce pun pe cap nu e clin aur pur. Surîsul ei? Cum aşi fi putut gîndi dacă aflam că îl va avea cu toată lumea? De ce aşi dori să cred că mi-era adresat numai mie? Şi dacă nu, mi-ar fi fost mai puţin dragă? Bineînţeles că nu, clar înainte să-mi dau pe deplin seama de cît de dragă mi-era, ar fi apărut decepţia, primul fior de suferinţă. "Lasă asta, zise ea (adică declaraţia mea că îmi era dragă), răspunde la întrebare!" "Probabil, zisei, eşti o femeie ca oricare alta, din moment ce doreşti atît de tare acest lucru. Îţi ajunge că eşti conştientă de asta, cum spune un personaj din Dostoievski, ca să te fereşti să nu fii. Asta nu înseamnă că nu-l intimidai pe băiatu-acela, care sînt sigur că nu era, cum zici, un mutălău." "Ba era, ba era, se împotrivi. Să nu crezi că nu cunoaştem şi valoarea tăcerii. Am şi tăcut, dar n-a folosit la nimic, şi rîse iar, ai fi zis cu încîntare. Dacă aşi fi tăcut mereu, reluă, ar fi zis el despre mine că nu ştiu să leg două vorbe." "Da, convenii, chestiune insolubilă la vîrsta aceea, cînd dialogul e încă un secret apăsător." "Totuşi mi-ai creat două complexe, spuse ea, cu o voce şoptită şi cu o ironie de astă dată de tandru alint. Puternică personalitate, o nenorocire pentru o femeie, contemplă ea pentru sine aceste cuvinte. Vorbăreaţă! Eu nu sînt vorbăreaţă! Şi nu mi-a spus nimeni pînă acum că aşi avea o puternică personalitate! Mi-ai creat două complexe!"', repetă cu un reproş de întristată înstrăinare. "Aşa de repede? zisei rîzînd la rîndul meu de subtilul ei humor. Înseamnă că la fel de repede pot să ţi le şi alung!" "Nu mai poţi, gata!" îmi răspunse ea intratabilă. (Abia mai tîrziu aveam să aflu că era chiar intratabilă şi că speculaţiile pe seama caracterului ei nu-i păreau superflue, oricît de neînsemnate şi oricît de fireşti apăreau ele într-o conversaţie lipsită de orice gravitate; în acest punct semăna cu Matilda, fără însă să le memoreze, aceste speculaţii, pentru totdeauna, şi să le acorde o importanţă atît de catastrofică, totuşi pe loc o şocau şi nu mai vroia să audă nici un fel de explicaţii.)

Veselia ei se stinse, chiar şi vorbăria încetă. Îi luai mîna şi i-o sărutai. Ea se uită la mine cu un infinit reproş şi deodată îmi surîse. "Mergem la cinema", zise. "Mergem!" Iar în sală trecu multă vreme pînă să bag de seamă cum stătea ea în scaun: genunchii îi erau îndreptaţi spre mine şi îi ţinu astfel pînă ce se termină filmul (o peliculă senzaţională despre felul cum fusese asasinat Kirov, "marele cetăţean"; palpitant, patetic, bine jucat şi mascat; ficţional, Kirov se numea Şatov şi cădea sub gloanţele asasinului nu la sediul comitetului de partid din Leningrad, cum ştiam, ci într-o sală de festivităţi...)

În partea a doua, în care se instală plictisitor o istorie cu un şantier şi cu un fiu de chiabur care fusese însărcinat de conspiratori să-l ucidă pe erou la o vînătoare, cu un glonţ de urs, fiu de chiabur care trece de partea eroului şi îi

mărturiseşte totul, erou care nu se alarmează pentru atît, dat fiind optimismul său debordant, mă relaxai şi mă mişcai în scaun cu intenția să schimb poziția genunchilor partenerei mele. "Îți place?" o întrebai la ureche. "Fiul ăsta de chiabur e cam neverosimil, zise, dacă ar fi spus că îl apucase frica să omoare un astfel de ştab ar fi fost mult mai bine", şi îşi plecă fața şi îi văzui ochii mari lîngă fruntea mea aplecată, în timp ce îşi reaşeza genunchii şi mai aproape de ai mei. Trăgeam cu ochii spre ea în clipele cînd lumina pe care pelicula puternică o arunca din cînd în cînd asupra sălii şi îi vedeam aceşti genunchi tot acolo, rotunzi şi frumoşi, strîns alăturați, fideli şi frățeşti, îndreptați spre mine, în timp ce expresia chipului ei părea alterată şi absentă, parcă adormită de istoria de pe pînză, al cărei sens îi scăpa, deşi vroia să-l descifreze, intimidată de tăcerea sălii arhipline şi de vitalitatea încrezătoare, energică, tumultuoasă, a eroului... Părea buimăcită, avea gura uşor întredeschisă, şi ochii ei mari, cu gene negre, clipeau rar, somnolenți, împotrivindu-se parcă unei hipnoze pe care o respingea instinctiv, fiindcă nu accepta un truc atît de copleşitor, cu atîtea necunoscute. Ce era acolo? Ce vroia să i se spună? Din ce planetă îi venea o astfel de istorie?

"Istoria e reală şi s-a petrecut aievea, îi spusei afară, ca un erou shakespearian (Hamlet, care pune în scenă o crimă imaginară ca să descopere o alta, adevărată, printre spectatori), abia existam noi cînd s-au întîmplat toate acestea... Se găsesc totdeauna amatori care să dea un sens superior, chiar metafizic, crimelor demențiale, numai pentru că sînt comise de personalități istorice. Marii autori, ca Shakespeare, n-o fac... În timp ce la noi se susține că plăcerea patologică a lui Vlad Țepeş de a trage în țeapă se baza pe o luciditate politică de domnitor care vroia sa stîrpească răul din țară, furturile, cerşetoria, lenea chiar (a tras în țeapă o muiere al cărei bărbat purta o cămaşă murdară). Pînă şi Eminescu îl invoca: unde eşti tu, Țepeş Doamne... Numai că pretexte pentru a ucide se găsesc la tot pasul şi e riscant să atribui unui domnitor idealuri de bine pe care nu le-a avut. Nu omori o femeie care poate nu era leneşă (legenda spune că într-adevăr ar fi tras în țeapă o muiere al cărei bărbat nu avea cămaşa spălată, adică pentru lenevie), ci poate că era doar bolnavă, şi chiar dacă ar fi fost leneşă, nu era şi nu va fi niciodată singura şi e stupid să glosezi pe tema îndreptării acestui viciu prin violență; ar trebui atunci să tragi în țeapă cel puțin un sfert dintre femei, şi chiar dacă, să zicem, ai arăta la televizor un spectacol ca ăsta, n-ai putea îndrepta natura umană, fiindcă la originea lenei, la femei ca şi la bărbați, stă plăcerea contemplației, un sentiment superior, pe care numai cei bogați îşi pot permite să-l aibă în voie: ceilalți trebuie să trudească din greu... Şi dacă unii dintre ei se satură de trudit? Aşa! Se satură şi nu le mai pasă de nimic. Soluția pentru ei ar fi revolta, pe care însă domnitorii o îneacă în sînge... Legenda cu adunarea unei mari mulțimi de cerşetori într-o magazie, unde li s-a dat o masă şi apoi li s-a dat foc, nu poate decît să ilustreze şi mai bine cruzimea demențială a domnitorului, altfel viteaz în luptă, încercarea lui de a pătrunde numai cu o mînă de oameni spre cortul sultanului spre a-l ucide, şi puțin a lipsit să-i reuşească, arată pe lîngă un curaj sublim şi o admirabilă consecvență de gîndire antiotomană, despre care avem şi alte dovezi. Fiindcă cerşetoria, ca şi lenea, dealtfel, nu e un viciu în sine, care poate fi stîrpit prin exterminarea celor care îl practică. Aici Marx are dreptate, condiția materială determină conştiința..."

Se lăsa, desigur, condusă spre casa ei, fiindcă se înserase şi părăsisem demult centrul oraşului. Avea, de astă dată, pasul decis şi părea obosită,

fiindcă tăcea, nu părea să fi ascultat perorația mea. Mă aşteptam să mă întrebe ce legătură aveau toate acestea cu filmul pe care tocmai îl văzusem, semn că discuția pe astfel de teme o interesa. Dar nu mă întrebă. Se opri la poarta unui bloc mic, de două etaje (poarta era alături şi dincolo de ea o închipuire de curte). Scoase nişte chei şi, fără să se întoarcă, mă invită să intru, să bem un ceai. "Nu deranjez pe nimeni?" zisei. "Nu, dimpotrivă, părinții mei se culcă tîrziu, o să le facă plăcere să te cunoască." Din curte urcarăm nişte scări de ciment negru foarte curate şi intrarăm într-un hol care avea lățimea casei, destul de mare, gîndii, cînd ea aprinse lumina. În dreapta, o masă de sufragerie, stil nu ştiu care, frumoasă, cu motive intarsiate, scaune de piele cu spetează curbată, asemănătoare cu cele pe care le văzusem în spațioasa vilă, fotolii joase şi masă de hol spre fereastra care da în stradă, iar alături, în stînga, o dormeză cu noptieră mare, plină de cărți. Plafoniera era aceeaşi din camera ei de fată, lacrimi şi frunze de cristal, iar parchetul, denivelat, era totuşi galben ca lămîia. Mă mirai, în timp ce ea dispăruse pe o mică uşă de lîngă dormeză, că în acest spațiu mai avea loc în stînga o pianină pe care fusese aşezată o fotografie cu suport de carton.

Era ea, cu o expresie nostalgică, ca şi cînd ar fi murit la acea vîrstă timpurie, şaisprezece ani, inocentă, dar cu decolteul larg, privire languroasă şi opacă spre viața pe care trebuise în mod tragic s-o părăsească... Moartă fotografie retuşată care încerca să facă dintr-o fetiță o femeie... O lăsai din mînă cînd ea reapăru. "De ce ții chestia asta aici?" o întrebai. "Da, ştiu, e oribilă, dar îi place mamei, am făcut-o cînd mi-am luat bacalaureatul..." "E funebră, zisei, arunc-o pe foc, aşa arată tot ceea ce e excesiv şi falsificat...''

Se posomorî auzind această judecată ea însăşi excesivă (chiar aşa, mama ei era atît de străină de înfățişarea adevărată a fiicei?), dar nu mai avu timp să-mi răspundă, părinții ei apărură şi repetă ceea ce le spusese, pesemne, în odaia lor: "...am fost la cinema, mamă, cu un coleg, putem şi noi să bem un ceai?" Şi se uită la ea cu o falsă interogație, dar fără surîsul care ar fi trebuit s-o însoțească. Mă înclinai şi îi sărutai doamnei încheietura dosului palmei, răspunsei cu aceeaşi vigoare strîngerii de mînă a soțului ei "...Victor Petrini, Culala, şeful meu, mamă, fost asistent universitar la filozofie..." "Încîntați... Suzy ne-a vorbit despre dumneavoastră, luați loc...''

XIV

Fata semăna cu tatăl ei (un ardelean spătos) şi deloc cu mama. "Şi ce film ați văzut?", zise ea. Avea un glas de o blîndețe extremă şi mi se adresă ca şi cînd m-ar fi cunoscut de totdeauna. "A, da, exclamă Suzy, *Marele cetățean,* spune-i tatei, domnule Petrini, discută cu el..." Şi se ridică, pesemne să se ducă la bucătărie, să prepare ceaiul. "Suzy, zise doamna Culala, puteai să dai un telefon, avem icre proaspete de crap, le făceam dacă aşi fi ştiut..." "Nu e nimic, mamă, zise Suzy din uşă, le prepar eu." Doamna Culala se uită la mine cu o expresie de complicitate, invitîndu-mă parcă să simt şi eu aceeaşi duioşie față de ceea ce spusese fiica ei. "Le prepară ea! exclamă surîzînd. Da, întări, straşnic!" şi se ridică, chipurile, cu gîndul să se ducă după ea, să vadă minunea şi s-o admire. "Ați văzut filmul?" îl întrebai pe domnul Culala. "Da, zise, de două ori!" "Chiar?! Aşa de mult v-a plăcut?" "Nu chiar. După ce l-am văzut prima oară am discutat cu un prieten subiectul şi de la el am aflat unele

detalii despre asasinarea lui Kirov. Nicolaev, mi-a spus el, a intrat prima dată în sediul comitetului regional din Leningrad cu un pistol asupra lui. La percheziție, la poartă, a fost prins cu el. În mod normal ar fi trebuit arestat şi împuşcat. Nu, n-a fost nici măcar arestat, i-au dat drumul, şi cînd a venit a doua oară, peste cîteva săptămîni, nimeni de la poartă nu l-a mai oprit, şi în sediu toți gardienii dispăruseră, chiar şi cel însărcinat cu paza directă a lui Kirov. Nicolaev a pîndit liniştit pe culoar ieşirea acestuia din birou şi a tras. O enigmă! Complotiştii, după cum vedeți, reuşiseră să anihileze nu numai paza sediului, dar îşi aveau oamenii lor şi în sînul securității regiunii, fiindcă e imposibil să nu se fi ştiut de prima tentativă a lui Nicolaev, cînd fusese prins cu o armă asupra lui. O asemenea chestie ar fi trebuit să se soldeze cu anihilarea individului. Prietenul ăsta al meu, care citise cîndva o carte despre această senzațională crimă politică a secolului, a emis ipoteza că atentatorul a fost lăsat liber să se poată depista întreaga rețea de complotişti, manevră clasică în astfel de istorii... Dar nu mai înțelegea nici el de ce a doua oară i se netezise perfect drumul ca să nu mai dea greş. M-am dus să revăd filmul. Nici o fisură, totul era clar, limpede, ba chiar înainte de asasinat este prins şi arestat adjunctul lui Kirov, agent al lui Troțki, desigur, strecurat atît de sus. Luat ca atare, ca o ficțiune, filmul e bun. Privit ca document de epocă, n-are nici o valoare, fiindcă nu e credibil ca N.K.V.D.-ul, care cunoştea nominal grupul opoziționist din Leningrad, cu toate ramificațiile lui, să nu fi putut pune mîna pe complotişti. În dorința lui de a dovedi prea mult, regizorul n-a dovedit nimic. De pildă, în ce scop trebuia eliminat Kirov? După cum se ştie, ca urmare a acestui asasinat, un val de represiune s-a abătut asupra Rusiei. Sînt enigme politice de nepătruns ale unei revoluții, şi aşa încărcată de atîtea enigme. Dumneata, care eşti un om tînăr, poate că o să asişti cîndva la desvăluirea lor."
"Eu tocmai îi spuneam fiicei dumneavoastră că lui Stalin i-o fi plăcut mult acest film, din moment ce i-a dat drumul."

Domnul Culala parcă nici nu auzi aceste cuvinte şi recunoscui în tăcerea lui absentă pe cea a fiicei lui cînd părea prinsă de o bruscă amnezie asupra unei chestiuni care tocmai se discuta. Nu-l interesau acest gen de supoziții? "Nu cred, zise, că filmul a fost realizat pe vremea cînd trăia Stalin." "Adevărat, nu m-am gîndit la asta", spusei mai mult pentru mine, fiindcă domnul Culala avusese în glas aceeaşi absență, care ar fi continuat chiar dacă eu i-aşi fi infirmat ipoteza că filmul ar fi fost realizat recent. O tăcere se instală, căzu parcă jos, ca şi cînd universul ne-ar fi apăsat, apoi presiunea slăbi şi domnul Culala mă privi întrebîndu-mă mut dacă prezența mea însemna ceva în această clipă pentru fata lui. Nu mai mult decît însemna existența ei pentru mine, îi răspunsei tot fără cuvinte, ridicîndu-mă şi uitîndu-mă distrat pe pereții încărcați de tablouri întunecate şi desigur de valoare, fiindcă, gîndii, nu era verosimil ca el şi fata lui să fi vîndut din garajul lui secret Luchieni şi Grigoreşti şi să fi păstrat acasă vulgare pînze de gang cu nuduri de țigănci pietroase, sau strălucitoare compoziții pompieristice cu cerbi pe fond de pădure înzăpezită, cu mesteceni... Domnul Culala se sculă şi aprinse luminile aplicelor şi îmi spuse că mai păstrau, iată, un nud pe iarbă... e o schiță de Tonitza, se văd, prin ulei, trăsăturile desenului... Paladi, da... iată un Pe-traşcu... ăsta e un Ghiață, un bun cunoscător al țăranilor ardeleni... modest, foarte modest, părea să-mi spună domnul Culala, deşi eu ştiam că numai o singură pînză de pe pereții lui valora cît salariul fiicei lui pe un an...

Ne aşezarăm la masă şi Suzy servi ceaiul. Părinții ne asistară. "Auzi, mamă, zise ea, şi domnul Petrini spune că fotografia mea de pe pianină e oribilă. Mai

rău, cică e funebră!" "Vai de mine, cum se poate!" exclamă doamna Culala, surprinsă şi derutată, şi se uită la mine aşteptînd cu nelinişte o desminţire. "Nu, zisei cu tărie, am spus că tot ceea ce e falsificat nu are viaţă, fotografia a fost prea retuşată, la vîrsta aceea fata dumneavoastră sînt sigur că arăta mult mai frumoasă..." "Ba nu arăta deloc", zise doamna Culala deîndată supărată, realistă şi practică, şi se ridică, zise să-mi aducă un album şi să mă conving... Nu mai spuse ca să mă conving de contrariu, dar înţelesei că dintre toate fotografiile de pe atunci ale fetei, cea de pe pianină era cea mai... Suzy avu o jumătate din surîsul ei minunat, aşteptînd să văd şi eu albumul. Îşi mînca sandviciurile cu icre cu acest surîs şi îşi bău ceaiul accentuîndu-l cu secreta ei ironie... "Ai să vezi, zise, ai să te convingi..." Să mă conving în ce sens? Că aveam eu dreptate, sau maică-sa? Ei ce i-ar fi convenit? Stătea lîngă mine şi mă uitai îndelung şi posomorît spre peretele din faţă: genunchii îi erau, ca şi în sala de cinematograf, lipiţi unul de altul şi îndreptaţi spre mine. "Uitaţi-vă", zise doamna Culala cu un glas parcă îndurerat vindicativ, desfăcînd albumul.

Şi capetele noastre, al ei peste masă, al fiicei de alături şi al meu peste serviciul de ceai, se întîlniră să vadă o fată care nu-mi lăsa nici o nădejde că în paginile următoare ale albumului ar fi putut fi alta. Urîţenia ce este? Greu de descris, ca şi frumuseţea. Ai fi zis că era rău pieptănată aici, fiindcă avea un nas borcănat, o gură hilară, vrînd să arate veselă, şi o mişcare a picioarelor rău prinsă, vrînd să arate graţioasă? În poza următoare acelaşi chip apărea din alte unghiuri... precocitate de fetiţă neînzestrată cu inocenţa vîrstei, focar plin şi din faţă, fără putinţă de iluzie: sprîncene groase, frunte incertă (dar nu incertitudinea miraculoasă a îmbobocirii), oval asimetric, dar care nu te asigura că acest oval n-ar putea deveni pătrat, sau cabalin, pentru ca apoi în paginile următoare ale albumului să apară surpriza, dar nu era cea aşteptată: ovalul devenea hexagon, strîmb însă într-o parte, cu un zadarnic surîs care nu se vroia, dar nici... nu era serafic. Adolescenta avea fie o paletă de tenis în mînă pe un teren de tenis în costumul respectiv, fie beţe de schi pe o pîrtie de zăpadă cu o ridiculă căciuliţă pe cap, fie rame de barcă, pe fond de lac cu putrezi copaci împrăştiaţi ici-colo pe suprafaţa apei. "Ăsta e Lacul roşu, strigai, Ghilcoşul, nu?!", ca şi cînd dacă era aşa, parcă vroiam eu să spun, mama fetei avea dreptate, dar îi scăpa totuşi ceva... "Da, zise, e Ghilcoşul!" "Păi vedeţi?!" strigai triumfător. "Da, mă îngînă, sărăcuţa, ce s-a supărat ea atunci!"

Şi mama şi fiica se priviră. "Spune!", zise Suzy. "Taică-său a vrut să schimbe filmul şi nu ştiu cum a făcut că i-a căzut aparatul în apă." "Şi pe urmă?", zise fata cu un glas care o invita pe maică-sa să povestească totul cu tot dinadinsul. "S-a aplecat să-l prindă şi era să ne înecăm toţi." "Da, şi?" "Nu ne-am înecat!" "Da, şi ce-am mai făcut?", continuă Suzy ca şi cînd ar fi ascultat o placă.

Urmă o tăcere care parcă o ghemui pe doamna Culala în scaun: înţelesei din acel "era să ne înecăm toţi" că mai era cineva de faţă, un al patrulea, care îi ajutase desigur să nu se înece. În mod sigur: în poza de pe lac apăreau toţi trei, tatăl, mama şi fiica. Nu apărea cel ce o făcuse. "Noapte bună", zise doamna Culala cu o afectuoasă privire rătăcită, de la mine la fiica ei, şi se ridică, iar soţul ei făcu la fel. "Noapte bună, mamă, te sărut", zise Suzy, dar fără să se uite la ea, întorcînd distrată paginile albumului, în timp ce genunchii i se răsuciseră cu totul spre mine. "Aici ce e?" o oprii. Se uită şi ea curioasă. Fotografie de grup pe fond de mare cu plajă... o fată singură în centru cu şapte, opt bărbaţi împrejur, toţi cu capetele îndreptate spre ea. "Cine e?", zisei, scrutînd atent un chip necunoscut cu păr ridicat într-o claie miţoasă. "Eu",

zise. Mă uitai mai aproape. Nu era ea. "Şi cine sînt ceilalţi?" "De la şantier, zise. Eram într-o excursie", şi, firesc, întoarse fila. Firesc?!

Mă ridicai şi tot atît de firesc îmi ridicai braţele în sus şi îmi întinsei oasele înţepenite de atîta şedere. O luai apoi, adică nu, mă repezii, dar fără grabă, spre ieşire. Mă însoţi pînă jos la poartă. "Sărut mîna", îi spusei, însă nu putui să-i ating degetele, mă agăţai instinctiv de grilaj, căutînd un adăpost. Dar ca şi cînd prin fierul porţii ar fi trecut un curent electric de înaltă tensiune, mă zgribulii. "Ah! strigai, străbătut de un fior rece care venea din chiar adîncul fiinţei mele, dincolo de care nu mai avem scăpare, de unde nu mai putem da înapoi să găsim căldura secretă care ne ţine în viaţă. Mi-e frig!" "Victor, îi auzii glasul, ce e cu tine, nu e frig deloc!" Şi îi văzui în întuneric privirea extrem de neliniştită şi chipul, sub al meu, cercetător, părăsit, predat, şi gura şoptindu-mi ca unei singure fiinţe umane de care ar fi dorit să fie crezută. "Victor, dragul meu, ce ţi se întîmplă?" "Nimic, zisei, clănţănind, nimic!", şi fugii, o luai literalmente la goană, să scap de frigul interior care urca tot mai mult din adîncuri şi ameninţa să mă îngheţe, spunîndu-mi liniştit că dacă fugeam, căldura nu pierise din mine... Mă oprii apoi gîfîind, dar mă îndoii ca sub crivăţ, tremuram din toate mădularele. Desigur, îmi spuneam, acolo lîngă geam unde stătusem mă trăsese tot timpul un curent şi cu nu-l simţisem... Găsii un taxi şi acasă mă vîrîi îmbrăcat sub două pături. Apoi, frigul, treptat, mă părăsi. Mă ridicai să mă desbrac clănţănind, cînd gazda mea intră cu telefonul în mînă. "Sînteţi căutat, îmi spuse aluziv, cu o gelozie epurată. Primiţi?" "Da", strigai. "Victor, ţi-e bine? auzii glasul ei în receptor. Te rog să mă ierţi, m-am zăpăcit, nu trebuia să te las să pleci, cred că ai prins o gripă, trebuia să te întorci să mai bei un ceai şi să-ţi dau o aspirină! Ai acolo o aspirină? Cere-i gazdei aceleia indiscrete şi pune-o să-ţi facă un ceai de tei!" "Nu, zisei, acum mă simt bine. Cred că m-a tras un curent acolo lîngă geamul acela al vostru." "Da, acolo totdeauna e frig, chiar şi vara, e prea răcoare, şi tata a prins odată un guturai... Probabil că după ploaia rece de azi... trebuia să-mi fi dat seama..." "Da, zisei, am stat eu la carcere, iarna, afară şi numai în cămaşă, nopţi întregi, dar n-am simţit vreodată că mă zgîlţîie o asemenea drăcovenie... Te pomeneşti că am îmbătrînit, rîsei, iată un semnal..." "Asta e o prostie, te rog să bei imediat un ceai de tei şi să iei o aspirină. Ai un termometru acolo?" "N-am!" "Cere-i stafiditei aceleia, ea trebuie să aibă!..." "Bine, bine, noapte bună!"

După care mă vîrîi în pat cu o stranie şi plăcută senzaţie de convalescenţă. Adormii imediat...

XV

"Ce mă interesa pe mine atît de tare o simplă fotografie a unei necunoscute? mă întrebai a doua zi dimineaţa în faţa oglinzii în timp ce mă bărbieream. Că se culcase cu toţi cei opt, în mijlocul cărora pozase? Ei şi?" Mă oprii din bărbierit şi mă apropiai de oglindă, să-mi văd de foarte aproape ochii. "Chiar? mă întrebai. Ai putut crede o clipă în această vedenie?" Da, gîndul că o fată nu se poate poza singură în mijlocul unor hăndrălăi, toţi veseli şi în costum de plajă, fără ca între ei şi acea fată să *nu fi fost nimic,* se repezise vertiginos înaintea celui firesc, că nu era obligatoriu să primeşti de la o astfel de fotografie o singură sugestie. Treaba ei! Ce-mi răspunsese? Că erau de la şantier, într-o excursie. "Foarte bine! Desigur, erau de undeva, nu erau nişte

necunoscuți, răspuns irelevant, excursie sau concediu, acelaşi lucru." Îmi retrăsei fața şi continuai să mă rad. "Oricum, reflectai, păstrarea unei asemenea fotografii, chiar în albumul intim al familiei, arată din partea acestei fete, dar şi din a părinților, o... Numai dacă toți cei opt i-ar fi fost rude apropiate, veri, cumnați, veri de-al doilea sau colegi de facultate (hm!) se putea justifica păstrarea ei în album, putea adică goni primul gînd al privitorului străin, cum eram eu, gînd care ne vine în minte cu aceeaşi precizie şi rapiditate cu care ne vine cuvîntul *roşu* într-un test asupra culorilor. Roşu aici era *s-a culcat cu opt bărbați,* mai departe gîndul devenea greoi, *galben, albastru, violet,* că erau nişte colegi, foarte buni prieteni... camarazi de şantier care... da, putea fi adevărat, totul putea fi inocent în realitate, dar nu acolo, în fotografie, şi în nici un caz pentru mine...

Dar ce se întîmpla? O iubeam? Nu, era ceva mai rău, dar nu-mi dădeam seama ce anume. Un instinct adînc îmi spunea că ar trebui să mă opresc aici, că nu puteam trece peste această istorie cu fotografia, că adică totul trebuia retras, şi tandrețea şi prietenia. Cum să treci peste o asemenea imagine? Să te fotografiezi cu opt bărbați... Nu, deloc, cu nici un chip, nici o fată nu putea să justifice cum ajunsese ea într-o asemenea postură, de obicei ele sînt cel puțin două, de regulă *un grup întreg,* cu alt grup de bărbați... Dar una singură cu opt...

Încremenii cu aparatul de ras în mînă. Cum o fi fost? Au plecat împreună într-o excursie şi ei au invitat-o... Şi ea a acceptat... Aşadar au mers în acelaşi tren, de-aici din Transilvania pînă pe litoral... Deci au fost împreună un număr de zile, şi nu numai o clipă, cînd au pozat... Şi deodată înțelesei: unul din ei îi era prieten, se iubeau, cum de n-am înțeles dintr-odată un lucru atît de simplu?

Dar şi aici era ceva care nu rima... nu era deloc atît de simplu... De obicei cei ce se iubesc evită grupurile... Bineînțeles, vor să rămînă singuri... Îmi amintii excursia lor comună din fotografie, *toți aveau privirile întoarse spre ea...* şi nici unul nu avea pe chip o expresie de îndrăgostit, o expresie cît de cît de intimitate mai mare (şi dealtfel nici ea nu avea), adică aveau toți o expresie, ca să zic aşa, de inexpresivitale străină celor ce se iubesc, şi ipoteza că iubea pe unul dintre ei şi era iubită de acela mi se păru inconsistentă, şi fotografia rămase mai departe în mintea mea la fel de enigmatică şi şocantă, imposibilă şi neverosimilă, stupidă, inacceptabilă... La urma urmei, o privea personal, îmi spusei, şi mă grăbii să termin cu rasul. Nu e treaba mea! Şi această gîndire făcu să scadă şi apoi să se topească în mintea mea intensitatea acestei bizare reprezentări. O pusese în albumul de familie, s-o păstreze acolo în eternitate. Era, desigur, ceva de preț şi ținuse să n-o uite... Să-şi amintească de ea atît timp cît va avea memorie, ea şi urmaşii ei... cît timp va ține albumul, cît timp cineva va mai recunoaşte în chipurile din el o mamă, o bunică sau o străbunică... Pînă cînd hîrtia se va îngălbeni, se va scoroji şi toate acele chipuri care au fost odată oameni vii vor deveni fantomatice, vor speria copiii, şi cineva, o mînă din alt secol, va arunca totul în foc...

Dar nu acelaşi lucru îl spusei cînd ne văzurăm apoi la birou. Intră fără indecizia pe care i-o cunoşteam, dar rămase cîteva clipe lîngă uşă ca s-o văd. Tresării. Pieptănătura îi desvăluia maiestatea chipului aşa cum îmi apăruse prima oară în fosta ei odaie de fată. Îmbrăcase o rochie de o culoare pe care n-o ghicii bine, *bleu foncŭ,* dungată cu largi spirale în formă de flăcări verzi. Se apropie de mine cu aceiaşi paşi care înainte mi se păreau că nu vor mai sosi, lentoare însă care acum o făcea să semene cu o tînără regină... Mă ridicai în

picioare... Dar tînăra regină nu se opri, şi în clipele următoare îi simţii braţele ei de zidăriţă într-o îmbrăţişare totală şi ameţitoare. Se parfumase şi sărutul ei parcă şi l-ar fi dat în mijlocul unei grădini înmiresmate. Se uită apoi la mine şi abia atunci o recunoscui: mă privea fix cu ştiuta dar şi simulata ei perplexitate şi cu o desarmantă şi timidă îngrijorare. "Ai văzut? parcă îmi şoptea părăsită. Ai văzut?!" Şi avea aerul că o să se clatine. Da, vedeam... Vedeam pentru întîia oară un astfel de spectacol divin şi nicicînd nu mi-aşi fi închipuit că într-o femeie puteau să stea ascunse astfel de comori, de o atît de umilă şi în acelaşi timp de suverană tandreţe... Îi trăsei un scaun şi ea se aşeză, şoptind pentru sine, că aşa!, adică se bucură că am văzut şi am ameţit şi am ghicit chiar că se va clătina şi a fost din partea mea un gest... că i-am tras la timp acel scaun... Apoi expresia i se schimbă: parcă ar fi vrut să spună că nu putem trăi tot timpul clătinîndu-ne amîndoi. "Ţi-a trecut, zise, ai luat aseară o aspirină şi ai băut un ceai de tei?" "Nu, îi răspunsei, demonul care m-a zgîlţîit atît de tare a plecat singur..."

Dar nu mă auzi, şi atunci reluai fără echivoc, dar parcă în treacăt: "Fotografia aceea trebuie s-o scoţi şi pe ea din album şi s-o pui pe foc". "Am şi scos-o, zise, n-am pus-o eu acolo, a primit-o mama prin poştă, mi-a arătat-o, şi i-am spus s-o arunce la coş, dar n-a aruncat-o, nu ştiu de ce, mama e tare naivă, aseară m-am mirat şi eu cînd am văzut-o acolo. După ce ai plecat tu ne-am şi certat... Ăştia erau un grup de ingineri care vroiau să înveţe limbi străine şi le-am predat engleza la club vreo şase luni, lecţii intensive, fiindcă trei dintre ei au fost pe urmă trimişi în străinătate. Am acceptat fiindcă mi-au spus că mă plătesc bine. Tocmai părăsisem şantierul şi m-au rugat să merg cu ei în excursie pe litoral..." "Da?! spusei amorţit. Cu opt..." "Da, ce-ţi închipui, erau cu soţiile..." "Care nu apar în fotografie", spusei visător. "Nu apar, au insistat să aibă o «amintire» de la «profesoara» lor... Hai să nu mai vorbim despre asta, e o prostie... Mama îmi face tot felul de figuri la care nu te aştepţi, vorbeşte, spune tot, nu se poate abţine. Aseară se apucase să povestească fără nici un rost istoria cu aparatul de fotografiat căzut în apă... Şi asta totdeauna cînd avem musafiri... Ştiu asta de mult, dar de fiecare dată uit... Sînt sigură că în lipsa mea, cînd m-am dus să prepar icrele, ţi-a făcut cu ochiul că nu ştiu să gătesc. Uneori mă amuză, dar alteori mă enervează. Culmea e că ştiu să gătesc, dar odată am ars eu un crap, şi de-atunci... E drept că era un crap mare adus de tata cu mari sacrificii, nu ştiu de unde, şi era seară şi nu mai aveam nimic în cămară, am rămas nemîncaţi... Ce istorie, cum s-a supărat, parcă ar fi fost *Cănuţă om sucit,* care se desparte de nevastă-sa din pricina unui crap ars, în timp ce înghiţise mai înainte de la ea chestii mult mai... Aşa e şi mama, cîte nu-i fac eu, rabdă de mă face să am remuşcări, şi cînd colo e şi mirată că îi cer scuze. Şi pe urmă deodată i se năzare din te miri ce, şi degeaba fac *mea culpa,* nu uită, şi abia aşteaptă un musafir să mă ponegrească..." Mă înveselii. "Nu?! zise. Nu e aşa că ţi-a făcut cu ochiul?" Izbucnii în rîs. "Nu chiar!" zisei. "Ba da, ba da, ca dovadă că a venit peste mine în bucătărie *să se uite...* Mi-e foarte dragă, e o mamă ideală, dar... Cînd am fost dată afară din facultate s-a purtat extraordinar. «Lasă, Suzy, mi-a zis, o să spăl şi rufe pentru tine, dacă o să fie nevoie...»" "Nu, zisei, aseară nu mi s-a părut nimic nefiresc."

Se uită în altă parte şi tăcu, dînd din cap, adică nu e aşa, ştie ea ce spune... "Puţin a lipsit în istoria cu aparatul să nu înceapă să povestească cu lux de amănunte că eram, acolo pe lac, cu logodnicul meu, reluă. Bun! Eram! Şi ce rost avea să-ţi spună ţie un asemenea lucru care nu mă privea decît pe mine? Ai să vezi, te previn, că o să-ţi dea un telefon..." "Chiar?" "Daaa, mă

iubeşte, o să te roage să mă protejezi, sau cine ştie ce parascovenie... E foarte ataşantă, după ce-ai plecat şi s-a terminat cearta, ce crezi că mi-a spus, chipurile, ca să mă împace? Te-a vorbit de bine, «mă şi mir, zice, că se uită la tine un om aşa de serios»! Ca şi cînd cine s-a uitat pînă acum la mine ar fi fost neserios! Asta ca să mă flateze, îți dai seama. Şi mi-a mai spus ceva (şi se uită la mine cu o intensă ironie în luminile ochilor), ştii ce?" "Nu, zisei, nu bănuiesc!" "Că eşti chipeş!" "A! exclamai, frumos! Şi serios, şi chipeş! Combinație rară!" "Dar tot aşa, ca şi cînd fostul meu logodnic ar fi fost o stîrpitură!" "Şi bineînțeles că nu era! Nici nu e de imaginat că te-ai fi putut logodi cu un strîmb!" "Soția ta cum era?" răsuci ea deodată, vertiginos, dialogul, iar eu acceptai manevra fiindcă expresia chipului ei era de o extraordinară intensitate stăpînită. "Normală!" "Lasă tu asta, cum era, blondă, brunetă?" "Şatenă!" "Înaltă sau scundă?" "Foarte voinică." "Bun, şi era frumoasă sau urîtă?" "Şi una şi alta!" "Am înțeles, şi cînd era frumoasă cum era?" "Hm! Se vedea la rădăcina nasului o distanță lată între ochi, semn al unei voinți încăpățînate şi indestructibile.'' "*зa te mettais a l'ūpreuve...* Bun, şi ce ciorapi purta?" Mă pufni rîsul. "Purta ciorapi cu dungă sau fără?" preciză ea. "Fără! Ce semnificație au ciorapii?" Nu-mi răspunse, se uită într-o parte în felul ei, ca şi cînd n-ar fi auzit întrebarea.

Expresia i se schimbă, părea mulțumită de sumarul interogatoriu. "Dupămasă, zise, ne plimbăm şi noi doi puțin?" "Da, zisei, e vreme frumoasă, am putea ieşi prin pădure. Te invit la cîrciumioara din cartierul meu. Îți convine? Sau ai vrea să mănînci acasă?" "Daaa, zise, la cîrciumioara! Îmi convine perfectamente. Plecăm împreună de-aici, nu?" "Bineînțeles, dacă nu te deranjează că o să fim văzuți de gaițele de sus!" "Daaa, se nelinişti deodată, dar mai mult simulînd, nu e bine să fim văzuți, chiar plec în biroul meu (şi se ridică), aşteptăm mai bine un sfert de oră să se care ele şi pe urmă plecăm şi noi."'

PARTEA A NOUA

I

Începu astfel să-mi placă foarte tare de ea, deşi cînd rămîneam singur aveam foarte net sentimentul că de-ar fi să nu ne mai vedem m-ar fi cuprins o melancolie pe care în clipa aceea chiar o doream. Cîtva timp mă iritai de ceva, pînă aflai despre ce era vorba şi cedai. Nu de faptul că era vorbăreață, dimpotrivă, asta începu chiar să mă încînte, fiindcă foarte adesea țîşnea din vorbăria ei o astfel de surpriză încît stîrnea în spiritul meu o mare veselie, aşa cum se întîmplase în dimineața aceea în birou cînd se interesase de ce fel de ciorapi purta Matilda. Aveam senzația că mă împiedica să-i spun ceva esențial. Asta mă irita. Chiar şi atunci cînd tăcea (şi cu timpul impresia că era vorbăreață într-un fel calculat mi se confirmă) mă trezeam cu gîndirea blocată.

Încercam să-i vorbesc, dar fie că nu mă asculta, fie că mă urmărea doar pînă la un punct şi deodată... (mă făcea să schimb vorba...), fie că mă apuca de

braț şi mimînd uimirea, îmi spunea că asta e ceva extraordinar, contrariindu-mă, fiindcă nu găseam nimic deosebit în ceea ce îi spusesem. Singurătatea mea lîngă ea mă făcu să ies de sub farmecul inițial al primei noastre zile în care parcă prea repede... şi îmi păruse o adorabilă creatură. Da' era, mă întrebai, era *în realitate?* Ce se întîmplase cu minunatul ei surîs? Se stinsese pentru totdeauna? Începui, în timpul interminabilelor ei sporovăieli, în timpul meselor la "cîrciumioară", în timpul îmbrățişărilor la mine în odaie sau al plimbărilor prin pădure, să mă uit la ea cu atenție. Unde îi sboară gîndul? mă întrebam. Chiar credea că mi se păreau pasionante desvăluirile ei...? Amintirile ei din copilărie... cînd fugise uite pe colo tocmai pe deal să se dea cu săniuța şi o prinsese rapida coborîre a serii şi se rătăcise în oraş, şi ce pățise acasă... El da, se rătăcise, şi ce era cu asta?! Bun! Şi ce pățise? Că o certaseră... Mă uitam pe cer, să-mi sboare gîndul, să iau martori norii că nu pricepeam absolut deloc ce plăcere îi făcea să vorbească singură. Îl înțelegeam în schimb pe primul ei iubit, de ce o părăsise. Te pomeneşti, îmi spuneam, că o fi crezînd şi despre mine că sînt un mutălău. Da, stai să vezi, şi mă apuca o clipă de mînă, să stau, ca şi cînd, cine ştie, mi-ar fi trecut prin cap s-o iau la fugă - (surîdea ironic de această intenție a mea) ce mai pățise odată cînd nu se ştie de unde făcuseră ei rost (care ei? copiii cu care se juca!) de o seringă da, da, o seringă adevărată, şi ea le făcea injecții în braț, cu cerneală roşie... stăteau la rînd cu brațele suflecate şi ea cu seringa în mînă potrivea acul în piele şi hîrşti! rîsete generale, rîdea fetița de-atunci, rîdea fata de lîngă mine, rîdeam eu fals, dar nu rîdeau şi copiii? Nuuu! Cum o să rîdă, plîngeau! (şi iar rîsete generale) plîngeau, săracii, dar nici unul nu fugea, hi, hi, *era la injecție,* cum o să fugă, toată lumea trebuia să stea la rînd, pînă într-o zi cînd unul din ei făcu o bubă la braț şi se află cine era cu isprava şi treci încoace, Suzy, afurisito (a luat-o mama s-o pedepsească, dar i s-a făcut milă şi a fugit din hol, dar a rămas tata), ei, atunci a mîncat şi ea bătaie, a desvelit-o la fund şi jaaap... hi, hi!... Nu (pe acest hi-hi apărea, ia uite, de astă dată prelungit, uitatul surîs), nu, nu se stinsese pentru totdeauna acest surîs complice supus, stăpînit şi tăcut al ființei ei lăuntrice... Cum, nu ne sărutăm şi noi doi puțin?! Daaa, nici vorbă...

"Lasă-mă să vorbesc, parcă îmi sugera (dar uneori îi scăpau şi frînturi de idei), tu nu eşti o problemă, ştiu că eşti superior, cu mine e ce e... ştiu că ții la mine, nu prea mult, nu poți încă să mă iubeşti, acum mai degrabă iubeşti iubirea, ai vrea să iubeşti, chiar foarte tare, dar eşti încă prea independent... şi aşa e foarte bine, rămîi aşa... cu mine lucrurile sînt mai complicate, nu căuta să afli mai mult dincolo decît ceea ce par, aşa sînt chiar, o aparență...", totul sugerat sau exprimat printr-un joc de expresie care o făcea mereu prezentă, din ton, priviri, modulația glasului, sărutări, dulci şi lacome, încremeniri uluite uitîndu-se țintă la mine, neliniştită că descoperea un necunoscut, "şi ce-o să se întîmple cu noi doi, chiar o să ne îndrăgostim unul de altul? Hai să nu ne mai gîndim la asta!"

Să nu *ne mai gîndim!* Începui să surîd, bine, să nu ne mai gîndim!... să nu ne mai gîndim chiar deloc, să renunțăm la acest obicei prost, care nu ne aduce decît ponoase. Astfel cedai, nu mai gîndeam, senzație bizară de pierdere a identității (asta exprimat pretențios), popular prostire. Chipul ei, astfel privit, adică în tăcere (se ştie că atunci cînd taci, priveşti mai mult... nu cumva asta era şi intenția ei secretă?), începu să mă obsedeze. Avea gura nespus de frumoasă (niciodată nu se ruja), conturul buzelor delicat şi pur, fără nici o sugestie de senzualitate, rîsul inocent şi cristalin, ovalul obrajilor fără cusur aparent, urîta adolescentă de altădată se topise cu totul în maturitatea care

venise (tot nu ştiam cîţi ani are, douăzeci şi cinci, douăzeci şi şapte?) Urechile îi erau puţin mai libere decît ar fi trebuit, dar foarte puţin, aşi zice atît cît era necesar, printr-o bizarerie a naturii, ca să-i accentueze expresivitatea deosebită a chipului ei alb, de transilvăneancă (există un alb al chipului de Transilvania, păstrat de puritatea aerului de pădure, spre deosebire de cel de cîmpie, din Bărăgan, mai închis, mai amestecat, ars de verile lui toridă).

Nu simţeam, dar îmi dădeam seama că, nici vorbă, mă îndrăgostisem de ea, dar într-un mod incredibil, adică nu aşa cum ştiam eu că mi se poate întîmpla, ci parcă aşa cum i s-ar putea întîmpla ei. Mă îndrăgostisem în locul *ei*... Eu (fiinţa mea lăuntrică) aşi fi zis că rămăsesem rece, insensibil şi pe deplin independent... Straniu transfer!

Îi spusei acest lucru şi rîse cu neîncredere, cu ironie, în cascade (roşind însă, cum să creadă aşa ceva?). "Şi cum e? zise cu maliţie, să mă simt flatată sau jignită?" Dar oricum sentimentul ei era în altă parte, vroia totuşi să-i explic ca să se distreze. Bună ocazie să-i vorbesc, să-i spun ceea ce mi se întîmplă după ce ne despărţim, şi-i spusei cum aprind adesea veioza smuls din primele clipe din somn de o şoaptă misterioasă, glasul ei care mă chema. "M-ai chemat?!" "Bineînţeles", îmi răspunse scandalizată că aveam, în acest sens, îndoieli. Cum tresar cu putere pe străzi văzînd-o întruchipată în alte făpturi, ubicuitate care se poate produce prin trimiterea în lume a fiinţei noastre de către o forţă misterioasă şi pe care cei care ne-au văzut simultan în două locuri diferite pot s-o confirme... Dar nu mă lăsă nici măcar să-i răspund la întrebare. "Sigur, zise, toată lumea vrea să se îndrăgostească celălalt, uite ce i se pare lui straniu! Zi mai bine că nu mă iubeşti şi lasă tu teoria transferurilor misterioase." "Oare?! reflectai. Stai să mă gîndesc!" "Gîndeşte-te!" spuse cu o astfel de intonaţie încît înţelesei că nu-mi acorda pentru asta prea mult timp.

Stăteam pe un dîmb lîngă un mic afluent al rîului care înconjura oraşul. Pădurea, în zare, pe marele deal veşnic prezent, îşi arăta strălucirea de aramă, de galben şi de verde, uriaş covor care cădea prin văi adînci şi se ridica pe creste sub un soare încă blînd, în acea toamnă de vis (cum mi-a rămas în amintire). Tăcui. Gîndurile mele îmi părură mici... Avea dreptate, pentru a fi siguri dorim totdeauna să se îndrăgostească întîi celălalt. Pe urmă mai vedem noi ce-o să fie. Dacă se îndrăgosteşte şi dacă ne place (fiindcă s-ar putea abia atunci să nu ne mai placă) venim şi noi din urmă cu aerul că sîntem la unison - şi dacă nu, bine am făcut că nu ne-am înşelat. "Şi totuşi, îi spusei, am această certitudine bizară că m-am îndrăgostit în locul tău!" "Bine, şi tu, *tu* ce simţi? Lasă-mă pe mine! Un semn bun, continuă ea precipitat, ar fi că ai început să spui lucruri ridicole şi sofisticate. Eu ţin foarte tare la tine, mi-eşti foarte drag, dar nu în locul tău, ci al meu! şi rîse de-a dreptul batjocoritor, fără nici o precauţie. Mi-ai plăcut mai mult în prima noastră zi, cînd mi-ai spus tu, primul, acest lucru, ţi-aminteşti, ţi-aminteşti?" "Daaa", ezitai, sau mai degrabă o imitai, lăsînd să apară în glasul meu intonaţia glasului ei cînd exprima ceea ce gîndesc lucrurile... "Păi vezi? mă blocă. Păi vezi?!" repetă de astă dată ca şi cînd m-ar fi pus faţă în faţă cu mine însumi, cu un reproş că de fapt mă ascundeam de ea, cînd mult mai simplu ar fi fost să...

II

Cît de rare şi de puţine erau aceste scene directe cînd vorbeam despre noi!

Dacă ar fi fost mai dese cred că mi-aşi fi pierdut repede capul. Se vroia simplă, dar farmecul ființei ei era atît de ferit, încît orice destăinuire smulsă mă făcea să simt un straniu regret. Vroiam să-i descopăr repetirile, fiindcă orice se repetă, începînd cu răsăritul şi apusul soarelui, cu alte cuvinte să-mi pot reprezenta punctele cardinale ale caracterului ei. Simțeam că, fără s-o iubesc, mă subjugă. Frumusețea unei flori e cifrată în sămînță, dar adesea sămînța asta poate fi halucinogenă... Nu era ascunsă, dar ceea ce arăta nu era revelator, şi aveam senzația că chiar dacă, dotat cu o putere supranaturală, aşi fi putut să văd lumea cu ochii ei, pînă la sursa gîndirii şi a sentimentelor, n-aşi fi descoperit nimic peste ceea ce exprima ea prin cuvinte şi gesturi, surîs şi ocheade, tăceri sau cascade de veselie. Vălurile care acopăr sufletul şi pe care, dîndu-le la o parte (cum spune Tolstoi că procedează artiştii), am descoperi chiar sufletul, ea nu le avea. Însemna cumva acest lucru că era vulnerabilă? Vălurile protejează. Din povestirea ei de fostă studentă reieşea că nu, dimpotrivă, era bine apărată. Aveam copleşitoarea impresie că alchimia ființei ei era permanent dată pe față, că nu se cenzurează nimic din ceea ce e acolo şi că în fiecare clipă spectacolul interior se proiectează în afară şi timpul trăirii ei curge asemeni unui rîu... Rîul are însă o albie, cu maluri rîpoase sau pline de ierburi şi un cadru uriaş, o cîmpie sau nişte dealuri împădurite. Sufletul ei însă parcă nu avea hotarele obişnuite, sau nu le vedeam eu conturul, cum ar fi calitatea inteligenței (ai fi zis că era dincolo sau dincoace de ceea ce numim noi astfel), fermitatea, de pildă, a prejudecăților (cine nu le are şi cine nu ştie cît sînt de rele?), gîndul, dacă nu chiar obsesia viitorului ei de fată (ce fată nu se gîndeşte la măritişul ei, la întemeierea unei familii, la un loc bun în societate şi în profesiune?). Ei bine, Suzy nu părea să aibă aceste obsesii, ci mai degrabă un fatalism senin: "dacă o să mă mărit, bine, dacă nu, trăiesc şi-aşa, îmi răspunsese o dată cu o seninătate agresivă, ba chiar cu un ton mai ridicat, de ce neapărat să mă mărit, să dau peste un prost care o să vrea - e bărbat, nu? - să-i spăl ciorapii, sau şi mai rău, să vrea să mi-i spele el pe ai mei" (rîs batjocoritor şi vesel, ca în fața unei mari comicării). Caracterul, această albie peste care apele sentimentelor noastre nu pot trece decît rar, cînd îl inundă (sau poate niciodată), şi care ne defineşte şi ne urmăreşte pînă la contopirea finală cu marele Tot, la ea era în mod uimitor inexistent. Mi-era imposibil să cred că era atît de ascuns încît nu-l descifram eu, sau că nu era încă format. Cînd se zice despre cineva că *n-are* caracter se subînțelege că e liber pentru toate relele. Nu cumva?!... Cine poate să ştie? Caracterul fiind daimonul nostru, cum spuneau cei vechi, la unii poate fi absent, lăsînd conturul unui caracter... Dar cel adevărat poate într-o zi să apară pe neaşteptate şi să... Nu, Suzy ştia tot ce trebuie să ştie o ființă umană, nu avea, să zicem, ezitări în fața unui fapt care se petrece sau în care se pomenea implicată, era adică o fată matură şi cu un ferm cod moral, cum se dovedise în timpul tragicului eveniment din facultate, adică putea să descifreze fără ezitări binele şi răul, şi fără să fie laşă, să simtă frica, să se sperie chiar şi retrospectiv, încercînd să înțeleagă ceea ce e nefiresc.

Înainte s-o cunosc devenisem meloman, ca mulți alții în acei ani. Melodia fără cuvinte nu are un sens depistabil. Muzica religioasă a lui Bach era de fapt laică, se spunea. Da? S-o ascultăm deci. Reconsiderările marilor valori ale trecutului n-o atingeau, deşi ici, colo, în pauzele dintre concerte şi înaintea lor, voci foarte docte afirmau la microfon că exprimă, "zugrăveşte", e în opoziție cu... Să fie! Bine că putem s-o auzim... Astfel, Palestrina, Corelli, Vivaldi, Bach, Haendel, Haydn, Mozart, Beethoven reînviară pentru publicul nostru, care crezuse o vreme că toți aceştia vor fi...

Îmi cumpărai şi eu un picup şi plăci. Luni întregi ascultasem de pildă *Matheus passion* de cîteva ori pe zi. Într-o seară îmi pusei un nou disc, cu *Dans macabru* de Saint Saʌns. Mă apucă groaza. Mi se părea că şi văd aievea scheletele rînjind, dansînd şi oasele lovindu-se frenetic unele de altele. Oprii discul. Mania muzicii îmi sensibilizase atît de tare auzul, încît am putut avea o astfel de reprezentare paroxistică. Era un simptom: ajunsesem la saturație. Căutai atunci discuri străine de muzică uşoară şi renunțai o vreme la Bach şi Haendel. Încîntată să-mi facă un serviciu, gazda mea, răscolind în discoteca ei veche, îmi aduse un teanc de discuri cu cîntăreți de altădată. Într-o zi mă şocă unul cu o frază muzicală fără cuvinte, o melodie care îndată ce o auzii mi se păru atît de curioasă în înlănțuirea ei sonoră, încît o pusei de zece ori, să-i pot descifra secretul melodiei. Era însă imposibil. Îndată ce se termina nu-mi mai rămînea în urechi decît o chemare, un extaz, un strigăt parcă din junglă al unui negru, în care se amestecau iubirea, împlinirea, temerea obscură, adorația şi superstiția. Totul concentrat într-o armonie atît de strînsă. Încît arunca parcă în aer ca o dinamită geometria cîntecelor noastre europene atît de leneşe. O puneam din nou: nimic, o melodie diamant, strălucitoare şi cu neputință de memorat. O pusei atunci pe o turație lentă de 45. Vocea însă se îngroşă şi nu se mai auzi decît un behăit, un fel de muget de bivol bolnav. Luai placa şi într-o vizită la Ciceo i-o pusei şi lui. "Formidabil, zise, mai pune-o o dată. Nu înțeleg nimic, dar e extraordinar! Lasă-mi-o pînă sîmbăta următoare." Iar cînd ne revăzurăm îmi spuse că a pus-o la mai mulți inşi, printre care şi un profesionist, şi că a fost distracție mare. Nimeni nu reuşea, încercînd s-o redea, decît să emită un soi de răcnete caraghioase şi atît de groteşti încît îi apuca pe toți un rîs nebun. Nu poți prinde secretul unei rase necunoscute chiar dacă îl ai la îndemînă zgîriat cu fidelitate pe o placă.

Tot astfel era şi ea. O vedeam zilnic, prezența ei îmi încînta sufletul, dar vorba lui Hamlet, dacă nu poți cînta la un simplu instrument fără să te fi străduit dinainte să-i descoperi secretul, cu atît mai puțin vei reuşi să descoperi sufletul cuiva care nu doreşte (sau nu poate) să ți-l desvăluie. În mod naiv crezusem că m-am îndrăgostit de ea în locul ei. Degeaba, îndată ce rămîneam singur, mi se făcea iar dor s-o văd, prins de iluzia că a doua zi voi întîlni acest dor al meu investit. De obicei chiar aşa li se întîmplă aproape tuturor. A doua zi întîlneam o ființă aproape necunoscută, pe care n-o puteam memora, cum nu putusem memora fraza aceea comprimată şi indescifrabilă. Nerăbdarea cu care aşteptam să treacă orele, să treacă noaptea, să mă trezesc dimineața, să-i văd iar chipul şi poate şi surîsul, să-i ascult vocea ei voalată, ai cărei debit altădată mă iritase iar acum îmi suna ca o melodie plină de vrajă, toate acestea erau ale unui îndrăgostit, dar...

Dar nimic din ce simțeam eu şi trimeteam spre ea nu se întorcea înapoi spre mine, cu o încărcătură îmbogățită, după încredințarea tuturor îndrăgostiților, care simt, şi li se confirmă cînd se revăd, că amîndoi au aşteptat cu aceeaşi febrilitate trecerea timpului, pentru ca apoi toate acestea, dor, visări, şoapte spuse în intimitate, minunata plutire în mers, senzația de zbor, sentimentul indescriptibil de împlinire, de ataşament şi părăsire, o îmbrățişare pasionată, să se transforme într-o curgere acum comună, continuă şi amplificată de încredere, entuziasm, golire a întregii noastre ființe de sentimentul ascuns al tragicului, contopire pe care o numim fericire... Dar nu puteam să spun nici că eram contrariat. Da, aşi fi spus fără vreun sentiment abisal că eu o iubesc şi ea nu, şi aşi fi aşteptat liniştit ca totul să-mi treacă şi ruptura să vină într-o zi de la sine. Mi se întîmpla chiar să contemplu senin

această perspectivă. Dar... Iarăşi dar! Era suficient doar să gîndesc acest lucru în prezența ei, ca să tresară cu putere şi o suferință acută, însoțită de panică, să i se aştearnă pe chip. "Ce e cu tine, zicea, cu o îngrijorare care nu mai disimula nimic, cu privirea rătăcind fără sprijin în ochii mei, repetînd cu o şoaptă gravă, plină, ca o lovitură de gong: mă auzi, ce e cu tine?!" Şi atunci tresăream eu însumi ca trezit dintr-un somn şi alungam gîndul despărțirii ca pe o fantasmă...

Într-o zi însă nu-l mai alungai, fiindcă nu mai era în puterea voinței mele...

III

Eram la mine acasă, pe o vreme atît de urîtă încît nici cele două mari geamuri, care totdeauna îmi aduceau mult aer în odaie, nu mai reuşeau să mă facă să simt că pe lume există lumină: ploaia deasă, cerul parcă prăbuşit şi pierdut în negură sugerau sfîrşitul lumii, care ar fi putut semăna cu această pîclă geologică, reapărută după cine ştie cîte milioane de ani de cînd soarele o alungase de pe pămînt. "Vreme infectă, zisei, parcă niciodată iarna nu şi-a anunțat astfel sosirea..." "Lasă tu vremea, îmi spuse, nu vremea e de vină că arăți tu aşa de independent." I-auzi! gîndii. Deci a fi independent e o culpă. Tăcui însă mai departe, căci tonul ei spunea mai mult decît sensul vulnerabil al cuvintelor, iar eu învățasem (sau mă învățase) să n-o judec după cuvinte. Părea totdeauna vulnerabilă. Cum să rezist? "Niciodată, continuă, n-ai fost tu afectat de vremea rea sau bună. Dimpotrivă, prima oară cînd am venit la tine erai fericit că eram udă de ploaie."

Nu ştiu de ce mă pufni rîsul. Adevărurile ei erau totdeauna însoțite de un evantai de sugestii, protest infantil (să nu devii brutal şi să jigneşti o fetiță!), reproş voit exagerat şi în acelaşi timp parcă imediat retras, să nu-ți închipui că chiar îți fac această favoare, dar totuşi să ştii că eşti vinovat... "De ce rîzi?", zise surîzînd ea însăşi cu ironie, a cărui tandrețe întoarsă în interior, spre siguranța de sine că se ştia iubită, mă oprea totdeauna să duc cu ea pînă la capăt o discuție mai gravă. De astă dată însă rezistai, rămăsei mai departe țeapăn întins în pat lîngă ea, cu mîinile sub ceafă şi cu adevărat turburat de întunericul care începuse să se lase peste o zi aşa de întunecată.

Aprinsei veioza şi urmă o tăcere lungă. Nu mă uitai la ea s-o văd cum arată. Vroiam să se uite ea la mine şi *să mă vadă.* "Ah! strigă deodată cuprinsă de o spaimă practică. Trebuie să fie tîrziu, plec!" Şi sări sprintenă peste mine şi începu să se îmbrace. Aşa deci! îmi spusei, pleacă, e de acord să ne despărțim, gîndul meu neexprimat n-o mai turbură, îi e frică însă ca nu cumva să-l formulez, n-ar suporta. Nici nu ştiam dacă chiar aveam s-o fac, dar mi-era clar că prezența ei nu-mi mai apărea încărcată de vrajă. Aşa era, a simțit că vreau să-i spun ceva şi, cu toate că sîmbetele şi duminicile le petreceam la mine, acum vroia să plece. Oare? Da, de-a binelea, îşi trăsese botinele şi acum îşi căuta mantoul, dacă nu cumva vroia s-o opresc. "Stai, zisei, unde vrei să pleci?", fără să adaug că nu înțelegeam de ce se abătea de la... "Bine, mai stau, zise cu vocea ei voalată şi impersonală (cînd voia să-şi păstreze deplina ei voință de a decide), dar trebuie să plec!" Nu-i spusei că nu mă anunțase dinainte că voi petrece acest *week-end* singur... Mă ridicai şi mă îmbrăcai şi eu în tăcere. Bine, gîndii aşezîndu-mă în fotoliu în fața ei, nu vroia să mai stea, nu vroia să mă asculte. Foarte bine! "Vreau să-ți spun ceva", zisei totuşi. "Da, te ascult!", răs-

punse ea docilă. Îmi luai capul în mani. Cum să-i spun? Cu ce să încep? Se adunaseră prea multe şi cum aşi fi putut să-i vorbesc aşa cum stătea, fără să pară, pe picior de plecare? "Cred, zisei, că ar fi bine să ne despărțim!" Se uită la mine cu chipul, dar nu cu ochii, şi îmi spuse fără umbră de îndoială că ceea ce auzise ar fi posibil: "Nu vorbi aşa, zise, mîine o să-ți pară rău de ceea ce ai spus!". Bine, gîndii, o ruptură numai prin cuvinte nu poate fi credibilă. Trebuie făcută în fapt. Dacă pleacă, mă hotărîi, am să încetez s-o mai văd, fără declarații de despărțire, care nu sînt crezute: ştia ea mai bine că pe urmă o să regret... "Dar nu asta ai vrut să-mi spui, zise. Nu?" Era clar: mă avea în mînă. Îmi ghicea, fără greş, gîndurile. În curînd, din lipsă de mister, aceste gînduri ale mele or să înceapă s-o plictisească. "Dealtfel nici nu ştiu ce vrei să-mi spui, de te porți cu mine aşa de brutal", reluă de astă dată cu o intonație necunoscută, oricum pentru întîia oară fără vreun evantai interior de sugestii contrarii şi pline de farmec: direct, sigură pe sine, cu o brutalitate rece pe care tocmai mi-o atribuise. (Deci nu fi tu brutal, ca să fiu eu!) "Am plecat", zise, şi se ridică şi o luă spre uşă. Îi privii paşii ei şovăielnici, care ai fi zis că mergeau înapoi (demult nu-i mai avusese: racule! gîndii, zodie bizară, chiar o să pleci?). Aşteptai să pună mîna pe clanță şi să se întoarcă spre mine... Aşa şi făcu: "La revedere", spuse umilă ca la început cînd intrase după concediu, în biroul meu şi ieşise cu mapa sub braț, în care ai fi zis că nu ducea hîrtii contabile, ci stranii documente în care erau înscrise cu semne cabalistice rele prevestiri care îi apăsau soarta. Sării şi într-o clipă fui lîngă ea şi îi desfăcui mîna de pe clanță. Nu se opuse, dar rămase decisă: "Trebuie să plec!", zise ferindu-se să mă privească. "Nu!", zisei. "Ba da, te rog să mă laşi să plec!". "Nu!", repetai şi îi pusei pe braț mîna pe care mi-o retrăsei în clipa următoare, simțind din uşoara ei tresărire că era, fizic, intangibilă. Se resemnă şi începu să se uite pe fereastră. "Te rog să mă laşi să plec", spuse iar şi în aceeaşi clipă două lacrimi mari i se rostogoliră pe obraji. "Nu, răspunsei, nu înțeleg de ce trebuie să pleci, şi dacă te las, pleci pentru totdeauna!".

Nu auzea si deodată izbucni în hohote. Îşi împreună mîinile şi se uită la mine în sus cu chipul înecat de neverosimile lacrimi: "Te rog, lasă-mă să plec!". Era o halucinație? Se repeta o scenă cu Matilda? în care însă nu mie mi se spunea să plec... Dar nu avui timp să-mi viu în fire. Mă ocoli cu o dibăcie de felină şi n-o mai văzui. Plecă. Sau, mai bine zis, pieri, fiindcă nu auzii nici paşi precipitați şi nici uşi deschise sau trîntite. Mă întorsei însă imediat pe urmele ei, ieşii pe palierul pustiu, coborîi în goană în stradă să-i văd măcar silueta îndepărtîndu-se. Nu era, dispăruse, ai fi zis că zeii întunericului şi ai ceții o răpiseră îndată ce ieşise. Revenii în odaie, stinsei lumina şi mă aşezai liniştit la geam. Ei, mă întrebai. Ce-ai aflat? E în disproporție mare ceea ce s-a întîmplat cu puținul lucru care ți s-a desvăluit despre ea. Ce ți s-a desvăluit? Da, o surpriză, e o fată slabă, nu suportă ceva, dar ce anume? Ceea ce unuia i se pare firesc, pe celălalt îl sperie. Da, foarte tare... Nu e rău, gîndii. Nu s-a terminat rău. Dacă pentru nimic (fiindcă nu-i făcusem chiar nimic, absolut, nici măcar nu-mi descopeream o intenție cît de vagă şi obscură de a-i pricinui vreun rău), dacă deci numai pentru atît, că dorisem să nu plece, se îngrozise atît de tare, ce s-ar întîmpla dacă răul s-ar abate cu adevărat pentru o clipă asupra mea? Şi nimeni nu e invulnerabil toată viața în fața pornirilor iraționale, a stărilor în care ispita maleficului învinge, a bănuielii că nu sîntem iubiți, că sîntem trădați, înşelați sau pur şi simplu duşi de nas - cine suportă să fie dus de nas? Nu, nu se terminase rău, dar păcat, îmi spuneam, mi-era aşa de dragă, o să-mi fie greu să-mi iau gîndul de la ea. Să-mi iau gîndul! Dar

cine mă silea? Nimeni, putea să-mi rămînă dragă chiar dacă s-ar fi măritat şi aşi fi întîlnit-o pe stradă cu bărbatul de braț. Nu era nici o îndoială, cum fusese cu mine nu mai putea să fie cu nimeni altul (sau chiar dacă ar fi fost, acel altul nu putea să fie ca mine, deci ca să-i placă, şi ea trebuia să fie alta... niciodată un adevăr nu putea fi mai evident!). Şi atunci de ce mi-ar păsa? Chiar! Iată, ne despărțiserăm şi mă simțeam perfect liniştit şi detaşat...

IV

Ca şi cînd n-aşi fi ştiut că nu liniştea şi detaşarea sînt semnul despărțirii. Ba nu! Ăsta era semnul, astfel se petrecuse cu Nineta şi Căprioara. Dar nu cu Matilda! Oricum, adormii cu sentimentul că nu se întîmplase nimic. Da, se speriase de ceva, asemeni copiilor care încep să urle din senin (aşa ni se pare nouă!), o să aflu eu, dacă o fi să aflu, dacă nu cumva această reacție nu era chiar semnul că evoluam pe orbite foarte îndepărtate, că ne apropiasem unul de altul o perioadă oarecare de timp pentru ca apoi să ne detaşăm pe imensa elipsă pe care fuseserăm proiectați la naştere, pentru a nu ne mai întîlni niciodată.

Bineînțeles că nu se întîmplase nimic! Uitasem că a doua zi după astfel de însingurări din partea mea (e drept că asta fusese cea mai neagră şi mai lungă), avea totdeauna acest aer, această expresie de reproş sfios... Că a fost bruscată, ea care... Ei! Ea care, ce?! "Cum, şoptea, aşa? Nu mă mai iubeşti? Am ştiut eu!..." Şi într-adevăr coala cu semne complicate şi indescifrabile a acestei iubiri se făcea iarăşi albă şi sentimentul că ieri nu s-a întîmplat nimic copleşea, în fața unui nou azi, ranchiunele mele, stările de iritare care se acumulaseră, îndoielile adînci care îmi dăduseră tîrcoale.

Intră în biroul meu şi se opri lîngă uşă: era, ai fi zis, întruchiparea smeritei lui Dostoievski, dar fără nimic din aversiunea ascunsă şi fatală a acelei eroine pentru cămătarul cu care fusese silită să se mărite (eşuase în strădania ei încăpățînată de a-i dovedi fostului ofițer că refuzase să se bată în duel fiindcă era un laş şi un ticălos; smerita, care de fapt nu era smerită deloc, se aruncase pe fereastră). Bineînțeles, nici eu nu eram acel cămătar! "E voie?!" îmi şopti ea dintr-o parte, cu aerul că eu aşi putea să zic nu (şi cu tandra ei ironie că asta n-o să se întîmple decît dacă aşi putea să rezist ochilor ei mari şi frumoşi, glasului ei catifelat şi colorat, de o dulce uimire, gurii care în astfel de clipe se frăgezea şi se făcea mai pură decît a unei inocente fetițe) sub imperiul unei intense dorinți ca ființa ei să fie protejată, să fie iubită, să fie lăsată, în voia ei, ea care... Ei, ea care ce? Ce anume din ființa ei putea fi prins şi să zici: este!? Chiar nu se întîmplase nimic ieri şi în general chiar nu-mi făcuse niciodată nici un rău?...

Surîse, ghicindu-mi aceste întrebări şi acest surîs şterse ca un suflu de generozitate năvalnica hotărîre de a mă despărți de ființa aceasta care îmi aştepta, umilă, învăluindu-mă cu privirea, răspunsul de care era sigură. Mă ridicai de la birou şi mă apropiai de ea. "Te iubesc!" îi şoptii. "Da?! îmi şopti la rîndul ei. Atunci cere-ți iertare pentru purtarea ta de ieri!"

Ei, aia e! Izbucnii în rîs. "Da, strigai plimbîndu-mă cu paşi mari de la un capăt la altul al biroului, foarte vesel, realmente înveselit, bineînțeles că îmi cer, dar nu ştiu pentru ce, ce dracu, Doamne iartă-mă, ți-am făcut?! Ar fi o mare victorie pentru mine dacă aşi afla!" Ea avu de astă dată un surîs interior:

"Lasă că ştii tu! zise. Ai fost brutal!" Fui gata să-i răspund că oricît s-ar părea de ciudat, brutală a fost ea, nu eu, dar mă întrerupse repede, cu un glas practic şi hotărît: "Hai să nu mai vorbim despre asta! Spune mai bine ce facem azi! Ai dreptate, continuă volubilă, e o vreme infectă, mergem la tine şi-i spui tu lui nenea ăla de la cîrciumioară să ne aducă totul sus şi o sticlă din vinu-acela alb, ştii care... Aşi putea să beau, din el, ăhă, chiar şi-o sticlă întreagă, numai eu singură!" Părea încîntată că e în stare de o asemenea ispravă. Mă oprii lîngă uşă, pusei mîna pe clanță să simt din vreme dacă cineva, vreun funcționar, ar vrea să intre şi îi spusei: "Bine, acum du-te în biroul tău, te aştept la mine acasă." Dar nu-i deschisei uşa. "Suzy, îi şoptii, te iubesc!" Îşi apropie chipul de-al meu şi îi văzui o expresie gravă, voit rătăcită. Îmi repetă spusele ca si cînd era întîia oară cînd le auzea: "Mă iubeşti? Victoraş, mă iubeşti?". "O, tresării auzind din gura ei diminutivul, *te iubesc atît de tare, că vor să sune la salvare!"* "Asta ce mai e?" "Un poet, acolo unde-am fost, mi le-a spus înainte de a muri să i le transmit iubitei lui; ascultă:

Iubito, mă gîndesc la tine
Ca *un borfaş la ceasul unui lord*
Şi se ciocnesc în carnea mea drezine
Şi caii au atac de cord ."

"Cum?!! strigă, îndepărtîndu-se de uşă (nu vroia să plece!), mai spune o dată'' (şi se uită vrînd parcă să ia martori nişte inşi că n-a mai auzit pînă acum o astfel de gravă năzdrăvănie). Lăsai clanța şi începui iarăşi să mă plimb... "Frumoase versuri zisei, şi abia acum îmi dau seama că nu i-am îndeplinit poetului dorința şi n-am căutat-o pe iubita lui să i le transmit." "De ce?" "Pentru că nu credeam că o să moară şi n-am memorat adresa ei pe care el totuşi mi-o dăduse... Credeam, pe atunci, că e un farseur, îşi bătea joc de noi, şi numai la iubita lui nu ne era nouă gîndul... Depărtarea şi moartea umplu acum de viață, în amintirea mea, caricatura ființei lui... Ascultă iar cum sună..." Şi repetai strofa. Ea fluieră şi ieşind avu un gest pornind de la tîmplă în aer, spre nedefinit, spre îndoială, admirație? Formidabil, sau... Da, formidabil, sau... Ei?

I se părea că mă descoperă? Mi se părea că nu ştie nimic despre mine şi vrea să ştie...? Eram un necunoscut interesant. În posesia unor astfel de lucruri tragice şi fascinante? Niciodată nu renunțase la verdictul ei pe care îi dăduse la prima noastră întîlnire la Braserie: "Ştiu, domnule Petnni! Totul se ştie."

O vreme gîndisem că avea dreptate: ce să facem cu trecutul cuiva? Într-o iubire, trecutul e o imagine favorabilă pe care o oferim celuilalt spre a-l înşela? E imposibil, vorbind despre noi, să nu mințim? Plecînd de la zero numai trecutul care se creează împreună cu celălalt are valoare. Totuşi, gîndisem mai tîrziu, confesiunea ei din prima noastră noapte de dragoste mă apropiase de ea atît de mult, încît fără asta nu ştiu dacă mi-ar fi fost chiar atunci atît de dragă, şi mi-era greu să-mi imaginez cum mi-ar fi putut deveni pe urmă fără acea patetică desvăluire. Îi părea rău că o făcuse? Vroia s-o retragă, ca pe-o greşeală? Posibil, chiar sigur, fiindcă îmi spusese: "Nu ştiu dacă mîine sau mai tîrziu aşi mai putea să-ți povestesc!" Ar fi trebuit să adauge: nu conta pe impresia pe care o să ți-o fac, fiindcă într-adevăr începusem apoi să mă îndoiesc că ar mai fi aceeaşi din acea noapte. Începusem s-o bănuiesc că nu fusese total sinceră, cel puțin în rest, ceea ce îmi relatase ea, mai pățise şi

după ce fusese dată afară din facultate (istoria cu albumul îmi revenea adesea în minte, deşi explicaţiile ei mi se păruseră absolut sincere). Fata asta ascunde ceva inavuabil, gîndeam, şi un fior rece îmi încremenea o clipă în suflet, cînd rămîneam singur. Gîndul impur mă ducea la garajul lui Vintilă şi trăiam pentru întîia oară o adîncă nelinişte. Dacă, îmi spuneam, întîmplarea, care nu încetează să joace adesea un rol catastrofic în viaţa noastră, m-ar face să aflu ceva în acest sens? M-aşi putea oare despărţi de ea? Şi atunci descopeream cît de tare o iubesc, fiindcă nu găseam în forul meu interior un răspuns net: da sau nu? Nu, mă scuturam, e imposibil ca această adorabilă făptură să ascundă... Hotărît, nu, mai sigur e că de fapt nu mă iubeşte... Sau mă iubeşte într-un fel atît de ciudat, încît eu nu înţeleg, fiindcă altfel de ce ar trăi cu mine? Şi de ce şi-ar da atît de total pe faţă întregul ei arsenal de seducţie? Nu cumva se credea urîtă? Nu cumva nu numai prima ei iubire fusese un eşec? Nu tresărise ea cu putere cînd îi spusesem că femeile superioare sînt ocolite de bărbaţi şi ţinuse s-o asigur că ea era o femeie obişnuită? Că fusese ocolită şi că trăise eşecuri, cum ar fi putut să mi le povestească? Şi bineînţeles că nici ale mele n-o interesau...

Astfel mă liniştеam singur, dar apoi alte întrebări apăreau. De ce, de pildă, despre noi înşine (care eram prezentul) se ferea cu atîta dibăcie să vorbească şi să se angajeze într-o comunicare mai gravă? Te pomeneşti că...

Dar iat-o că vine spre mine... Ba nu, m-a văzut şi nu vine, aleargă... Şi ne îmbrăţişam în plină stradă şi îi simţeam, lipit de al meu, obrazul dulce, ud de ploaie, şi mă îmbăta mirosul părului ei, şi îmi părea fierbinte răceala urechilor si freamătul întregii ei fiinţe... o imensă tăcere voluptuoasă... O pace adîncă îmi inunda sufletul...

V

Abia în preajma Anului nou ploile şi vîntul se transformară în viscol şi oraşul fu acoperit de zăpadă. Şi ca şi cînd dorinţele noastre atît de diferite, devenite dorinţă unică, ar fi putut determina prin unda spiritului condensări fantastice în norii care parcă nu mai vroiau să părăsească regiunea noastră, în chiar ajunul Anului nou viscolul încetă şi apăru pe cer soarele, parcă rîzînd de noi că îi uitasem existenţa şi strălucirea... Vreţi să petreceţi, parcă ne spunea, să uitaţi anul care a trecut... da, iată-mă, eu nu sînt simbolul speranţei, sînt chiar speranţa, cît timp mergeţi pe două picioare şi mă vedeţi pe bolta albastră, nimic încă nu e pierdut pentru voi... Haide, lăsaţi zăpada, amînaţi curăţatul, troienele au farmecul lor, daţi-i drumul prin magazine, lăsaţi telefoanele să zbîrnîie, cumpăraţi vin dacă încă n-aţi făcut-o pînă acum, schimbaţi-vă programul dacă vremea rea v-a făcut apatici şi combinaţiile voastre au fost aranjate fără entuziasm.

Astfel îmi spusese şi Suzy cîteva zile mai înainte: "Pe o vreme ca asta n-am chef de nici un Revelion, îl facem în doi, la tine, unde să mergem?" (îi propusesem Braseria, care de Anul nou se unea cu restaurantul şi organizau în ambele săli revelioane la care nu oricine putea obţine un loc: mie îmi putea reţine o masă domnul Jenică). Dar ea nu-şi schimbă starea de spirit, care în ultima vreme era curioasă, devenise foarte tăcută, fără să fie melancolică sau preocupată de ceva, sau cît de cît neliniştită, cum e a oricărui om care tace zile întregi. Nu era apatică şi nici neatentă, pur şi simplu tăcea, şi aşi putea spune

că o făcea cu mare poftă (dacă mă pot pronunța astfel!), tot aşa cum mai înainte îi plăcuse să sporovăiască, şi această tăcere era la fel de obstruantă pentru a comunica cu ea... Cred că nu sînt exact afirmînd că nu era preocupată, se vedea că avea un gînd care era prezent în tăceri, dar impenetrabil. Ai fi zis însă că acest bizar gînd era copilăresc, ca şi gesturile. Lua, de pildă, un pahar gol în mînă şi mi-l întindea. "Ce să-ți aduc în el? o întrebam. Vrei apă sau vin?" Şi vocea mea era puțin ridicată, ca şi cînd iubita mea ar fi fost mută, şi îi cercetam atent şi amuzat chipul, ca să-i descifrez dorința, fiindcă părea şi surdă. Făcea cu degetele răschirate un gest, insistent şi nedefinit, în timp ce se răsucea în pat, se întorcea cu spatele la mine şi îşi trăgea pledul pe cap. Îi aduceam apă şi o băteam pe umăr. Se ridica în capul oaselor, apuca paharul cu o expresie puerilă de satisfacție, îl bea pe jumătate, parcă foarte grijulie cu setea ei, dar şi cu apa, apoi deodată se îndoia ca pisica, deschizînd simplu ochii şi la fel de simplu readormea. Se schimbase la față, frumoasa ei gură se subțiase şi căpătase o vagă culoare vineție. Părea foarte mulțumită că mă învîrteam cu grijă în jurul ei şi îi respectam tăcerea.

Într-o zi mă aşezai la birou şi începui să-mi răsfoiesc hîrtiile. Era mare linişte în odaie în timp ce afară plopii mei adolescenți, lipsiți acum de frunze, se aplecau uneori foarte tare, chinuiți de rafalele vîntului. Îmi simțeam sufletul plin de această linişte şi de prezența ei în patul meu. Din cînd în cînd mă întorceam să văd ce face şi privirea mi se oprea îndelung pe lucrurile ei, ceasul aşezat pe lunga noptieră încărcată cu cărți, cismele lăsate alături, cu căputele îndoite şi cu vîrfurile îndreptate cuminte spre pat, blana întinsă în fotoliu... şi gîndeam: "De ce n-ar rămîne această fată la mine pentru totdeauna? E atît de dulce prezența ei! Aşi putea lucra chiar dacă ar fi trează şi ar roboti ca orice soție în micul ei cuib." La un moment dat simții că mă privea. Mă răsucii şi o văzui cum stătea liniştită rezemată în perne şi îşi smulgea gînditoare, cu mişcări încetinite ca şi cînd ar fi depănat ceva, fire de păr din creştetul capului (îi descoperisem acest obicei asemănător cu al celor care îşi rod unghiile). "Ai să rămîi cheală", îi spusesem. "Nu, îmi răspunsese, creşte la loc." Înainte de a-l arunca, trecea firul prin dinți şi îl crănțănea. Era în astfel de clipe într-o stare de absență, ca să zic aşa, lucidă, stare de vid, pe care îl contempla fără gînduri şi aşi fi zis fără vreun sentiment.

Mă ridicai de la birou şi mă aşezai lîngă picioarele ei, pe care începui să i le mîngîi. "Te iubesc, Suzy! îi şoptii. Nu e aşa, continuai, că te simți bine la mine? Eu n-aşi vrea să mai pleci. Rămîi la mine, şi dacă tu vrei, ne căsătorim. Iată, te cer de nevastă!" Mă privi cu intensitate în timp ce, ca şi cînd ar fi avut ceva în gură, înghiți şi apoi îşi linse buzele cu vîrful limbii foarte satisfăcută, dar nu de cererea mea în căsătorie, ci parcă de o senzație unică de confort, de un *bien-κtre* pe care i-l aducea clipa de față, lungimea ei şi conştiința că pînă la sfîrşitul vieții era atît de mult timp încît se putea spune că, practic, sîntem de fapt nemuritori: iată ce noapte lungă o să urmeze, şi nu e decît una din nenumăratele care vor veni... va trece şi iarna asta, va veni primăvara, apoi vara, apoi toamna... ehe! şi asta doar într-un an... Îşi duse mîna la gură şi căscă îndelung, într-adevăr cu mare poftă de a se vîrî iar sub pled şi să doarmă mai departe. Mă ridicai şi izbucnii în hohote. "Eu o cer în căsătorie, zisei, şi ea îmi răspunde printr-un imens căscat! Bravo, Suzy, aşa ceva n-am mai auzit să i se fi întîmplat vreunui pretendent!"

Dar nu se culcă, se dădu jos din pat cu un gest foarte decis, intră în baie, auzii robinetul şuroind, apoi se întoarse cu şervetul în mînă ştergîndu-se pe față foarte aplicat, cu gesturi grăbite de şcolăriță înainte de a pleca la şcoală, îl

aruncă pe aparatul de radio, se vîrî la loc în pat şi luă o carte pe care o începuse şi se întoarse, ca de obicei în ultima vreme, cu spatele la mine. (Întorsul acesta al lor cu spatele se pare că e universal, cel puțin pe bietul Petrică îl arunca pe cele mai înalte culmi ale indignării neputincioase.) Mă apropiai, stinsei plafoniera şi îi aprinsei veioza.

Nu era bolnavă, venea la birou ca de obicei şi la întrebarea mea îngrijorată îmi răspunsese printr-o tăcere pe care o făcu elocventă de astă dată cu o mişcare definită a degetelor, de respingere a unei asemenea ipoteze. Totuşi, într-o zi refuză să mai ia masa cu mine, adică mă asistă, dar nu ceru nimic. Nu mă alarmai, dar se alarmară părinții, mama ei îmi dădu un telefon. "Ba da, zise ea, e bolnavă..." şi ezită să-mi dea lămuriri, dar repetă că să am grijă de ea, s-o protejez, să n-o necăjesc... O să-i treacă... Peste o săptămînă o să văd că o să-i treacă, o să-şi

revină. Totuşi nu slăbi prea tare şi cînd îi spusei că ar fi bine s-o duc la un doctor făcu un gest curios cu palma: da, dar nu acum, şi apoi unul aproape nedefinit care putea să însemne că să părăsesc acest subiect... pentru moment, o să-mi spună ea cînd. Chiar zise, ieşind foarte firesc din tăcere: "te anunț eu!". Şi într-adevăr peste o săptămînă îmi spuse că are puțină treabă undeva, dacă vroiam s-o însoțesc...

Era la un spital. Intrarăm într-o sală de aşteptare plină numai de fete, multe țărănci tinere, unele chiar în jurul a şaisprezece ani. Suzy plăti la un ghişeu o taxă de 30 de lei şi apoi ne aşezarăm pe bănci. Nu aşteptarăm mult, la un moment dat ieşi dintr-o încăpere de alături un tînăr şi păros medic (cu favoriți pînă la falcă) şi rosti: "Cine e la rînd?", dar o văzu pe Suzy şi o chemă: "Poftiți, doamnă Culala! Poftiți şi dumneavoastră, mi se adresă, să-i dați puțin curaj." (Într-adevăr, o văzui pe Suzy şovăind cu privirea agățată de cea a medicului, implorîndu-l parcă tocmai pe el, la care venise, să-i alunge spaima). Intrarăm în cabinet şi medicul sparse o fiolă şi îi supse conținutul cu o seringă. Cu ea în sus se întoarse spre Suzy şi îi spuse să-şi desvelească fesa. "Haide nu vă speriați de-o înțepătură. Restul, n-o să mai simțiți nimic!" Şi se apropie şi o împinse cu blîndețe să se aşeze cu fața în sus pe canapeaua de piele. Suzy se supuse, aproape pierdută, şi medicul o dezveli şi mă şi mirai că îndată se şi îndepărtă, atît de rapid îi înfipsese seringa, sau atît de nedumerit eram încît clipele se comprimaseră pentru percepția mea. "Gata, zise părosul, acum puteți să ieşiți. Dumneavoastră, mi se adresă, doamna mai rămîne un sfert de oră."

Nu chiar un sfert de oră, poate chiar o oră întreagă, atît de lungă mi se păru aşteptarea. Fetele, deşi nu se cunoşteau între ele, aveau o expresie comună: ştiau ce se petrece înăuntru (vor intra şi ele), şi nu se temeau nici-decum. "Te adoarme?", zise una. "Da' de unde!", i se răspunse. "Şi nu zaci pe urmă?" "Da' ce, crezi că doctorul e babă, să-ți bage fusul? Îți face o injecție şi nu simți nimic..." În sfîrşit uşa sa deschise. Suzy ieşi. Era, nu palidă, ci albă ca creta. "Cine e la rînd?", întrebă medicul, şi o altă fată se ridică şi dispăru în cabinet. "Suzy, îi şoptii, ți-e rău?" "Nu, murmură, mi-e foame! Caută un taxi şi du-mă la cîrciumioară. Vezi că se găsesc la ieşirea din spital, să tragă aici."

Pînă la cîrciumă n-o mai întrebai nimic (fiindcă înțelesesem) şi nici acolo, unde începu să mănînce tot ce putu să i se aducă pînă ce i se pregăti mititei şi un muşchi de vacă ("să fie mare, zise ea, şi multă salată verde"). În schimb, eu nu mîncai nimic. După friptură, mai ceru un mic. "Unul singur?", întrebă cîrciumarul mirat: "Da, numai unul şi încă un ardei iute". Îl mîncă foarte aferată şi se uita la mine într-un fel care se vroia elocvent, asemeni unui copil care s-ar fi lăudat altuia că iată ce mănîncă el şi celălalt n-are. "La urmă de tot,

îmi explică, se simte gustul micului!" Şi încîntarea ei puerilă mă convinse că era ferm încredințată. Oricum, culorile îi reveniră şi îmi spuse în treacăt, după ce bău pe nerăsuflate un pahar întreg de vin roşu, că a făcut o întrerupere de sarcină, care la ea e totdeauna atît de toxică, încît pînă n-o scoate nu poate mînca nimic. "Ştii, zise cu o uimire pe care o contemplă ea însăşi cu o mare curiozitate, eu n-o să pot să fiu niciodată mamă, sau cel puțin pînă nu se descoperă un medicament care să..."

Aşadar părosul o sfîrtecase acolo în cabinet, unde lucra oficial şi pe bandă rulantă, în schimbul taxei de 30 de lei. Atît cerea statul pentru a suprima o viață în embrion. "Şi fetele acelea, zisei, tot pentru asta veniseră?" "Da". "Aşa deci! exclamai indignat. Şi probabil că asta se petrece zilnic?!" "Probabil, sau poate o dată pe săptămînă..." "Şi tărăncile acelea..." "Da, şi țărăncile, zise Suzy. Unele stau la zeci de kilometri de spital, se întorc acasă pe jos..." "Şi acasă o iau de la cap", spusei posomorît, descoperind deodată în mine o îngrijorare sumbră în fața speciei care se mutila cu bună-ştiință şi chiar cu veselie (acum mi se părea că toate fetele acelea, aşteptînd să le vie rîndul, erau de fapt foarte vesele, deşi nu erau). "Bineînțeles că acolo în satul lor o iau de la cap, zise Suzy. Nu costă mult!" "Da, am văzut!... şi te pomeneşti, reluai cu ironie, că sarcina toxică îți ia şi graiul?!" "Nu, zise, n-are nici o legătură." "Dar, după cîte ştiu eu, sarcinile toxice se pot trata. Ai încercat?" "Nu, nici n-avea rost..." "De ce nu mi-ai spus?" (Mai tîrziu am aflat că într-adevăr se putea trata cu şanse de succes, "dacă femeia are o mare dorință de a naşte", mi se precizase.) Îmi amintii de Căprioara: nici ea nu vrusese să păstreze sarcina, decît dacă spintecătorul de dovleci cu care concepuse s-ar fi întors la ea. Iar Matilda mă părăsise în sinea ei chiar îndată ce se asigurase că nu era o femeie stearpă: nu vroia să trăiască cu mine. "Sarcina ta toxică e un pretext", îi spusei. "Ai țigări la tine? răspunse Suzy cu o bună-dispoziție de zile mari. Te rog frumos să-mi dai o țigare!" Îi întinsei pachetul, care stătea în buzunarul meu zile întregi, nu fumam decît în scurte şi rare clipe; îndată ce trăgeam cîteva fumuri o aruncam, amețeala pe care o simțeam nu-mi făcea nici o plăcere. Îi aprinsei bricheta, şi în timp ce îşi vîra țigarea în flacără, îmi apucă mîna, simțindu-i strînsoarea ei dulce şi fierbinte. Turburat, tăcui. Deşi proaspătă, imaginea chipului ei alb ca creta, cînd ieşise din cabinetul medicului şi mă căutase cu privirea, mă turbură adînc, ca la o amintire dureroasă şi îndepărtată. Oricît aşi fi dorit să ocolesc brutalitatea gîndului că dragostea mea pentru ea nu avea viitor, nu mă putui stăpîni să nu-i spun în clipa aceea chiar acest lucru: "Suzy, ce-ai făcut? Cum ai putut să te laşi astfel măcelărită? O, Dumnezeule, şoptii, cine îți spune ție că n-ai omorît, poate, unicul tău copil?"

Dar ea nu se turbură în prima clipă, şi abia după ce se lăsă între noi o tăcere grea țigarea îi căzu dintre degete. "Mă scuzi un moment?" zise.

Şi se ridică şi porni undeva cu paşii ei care mergeau parcă îndărăt (acum mai mult ca oricînd), lăsîndu-mă parcă cu bună-ştiință să-i contemplu mersul, s-o înțeleg fie şi numai dintr-atît, că nici o întrebare n-are rost, că gestul de față, clipa prezentă, sentimentul trăit de ea dăruit mie erau tot ceea ce e mai de preț pe această lume. Restul nu e nerozie, dar nu găsea în ea nici un ecou. "Cum, dar ți-am spus!", zise după ce se întoarse. O contemplasem venind, ca pe o străină. Era voinică, o redescoperisem, bine clădită, imaginea însăşi a fertilității, rănită acum de implacabile instrumente care curățiseră cu hotărîre din alcătuirea ei intimă rețeaua fină de sînge matern... "Da, îmi spusese: sarcină toxică." Da, auzisem de astfel de sarcini. Îmi turnai şi băui cu sete două pahare de vin, unul după altul. Brusc, devenii vesel. "Ai un şasiu

formidabil", îi spusei. Numai o clipă îi trebui ca să înţeleagă. Şasiul era corpul, scheletul ei bine alcătuit. "De ce vorbeşti aşa? se rugă. Te rog, nu-mi vorbi aşa!" "De acord, dar aşi vrea să ştiu care şofer porneşte la un drum lung cu un şasiu despre care ştie că e grav fisurat..." Nu mă puteam stăpîni să nu revin asupra subiectului. "Nu ştiu ce vrei să spui, zise, dar te rog frumos să te porţi bine cu mine." Ca şi cînd pînă atunci nu m-aşi fi purtat bine cu ea! Într-adevăr, nu era momentul, dar fusese vreodată? "Nu, zisei, ai rămas însărcinată cu mine şi te-ai dus şi ai scos copilul. Sarcină toxică. Nu cred în sarcinile toxice! De ce nu mi-ai spus?" "Nu ţi-a spus mama?" "Nu! Maică-ta ţi-e complice, de ce nu mi-ai spus tu?!" "Pentru că tu niciodată..." "Eu, niciodată, ce?" Luă martori, cu o privire circulară, tot ceea ce se vedea în jur: mesele cu puţini clienţi, bîrnele negre ale încăperii, lumina agonizantă a acelui decembrie care se stingea în ferestre, dar nu mărturisi nimic, ca şi cînd în cele din urmă ar fi vrut să spună că era zadarnic... "Ei! o îndemnai, te ascult!" "Iubitul meu, îmi spuse cu simplitate, ai văzut singur că nu puteam să mai mănînc!" "De ce nu mi-ai spus?" "Pentru că ştiam ce gîndeşti, iar eu ştiam că nu se poate!" "Ai încercat!?" "Bineînţeles!" "Trebuie să încerci de fiecare dată, îi spusei îmblînzit, fiindcă natura ta e bună din moment ce prinzi copilul, dar ceva din tine îl respinge, ar putea să fie gîndirea ta, voinţa inconştientă de a nu dori să naşti. Această reacţie, adusă în conştiinţă, poate fi învinsă, fiindcă nu e firesc ca o femeie să rămînă însărcinată şi să nu poată reţine sarcina. Formula sarcină toxică nu răspunde la întrebarea de unde vine această aşa-zisă toxicitate... Bănuiesc că trebuie să fie o reacţie imunologică, de respingere, dar foarte nenaturală, şi deci remediabilă, fiindcă embrionul nu ţi-e străin, e din fiinţa ta, şi n-am auzit de pildă că un om se poate otrăvi (ba am auzit!) cu propriile lui secreţii interne."

Ea rîse sesizînd din zbor cum singur îmi dărîmam toată schelăria argumentaţiei. Rîsei cu însumi. "Suzy, îi spusei cu o seninătate turbure, de ce nu vrei să te măriţi cu mine?" Înţelese că nu va scăpa ca de obicei. Singurul truc pe care îl folosi hotărîndu-se să gîndească împreună cu mine fu să mă facă tot pe mine responsabil de răspunsul pe care îl va da... Rămase cu gura uşor întredeschisă, uitîndu-se în pămînt... Se vedea că face un efort considerabil să exprime exact ceea ce era în ea, fără să mă înşele pe mine şi nici pe sine... "Să ne căsătorim, murmură... Cum, pentru toată viaţa?!!"

Şi brusc se uită la mine cu o candoare derutată, să-i confirm eu adevărul sentimentului care o stăpînea. "Nuuu! exclamai sarcastic, cum să fie pentru toată viaţa? Facem o căsătorie pe termen redus, îi spunem oficiantului de la starea civilă... Pe cît? o să ne întrebe. Ei! ce zici, Suzy? Un an? cinci?" Atunci ea răspunse cu o obidă căreia nu-i mai rezistai: "...pune, domne, trei ani!" Şi ne înjură apoi aşa global (învăţase de la mine!) "...vă... muma în... la toţi!"

Nu era prima oară cînd eram expediaţi astfel, eu şi cei care îi mai avea ea în cap, nenumiţi. Fu efortul cel mai insistent pe care îl făcui să-i captez gîndirea, reuşind să aflu ce? Că îi era imposibil să se vadă clar rămmînd toată viaţa cu mine... Cu mine sau cu oricare altul? Cum puteam să ştiu cînd cu adevărat nici ea nu ştia? Şi înţelesei, şi din clipa aceea renunţai, se produse adică în obiceiul meu de a gîndi, pornind de la cauză la efect, o deplasare silită... Sufletul acestei fete îmi apărea ca o "corolă de minuni a egoismului", pe care încercînd s-o descifrezi, ai fi scos bine la iveală acest egoism, dar ai fi sfărîmat în acelaşi timp cu însuşi instrumentul cercetării, grosolan prin definiţie, şi farmecul cu care se învăluia inextricabil. Ce era de preferat? Să insişti în dorinţa (cum am spus, grosolană prin definiţie) de a obţine certitudine în iubire

şi în durata ei, sau să renunţi? Cum, pentru toată viaţa? Chiar? Cu acelaşi om?! Hm! adevărat, era neliniştitor, cum să zici da?

VI

"Uite, îi spusei deci în ajunul Anului nou, s-a făcut frumos, nu vrei totuşi să facem Revelionul la Braserie? Avem masă reţinută, am şi plătit-o, dar n-are importanţă. Domnul Jenică mi-a spus că dacă nu venim, îmi dă banii îndărăt." "Nu, zise, facem Revelionul la noi."

Tăcui. La *noi,* adică unde? La părinţii ei? De la întreruperea sarcinii nu se mai întorsese acasă, fără să-mi spună însă că rămînea definitiv cu mine. Nu mă bucuram totuşi mai puţin, deşi aveam o bănuială, sau mai bine zis o explicaţie. În ziua aceea se simţise bine, mîncase iarăşi seara cu acelaşi apetit, dormise neîntrerupt pînă a doua zi (îl anunţasem eu pe director de ce lipsea - casiera noastră era bolnavă), o găsii la ora trei şi jumătate în pat, căscînd ca de obicei cu mare poftă şi... flămîndă, o ghicii după ochi, după privirea insistentă şi elocventă cu care mă primi. "Ţi-e foame!" zisei. Confirmă cu o bătaie a pleoapelor. (Continua să fie mută, nu total, dar se pare că descoperise farmecul comunicării prin semne şi mai ales farmecul tăcerii în doi; numai de-ar ţine-o aşa şi să nu-şi mai revie, gîndisem, parcă mi-era mai aproape sufletul ei fără perdeaua de cuvinte pe care o pusese înainte între noi.) "Mergem jos la cîrciumioară, îi spusei, îmbracă-te." Mă privi fix, fără să clipească. Se întoarse în pat şi continuă să se uite la mine în tăcere. Înţelesesem greşit bătaia pleoapelor? Nu-i era foame? Se răsuci şi îmi întoarse spatele. "Eşti obosită? Nu poţi să cobori?" Nu-mi răspunse. "Să-ţi aduc ceva din oraş? N-avem nimic în casă!" Tăcere. Nu-i ghiceam gîndul. "Oricum, îi zisei, să-mi răspunzi numai prin tăcere e imposibil să aflu ce doreşti, pe lîngă faptul că ar putea să-mi fie greu să acord acestui gen original de a conversa o înaltă semnificaţie." Urmă o agitaţie scurtă de nemulţumire a degetelor. "Bine, zisei, s-o luăm de la cap: ţi-e foame, asta e clar!" Confirmă cu o vagă mişcare a capului. "Nu vrei să cobori!" Ea confirmă, "În casă n-avem nimic de mîncare!" Era clar. "Să-ţi aduc ceva din oraş, nu vrei!" Aşa era! Mă uitai halucinat la ea şi deodată zărind chipul mamei mele pe birou, mă întrebai ce ar fi zis ea dacă m-ar fi surprins în această postură. Nu apucai să-mi răspund, ca un fulger gîndul meu trecu la Suzy, care brusc svîrli pledul de pe ea, se ridică în capul oaselor, se uită la mine cu o privire rătăcită, apoi îşi lăsă picioarele în jos şi îşi luă obrajii în palme.

Alarmat sării din fotoliu şi mă aplecai lîngă chipul ei: "Ce e cu tine? Ce s-a întîmplat? Te doare ceva?". Se uită la mine, apoi începu să dea din cap în semn de desnădejde, în semn că da, i s-a întîmplat şi nu mai e nimic de făcut... "Ei, ce este, dar te rog să vorbeşti, lasă acuma glumele, te simţi rău, să chem un medic?" "Victoraş... Victoraş... murmură ea încercînd deja să se resemneze, vorbindu-mi nu mie, ci parcă ferestrelor, prin care se vedea viscolul chinuind neîncetat vîrfurile celor doi plopi... Victoraş, ne-am procopsit..." Şi în clipa cînd contemplă inevitabilul care s-a produs, care nu trebuia să se producă, şi acuma ce să-i mai faci decît să cauţi în tine însuţi compătimire şi să încerci să nu te dispreţuieşti: "Aoleo!", exclamă cu humor. Mă liniştii, dar nu ieşii din uimire. "De ce aoleo? zisei. În ce sens ne-am procopsit?" "Ne-am procopsit, repetă de astă dată mai ferm, dînd mereu din cap. Te iubesc! Aoleo!"

Mă ridicai şi începui să dau şi eu din cap. Da, ce să zic, aoleo! O astfel de

declarație de dragoste mi-ar fi fost cu neputință să mi-o imaginez vreodată. Era prima oară cînd o făcea. Era însă pentru mine cu atît mai convingătoare cu cît ea o însoțise cu acel văietat popular, care însemna detaşare, luciditate, că adică chiar ne-am procopsit... Se ferise cît putuse, ba chiar crezuse pînă mai ieri că încă nu era nimic, putuse chiar să-şi întrerupă o sarcină... Şi deodată... Deodată ce? I se întîmplase ceva de ieri pînă azi? Ce anume? Dar întrebările acestea mi le pusei ceva mai tîrziu. În clipele acelea mă simțeam fericit, aşa cum ni se întîmplă cînd trăim fără veste o imensă eliberare... "De ce rîzi?", zise ea cu acel humor care îmi sugera totdeauna că ştie de ce rîd (sau de ce nu rîd sau de ce sînt trist, sau de ce sînt înstrăinat...). "Crezi că n-am de ce rîde? zisei. Cînd m-am îndrăgostit eu de tine şi tu ştiai şi ți s-a părut firesc să sufăr pentru tine, nici prin cap nu ți-a trecut să mă compătimeşti, şi acuma..." "Ia lasă tu teoriile, mă întrerupse cu brutalitatea ei catifelată, du-te jos la cîrciumioară şi spune-i lui nenea ăla să ne-aducă aici fripturile şi ce mai au ei acolo bun..." "Te simți obosită?" "Da, te rog frumos! Scuză-mă!" "Să nu se răcească pe viscolul ăsta pînă urcă." "Nu-i învăța tu pe ei cum să facă, îşi cunosc meseria..."

Frații Berea (aşa îi chema pe cei doi mici cîrciumari), cînd auziră, imediat se puseră în mişcare, ba chiar s-a fi putut spune că tocmai astfel de comenzi le lipseau ca să li se confirme menirea lor pe această lume. "Da, da, dom' profesor, avem ficăței de pasăre, sau un ficat de gîscă (la grătar!) o minune, măduvioare, ceva proaspăt: fudulii *(des choses si precieuses),* momițe cu țelină, extraordinar..." Se citea pe fața mea că n-aşi fi fost în stare să frînez ceea ce insinua această exuberanță: că adică tipul care venise de-atîtea ori în această cîrciumă nu arătase niciodată atît de sigur de sine? Să-l servim deci cu ce avem mai bun, să arătăm că nici noi nu sîntem simpli cîrciumari, ştim şi ceva franțuzeşte, dacă nu cumva sîntem băieți de familie bună, siliți de împrejurări să... Nici nu mai aşteptară să le răspund ce anume doream să aleg din atîtea lucruri atît de prețioase.

Le aduse un băiat pe o tavă mare în vase acoperite, băgate în alte vase... "Mmm!", făcu Suzy, cînd văzu țelina, gogonelele, morcovii murați, pepenele roşu, tot murat, în care îşi înfipse dinții înainte de orice... În lipsa mea îşi făcuse părul cozi. Se vroia iarăşi fată, după ce în mod deliberat refuzase să fie mamă? Ca o fantasmă trecu pe lîngă mine acest gînd, în timp ce parcă n-aşi fi zis că mînca din tot ceea ce îi etalasem pe pat, ci păştea ca o vițică: de ici, din ficatul de gîscă, de colo, din macaroanele groase (măduvioarele), de dincoace, muşcînd din păstăile lungi, pe care le sugea îndelung... Avu apoi o atenție la pîndă, după ce termină. Frumoşii ei ochi rămăseseră nemişcați într-o parte: "...Şi acum, zise, vă..." Şi ne înjură iar pe toți, de astă dată cu blîndețe şi ranchiună şi îşi împinse picioarele răsturnînd totul pe jos şi se refugie repede sub pled, pe care îl trase peste cap... "Hei strigai, ce faci, acum se bea un pahar de vin!" Îmi părea rău, aşi zice, că nu avea ca mine, în clipa aceea, dorința de a goli în întregime o sticlă de vin, chiar mă miram că după atîtea bunătăți... O golii singur şi ameții...

Se trezi după două ore şi începu să se uite prin odaie ca şi cînd n-ar fi ştiut unde se află. Apoi deodată îşi dădu seama, descoperi unde se afia acel lucru neliniştitor; dădu pledul la o parte, îşi duse palmele sub pîntec şi încremeni astfel la pîndă: da, acolo, era! Dar se linişti: "Tu ai mîncat?", zise. "Da!" "Toarnă-mi un pahar, te rog frumos." Dar nu putu să-l bea, îşi muşcă buzele, puse paharul pe noptieră şi se zvîrcoli, se făcu covrig. În clipa următoare însă se desdoi şi pe chip îi apăru o expresie de chin pe care îl suporta încă în tăcere,

cu încrederea pe care o avem totdeauna că o suferință atît de brutală şi neaşteptată nu va dura şi nu va fi mai mare decît atît. Mă aşezai lîngă ea şi îi ştersei fruntea plină de broboane mari de sudoare. "Victoraş" zise, nu sînt fricoasă, dar am dureri înspăimîntătoare." "Ce ți se întîmplă?" "Sarcina, zise, imbecilul ăla păros nu ştiu ce mi-a făcut, dar cred că o să mor!" Spusese aceste cuvinte parcă ar fi avut o revelație: astfel, deci, se moare?

Se agăță cu amîndouă mîinile de marginea de fier a somierei şi începu să geamă în timp ce acum şi gîtul şi pieptul şi subsuorile i se umpluseră de transpirație rece. "Victoraş, iartă-mă, mai bine aşi fi născut, n-aşi fi suferit mai mult... sînt pedepsită..." Gura i se învinețise, sdrobită de muşcătura dinților, iar degetele i se albiseră încleştate de pat. Ce putea să aibă? mă întrebai. Desigur, fusese rănită, putea să aibă o inflamație, chiar o infecție... Într-adevăr, viața îi era în pericol. "Ai numărul de telefon al acelui medic?", o întrebai. "Da, zise, caută în poşetă agenda mea, doctorul Mazăre." "Şi un medic mai de Doamne-ajută n-ai găsit, decît pe acest doctor Fasole? spusei posomorît. Bineînțeles, pentru 30 de lei, pe care nici măcar nu-i ia el...", "I-am dat cinci sute, zise, şi nu l-am ales la întîmplare!"

Ieşii şi mă întorsei cu telefonul. Îl vîrîi în priză şi făcui numărul. Medicul era acasă şi îi relatai că domnişoara Culala, operată ieri, are dureri mari. "Are hemoragie?", mă întrebă el cu calmul clinicianului care ştie ce poate fi mai rău. "Nu, adică nu ştiu..." "Dați-mi-o la telefon." Ridicai aparatul de pe birou şi îi întinsei iubitei mele receptorul. "Nu, zise ea, gîfîind, n-am hemoragie, dar mă simt ca înjunghiată... Bine, vă aştept..." Şi îi dădu medicului adresa.

Care se scuză cînd veni după două ore, "din pricina vremii n-am putut găsi un taxi... Am venit pe jos... V-am spus să veniți cu penicilină, acum n-ați mai fi avut aceste neplăceri... Pentru 30 de lei spitalul nu ne dă şi penicilină..." "N-am găsit"', zise ea fără convingere. "Nici n-ați căutat! Eu cum am găsit chiar acum în prima farmacie în care am intrat?..." "M-am ghidat după faptul că...", începu Suzy, dar nu mai spuse după ce anume se ghidase, dar eu înțelesei: nu era la prima întrerupere de sarcină şi totdeauna totul trecuse cu bine. "Nu vă speriați, zise el pregătindu-şi seringa, se aranjează... Dacă n-ați avut pînă acum hemoragie (şi nici atunci să nu intrați în panică, îmi telefonați) s-ar putea ca o zi sau două să mai aveți ceva dureri, care însă or să treacă", mai spuse el după ce îi făcu injecția.

Ceva dureri era însă un fel de a vorbi, le avu, la fel de rele ca la început, toată noaptea. A doua zi însă îi trecură cu totul. Ea rămase însă mai departe la mine şi nu ştiam dacă din pricina stării ei, sau fiindcă... Bineînțeles că nu încercai s-o determin să-mi confirme ceea ce îi scăpase în timpul durerilor, că mai bine ar fi născut, n-ar fi suferit mai mult... Ştiam dinainte! Mă bucuram că nu toxicitatea sarcinii o determinase să se ducă la medic, că adică "şasiul" ei era fertil, chiar dacă nu într-un fel prea normal... Că nu vroise *cu mine,* asta mi se părea neînsemnat... Nu vroise *deocamdată..*

VII

"Bine, zisei, îl facem *la noi,* şi ca să fiu sincer, îmi pare bine că nu te-apucă şi pe tine, ca pe toată lumea, o mare excitație în preajma Revelionului. Bine, o să am eu totuşi grijă să nu ne rămînă în amintire, ca o decepție, primul nostru Revelion." "Ei da! zise. Ca şi cînd asta s-ar putea aranja dinainte! O decepție

reuşită e mai bună decît o petrecere simulată. Îți trebuie multă vreme ca s-o uiți!" "Ai dreptate, zisei, ce-ar fi să ajunăm?" Ea nu rîse. "Şi ce, crezi c-ar fi rău?" Dar avea un glas senin, o stare de spirit echilibrată, retrasă în sine, era adevărat, dar fără nimic împotriva cuiva sau a mea. O mare curiozitate, mai intensă ca oricînd, mă încerca: să vedem, ce-o să facă Suzy de Revelion, într-adevăr o să ajuneze? Chiar? Aveam, cum se zice, retragerea acoperită: frații Berea, adică ei doi, cu familiile şi rubedeniile lor, făceau Revelionul în propria lor cîrciumioară, bineînțeles cu obloanele trase. "Dacă doriți, dom' profesor, poftiți cu doamna, sînteți invitații noştri, o să ne facă plăcere", îmi spuseseră la o întrebare de-a mea, dacă închideau de ajunul Anului nou. "Pesemne e mai comod..." "Nu e vorba că ar fi mai comod, dom' profesor, dar cum să petreci şi să te distrezi într-o odaie de patru pe trei?" "Cum, doar atîta aveți?!" "Da, aveți dreptate, am avut noi casele noastre de la părinți, dar într-una s-a făcut acum un dispensar pentru copii şi în alta s-a instalat un post de miliție. Nici măcar mobila n-am putut să ne-o recuperăm: s-au naționalizat aşa cum erau cu veselă cu tot. Era necesar, adăugă unul din ei fără ironie, într-a mea s-au instalat paturi suprapuse şi au fost aduşi la început ucenici care au folosit-o, vesela adică, farfurii de Limoges, pînă au spart-o complet, şi li s-a adus pe urmă farfurii de tablă, rezistente, strigă el de astă dată cu humor, puteau să-şi dea şi în cap cu ele, țineau la tăvăleală..." "Şi mobila?", îl întrebasem. "Mobila nu conta, nu era de valoare, urma să ne comandăm, bine că nu ne-am grăbit... În casa părintească s-au instalat nişte fete, studente de-ale dumneavoastră, cînd le-au scos după cîțiva ani să le bage într-un cămin nou construit a fost un tărăboi, nu vroiau să plece, fete, fete, dar au adus colegi şi au distrus tot ce se putea vinde, clanțele de la uşi (erau frumoase, de!), feroneria de la ferestre, galeriile din lemn de nuc, ha, ha, ba chiar şi uşi întregi, au fost scoase din țîțîni şi au fost declarate inexistente, cică «n-au fost de la început». Pe dosul celor de la şifoniere sau ale dulapurilor în perete îşi înscriseseră fetele programul de la cursuri, cu creion chimic, pe furnirul alb de paltin. Luni: de la opt la zece, economie politică şi marxism, marți, de la cinci la opt, teoria literaturii, miercuri, teoria chibritului... Ştiu asta de la bătrînul, care a fost chemat să spună el ce stricăciuni s-au mai făcut, să se dreagă casa şi grădina din jur, cu havuzul astupat, cu dependințele de vară în paragină, pline de murdării. S-a reparat tot, a stat acolo o vreme un ştab, unul Mircea, pe urmă ăsta a plecat şi în locul lui s-a instalat Miliția, care ăştia au schimbat-o după necesități: dependințele le-au transformat în camere obscure, pentru amprente digitale şi alte fotografii, beciul în *beci,* şi la poartă au construit şi ei o chichineață cu ghişeu, pe unde scotea capul un milițian, dacă vroiai să intri să-ți schimbi buletinul sau să dai cine ştie ce declarație... Ni s-a repartizat şi nouă cîte-o odaie, vă ajunge, zice, sînteți necăsătoriți, dar pe urmă ne-am căsătorit, avem şi copii, dar tot în ele am rămas... Aşa că, vedeți, de-aia ne-am hotărît să facem Revelionul aici... poftiți şi dumneavoastră dom' profesor, sîntem vecini, nu? Cum să nu, cu plăcere", mai adăugă el puțin absent şi cu un entuziasm mai moderat ca şi cînd eu aşi fi cerut să viu, nu ei m-ar fi invitat...

"Oricum, zise Suzy, trebuie să trecem şi pe la ai mei. Trecem acuma, luăm masa împreună, ciocnim un pahar şi pe urmă ne întoarcem acasă." *Acasă* deci, tresării, casa mea o consideră aşadar şi a ei. "Şi n-or să se supere că îi laşi singuri diseară?" "Nu, nu vor fi singuri, zise Suzy, ba chiar s-ar putea supăra că n-o să petrecem Revelionul cu cei de vîrsta noastră, dacă rămînem cu ei... I-am putea jena cu lipsa mea de chef, dacă s-ar întîmpla ca lipsa mea de apetit

să persiste. Pe tine n-o să te deranjeze, nu-i aşa, iubitul meu?!" Şi îmi aruncă o privire pe sub gulerul blănii şi un surîs de un farmec ucigător, în timp ce pleoapele ei mari bătură cu o veselă viclenie, aluzie nedefinită la tot ceea ce gîndeam şi simţeam eu; cum adică să mă deranjeze pe mine vreodată orice-ar veni de la ea?

Ieşiserăm de la birou mai devreme, ca toată lumea. Soarele strălucea orbitor peste bulevardele înzăpezite care forfoteau de oameni. Era o binefacere că nu mai treceau pe ele în viteză, zăngănind din toată fierăria grelele camioane. Ici, colo doar se vedeau oprite în faţa magazinelor alimentare dube mai mici din care se descărcau cîrnaţi, jumătăţi roşii de porci, lăzi cu băuturi specialităţi de vită, ficat, fructe, portocale, mandarine, banane... Alături, pe patru rînduri, cozi lungi în aşteptare. "Stăm şi noi?", zisei. "Ce vrei să luăm?" "Fructe zisei. Banane! Dacă o fi să ne treacă cheful de a mai ajuna, cu nişte vin şi banane ne descurcăm." "Bine, hai să stăm! Dar să alegem o coadă mai mică."

Nu găsirăm! Ne întoarserăm înapoi la primul magazin unde însă între timp coada sporise. Suzy se aşeză fără ezitări. O expresie ciudată i se aşternu pe chip, care, însă, observai, nu era numai a ei. Dacă omul este, cel mai adesea, în manifestările lui, expresia trufiei, la o coadă lungă se poate spune că este întruchiparea însăşi a răbdării şi supunerii. Nici măcar nu mai gîndeşte, îţi face impresia că totul se retrage în fiinţa lui şi nu mai rămîne decît aşteptarea, pînda, să vadă dacă se înaintează, dacă individul acela cu căciula, din faţă, care stă ca un imbecil de o jumătate de oră şi nu se mişcă deloc, o să se decidă în sfîrşit să facă un pas, sau baba aceea care nu se mai clinteşte de lîngă cîntar şi tot încarcă (o să ia toate fructele în imensele ei sacoşe!) o să termine vreodată şi o să se care în cele din urmă? În acest timp vînzătorii mai dispar, ba unul, ba altul, chemaţi înăuntru nu se ştie de cine şi nu se întorc chiar cu una, cu două... "Nu sîntem un popor rău guvernabil", îi spusei iubitei mele la ureche după vreun ceas de aşteptare, timp în care tăcuserăm amîndoi, prinşi de tăcerea tuturor. Ea se uită la mine cu o expresie în care răbdarea se decolorase şi drept răspuns se sgribuli. "Ţi-e frig, zisei, hai să renunţăm!" "Nu, zise, de ce să renunţăm după ce am aşteptat atîta!?" Avea dreptate: totdeauna ne reţine regretul timpului pierdut. "Ai putea să răceşti, insistai, şi la urma urmei nu e nevoie să stăm amîndoi la coadă, du-te acasă şi viu şi eu pe urmă". "Bine, zise şi deschise poşeta şi scoase din ea o părere de plasă (pe care toate femeile aveau grijă s-o poarte cu ele împreună cu rujul, pudriera şi creionul, nu se ştie unde "se dă" ceva şi erau totdeauna pregătite.) Să ştii că se întinde, nu te uita la ea că e aşa minusculă, adăugă. Şi e foarte rezistentă, ţine şi trei kilograme!" "Nu mai spune", zisei, şi abia atunci se trezi, înţelese că nu amorţisem, că o iubeam şi că aşteptarea nu mă îndobitocise; rîse discret, hi, hi, "te sărut, îmi şopti, te aştept la mama, nu întîrzia mult..."

"Auzi ce mi-a spus Victor cînd stăm la coadă, că nu sîntem un popor rău guvernabil", zise Suzy la masă, adresîndu-se, desigur, tatălui ei, fiindcă doamna Culala, ca orice soţie de modă veche, avea interesul tocit pentru discuţiile zise de idei şi nu se înviora decît cînd era vorba de mici întîmplări din universul ei casnic, în general legat de bucătărie (cum i-a reuşit, sau nu i-a reuşit un anumit fel de mîncare sau prăjitură, fiindcă a avut, sau n-a avut, cutare condiment, sau a uitat că trebuia întîi să treacă zarzavaturile prin sită, sau să bată întîi foarte insistent albuşul şi abia după aceea să adauge gălbenuşul). "Şi ce e cu asta?", zise domnul Culala. "Cum?! făcu Suzy. Păi îmi spunea chestia asta la ureche! În prima clipă am crezut că îmi face o

declarație." "Aveai nevoie?", zise domnul Culala fără mirare. "Aveam, începusem să îngheț." " Nu e aşa frig afară!", se miră el ştiind totuşi că... "Chiar şi cînd nu e frig, tot îngheți, stînd ore întregi nemişcat"... zise doamna Culala ghicindu-i comodul gînd de bărbat pe care soția îl scutea de cozi. "Numai la asta nu mi-era mie gîndul, dacă sîntem sau nu sîntem rău guvernabili", reluă Suzy uitîndu-se la mine dintr-o parte ("totuşi am simțit că mă iubeşti, parcă îmi spunea, dar în loc să mi-o spui ți-ai permis să te gîndeşti la altceva: crezi că ți-ai cîştigat acest drept, să mă iubeşti şi să nu mi-o mai spui?"). Domnul Culala mă apără: "Nu există grad de inteligență la femei cînd e vorba să-l împiedice pe un bărbat să gîndească". "Zău!" făcu Suzy. "Da, afirmă hotărît domnul Culala, şi dacă vreuna reuşeşte să-l împiedice începe să-l admire pe un altul, care a rezistat." Suzy rîse; aşa ceva! "Dar dacă ne gîndim că la ora actuală nu lipsa alimentelor sau obiectelor stă la originea cozilor, aşi zice că sîntem un popor prea uşor guvernabil. Înainte, continuă domnul Culala, cînd intrai într-un magazin, erai, cel puțin cîteva minute, singurul cumpărător. Acum stai la coadă şi la pantofi, cu toate că producția de pantofi e mai mare ca în vechiul regim. Nimeni nu se gîndeşte că a cumpăra ceva este, pentru orice om, un eveniment, oricum pentru cei cu pungile mici, o mare plăcere. Acum a devenit doar o necesitate, trebuie să cumperi,- n-ai încotro, dar parcă ți se face silă să vezi iar mutra unul vînzător care îşi iese repede din pepeni dacă îi ceri să mai vezi şi alte modele: are dreptate, cred că visează şi el noaptea mutrele iritate ale clienților, prea numeroşi şi pretențioşi ca să-l determine să mai fie şi agreabil şi serviabil..."

Nu eram atent la el, ci la fiica lui: nu stătea drept la masă, ci cu genunchii întorşi spre mine. Îmi amintii cum la început vrusesem să verific dacă făcea la fel cu oricine îi era familiar. Uitasem acest gînd, dar acum eram sigur că nu, şi nu mă putui stăpîni şi îi mîngîiai uşor frumoasa ei tîmplă, în timp ce îi răspundeam domnului Culala. "Aveți dreptate, nu ne dăm seama că viața noastră tinde să se sărăcească de astfel de evenimente, care nu sînt deloc atît de neînsemnate, cum par la prima vedere, şi cum cred unii. De pildă această invenție, radioul, făcut să ne transmită ştiri, muzică şi alte lucruri agreabile. Dar ce înseamnă o ştire? Oricum nu ceva care ştim deja, sau presupunem. Ştiu, sau presupun că peste tot se munceşte. Or, ştirile pe care le auzim la radio le ştim sau le presupunem: că la țară oamenii se pregătesc să însămînțeze sau să culeagă recolta, că la furnalul cutare norma a fost (sau n-a fost!) depăşită, şi aşa mai departe. Cine ascultă toate astea? Sau că în lume au loc tot felul de cutremure, inundații, avalanşe, secetă, uragane... Dar, adaugă reporterul (am auzit cu însumi chestia asta), cică la Praga liliacul a înflorit a doua oară." "Bineînțeles, zise domnul Culala, la noi e o linişte de paradis, unui regim drept, pînă şi natura îi face ochi dulci." "N-aveți dreptate, îl întrerupse doamna Culala, uite la radio Erevan se transmit totdeauna lucruri interesante!" "Da, mamă, zise Suzy, ia spune-ne tu ultima!" "Cică s-a pus o întrebare: e adevărat că în comunism fiecare om o să aibă avionul lui? Răspuns: e adevărat! Întrebare: şi ce-o să facă cu el? Răspuns: cum, de pildă, află că se dă brînză la Kamciatka, se urcă repede în avion şi zboară acolo!" Nu rîse nimeni. Eu pentru că eram încă turburat de reacția ei (cînd o mîngîiasem îşi întorsese chipul spre mine şi mă învăluise cu o privire lungă, tăcută, supusă şi gravă pe care nu i-o cunoşteam), domnul Culala pentru că era un ardelean serios care reacționa greu la o anecdotă. "Vedeți, reflectă el după un timp, în comerț expresia se *dă,* dacă ar analiza-o un marxist, ar descoperi cu ajutorul ei o gravă anomalie: nu *se vinde* ci se *dă* (se dă brînză la Kamciatka!).

În ce situație se află atunci cumpărătorul? De cerşetor, nu? din moment ce nu i se vinde, ci i se dă! Asta înseamnă că oricînd se poate să *nu i se mai dea.* Tu mi-ai spus, se adresă el soției, că la o coadă a izbucnit un scandal şi vînzătoarea (era o vînzătoare după cîte mi-aduc aminte) a spus: face rău că v-aduce! Iată, după ea, comerțul se amestecă cu morala (face bine, face rău), dar mai ales se identifică total cu puterea, care poate decide după caz dacă să se aducă sau să nu se aducă. Or, după cîte ştiu eu, *interesul* de a se vinde mărfuri n-a dispărut în socialism, pentru simplul fapt că activitatea oamenilor în producție ar deveni fără sens. De fapt pentru cine producem dacă nu pentru noi înşine? Atunci ce caută în acest proces cuvintele se *dă?"*

Domnul Culala era vizibil indignat. Dar fiica lui rîse: "Tată, cuvintele acestea sînt o născocire a oamenilor, aşa gîndesc ei, dar nu reiese de-aici că tot aşa gîndesc şi şefii comerțului". "Tot ce gîndesc oamenii reflectă o realitate", zise domnul Culala mai puțin indignat. "Da, admise Suzy, sigur că reflectă o realitate, dar nu pe-aceea argumentată de tine." "Dar care?" "Ei, asta nu ştiu!", dădu ea din umeri şi parcă mă luă pe mine drept dovadă, îşi înfipse mîna în umărul meu şi începu să mi-l strîngă prin dulci spasme, ca şi cînd ar fi vrut să-mi sugereze o semnificație, înțelesei: să nu-i mai răspund tatălui ei, să schimb subiectul. "Spuneți-mi, îl întrebai, dacă vi s-ar încredința astăzi o mică fabrică ați mai putea s-o conduceți?" (Eram chiar curios să aflu.) "Cred că nu, răspunse domnul Culala, şi pot să spun şi de ce: pentru că nu mi s-ar da voie să am liberă inițiativă, într-o economie atît de centralizată." Suzy îmi strînse iar umărul şi atunci mă uitai la ea şi îmi dădui seama că nu asta vroia: se lipi de mine şi începu să-mi mîngîie ceafa. "Eşti obosită, ți-e somn! zisei ca să maschez acest abandon al ei care îmi strecura în inimă o intensă bucurie. Mergem?" "Da", zise, dar nu se grăbi să se ridice, ar fi vrut parcă să adoarmă acolo, în fața părinților, cu capul pe umărul meu. "Credeți atunci, zisei, că experiența iugoslavă se află pe un drum mai bun?" "Nu, mai rău, zise domnul Culala. O economie ori e liberă total, ori e centralizată. Mai degrabă cred că auto-conducerea ar folosi într-o economie capitalistă, unde ar micşora în bine, pentru producție, voința negativă a patronului. Un patron slab ar putea, astfel, prin participarea salariaților la treburile întreprinderii, să evite de pildă falimentul, care nu-l amenință numai pe el, ci şi pe salariați, care devin şomeri. Cointeresarea e o forță care încă nu şi-a spus cuvîntul." "Bine, şi atunci de ce nu s-ar potrivi şi economiei socialiste?" "Pentru că nu poți avea o economie liberă sau liberală într-un stat centralizat." "Nu înțeleg!", zisei. "Să vă dau un exemplu", zise domnul Culala turnînd în pahare.

Ciocnirăm. Doamna Culala ne ură, mie şi fetei ei, numai bine şi realizarea tuturor dorințelor în noul an, Suzy să reintre la facultate, domnul Petrini să se întoarcă şi el acolo ca profesor şi soțului ei sănătate şi să intre şi el într-un serviciu. "Degeaba zice el că nu, dar dacă i s-ar încredința nu o uzină, ci chiar un simplu magazin, ce bine i-ar părea! Să ştiți că e la curent cu totul şi suferă şi el

că stă şi nu face nimic..." Doamna Culala se ameţise puțin de paharul băut înainte de aceste urări şi divulga acum, despre soțul ei, cum divulgase în prima mea vizită despre Suzy, secrete pe care nu le putea păstra numai pentru ea. Iar eu îi urai să rămînă mereu veselă şi optimistă, în timp ce mama şi fiica se îmbrățişau şi se sărutau. Pentru domnul Culala nu găsii nici o urare, dar nici el pentru mine. Aşteptam amîndoi să se termine efuziunile femeilor şi să continuăm discuția. Ciocnirăm totuşi a doua oară, şi înainte de a goli paharele ne adresarăm un sobru "la mulți ani". "Mai jos, spre Sibiu, continuă el,

crescătorii de vite din satele muntoase nesocializate au oferit statului, oficial, spre vînzare, de nu ştiu cîte ori mai multe vite decît ceea ce se contractase. La început toată lumea era încîntată, dar pe urmă, ia stai! Ce e asta? Ce e cu casele astea noi şi somptuoase, ce e cu ţăranii ăştia care îşi cumpără automobile şi au sute de mii de lei la C.E.C.? Asta e o inegalitate socială, o sfidare, un cumul de capital. *Nu!* Chestia asta trebuie să înceteze! Bine, nu, dar ce să le facem? Ce să le facem altceva decît să le interzicem să mai crească atîtea vite. Ceea ce s-a şi făcut! Li s-a interzis. În timp ce producţia de carne e la ordinea zilei, într-o Europă care a descoperit că nu carnea de porc sau de pasăre e cea mai gustoasă, ci cea de vită, *steak*-ul, muşchiul la grătar... Poate nu ştii că înainte de război carnea de porc era mai scumpă la piaţă decît carnea de vită... Care ar fi situaţia unei uzine dacă transferăm cazul în industrie? Fie datorită unor condiţii mai bune, fie mai ales datorită calităţii oamenilor (oamenii nu sînt toţi şi mai ales peste tot la fel!), cutare întreprindere cîştigă mai mult decît altele de acelaşi profil, şi atunci ce faci? Le laşi cîştigurile? Nu ar apărea grave perturbări în psihologia salariaţilor, plecări, părăsiri ale locului de muncă, o fluctuaţie nesănătoasă a forţei de muncă în sectoare chiar vitale?... Nu, e mai bine cum e acum, cînd poţi acoperi cu realizările dintr-un sector pierderile din altul, unde statul centralizat nu e interesat să dea cineva faliment. Nu ştiu cum se descurcă sîrbii, n-am datele necesare să-mi dau seama ce înseamnă la ei, practic, autogestiunea. Am auzit, de pildă, că o firmă contractează să cumpere, să zicem, cupru, sau altceva, de undeva, de pe o piaţă străină, unde plăteşte cu valută forte, în timp ce o altă firmă din ţară are aceeaşi materie primă în stoc, la un preţ plătibil în monedă naţională. Nu văd aici unde ar fi cîştigul! Ce iei pe mere dai pe pere. Cel puţin la noi apare acest avantaj, care e foarte sigur, şi ne dă un sentiment de stabilitate absolut incontestabil: merge sau nu merge uzina, avem salariul asigurat. Creşte sau nu creşte productivitatea muncii, noi, şefii, ne încasăm primele noastre regulat..." "Glumiţi", zisei. (Toate acestea nu mă pasionau cîtuşi de puţin, deşi eu îl incitasem pe domnul Culala să-şi expună teoriile despre comerţ şi economie, care nu puteau fi decît amuzante şi uşor ridicole, ca ale oricărui ins care priveşte fenomenele neimplicat în ele ca să le descopere cu adevărat legea care le guverna; fusese patron şi presupuneam că alt subiect de discuţie ar fi fost pentru el plicticos.) "Nu glumesc deloc! exclamă însă domnul Culala cu o ironie împrăştiată. Nici el nu ştia dacă era cazul să-şi adîncească sau nu ironia. Un salariu sigur şi nişte prime nemeritate nu sînt ele nişte stimulente asemănătoare cu avantajele autoconducerii? continuă el. Hai bă, zice romвnul, care în general e un om cu simţul datoriei, în sensul că îi displace să rămînă dator, are, în acest sens, o veche nobleţe, puneţi mîna şi munciţi, că de-aia vă plăteşte statul. Şi muncesc, ba chiar, în momente grele, fac acte de eroism la care numai conştiinţa îi obligă. Popor admirabil şi, cum bine ai spus dumneata, uşor de guvernat... Ne încurcă regăţenii, exclamă deodată domnul Culala dîndu-se pe spate, forţînd la limită echilibrul dintre el şi scaun, picior peste picior, şi cu o privire dură de şef ardelean care nu ştie de glumă. Dădu paharul pe gît. Cum a putut un cărturar aşa de mare ca Iorga să spună că vrem Ardealul fără ardeleni!?" "Nu cred să fi spus Iorga un astfel de lucru! Poate altcineva!" zisei. "Tată, murmură Suzy somnolentă, cu capul pe umărul meu, asta e o istorie veche!" "Nu atît de veche, ne-au lăsat pînă acum cîţiva ani pe seama ungurilor, au creat chiar o regiune «Mureş-autonomă maghiară». Aici, unde e leagănul romвnismului... Ne-au adus moldoveni... ne murdăresc parcurile, îşi fac nevoile pe lîngă zidurile Bisericii negre, veche zidire

care..." "Da, tată, îl întrerupse Suzy, şi tu nu ştii cine e Eminescu, care era moldovean şi a mers pe jos prin Ardealul nostru, ca un sfînt pe un pămînt minunat. De ce nu recunoşti că n-ai citit niciodată un vers de-al lui?" "Mie îmi place Goga..." "Da, ţie îţi place Goga, de ce m-aţi dus de lîngă boi, de ce m-aţi dus de-acasă, deşi eşti la a treia generaţie care a părăsit boul, tot la coarnele lui te gîndeşti, ca la o zeitate, boul Apis, şi cucuruzul, în care n-ai intrat niciodată, hai, tată, pa, te sărut, eu am plecat", zise ea obidită, şi se ridică şi îşi îmbrăţişă iar mama, parcă ostentativ, adică ea, mama, n-avea idei (şi în general ce bine e să nu ai idei), dar îl îmbrăţişă şi pe el, *pauvre papa,* care ţinea atît de mult la Ardealul lui, încît... Eeee! Nimeni nu se gîndea că e şi ea o fetiţă care... ei da! se simţea fericită şi atît tatălui, cît şi iubitului ei le ardea să...

VIII

Aşi fi zis că pica de somn şi luarăm un taxi. Dar acasă îşi reveni şi mai ales reveni la tăcerile ei care se pare că după întreruperea sarcinii îi intraseră în fire, alungind cu totul pe vorbăreaţa dinainte. Se desbrăcă şi se aruncă în pat cu o săritură elastică (rămînînd chiar o clipă în patru labe, şi cu capul în jos) savurînd parcă bucuria jocului pur al unei căpriţe, care nu cunoştea vidul sufletesc al oamenilor, clipa lipsită de sens, pe care trebuie s-o alunge cu plăceri grosolane, împerecheri în afara sorocului sau băutură şi mîncare dincolo de saţietate. Continuă jocul dispărînd precipitat sub pled şi sugerîndu-mi cu o privire de interdicţie să nu cumva să mă apropii de ea. Apoi întinse mîna şi dădu drumul la radio, însă încet, şi nu se deslipi de el aproape o jumătate de oră, tot căutînd, încercînd toate posturile. Nu-i plăcea însă nimic şi îl stinse, îmi întoarse apoi spatele şi îşi trase repede pledul peste cap, ca şi cînd ar fi văzut ceva şi nu mai vroia să-l vadă; totuşi aproape în aceeaşi clipă pledul svîcni şi se uită la mine peste umăr: "Ai înţeles?" zise. "Am înţeles!"

Se lăsă tăcerea. Mă aşezai la birou cu o mare poftă de lucru şi după o vreme, timp în care mă oprii îndelung la un pasaj din caietele mele, începui să scriu. Nepreţuite caiete în care zăceau ca nişte *iceberguri* reflexiile mele din mirifica perioadă a cursurilor universitare! Numai eu ştiam ce ascund dedesubt, inspiraţia înaripată a unei stări de spirit în expansiune, inspiraţie bogată, fertilă, în timp ce, paralel, Matilda dărîma ceea ce credeam eu că este împlinire în viaţa vie, iubire şi armonie... iar paralel cu ca o mare prietenie, cu un om din generaţia mea, puternică personalitate obsedată de puţină putere pe această lume, plătind un preţ... Da, reuşise, mă uitase, nici ăsta nu-mi mai dăduse nici un semn din ziua cînd rîzînd pe culoarele spitalului de cei "arşi" (Giordano Bruno) ne despărţisem... Ce-o fi făcînd? mă întrebai oprindu-mă o clipă din scris. Ce local şi-o fi ales unde să poată comanda un *genie du christianisme* însîngerat pe care să-l stropească cu bere şi să-şi destupe apoi cămăşuiala de pe creier cu nenumărate filtre? Mi-era dor de el! Mă duc, îmi spusei, să-l văd! O să-i dau să citească cele două cărţi ale mele. Trebuie neapărat să i le dau. În fond, în afară de Ciceo, nimeni nu le-a citit, iar Ciceo... entuziast ca orice prieten... Da, imediat după Anul nou, după ce trec s-o văd pe Silvia, îi dau un telefon şi îi fac o vizită...

O bătaie discretă în uşă îmi întrerupse firul... "Da, doamnă", îi şoptii, să n-o trezesc pe Suzy. Gazda mea înţelese şi îmi făcu semn să ies. Mă întrebă apoi dacă ne ducem undeva în seara asta. "Cred că nu", îi răspunsei. "Dacă totuşi

nu vă duceți nicăieri, vă invităm la noi. Vin şi copiii şi o să ne facă plăcere să..." "Domnule Petrini, spuse inginerul din cealaltă încăpere, poftiți cîteva clipe... Luați loc... Realmente, adăugă el, ne-ar face mare plăcere să... Dacă bineînțeles n-aveți altă combinație! O să ascultăm muzică bună, bem un pahar de şampanie şi la rigoare se poate şi dansa... Ce mai faceți?" "Bine, răspunsei, ca să nu zic excelent..." "V-a căutat o doamnă la telefon." "Cine era?" "A spus că o să revină!" "Din Bucureşti?" "Nu, n-am avut impresia... *A propos* de telefon. Puteți să-l luați în cameră o oră, două şi să felicitați pe cine doriți." "Nu, zisei... ba da, aşi vrea să dau un telefon unui prieten din Bucureşti..." "Poftiți, zise, şi cînd nu mai aveți nevoie mi-l înapoiați." Şi se ridică, trase aparatul din priză şi mi-l puse în brațe. Bineînțeles, gîndii, pe urmă, doamna inginer, cînd o veni nota de plată, o să-mi adauge într-o scrisoare bătută la maşină, cu multe detalii, costul convorbirii. Normal!

Revenii în odaie şi o găsii pe Suzy la biroul meu. Îmi umbla prin sertare. Cu un instinct sigur dăduse peste cele două lucrări ale mele, dactilografiate, şi le pusese alături, ținea cotul pe ele. Acum îmi răsfoia caietele. "Ce faci tu aici?", o întrebai. Îmi răspunse cu degetele: fac ce-mi place. "Sînt lucrări de specialitate, continuai vîrînd telefonul în priză. Ai de felicitat pe cineva?" Respinse cu palma întrebarea. Apoi se ridică, mai cercetă o dată sertarele trase, dacă mai era ceva pe-acolo (nu mai era!), îmi aruncă o privire care parcă nu mă vedea, luă cele două lucrări bine capsate de mine (aveau şi coperți) şi făcu iar o săritură în pat, de astă dată însă mai sobră, cu o expresie preocupată: "acum, parcă îmi spunea, am găsit două jucării...", adică s-o las în pace să-şi vîre şi ea nasul în ele; n-o să le strice, de asta puteam fi sigur... Aprinse veioza, întîrzie învîrtind butoanele radioului, le opri pe o emisiune străină cu văitături îndepărtate din cine ştie ce țară arabă sau bananieră, apoi deschise una din lucrări şi se înfundă în lectură. Mă uitai la ea cu atenție: chiar citea, nu răsfoia. După o vreme observai cum mîna ei dreaptă începe să întîrzie în creştetul capului, să smulgă rar, în neştire, cîte-un fir...

Cerui Bucureştiul. Nu ştiam numărul lui Micu, dar îi ştiam adresa, primisem odată de la el trei rînduri pe o ilustrată în care îmi spunea unde stă şi unde puteam să-i scriu. Operatoarea mă anunță, după ce îmi găsi numărul, că linia cu Bucureştiul e aglomerată şi că va trebui să aştept. "Cît?" "O oră, două..." "Da, aştept!" îi răspunsei.

Mă întorsei la planşeta mea albă şi lucrai, cît să fi trecut? O oră jumătate? În acest timp auzeam din spate foşnetul filei întoarse, îmi aduceam aminte că Suzy citea, mă răsuceam mirat, da, chiar citea, cu cotul înfipt în perne, cu o expresie bizară pe chip, impenetrabilă, străină de clipa de față, puțin decolorată, de fetiță care se joacă, puțin îmbătrînită, în timp ce mîna liberă arunca firul de păr rupt între dinți şi întorcea cu o mişcare vie fila manuscrisului. Telefonul sună: "Aveți legătura cu Bucureştiul''. Suna ocupat. "Aşteptați, nu închideți." "Ioane, strigai, apoi recunoscînd glasul prietenului meu la telefon, aici e Petrini! La mulți ani!" "Dragă, zise el prompt cu astfel de surprize, ca şi cînd ne-am fi văzut ieri, cu anii ăştia e o chestie!... Sînt ani care durează de ți se face lehamite şi sînt ani care nici nu ştii cînd dracu ți-au fugit pe sub nas. Anul ăsta care s-a scurs m-a scos din sărite, cred că mi-a stricat şi pe cel care vine." Vrui să-l întreb de ce, dar mă întrerupse rîsul său sincopat şi prelungit dincolo de semnificația care ai fi crezut că ți-e la îndemînă. Îl aşteptai să termine. "De ce?", zisei. "E complicat să-ți spun la telefon, vino şi tu odată pe la mine, să mai stăm de vorbă!'' "Negreşit, zisei, şi eu am multe să-ți spun!'' "Dă-mi un telefon înainte, să-mi fac timp, să mă debarasez de treburi..." "Bine,

Ioane, e în regulă... Pot să-ți aduc ceva să citeşti?" Urmă o tăcere. Nu lungă, dar nici scurtă. "Adu, zise el, şi dacă e ceva bun, putem să şi publicăm. A mai citit cineva? Ce-ai scris? E lucrarea despre Giordano Bruno?" "Nu, altceva!"' "Adu! Ştii că mă interesează tot ce gîndeşti tu." "Transmite-i Clarei cele mai bune urări." "Transmite-i-le tu, uite-o, e aici lîngă mine." "Petrini, ce e, dragă, cu tine?" zise Clara în receptor, tot aşa, imitîndu-şi soțul prin sugestia că nu era deloc surprinsă de gîndul că nu ne-am mai văzut de trei ani şi că le venea acum de la mine un semn. Ei şi? Ar fi putut tot atît de bine să fie şi zece! Viața e scurtă, nu şi prietenia! În sanscrită se pot găsi texte în care se spune că nici după moarte nu se stinge o prietenie, o intemporală, ne puteam regăsi în cine ştie ce parte a lumii şi după reîncarnare... "Ziceai că te muți şi tu la Bucureşti..." "De! exclamai. Multe zice omul!" (şi ei doi ziseseră). "Nu mai sta acolo, am auzit că faci pe contabilul! Serios, nu te da la fund, vino la Bucureşti."' "Nu fac pe contabilul, chiar sînt..." "Eşti, dar vezi să nu împrumuți spiritul contabilului..." "Ei şi? Poate că într-o viață anterioară oi fi fost un mare risipitor şi a trebuit să mă reîncarnez într-un contabil, ca să adun cifre şi să le cunosc ordinea! Asta după interpretarea lui Platon, care pretinde că spiritul lui Agamemnon, scîrbit de ucigaşa Clitemnestra, s-ar fi reîncarnat într-o lebădă, sau ceva de genul ăsta..." "Da, zise Clara, dar după Bardo Tџdol reîncarnarea spiritelor superioare urmează o scară ascendentă şi numai brutele, care nu suportă starea de *bardo,* se reped în primul animal pe care îl zăresc... Or, tu, încă din viață, ai trecut, ca să zic aşa, prin starea de *bardo* şi ai suportat-o bine. Aşi fi mirată să eşuezi într-un contabil... Serios, vino la Bucureşti. Ai fi şi mai aproape de fetiță, continuă ea (era deci informată!) şi ai avea cu totul altfel de perspective şi în chestia catedrei..." (O groază, mai mult de-o grămadă!) "Bine, Clara, o să mă gîndesc, văd eu ce fac!..."'

Astfel se încheie convorbirea, ca şi cînd nici n-ar fi avut loc, din pricina fostului meu prieten, care lăsase să se aştearnă o tăcere lungă între noi cînd auzise că vreau să-i aduc ceva să citească. Dacă nu i-aşi fi cunoscut bine aceste tăceri, m-aşi fi bănuit de suspiciune. Bună era pentru el o lucrare dacă era şi publicabilă. Or, eu ştiam că ale mele nu erau. Lectura lui, în acest caz, ar mai fi fost pentru mine folositoare? Ar putea el risca o opinie hotărîtă, plin de atîtea frîne, cum îl ştiam că este? O astfel de frînă ar fi fost aceea că ar fi descoperit în lucrările mele ideile din caiete pentru care, vorba nevesti-sii, intrasem în starea de *bardo;* ar fi fost el încîntat să-mi spună că aveau valoare? Dacă eram din nou arestat şi s-ar fi descoperit că el le citise? (fii fără grijă, Ioane, o să trec să te văd, dar fără lucrări!)

"În nici un caz!" exclamă Suzy în clipa aceea. Tresării. Ce era asta? Gîndurile se aud? "În nici un caz ce?" o întrebai. Parcă nici nu mă auzi. Îmi răspunse totuşi cu o mişcare a mîinii, cu degetele fluturînd a respingere, să-mi văd adică de treabă, iar dacă n-am una, să-mi caut. Ceea ce şi făcui, intrai în baie spunîndu-i că vom merge, spre ora Revelionului, ori la gazdele noastre, ori la frații Berea, şi trebuia să fiu ras proaspăt... Începui deci să mă bărbieresc, operație pe care o făcui în stil joyceian, adică întîrziind îndelung şi gîndind... Oare sînt eu pe deplin conştient în clipa de față? mă întrebai, apropiindu-mi chipul de oglindă. Sînt bucuros, iubita mea mă citeşte, şi e clar că îi place, altfel n-ar fi stat ea aplecată asupra manuscrisului de mai bine de patru ore. Dealtfel mai are puțin... Începuse cu *Era...* care n-avea decît două sute de pagini. Ce vrusese să spună prin acel *în nici un caz?* Era clar, ascultase convorbirea şi avea părerea că în nici un caz să nu-i dau lui Ion Micu să-mi citească lucrările. De ce? O să discutăm, gîndii, deşi puteam ghici: ...ceea ce

citea ea *nu era bine* să mai citească şi alţii... Chiar dacă e vorba de un prieten? Parcă o vedeam fluturînd degetele: chiar! Totuşi, îmi spusei, cineva trebuie să le citească, vreau să spun un om specializat în filozofie, fiindcă nici Ciceo şi nici ea, Suzy... Ba nu!... Ba da... Reacţia ei nu va fi de complezenţă, s-ar putea să fie chiar brutală... O să aflu chiar în seara asta şi s-ar putea să am surpriza ca... Ei, ce putea fi altceva decît... şi dacă opinia ei ar fi... Da, clar, net, puteam avea surpriza unei reacţii catastrofice... Nu pentru că n-aşi avea încredere în ceea ce am făcut, ci pentru că asta ar veni nu de la Ion Micu, pe care l-aşi fi înţeles, sau să zicem de la Vaintrub, care era un marxist cu vederi largi, dar locuind pe o altă planetă (e adevărat, o planetă foarte apropiată de a mea, dar totuşi alta) sau de la marele poet şi filozof (presupunînd că ar accepta să mă citească, lucru puţin probabil, auzisem că devenise extrem de mefient) care desigur că demult se învăluise în propriul său sistem filozofic şi ar fi strîmbat din nas în faţa incursiunii mele, spunîndu-mi de pildă că... ei, ce? că viziunea mea despre lume seamănă cu a unui Procopius din Cezareea (fără grasele desvăluiri ale aceluia din *Istoria secretă),* un fel de pamflet negru şi irelevant din punct de vedere filozofic... În clipele mele de îndoială gîndisem eu însumi astfel... Dar n-aşi fi surprins, fiindcă odată aceste clipe trecînd, îmi reciteam lucrarea şi n-o găseam străină de mine însumi, dimpotrivă, redescopeream identificarea mea cu ceea ce scrisesem şi retrăisem aproape total jubilaţiunea interioară care mă stăpînise după terminarea ei. Iar Ciceo era un naiv, lui putuse să-i placă, mi se păruse chiar că era de la sine înţeles... Dar Suzy! nu era! Ea era, desigur, *cititorul,* un cititor dintre cei care, deşi se puteau lăsa atraşi, în curiozitatea lor avidă, asta nu însemna că odată terminată ultima filă, nu s-ar fi trezit şi nu ţi-ar fi aruncat o privire neîncrezătoare şi ironică: ei, ce-ai vrut să spui? Pe cine ai vrut să păcăleşti? Fără ca neapărat să-ţi exprime toate acestea şi cu voce tare, cu alte cuvinte să-ţi opună propria lui viziune despre lume, diferită şi mai ales incompatibilă, antagonică cu a ta, ceea ce pe terenul ideilor n-ar însemna propriu-zis o judecată care să te nege. Nu, ţi-ar răspunde evaziv, sau prin tăcere, fiindcă *cititorul* îşi *trăieşte* concepţia despre lume, dar nu şi-o poate exprima sintetic, ci fragmentar, prin chiar actele existenţei lui. Iar la Suzy, pe deasupra, asta s-ar agrava atît de mult, încît opinia ei n-ar fi departe de a Matildei, adică expresia unei neîncrederi înainte chiar de a citi, atîta timp cît lucrarea nu e publicată şi *alţii* n-ar veni să-i ateste valoarea. Era însă o deosebire: Suzy, vedeam bine, mă citea cu pasiune... Şi dacă, după ultimele rînduri, din pasiunea ei ar rămîne ceva? Hm! O să vedem! Ar fi într-adevăr o catastrofă să nu-i rămînă chiar nimic... Interesant totuşi! Ar fi de descoperit cu ce ochi m-ar vedea *după.* Ce-ar mai simţi îndată ce această excursie în fiinţa mea ascunsă s-ar termina. Aşa deci eram eu? Era o surpriză? Şi de ce natură? Poate că, îmi spusei, cu un întîrziat scepticism, n-ar fi trebuit s-o las să citească. Fiindcă o surpriză rea n-ar fi avut numai ea, ci şi eu. Platon, care gîndea şi simţea ca un poet, avea totuşi aversiune pentru poeţi. Tolstoi, un mare spirit, nu-şi înţelegea soţia, un spirit comun, care îl iubea şi era foarte geloasă pe toată existenţa lui, deşi în joc nu fusese niciodată o altă femeie şi ea fusese aceea care îi copiase o viaţă întreagă manuscrisele, ba chiar i le şi corectase, şi nu numai stilistic. Joyceianul meu bărbierit se apropia de sfîrşit, dădui drumul robinetului şi mă privii iar de aproape în oglindă. Ei, mă întrebai iar, la ce concluzie ai ajuns? Eşti pe deplin conştient în clipa de faţă? Dădui din umeri... Nu, îmi răspunsei, sînt doar prevenit, ceea ce, recunosc, nu e mare lucru... orice-aşi gîndi, am o încredere senină că Suzy n-o să-mi facă o surpriză rea. Şi dacă totuşi? O să vedem, fiindcă o surpriză totală şi rea, adică

tăcerea, nu pot să concep. Mă spălai îndelung şi apa fierbinte (iată, cine spunea că de Revelion caloriferistul nostru o să se îmbete şi o să ne lase fără căldură şi apă caldă? trebuie să-i dăm şi lui un bacşiş mai gras!), apa fierbinte, ca să zic aşa, mă răcori, simțind că alături de seninătatea mea încrezătoare apăruse şi o nepăsare senină. Important e, gîndii, că îmi place mie (ce-am scris) şi de această gîndire sînt pe deplin conştient că nu mă iluzionez, restul e aventura ei (a lucrării), care urmează, şi nu a mea...

IX

Deodată auzii dincolo un hohot de rîs. Ce era asta? Cititoarea mea rîdea. Exista oare în eseul meu vreun pasaj comic? Rîsul încetă. Mă ştersei bine şi apăsat cu prosopul, ca şi cînd aşi fi vrut să-mi şterg şi din mine vreo rea prevestire, apoi intrai în odaie. "De ce rîzi?" o întrebai cu blîndețe (să-i zicem, în realitate cu o dorință vie să-şi justifice bine veselia). Dădu o filă înapoi şi reciti un pasaj. Izbucni în rîs. "Ți-am spus de la început, zise că *ton humour est merveilleusement irrŭsistible."* Da, aşa era, dăduse peste un text încărcat de un sumbru sarcasm. Hm! Se putea şi rîde! Dacă ceea ce a citit pînă acum ar fi făcut-o să acumuleze un complex de impresii defavorabile, gîndii, pasajul acesta nu s-ar fi putut rupe din context ca s-o înveselească atît de tare. "Mai ai mult?", o întrebai cu grijă (să-i zicem, în realitate cu îngrijorare sa nu întrerupă chiar acum lectura, cînd îi mai rămăseseră de citit doar cîteva file). Făcu un semn liniştitor din degete. Întoarse ultima filă, puse manuscrisul deoparte şi apoi se destinse, se răsuci în pat de cîteva ori, în prada, aşi fi zis, a unei pline încîntări. Îşi întinse brațele şi iar se răsuci şi izbucni iar în rîs. "Iubitul meu, zise, ai scris o carte pasionantă, ai găsit ceva care o salvează; înjuri omenirea cu un humor furios... da, aşa este, oamenii sînt..." Şi aici se opri deodată, îşi dădu parcă seama că era pe punctul să spună cum sînt oamenii, lucru care n-o mai încînta, sau n-avea chef, sau spusesem eu în ceea ce citise şi ar fi însemnat să mă rezume, ceea ce iarăşi i-ar fi stricat plăcerea pe care o resimțise... "Ajunge, zisei, văzînd cum întinde mîna spre celălalt manuscris, e ora unsprezece, o mințíi, era abia zece, ai citit destul... Avem două invitații: una aici, la gazdele noastre, şi alta jos, la frații Berea... Unde ți-ar plăcea?"' Se ridică în genunchi şi rămase cîteva clipe cu capul în jos, reflectînd, apoi se uită la mine îndelung cu un joc de expresie indescriptibil: admirație ironică, pro-tecție maternă (sau filială!?), nelinişte (era chiar bună cartea mea?!), ar fi vrut să dea înapoi, dar... apoi deodată o fermă detaşare (probabil că era bună, altfel...). Sări jos şi reveni la realitate: "Ce să căutăm noi la frații Berea?", zise. "Atunci rămînem aici? o întrebai, fiindcă nu precizase dacă mergem alături... Ştiu că nu-ți place de gazda noastră, e cam pisăloagă!" "Şi ce dacă e pisăloagă? îi venim noi de hac!" Şi spuse asta cu mare chef de a-i veni de hac "indiscretei" doamne care, de cînd Suzy se mutase la mine, încetase să mai fie indiscretă (doar o singură dată mă întrebase cînd mă căsătoresc, conform observației lui Goethe, care spune că oamenii cînd îşi dau seama că doi inşi s-au îndrăgostit, ar dori să-i vadă căsătoriți, iar după aceea îi pîndesc să vadă cînd se despart; noi, romвnii, insistăm doar asupra primului fenomen: maică, spun babele, cînd văd că o pereche întîrzie prea mult să se ducă la primărie, dacă vă iubiți de ce nu vă luați? Şi odată luați: dacă nu se înțeleg, niciodată nu-i îndeamnă să se despartă, fie din dorința secretă de a-i vedea îndurînd si ei, ca toată

lumea, jugul în doi, fie pentru că spectacolul suferinței altora li se pare mai atractiv decît cel al căutării fericirii).

Gazda mea, domnul inginer Cucu, afectă o surpriză cînd ne văzu, ca şi cînd n-ar fi ştiut că Suzy locuia cu mine, deşi, cînd făcu prezentările, zise: "...şi domnişoara Culala, dacă numele vă spune ceva, e chiar cel cunoscut de noi toți..." Nu veniseră la ei numai "copiii", casa era plină de lume, toți de vîrsta domnului şi doamnei Cucu. Ni se dădu cîte-un pahar de vermut, şi cu el în mînă căutarăm unde să şedem... Nu aveam unde, toate scaunele erau ocupate, şi inginerul Cucu ori se prefăcea că nu observă, ori chiar era cam mitocan şi uitase ce-mi spusese mie mai înainte, că i-ar face o reală plăcere să...

Oricum, se putea deduce că nu prea fuseserăm aşteptați. Mă gîndii să simulez că de fapt nu venisem să rămînem, plecăm în altă parte, dorisem doar să le urăm în trecere la mulți ani şi... Mă uitai la Suzy să-i sugerez retragerea, dar observai pe chipul ei că nici n-avea de gînd, dimpotrivă, o țintuia cu o privire ucigaşă, aşi zice carnasieră, pe doamna Cucu, care clămpănea din gură şi avea aerul că nici nu ne cunoştea... Niciodată n-o surprinsesem pe Suzy stăpînită de o astfel de furie rece şi orgolioasă...

Atunci văzui cum timida şi micuța fiică a doamnei Cucu, care mă luase drept muncitor-filozof (şi care între timp născuse un băiețel, trebuia să aibă acum trei ani), îi şopteşte ceva soțului ei. Acesta dădu din cap, se ridică, intră în odaia tampon dintre a mea şi cea a gazdei şi se întoarse cu două taburete, pe care ne invită să luăm loc. Absent şi în acelaşi timp atent, de fapt nici absent dar nici atent, domnul Cucu spărgea alune, mesteca necontenit şi părea că ascultă, mai degrabă că suportă clămpăneala soției lui fără să se irite, conversația era generală, nu?!, deşi nu era!, că totul era agreabil şi că în curînd... În curînd se va produce ceva iminent, îi va spune într-un mod foarte grosolan soției lui că... "Nu, zise însă foarte prevenitor, cînd doamna Cucu se opri o clipă, asta nu s-a întîmplat atunci, ci prin 1938, cînd Carol al doilea, venind de la Londra, de la o ceremonie funebră, s-a oprit la Berlin şi a încercat o înțelegere cu Hitler... Armand Călinescu..." "Nu mai vorbi prostii, îl întrerupse doamna Cucu, ştiu precis de la doctorul Stănescu, care era prietenul lui... Prin 35, nu prin 38 şi-a zdrobit el cariera. Deşi, dacă mă gîndesc, tot rău ar fi fost dacă s-ar fi hotărît să devină ginerele lui I.G.Farben... Cine ştie ce-ar fi pățit după război..." "Dacă zici că ai auzit c-a fost arestat...", îi acoperi el cu falsă blîndețe glasul ei casant. "Nimeni nu l-a îndemnat, îi acoperi şi ea glasul, să se apuce tocmai acum, după cincisprezece ani de la război, să dea bani la legionari..." "Asta înseamnă că a fost silit, zise un domn scund, vîrtos, chel şi cu groşi ochelari pe nas, care îl făceau să semene cu un dur chirurg. Îl aveau cu ceva la mînă!"

În acest timp observai cum chipul micuței doamne începea să capete o expresie vie de suferință. Soțul ei se îngrijoră şi începură să-şi şoptească unul altuia ceva la ureche. "Da", zise ea şi se mai însenină şi începu să se uite la noi cu capul uşor plecat, cu un fel de interogație chinuită şi resemnată: nu e aşa că o să fiți de acord? parcă ni se adresa. El se ridică, se apropie de mine şi îmi şopti: "Poate să se odihnească puțin soția mea în camera dumneavoastră?" "Bineînțeles!" "Avem o propunere, continuă el, să ne retragem pe urmă şi noi acolo..." "De acord, Suzy, eşti de acord?" Ea îşi plecă urechea şi dădu din cap şi se şi ridică, chiar ostentativ, fapt care n-o împiedică însă pe doamna Cucu să taie mai departe aerul cu cuvintele ei. Se pare că Suzy îşi dăduse seama că, dacă ar fi rămas, i-ar fi fost imposibil să-i vie de hac bătrînei pisăloage. "Ooo! făcu ea apoi în odaie uitîndu-se la mine cu ochii dilatați, pe-asta nici dacă o

omori nu-i închizi gura... " "Ți-am spus eu, rîsei, cu mine e mai ponderată, dar ai văzut, pe fata ei o duce la exasperare... de-aia bănuiesc că după ce s-a măritat a părăsit casa părintească." "Hi, hi, făcu Suzy, dar ce mîncăm, mi-e foame..." "Parcă ziceai că vrei să ajunezi." "Ştii ce, zise, coborîm toți patru la frații Berea..."

Dar intră tînăra pereche şi el ne spuse că a vorbit cu bucătăreasa să ne aducă mîncarea aici... Nu scăparăm însă aşa de uşor, intră după noi doamna Cucu şi ne spuse cu "înțelegere" că ar fi trebuit să se gîndească, tinerilor le place să petreacă între ei... Titi e de vină (adică soțul ei), o scoate din pepeni cu inițiativele lui, pe care le ține secrete pînă în ultimul moment, ...a fost vorba să vină numai "copiii", şi el, fără să-i spună, a invitat o grămadă de lume... Noroc că a găsit un purcel de lapte, şi a avut parcă o presimțire şi a pus-o pe Sultana să cumpere destul vin şi cozonac de la o cofetărie, "unde se face foarte bine...". "Bine, mamă, bine", o întrerupse fiică-sa, pentru că doamna Cucu amenința să nu se mai oprească şi nici să plece. "O să vă aduc eu totul aici, insistă ea fără să se sinchisească, numai şampania cred că n-o să ajungă, beți şi voi vin, fiindcă decît aşa şampanie, mai bine lipsă, e un fel de sirop grețos care n-are decît meritul că face spumă..." "Mamă, n-avem nevoie de şampanie, şi nu ne aduce nimic, ne descurcăm noi", zise iar fiica ei de astă dată cu buzele tremurînde. "Eşti nervoasă", constată doamna Cucu sec şi cu glas parcă abstract, cum pot oamenii fi atît de nervoşi, parcă spunea, şi se cără în sfîrşit, însă cu o încetineală care nu spunea nimic bun, se putea întoarce oricînd.

Petrecerea noastră fu reținută din pricina micuței şi suferindei doamne Valer (aşa îl chema pe ginerele doamnei Cucu), care nu se linişti nici după ce se convinse că mama ei n-o să mai revină (chiar nu mai reveni!), nu putu să mănînce nimic şi numai din politețe pentru noi nu ceru soțului ei s-o ducă acasă. Soțul ei însă mîncă vîrtos. Cînd afară începură să se audă împuşcăturile de rachete care îngropau anul care trecuse şi ale căror artificii strălucitoare ne inundară odaia, stinsei lumina şi deschisei amîndouă ferestrele.

Suzy veni lîngă mine şi contemplarăm în tăcere oraşul iluminat şi sfîşiat de zgomotul petardelor, care parcă spuneau anului care trecuse, bun sau rău, pleacă, bătrîne, o să te ținem minte, sau o să te uităm, adio oricum, lasă loc unor noi sforțări şi speranțe... Ceea ce s-a împlinit cu tine să continue, ceea ce a fost eşec să iei cu tine în neant, şi o nouă rotație în jurul soarelui, a pămîntului nostru plin de albastre şi imense întinderi de ape, să fie benefică oceanului uman în totalitatea lui şi fiecăruia dintre noi în parte... Să nu moară nimeni în anul care vine (se poate, nu?) şi să nu nască decît mamele fericite! Nu-ți port pică, gîndii eu însumi pentru mine, am fost fericit în aproape toate lunile tale, mi-ai adus în viață o ființă pe care o iubesc şi mi-ai confirmat că truda gîndirii mele a fost fructuoasă: Spune-i micuțului an nou, care ne întîmpină, să ne ajute, înainte de a îmbătrîni şi el, să ne îndeplinim măcar o parte din dorințele noastre nemăsurate... Simții în euforia acelor clipe o mînă care mă apucă de ceafă şi începu să mă mîngîie insistent şi dulce... Un îndemn, o sugestie, o trezise din tăcerea mea însingurată... Ochii ni se întîlniră în întunericul în care scăpărau scîntei albastre şi roşii, alungate violent de orbitoare explozii albe şi verzi. Un chip îngrijorat mi se alătură: "Ce faci tu, sufletul meu?! La ce te gîndeşti?" Ne îmbrățişarăm, ne chinuirăm obrajii, urechile, gurile într-o mută contopire. Ea mă strîngea foarte tare, ca atunci la despărțire în frumoasa casă unde ea copilărise şi ne apucaseră zorile după prima noastră noapte de dragoste... Brațele ei dulci, puternice, de zidăriță, care ştiau să apuce... "Suzy, te iubesc..." "Da, Victoraş, ne-am procopsit..." "Dacă ai

şti ce bine îmi pare că ți-a plăcut cartea mea..." "Da, hi, hi, ce păcat că nu poate să apară *acum*... Dar o să apară ea cîndva... Să nu i-o dai lui Ion Micu s-o citească..." "Bineînțeles..." "Cealaltă cum e?" "Nu cred că o să-ți mai placă. E filozofie pură, n-o să mai găseşti în ea nimic care să te facă să rîzi..." "Crezi? Hi, hi..." "Da, nu mai e o imprecație, ci o carte liniştită şi foarte abstractă..." "Cînd ai avut timp să le scrii?" Din glasul ei înțelesei însă că nu era vorba de timpul fizic, de durată, ci de disponibilitatea mea afectivă... după ce trecusem printr-atîtea... şi încă mai treceam... "Tocmai, spusei, n-aşi fi avut timp dacă n-aşi fi scris-o pe prima..." "Mai vorbim, hai să aprindem."

Revenii în odaie şi răsucii comutatorul. Musafirii noştri stătuseră ca şi noi la cealaltă fereastră, şoptindu-şi desigur lucruri tot atît de... Se întoarseră şi închiserăm geamurile. Suferinda doamnă părea mai liniştită, dar cînd umplurăm paharele, nu se atinse de al ei. "Stimată doamnă, ridicai eu glasul, lăsați, beți un pahar şi o să vedeți că totul o să vi se pară altfel... Daaa, continuai, dîndu-l pe-al meu cu sete peste cap şi cuprins îndată de o stranie exuberanță, sînt lucruri mult mai importante, beți paharul şi o să le descoperiți... Paharul trebuie băut, filozofai eu mai departe surprinzînd o uimire pe chipul iubitei mele şi o posomorîtă neîncredere pe cel al soțului prea sensibilei doamne (da, parcă spunea el, eu îl beau, am dat peste o ființă pe care o iubesc foarte tare, dar am început să am bănuieli, şi asta mă întristează, că iubirea mea nu-i ajută la nimic). Nu foloseşte la nimic, reluai eu ca un ecou al propriei mele gîndiri, dacă evitați paharul. Socrate s-a gîndit el bine cînd a acceptat cucuta..." "În schimb tu ai băut unul în plus", zise Suzy, şi toți patru izbucnirăm atunci în hohote, chiar şi plăpînda. Prinsei momentul şi îi întinsei paharul cu mîinile mele: "Beți, doamnă! Vă rog să beți, n-o să vi se întîmple nimic desagreabil!"

Bău, dar nici ceva agreabil nu i se întîmplă. Doar o curioasă schimbare de expresie: "sînt rezistentă, parcă spunea, nu sînt atît de plăpîndă pe cît par...". Dar rezistentă la ce? Probabil la orice i-ar fi putut face plăcere ei, şi prin ricoşeu şi bărbatului... Era şi ăsta un fel instinctiv de a-l ține... "Hi, hi, făcu Suzy după ce închise uşa în urma lor... Daaa, ți-a plăcut prăpădita asta! Ai fi vrut s-o protejezi... Ei da, lasă că te-am văzut eu... Oiță! exclamă cu o voce înaltă, imitîndu-mă în strigăte, ai vrut să faci pe berbecul!" Sări în pat, unde se aşeză turceşte şi netezi cuvertura în fața ei, ca şi cînd m-ar fi invitat să jucăm împreună pietre sau să-şi dea în cărți, să-mi ghicească norocul... "Hi hi, bem şi noi acuma ceva, iubitul meu?... Şi parcă auzisem şi eu de fructe, banane, «smochine», puse ea, nu ştiu de ce, acest cuvînt între ghilimele, daaa, şi alte minunate fructe ale pămîntului..."

X

Astfel se încheie anul şi ne trezirăm în cel nou ca o grosolană surpriză, pe care ne-o făcu domnul inginer Cucu a doua zi spre prînz. Prin somn auzii o bătaie grăbită în uşă, o bătaie mai mult de formă, fiindcă uşa se deschise în acelaşi timp şi cineva intră în odaie (senzația mea fu mai degrabă că "năvăli", prin siguranța paşilor şi parcă a unui fel de gălăgie pe care o fac cei care ne sînt familiari şi nu se sinchisesc dacă ne surprind, să zicem, goi în pat, sau chiar în baie). "Eeei, nu se doarme de Anul nou, trezeşte-te, domnule, o să ai destul timp să leneveşti pînă la celălalt... Aşa îți primeşti tu musafirii?... Ei,

haide, acuma nu te jena, dă-te jos şi aprinde lumina... Unde o fi comutatorul ăsta?"

Era Matilda, veselă nevoie mare, îi recunoscusem din prima clipă, şi venind parcă dintr-un vis îndepărtat, glasul ei de altădată, din clipele de euforie exaltată... Lumina se aprinse. Sării în capul oaselor, buimăcit. Matilda nu era singură... "Silvia, murmurai răguşit de o furie năvalnică. Ce cauți tu aici, fără să te anunți? mă adresai Matildei, trăim într-o lume civilizată, avem telefoane, adrese, poştă şi telegraf, copii şi prieteni pe care trebuie să evităm să-i punem în situații delicate..."' "Ei ho! că nu s-a întîmplat nimic, rîse Matilda, nu e o catastrofă că te-am surprins în pijama..."

Nu vedea că nu eram singur, se aşeză într-un fotoliu pusă parcă pe taclale şi continuă: "...Ce e asta, ți-am telefonat ieri şi am vorbit cu gazda ta, inginerul Cucu, nu erai acasă, şi i-am spus că trec astăzi pe la prînz să ți-o aduc pe Silvia... Şi acum cînd am sunat mi-a deschis acelaşi domn Cucu şi «poftiți!», mi-a zis, cu aerul cel mai natural din lume - aşa, ca între oameni «civilizați», adăugă cu o nuanță sarcastică în glas, observînd în sfîrşit că în patul meu era o femeie... Am crezut că ne aştepți, şuieră de astă dată furioasă, dar mereu stăpînită de aceeaşi euforie exaltată, deşi te înțeleg, adăugă cu înțelegere, dar trebuia să ne spui..." "Ce să spun, strigai, nu m-a anunțat nimeni că ai să vii!" "Nu ți-a spus gazda ta?" "Mi-a spus că m-a căutat o doamnă care o să revie." "Nu ți-a spus că o să trec azi cu Silvia să te văd?" "Nu! Şi de ce n-ai revenit cu telefonul?" "Fiindcă domnul Cucu m-a avertizat că nu eşti acasă la această oră şi că probabil n-o să fii nici mai tîrziu, faci Revelionul cine ştie unde, fiindcă i-a spus nevastă-sa că n-ai pregătit nimic acasă..." "Futu-l în cur pe mă-sa pe domnul Cucu al tău, te-ai apucat să pălăvrăgeşti cu el despre lucruri care nu-l privesc, cînd puteai foarte bine să revii cu un telefon... Te costa mult dacă..."

În clipa aceea Suzy se ridică şi ea în capul oaselor, îşi drese cu o mişcare fermă părul şi mă întrerupse: "De ce strigi, zise cu un mic reproş senin, nu vezi că e o neînțelegere? Treceți în odaia cealaltă şi discutați." În care odaie? Acolo stătea mama inginerului, bătrîna doamnă Cucu. "A! nu ştii, zise Suzy, e plecată de sărbători, mi-a spus mie..." Mă dădui jos din pat, deschisei şifonierul, trăsei halatul pe mine şi trecurăm dincolo. "Dealtfel, după o astfel de primire, nici n-avem ce să discutăm", zise Matilda după ce ne aşezarăm pe scaune. Dacă vrei să mai stai cu Silvia..." "O clipă", o oprii şi mă ridicai şi trîntii cu putere uşa întredeschisă care da în odaia grobianului farseur, domnul inginer Cucu, şi a nevesti-sii, pentru care simții în secunda aceea simpatie, bine făcea că îi toca cu clămpănitul ei casant nervii lui prea groşi... era ea pisăloagă, dar, vorba lui Caragiale, nu era groabă, ca bărbatu-său.

Silvia simți pesemne că uşa trîntită şi expresia mea furioasă nu îi erau adresate ei, ci maică-sii, şi avu un surîs divin: tata o înveselea. "Ah, zisei, ia vino tu încoace!" Şi o luai în brațe şi clipe lungi durară pînă mă desprinsei de roua ochilor ei inocenți. "Tataaa, îmi şopti, nu prea copleşită de mîngîierile mele, vreau să-ți spun ceva." Aoleo, gîndii, ce-o fi vrînd să-mi spună? Nu mai ştiam bine cînd mă iubea şi cînd nu, acel ci de altădată, semnul tandreței ei infantile şi totale, se topise din pronunția ei pentru mine? Dar nu, surpriza veni... "Ci, ci, o auzii spunînd, la mulți ani, ta-taaa!" "De ce nu-i răspunzi fetiței?", zise Matilda observîndu-mă cu un ochi cercetător care sticlea de supoziții şi presupoziții alergîndu-i foarte sprintene şi viclene prin minte (desigur, n-o mai iubeam pe Silvia, acum cînd iubeam pe altcineva, a ştiut ea totdeauna că...). "Dacă i-aşi răspunde, zisei, tu de ce ai mai avea să te miri?" "Nu mă miră, îmi răspunse foarte rece (euforia îi pierise), în orice caz, dacă vrei

să mai stai de vorbă cu ea (şi simţii că nu din proprie voinţă mai concepea un asemenea lucru, mai avea şi Silvia ceva de spus), în casa asta n-o las, ne găseşti la Tasia, unde o să stăm vreo săptămînă. "De ce, mamă?", zise Silvia, cu un glas în care ea sugera că replica mamei nu va fi auzită. Nu era o întrebare, de ce, mamă, ci o afirmaţie, ba da, mamă. "În nici un caz, îi spuse Matilda crîncenă, tu n-ai văzut că tata nu e singur?" "Ci, ci ce dacă? zise Silvia. Nici tu nu eşti, ci singură, ci cînd tata vine pe la noi!"

O tăcere ca după o sentinţă se lăsă în urma acestor cuvinte neaşteptate. "Trebuie să recunoşti, mă adresai în sfîrşit Matildei, că Silvia gîndeşte logic. O să stea cu mine pînă plecaţi." O bătaie discretă în uşă o împiedică pe Matilda să răspundă. "Da", zisei, şi Suzy intră. Se vedea că luase o hotărîre, se îmbrăcase, îşi pusese blana, vroia, desigur, să plece. Dar nu se grăbea, se aşeză cuminte pe un scaun. Se pieptănase lins şi îşi strînsese părul la ceafă în coadă de cal, cum era moda printre fete. "De ce nu mi-o prezinţi pe soţia ta?", zise Matilda. "Suzy Culala mă cheamă, doamnă! răspunse ea prompt. Aveţi o fetiţă extraordinară", continuă cu un surîs ca un brici şi cu un glas în care răzbătea un orgoliu retras şi rece, îndepărtat de noi toţi şi de clipa de faţă: "aveţi" adică eu şi Matilda, ea n-avea ce căuta acolo. Surîsul ei mă îngheţă. Nu negase că n-ar fi soţia mea, totuşi îşi spusese numele de fată. "Îmi daţi voie, doamnă, să-i spun ceva fetiţei dumneavoastră?" Şi surîsul glacial se accentuă atît de tare. Încît deveni parcă de gips, însă un gips viu, ca al tinerei necunoscute care se înecase în Sena, mai frumos şi mai misterios ca al Giocondei, fiindcă undele care o învăluiseră nu-i alteraseră expresia de beatitudine şi încredere cu care se încredinţase apelor. Matilda tăcu, ştiind parcă dinainte că Silvia n-o să-i aştepte răspunsul, ceea ce fetiţa şi făcu, se apropie de necunoscută şi îşi lipi urechea şi ascultă fără să se mire de şoaptele care urmară. Îmi încordai auzul, dar şuşoteala era ininteligibilă. Ce-i spunea Suzy, ce secret atît de rapid i se născuse în minte? "Da? se detaşă ea, ai înţeles? Vino încoace!" Şi iar îi şopti ceva, pesemne îi repetă, fiindcă după aceea (a înţeles sau nu, fetiţa) se ridică în picioare: "Am plecat, mi se adresă, vorbim la telefon..."

Numai cei încleiaţi în propriul lor trecut au, adesea, senzaţia că prezentul e vertiginos. Nu reacţionează la el. Rămăsei inert. Da, gîndii, o să vorbim la telefon. Aici erau nişte socoteli de reglat. "Cam isterică soţia ta", zise Matilda. "Mai puţin isterică decît tine", îi replicai. "Da, reluă Matilda, o să vorbesc cu ea şi o să-i spun că o s-o nenoroceşti ca şi pe mine." "Nu mai spune! Eşti nenorocită?", o întrebai cu o prospeţime jubilatoare în glas. "Ai vrea tu!" "Eu nu vreau de la tine nimic, las-o pe Silvia aici şi..."

Mă redresai, simţind că trebuie să mă smulg imediat din capcana imenselor noastre ciocniri de odinioară. La ce bun? Tot ceea ce mai aveam să ne spunem nu mai rima cu nimic. Prezentul devenea vertiginos. Intrai în odaia mea şi deschisei liniştit şifonierul. Se golise, nu mai atîrnau în el decît costumele mele. Intrai în baie, dar nu mai regăsii sub oglindă obiectele ei de toaletă. Revenii: cercetai mai atent odaia, să descopăr un semn. Dar ştiam că nu va fi. Da, nu mai aveam ce să mai văd, operase, fata asta, cu o rapiditate uimitoare. Îşi luase tot ce era al ei, nu mai lăsase nimic în urmă... Ba nu: "Vorbim la telefon"... Asta putea să nu mai însemne mare lucru... Mă lungii în pat, cu mîinile sub ceafă. În timp ce auzeam uşa de la intrare trîntindu-se. Nu tresării, ştiam că Matilda plecase şi o luase şi pe Silvia cu ea...

Astfel începu pentru mine noul an, da, chiar anul de-acum, cînd scriu toate acestea; cel fatal...

PARTEA A ZECEA

I

Închisei cu o mişcare furioasă şifonierul căscat, din care Suzy "sburase ca o laşă" (cum s-ar fi exprimat despre noi Caragiale, luîndu-ne peste picior), şi îi trăsei cu însumi dulapului o lovitură zdravănă, fiindcă aşa era, Suzy părăsise vertiginos cuibul nostru ca şi cînd ar fi simţit apropierea hultanului. N-aşi fi putut zice însă că fugise speriată, dimpotrivă, ultima ei expresie, vorbindu-i Silviei la ureche, arătase mai degrabă siguranţă de sine şi parcă o stranie jubilaţiune. Acum vedeam clar ce era: bucuria unei înstrăinări rapide şi bine întemeiate, asemeni celor care descoperă brusc cum întîmplarea îi serveşte miraculos, de o mie de ori mai eficace dccît oricare alt efort al unei hotărîri deliberate. "Ei! zisei, întinzîndu-mă pe pat cu mîinile sub ceafă, unde e melancolia care credeai că o să... În clipa cînd... Nici vorbă despre o asemenea poetică învăluire, asta se simte doar gîndind la despărţire, şi nu cînd ea se produce." În clipa aceea uşile şifonierului scîrţîiră parcă ironic. Mă ridicai să le închid bine, dar fără voia mea mîinile le deschiseră larg şi contemplai îndelung... hm! da, golul!

Asta îmi aminti de întîmplarea unui grec, dintre cei pe care înfrîngerea generalului Marcos în 43 îi aduseseră pe meleagurile noastre. Era un scriitor şi gazetar cu relaţii, călătorea des în Occident şi se întorcea totdeauna cu geamantanele pline cu cadouri pentru gagicele lui nestatornice (parca le alegea anume din specia celor care părăsesc partenerul repede şi fără motiv aparent). "Cobor la gară, cică ar fi relatat grecul însuşi, şi mă repej la telefon s-o anunci pe iubita mea că am şoşit. Telefonul cîrrr, cîrrr... nu răspunde! Mă urc ia taeşi... Aduşeşem pentru ea ciorapi de mătasea, rochice, pantofi cu tocul ascuţit, ruj Christian Dior, şi alte lucruri drăguce... Şun la uşa... Nimic... Şcot cheia, intru în apartament, nu era, şi atunci am avut un preşentiment şi am deschis şifonierul: golul! Beştia fugise!"

Surîsei în forul meu interior şi închisei, de astă dată cu blîndeţe uşile. Trebuie să desprindem o filozofie tonică din întîmplările celor părăsiţi şi îmi veni atunci în minte şi felul cum îl cucerise şi apoi îl părăsise dumnezeita (cu paharul de şampanie în taxi, la ora zece în seara Revelionului, tur-retur) pe Bacaloglu, care de-atunci preconiza să punem un T cu fierul înroşit pe spinarea tuturor trădătoarelor. Asta era sinistru, grecul avea mai mult humor.

Mă îmbrăcai şi plecai la Tasia, s-o aduc pe Silvia la mine. Găsii petrecere generală, ca odinioară cînd îi vizitasem pentru întîia oară, a doua zi după căsătoria mea cu Matilda. Dar nu ca atunci mă întîmpină fosta mea soţie, ca şi cînd n-ar fi ştiut cine era bărbatul care intrase pe uşă, ci ca şi cînd acum eu eram bărbatul ei de totdeauna şi nimic nu se întîmplase vreodată între noi... "Aaa! Victor, făcu ea îndată ce mă văzu (şi se ridică în picioare), hai, dragă, la mulţi ani şi nu mai umbla şi tu cu o falcă în cer şi una în pămînt, o singură viaţă are omul şi..." Se ridicară toţi, pricăjitul se grăbi cu un aer aplicat să-mi umple un pahar, ca şi cînd ar fi descoperit şi el în clipa aceea că o singură viaţă are omul, şi asta l-ar fi entuziasmat, şi ciocnirăm cu expresii

semnificative: dacă o singură viață avem, atunci ce mai andarbrambura, să bem şi să chefuim. "Aşa este, strigă marele Vasile, şeful clanului, neschimbat se pare, cu regimul lui alternat între carne şi vitamine, o viață are omul şi un trai nenorocit."

Nu s-ar fi zis. În ceea ce îl privea, sau cine ştie? Dintre ei toți numai Tasia îmbătrînise. Tamara îşi pierduse orice fatalitate amîndouă, nu se ştie de ce, aveau trăsăturile adîncite, sumbre, sau mi se părea mie, cum le priveam cu un ochi străin? Desigur, fiindcă veselia Matildei nu alunga de pe chipul ei o strălucire pe stinse, dar fără bogăția de culori a unui amurg fastuos. Îmi aruncai privirea circular, să redescopăr subalternii marelui Vasile. Erau alții şi nu avui nici o curiozitate să-i cunosc. În acelaşi timp, la vederea acestor ființe care obosiseră se pare, în ritualul vieții lor anonime, ştiam că dacă am să rămîn să beau cu ei depresiunea mea s-ar fi retras şi i-aşi fi văzut cine ştie, poate în culori de epopee. În care nu triumfam decît eu şi Silvia, zeitate care se uita la mine cu o expresie turburătoare de singurătate şi nepăsare: ştiu multe, parcă voia să spună, dar eu nu vreau să ştiu nimic, deşi m-ați silit să aflu, viața mea nu este atinsă de zgomotul, cuvintele, rumoarea şi paharele voastre. Uite-l colo pe tata, nu ştiu cine e, nici măcar nu mai țin minte că ne-am plimbat de-atîtea ori împreună, că am pus într-o zi flori pentru mireasă, că m-am dat în căluşei, şi el mă pîndea pe de lături să nu mă piardă, că m-a ținut în brațe şi mi-a arătat oraşul, m-a dus la cişmar...

Nu aşteptai să reînceapă conversația înnoitoare. Dădui paharul pe gît şi o chemai pe Silvia. Ea ezită, iar eu ştiam că o să ezite. "Silvia, zise Matilda cu o falsă uimire, te cheamă tata." Atunci ea se ridică şi veni la mine, floare vie care nu ştie cine o rupe şi o duce la nas, dar care ştie că asta o poate face însă şi tata şi mama şi toți cei legați de naşterea şi de mica ei existență. O acută durere mă înstrăină cîteva clipe de ignoranța vieții ei crude, după care îmi revenii, şoptindu-i zadarnic: "Vrei să vii cu mine? Nu te uita la mama, continuai, deşi nu se uita la maică-sa, ei, ce zici?" "Tataaa, zise, ci tu nu mănînci nimic?" " Sigur, îi răspunsei, intri şi tu în concretul clipei şi eviți să răspunzi. Tata a mîncat, îți spun la revedere, trebuie să plec". "Tataaa, zise, ci nu rămîi cu noi?" În loc să zică "merg şi eu cu tine". Depresiunea mea i se transmisese. Dacă aşi fi fost vesel şi hotărît bineînțeles că ar fi venit. Îi spusei că astăzi şi mîine o mai las, să se bucure şi tanti Tasia de sosirea ei, iar poimîine mă întorc. O să trecem pe la nenea ăla care îi făcuse odată o săritoare din piele. Mai ținea minte? Nu! "La cişmar", zisei. Surîse o clipă, ca o străluminare. În ochii mei nu se schimbase mult, avusese pe atunci o mică precocitate, care din fericire dispăruse, urmată de o încetinire, se îndepărtase lent de la patru spre nouă ani şi sufleteşte înflorise parcă doar în adîncime, fizic era tot atît de suavă şi fragilă ca o crenguță. "Bine, zisei, dacă tu vrei să mănînc, gata domne, s-a aranjat, acum du-te la locul tău."

"Da, zise Tasia. Îți face hatîrul, pe noi nu ne onorează." Cînd cineva îți vorbeşte urît fără să se jeneze înseamnă că în realitate zace în el o mare furie, abia stăpînită. Nu mai era aceeaşi Tasia, plină de atenție față de mine şi ținîndu-mi partea. Cum mi-era foame, mă hotărîi să mănînc şi devenii curios să aflu şi ce avea cu mine. "Mi s-a părut că v-am deranjat", zisei simulînd o nepăsătoare absență. "De deranjat ne-ai deranjat, îmi răspunse punîndu-mi în farfurie nişte cîrnați şi o strachină cu varză murată, dar ce să facem, vă primim, măria-voastră, că ați ajuns mare şi poate puneți şi pentru noi, undeva, o vorbă bună." "Cu mare plăcere, zisei, oricînd..." "Da, şi acum ia spune, de ce ai fugit tu de-acasă şi ți-ai lăsat fetița pe mîini străine?"

Aşa deci! Asta era furia ascunsă! Înțelesei că asta se discutase mai înainte, sau în orice caz, doar între ea şi Matilda, între patru ochi. Dar vedeam că nu se jena să-mi aducă învinuirea şi în auzul celorlalți şi mai ales al Silviei. Cu ce sens? Nu cumva încă de la început le sugerase Matilda versiunea aceasta a fugii mele, ca s-o ascundă pe-a ei? Toți credeau acest lucru? Desigur, cine îşi asumă deschis ruptura unei familii? Sau era ceva nou? Mi-ar fi plăcut să aud ce zice Matilda, dar mi se păru că totul ar fi fost indecent în fața Silviei. "A fost odată un botez, pe vremuri. Ai uitat, Tasia?" mormăii înghițind cu mare poftă din cîrnații pipărați. "Ne întoarcem acuma la botez!", exclamă ea sarcastică. "Da, zisei, de ce nu?" "Şi ce-a fost la botez?" "Mmmm! făcui cu gura plină. A fost o mare distracție! La care ai luat parte! Şi încă la altele!" "Ce vrei să spui? Cînd v-ați luat, n-ați deschis ochii? Şi mai ales cînd v-ați hotărît să aduceți pe lume un copil? Ce e ea vinovată?..." Vrusese să spună fetița asta...

Dar o oprii izbind cu violență tacîmurile în farfurie. "Amnezie? spusei, însă cu blîndețe. Nu mai avem memorie?"' "Hai, Tasia, zise Matilda, lasă, are dreptate Victor." "Şi tu de colo, zise Tasia cu dispreț, are dreptate, vai de capul vostru!" Nu, gîndii, nu e ceva vechi, e ceva proaspăt, microbii urii sînt vioi sub lumina microscopului, cei de-atunci, de la botez, au murit demult. O să aflu ce e, dar nu acum! "Hai să conchidem discuția asta, zise atunci pricăjitul tranşant, hai să bem!" "Am spus eu, mugi şi marele Vasile, o viață are omul, şi un trai neno..." "Ba nu e deloc, zise Matilda cu o urmă din exaltarea de altădată, omul are o singură viață şi trebuie să şi-o trăiască aşa cum e! Iubeşte, urăşte, iar iubeşte, iar urăşte, ce rost au tot felul de... de..." "De ostrețe!", o ajutai laconic. "Ba nu, se înverşuna, nu e vorba de ostrețe! Se lăsă o tăcere, dar Matilda nu reuşi să-şi materializeze gîndirea. Tot despre ostrețe era vorba!... "Hă, hă, hă... făcu marele Vasile. Şi iar, hă, hă, hă..."

Mă întorsei acasă reconfortat.

Zăpada înghețase şi trosnea sub picioare. O lună de o albeață halucinantă lumina dinspre dealuri străzile oraşului tăcut. Aerul rece şi proaspăt mă îmbăta ca de o bucurie rară şi secretă, iar eu ştiam ce e: deliciul vicios al singurătății! Aveam să ajung în odaia mea, să mă aşez la planşeta albă şi să lucrez relaxat pînă în zori. Eram liber, bogat, fără datorii, cu hambarele pline, iar marile scadențe, suferința fără speranță, moartea violentă, cum o sufereau în chiar acele clipe populații haotice de pe pămînt, erau departe de mine. Iată, îmi spuneam ascultînd visător ecoul paşilor mei în noapte, bucuria sau durerea nu sînt totdeauna fructul determinat al unor cauze determinante. Libertatea face să trăiască cu plenitudine totul, şi atunci suferința în dragoste aduce din adîncuri bucurii stranii şi necunoscute, iar fericirea se colorează violent cu luminile infernului. Îndoiala ne trezeşte cugetul, producînd în spiritul nostru certitudinea că existăm, gîndire suverană şi divină care ne supraveghează urîtul, ne alungă ranchiuna, lasă altora izbînzile şi acceptă pentru sine înfrîngerea.

Frumoasă noapte! Frumos oraş curat zăcînd liniştit între uriaşele troiene şi păduri verzi care îl înconjurau...

Frumoasă fetiță! dulce Silvia! Ce-ai făcut? Ai turburat cumva pe mama ta? Desigur, tu eşti cauza, enigma ignorată, inocența neglijată, dar mai puternică decît pasiunile mature şi neînfrînate. Dar n-o să-ți aduc niciodată în conştiință marile noastre vinovații, să-ți împovărez viața cu un destin grav, presimțit de tine încă de pe vremea cînd te-am găsit dormind prosternată, ca şi cînd ai fi vrut să ne spui că n-ai fi vrut să vii pe această lume. Cine dintre noi a fost întrebat? iar mari fiind, care dintre noi ar dori să nu mai existe?

Acasă mă aşezai bine la planşeta mea, cînd intră doamna Cucu cu telefonul în mînă... "Sînteți căutat, zise fără grabă. E aceeaşi persoană care a mai sunat acum vreo oră... Vreau să vă spun ceva, continuă fără să-mi dea aparatul, ca şi cînd după aceea ştia şi ea că n-ar mai fi avut timp să mă piseze cu cine ştie ce istorie, bărbatul meu vă cere scuze, zice că nu şi-a mai adus aminte dacă fosta dumneavoastră soție n-a luat totuşi contact cu dumneavoastră şi ați ajuns la un aranjament pentru vizita de a doua zi... Şi atunci a lăsat-o să intre... Îi pare rău dacă s-a petrecut vreo încurcătură... Oricum, adăugă tot ea, acum e prea tîrziu să mai dreagă ceva, însă..." Îi luai eu însumi aparatul din mînă şi abia atunci se retrase, nu după ce îmi mai adresă politicoasă noapte bună, cu un glas fără vreo aluzie la ceva concret, dar cu o aluzie la lipsa de aluzii...

"Alo", auzii apoi o voce lungă şi voalată, foarte ezitantă, undeva în tainica noapte electromagnetică. "Da", zisei. "Ce mai faci tu, cel mai iubit dintre pămînteni?!" Mi se păru că visez! Mie îmi era adresată, şi cu un astfel de patetism parcă mistic, care mă copleşi, această supremă declarație? "Suzy, tu eşti?!" strigai. "Da, eu sînt! Ai fost la fetița ta? Sau ai oprit-o cu tine?" "Da, am fost, poimîine o iau la mine!" "Foarte bine, spuse ea nostalgică, e o fetită deosebită, dacă eşti de acord o să viu s-o văd şi eu." "Cum să nu fiu, dar de ce-ai plecat?" "Ei lasă, e mai bine aşa." Nu ştiam de ce era mai bine aşa, dar mă invada o convingere absolută că ea gîndise bine, deşi întrebarea dacă se va mai întoarce la mine stătea alături de sentimentul copleşitor pe care mi-l stîrnise declarația ei. "Şi cine zici că e cel mai iubit dintre pămînteni?" "Tu!" "De cine?" "Cum de cine! De mine, de fetița ta... N-ajunge?!"

Rămăsei tăcut şi o vreme nu ni se mai auzi decît răsuflarea amestecată cu şoaptele de pe fir ale umanoizilor care descoperiseră, pornind din grotele lor în care trăiseră cu un milion de ani în urmă, secretul propagării şi recepționării misterioaselor unde. "Vorbim mîine la telefon, reluă ea deodată, cu o voce fermă. Ce făceai, lucrai?" "Da, mă pregăteam!'" "Bine, noapte bună. Şi nu te culca tîrziu... Am eu însă o idee, reluă, ca şi cînd mi-ar fi făcut o promisiune. Nu-mi iese din cap... O să te întreb, fiindcă, ştii, *за com-mence a me taper sur le systume."* "Ce idee?!" "O să afli, dacă n-o să descopăr şi singură... Bine, acuma hai să ne culcăm, mîine îți dau eu un telefon." Îmi ură noapte bună şi închise, ca şi cînd ar fi vrut să evite întrebarea mea care plutea în aer: Cînd se va întoarce?

Dar nu mai putui lucra, vraja singurătății mele se împrăştiase. Avui net sentimentul că ratasem o pagină inspirată, pe care niciodată n-o voi mai scrie... Voi scrie altele, dar niciodată, poate, una atît de... În schimb căpătam certitudinea ameţitoare că Suzy mă iubea foarte tare şi simțeam că nimic nu mai avea importanță în afara acestui lucru. Şi întrebarea dacă se va mai întoarce sau nu să trăim împreună mi se păru mică: la mine sau nu, în alt oraş sau în lună, toate acestea mi se păreau acum neînsemnate.

II

A doua zi mă vizita Tasia dar fără Silvia, şi îmi povesti o istorie incredibilă. "Ai crezut ieri că vorbesc în vînt", începu ea, într-adevăr cu acelaşi ton de ieri, care mă enervă din capul locului, amintindu-mi cum mă învinuise pe mine de distrugerea acestei familii, că adică eu aşi fi fost cel care a fugit, şi nu Matilda. "Bineînțeles că vorbeşti în vînt, cînd ştii bine cum s-au petrecut lucrurile şi

oricum nu înțeleg ce rost mai are acum să desgropăm morții." "Cum adică, nu te interesează ce se petrece cu fetița ta, o consideri moartă?" "Nu-mi place să mă răstălmăceşti, zisei, vorbeşti în vînt, vorbeşti aiurea... Ce e cu fetita, treci la subiect!"

Dar ea nu consideră că aveam dreptul să n-o ascult. "Tu eşti vinovat", zise. Mă hotărîi să nu-i mai răspund, adică s-o aprob. "Bine, zisei relaxîndu-mă în fotoliu, sînt, şi pe urmă?" "Nu trebuia s-o laşi să divorțeze, trebuia să te opui!" "Da, aşa ar fi trebuit..." "Era un copil la mijloc, nu te-ai gîndit ce-o să se întîmple cu Silvia dacă voi vă despărțiți? Alergați, dracului, toți, după fericire şi călcați în picioare sufletele copiilor, care n-au nici o vină că voi nu vă înțelegeți. Cine vă dă dreptul? După fericire alergi pînă te căsătoreşti şi faci copii. Pe urmă eşti sau nu fericit, aşa mori, fiindcă ce e mai de preț pe lume decît un copil? Ce, că suferi? N-ai decît! Asta ți-e soarta! Nu toată lumea poate să fie fericită. Duci jugul, şi după ce se face copilul mare, n-ai decît să începi să alergi iar cu limba scoasă după ceea ce crezi tu că e fericire. Dar nici atunci nu te desparți, fiindcă oricît ar fi de mari copiii, spectacolul ăsta tot trist rămîne. Căsătoria e de la Dumnezeu, n-ai ştiut asta dinainte?!" "Am ştiut, mormăii, dar n-a ştiut-o şi Grivei." "Care Grivei? Îți vine să rîzi." "Nu rîd deloc, am învățat încă din şcoala primară că un adevăr considerat evident pentru toată lumea nu e evident şi pentru cineva din altă planetă. Noi zicem de un cîine care latră că nu te muşcă niciodată, dar zicala asta umană nu e sigur că o ştiu chiar toți cîinii." "Vrei să spui că e vinovată Matilda că e din altă planetă! Tu nu eşti vinovat!", reflectă ea cu o bucurie sarcastică şi anticipată, ghicindu-mi răspunsul. "Ba da, zisei, sînt vinovat că n-am putut să fiu omul care să-i placă ei." "Atunci de ce dracului v-ați mai luat?" "Ce să-ți spun, Tasia, murmurai cu blîndețe, să-ți spun ceva simplu ca să terminăm cu învinuirile. Mie mi-a plăcut Matilda, dar după căsătorie ei nu i-a mai plăcut de mine. Acuma nici cu forța nu poți să ții să trăiască între patru ziduri doi oameni care, vorba țăranilor, unul trage hăis şi altul trage cea. E frumos să crezi că o căsătorie vine de la Dumnezeu şi că şi jugul vine tot de la el şi trebuie să-l înduri, dar cum ți-am spus, măcar în acest punct cei doi ar trebui să gîndească la fel, nu unul să dea bir cu fugiții şi celălalt să încerce să-l oprească, umilindu-se zadarnic..." "Daaa, făcu Tasia, cum să vă umiliți voi, bărbații... Vă cade coroana." "Da, zisei, şi coroana asta vine tot de la Dumnezeu! Fără ea nici o femeie n-ar mai da pe noi nici cinci bani găuriți, cum spunea mama. Şi totuşi eu am lăsat să-mi pice coroana, tocmai pentru că m-am gîndit la soarta Silviei. N-a folosit la nimic..." "Ei, dacă e aşa şi zici că nu ții la această coroană, du-te la Matilda, vorbeşte cu ea, îndeamn-o să divorțeze şi întorceți-vă acasă."

Mă ridicai alene din fotoliu, liniştit ca un lac încremenit, şi ieşii să-i cer domnului Cucu o sticlă de vin, dacă mai avea. "Cum să nu, cu plăcere, zise el vag încîntat că nu-i purtam pică pentru stupidele lui farse. Şi două dacă doriți. Mai avem, ne-au rămas..." "Ce s-a întîmplat, Tasia, povesteşte, zisei apoi în odaie, turnînd în pahare. La mulți ani! E o părere a ta, sau vorbeşti ca o ambasadoare a Matildei?" "Nu e vorba de nici o ambasadoare, e vorba de Silvia", zise Tasia fără să se atingă de pahar. "Ce e cu Silvia?" "Le mănîncă sufletul, şi ei şi lui Mircea." "Adică!" "Adică! adică! Nu pricepi? Că nu vorbesc turceşte. Nu se mai pot înțelege cu ea, stă tot timpul strîmb, Matilda îi spune să se culce, ea nu se culcă, îi spune să-şi facă lecțiile, nu şi le face, e chemată la masă, la masă sparge, cică din greşeală, ba un pahar, ba o farfurie, ba o ceaşcă de ceai, iar Matildei îi e frică s-o mai pedepsească, e şi mai rea după ce o pedepseşte. I se face ordine în odaie, peste o oră umple odaia cu hîrtii rupte,

pătează totul cu cerneală, mese, cearceafuri, pînă şi pereţii... Rupe creioanele, strică stilourile (un stilou ţine la ea o singură zi!)... "Dar ce e cu ea, e agitată? De ce nu cheamă un medic?", zisei nedumerit. "Nu e agitată deloc, au chemat şi un pediatru care a examinat-o şi le-a spus că e perfect sănătoasă. Ea face lucrurile astea Dumnezeu ştie de ce, fiindcă ea nu ştie. Matilda plînge, o ia în braţe, doarme cu ea, o întreabă. Pur şi simplu nu răspunde, nu ştie ce face." "Fleacuri, zisei, copiii trec prin crize de-aatea, unii fac mai rău, se trîntesc pe jos, ţipă şi dau din picioare, se urcă pe casă şi în general fac exact ceea ce li se spune să nu facă. Cineva mi-a povestit că şi-a prins copilul cerşind, cu toate că părinţii îi cumpărau tot ce dorea. Înţeleg perfect ce e cu Silvia, Matilda a crezut că un copil e un instrument al voinţei ei şi e scandalizată că Silvia are de pe acum o voinţă a ei proprie. Chiar mă bucur! E un copil cu personalitate puternică." "Să stai şi tu cu personalitatea asta puternică, să te vedem! zise Tasia crezînd că o să mă sperii. E uşor să zici în teorie vorbe goale... Sau poate că te vrea pe tine, reflectă ea ca şi cînd ideea i-ar fi venit spontan. Matilda zice că s-a săturat!" "Am înţeles, zisei, a venit să mi-o lase." "Să nu crezi, mă preveni Tasia, că Silvia te iubeşte. Dacă vrei să ştii, habar n-are de tine. A îndemnat-o maică-sa să-ţi dea telefon! Crezi că a vrut? «Nu vrei la tata!», i-a spus. Nu, s-a strîmbat, a dat din umeri. La început a crezut că tu o pui la cale, dar în ultima vreme, cam de prin toamnă, dacă ai văzut-o o dată sau de două ori." "N-am maşină la scară, zisei, şi nici indemnizaţie specială, salariul meu abia îmi ajunge să mă descurc, patru drumuri pe lună, asta se simte, ştii şi tu bine!" "Va să zică nu vrei", reveni ea la atac. "Ce să vreau? zisei. Crezi că aici e vorba de voinţă? Nu-i mai merge Matildei cu ştabul ei şi acum vrea s-o dreagă! Ai auzit ce-a spus ieri: iubeşti, urăşti, iar iubeşti, iar urăşti! Mersi! Nu sînt genul! Şi nici nu sînt bătrîn să mă resemnez!" "Cauţi fericirea!", mă ironiză Tasia, ca şi cînd căutatul ăsta ar fi fost ceva de rîs. "Da, zisei, de ce nu?" "Vezi să n-o găseşti!" "Oricum, n-o să fiu ultimul care o face, şi nici primul care a eşuat. Altfel, vorba ta, de ce dracu mai trăim." "Fă-o pentru fetiţă, dacă pretinzi că ai suferit pentru ea şi o iubeşti." "Aşi face-o, Tasia, dacă nu mi-aşi da seama că un nou eşec ar distruge nu numai o familie, fapt care s-a şi întîmplat şi sînt puţine speranţe că s-ar mai putea drege ceva, ci ne-ar distruge şi pe noi, pe fiecare în parte, iar Silvia ar rămîne chiar orfană! Aşa, chiar despărţiţi, ştie că are o mamă, un tată... acolo. Tu nu ştii ce s-a petrecut la noi în casă înainte ca eu să mă internez, şi ce vizită mi-a făcut ea la spital cînd nu se ştia dacă am sau nu cancer." "Da, văd că ţi-e foarte milă de tine, de cîte ai pătimit! Află că Matilda a vorbii înainte cu doctorul şi dacă ar fi fost ceva grav, doctorul i-ar fi spus. Nu spun bolnavului, dar familiei sînt chiar datori să-i spună. «N-are nimic grav, doamnă», aşa i-a spus." "Da, ridicai glasul, dar eu nu ştiam şi presupuneam şi eu că doctorul nu mi-ar fi spus, iar Matilda ştia că eu trăiesc cu temerea asta în mine. A venit să-mi ceară cheile, ca şi cînd aşi fi fost un om despre care ştii că n-o să iasă din spital decît cu picioarele înainte, şi nu mai are nevoie de ele. Chiar aşa mi-a şi spus: «tu nu mai ai nevoie de chei pe acest pămînt». "Ştia că nu-i nimic grav, protestă Tasia ridicînd ca şi mine vocea, a vrut şi ea să se răzbune pe tine pentru că n-ai iubit-o şi ai silit-o să se despartă." "Vezi, coborîi eu tonul, cît e de complicat?! Ar trebui să ne iubim iar foarte tare ca să putem crede că toate astea n-au importanţă. Dar... Hm! Doi inşi, tot aşa, se despărţeau şi bărbatul se duce la rivalul său şi-i spune să-i dea nevasta înapoi. Ce crezi că i-a răspuns tipul? Ei, tu ce crezi?" Dar Tasia n-avea chef de istoriile altora. "Să-ţi spun răspunsul, care a fost scurt şi retezat: nu pot să-mi comand sentimentelor! Aşa a zis! Ei! reluai filozofic. Putem să ne

comandăm sentimentelor?!" "Ei na! pufni Tasia. De ce să nu putem? Sînt sigură că tipul tău n-a dus-o el prea bine furînd nevasta altuia, cînd ăla o iubea. Chestiile astea se plătesc! Ai plătit tu că ai despărțit-o pe Matilda de Petrică, a plătit şi Mircea, cît e el de ştab, şi tu o să mai plăteşti o dată dacă nu-i întinzi Matildei mîna, s-o ajuți să-şi repare greşeala. Să ştii de la mine, să dea Dumnezeu să nu fie aşa, că nu-ți doresc răul, sîntem rude oricum ar fi, şi m-aşi simți nu ştiu cum să... dar tare mă tem că... Mi-ar fi lesne să spun «treaba voastră!», dar uite că nu pot nici eu să-mi comand sentimentelor!" "Dar eu să pot, nu? Tasia!" "Da! e o datorie! zise Tasia cu o sentențiozitate fără emfază şi fără vreo prostie bigotă în credința ei fermă. În cazul tău, ți-am mai spus, ai fi putut face ce vrei, dacă n-ați fi avut un copil." "Bine, am înțeles ce vrei să spui, o să mă gîndesc, zisei, gîndind că n-am la ce să mă gîndesc. Acuma spune-mi ce a putut plăti domnul Mircea, în cazul său? Ce, nu se mai înțeleg?" "Nu!" "Adică?" "Adică-adică! Asta e! Trăiesc rău!"

Mă interesa în ce sens, dar nu mai insistai. Probabil că nici Tasia nu ştia prea multe. Trai rău, în limbajul ei popular (şi tonul cu care o spusese mă ajuta să înțeleg), însemna rău pe toate planurile şi desigur iremediabil, fiindcă traiul amestecat e suportabil şi n-are parte de el toată lumea. Soneria zbîrnîi. Şi în clipele următoare uşa se deschise şi intră Suzy. Tasia se ridică şi ieşi afară fără să dea bună ziua.

III

"Mi-a fost dor de tine şi nu ți-am mai dat telefon, zise Suzy şi mă îmbrățişă şi nu se deslipi, continuînd să-mi murmure la ureche: cum ai dormit fără mine? Te-ai şi redresat! Vezi?... vezi?... m-ai primit foarte rece... da, ştiam eu... primeşti femei în lipsa mea... cine era?... o rudă de-a ei... eram sigură, am înțeles după felul cum a intrat ea ieri că vrea ceva de la tine... A intrat ca la ea acasă şi tu ai acceptat să mă dea pe mine afară... ce e, dragă, nu-i merge bine?" zise cu o voce schimbată, cam brutală şi fără urmă de tandrețe, părăsindu-mă şi deschizînd fereastra, unde uită că îmi pusese atîtea întrebări şi rostise atîtea neadevăruri: se învioră trecînd la altă stare, fiindcă nu mă ascultă cînd încercai să-i răspund, "hai să nu mai vorbim despre asta, zise, deşi ah! nu-mi vine să cred că... Nu! mă enervez, vroiam să te întreb aseară, dar o să aflu şi singură... Mai bine îmbracă-te şi hai să ne plimbăm şi noi doi puțin!".

Ieşirăm în pădure, dar trecu mult pînă ce alungă din gînd ideea aceea a ei despre care zisese că o tapa *sur le systume.* Nu eram curios s-o aflu, fiindcă bănuiam despre ce putea fi vorba, ba chiar eram hotărît s-o împiedic s-o formuleze. Cum ar trebui să fie soția de care te-ai despărțit ca să placă viitoarei? Oricum ar fi, vederea ei displace în mod falal şi asta ia forma rea a înstrăinării, fiindcă dacă e frumoasă stîrneşte gelozia, iar dacă e urîtă disprețul: cum ai putut să trăieşti cu ea? Ca şi cînd logodnicul ei o fi fost vreo lumină. Atunci de ce nu s-a măritat cu el? "Da, văd eu, zise rupînd tăcerea care se lăsase între noi, a fost suficient să-ți apară în față ca să te turbure în halul ăsta..."

Nu eram turburat în nici un hal, dar nu încercai s-o conving, fiindcă afirmațiile ei nu cereau niciodată desmințiri. E drept că nici ea nu credea în ele, încît o lăsai să vorbească mai departe. Dialogul nu era cel mai reuşit lucru

dintre noi. "A venit să ducă tratative? Vorbeşte, dragă, sau ţi-e frică să spui? Aoleo, Victoraş! Am ştiut eu!..." În clipa aceea alunecă şi căzu în zăpadă. O apucai de braţ s-o ajut. "Te rog să nu mă atingi! zise. Du-te şi ridic-o pe ea, că o fi avînd nevoie de tine. Cum se poate, dragă, aproape că strigă, ridicîndu-se cu o furie controlată, ascultîndu-se parcă pe sine dintr-o parte, cum e cu putinţă să te domine şi acum, după atîţia ani de cînd v-aţi despărţit? Are un tupeu formidabil! Adică ea să facă ce vrea, să se mărite cu altul, să-ţi ia copilul şi tu să stai pe margine, să te învîrteşti în jurul ei ca un titirez. Crezi că vorbesc aiurea? Am ascultat la uşă şi am auzit cum îţi vorbea! Sînt sigură că în alte vieţi această Matilda a fost bărbat şi a avut un harem. Nu e aşa că ţi-a spus mereu cînd trăiaţi împreună că îi regretă pe cei doi cu care a fost măritată înainte?" Aici se opri şi rîse triumfător. N-avea nevoie de răspunsul meu. Ajunsesem într-o poiană de unde se vedea uriaşa elipsă de brazi care înconjura de pe înălţimi oraşul nostru. Mă aşezai jos pe un copac doborît. Soarele strălucea pe cer, îndepărtat de pe traiectul lui de vară. Încălzea totuşi zăpada care îngreuia crengile arborilor; se auzea din cînd în cînd, ca şi cînd ar fi plouat, cum cade în jurul nostru, cu zgomot de puf. Feeria îmi ascuţi o senzaţie vie de irealitate, de fericire şi suferinţă amestecate şi care repede deveni nelinişte. O căutai cu privirea. Se întinsese în zăpadă cu faţa în sus şi deodată simţind că o caut se răsuci şi strigă la mine: "De ce mă laşi să spun atîtea prostii?" Începui să rîd. "Pentru că sînt adevărate! Ai intuit exact!" "Chiar?", sări ea în genunchi. "Nu chiar, doar unele dintre ele. Cele despre mine bineînţeles că sînt ca întotdeauna alăturea cu drumul, femeile sînt încîntate să creadă că ne cunosc toate reacţiile. Da, aşa este, trăieşte rău cu bărbatu-său, se pare din pricina Silviei, care le face zile fripte. Vor să mi-o lase pe durata vacanţei, în speranţa, probabil că fetiţa tocmai asta doreşte, şi se va potoli." "Şi cotoroanţa aia ce căuta la tine?" "Să-mi spună exact ce ai intuit tu, să ducă tratative să ne împăcăm. N-a spus, fiindcă nu e atît de inteligentă să ghicească semnificaţia pornirii inconştiente spre rău a Silviei, dar am înţeles eu că, în egoismul ei sublim, fetiţa vrea ca mama şi tata să trăiască împreună. Pînă acum a fost prea mică să dea urmare acestui instinct, dar pe urmă o fi descoperit că poate, dacă nu să ne împace, cel puţin să ne pedepsească. Nu numai pe maică-sa, şi pe mine. Această Tasia spune că Silvia nu mă iubeşte, şi cred că are dreptate, sînt aproape sigur că dacă o opresc o să am nişte surprize..." "Şi soluţia?", zise Suzy. "Soluţia? Soluţia e suferinţa şi eu mi-o asum. N-o s-o pasez altuia. Matilda să şi-o asume pe-a ei...'' "Aşa deci, consideri că împăcarea nu e posibilă!", zise Suzy cu chipul decolorat parcă de o secretă şi stranie contrarietate (sau poate de aerul tare al pădurii, gîndii nevroind să accept prima impresie). "Tot atît de imposibilă, zisei, ca şi vindecarea traumei pe care a suferit-o fetiţa. Cum poate ea să uite că a fost smulsă de lîngă tatăl ei şi a văzut-o pe maică-sa cum în fiecare seară o lăsa singură şi se ducea să se culce în altă cameră cu un străin? Împăcarea ar fi o nouă traumă, un fel de murdărie în care s-ar complăcea de astă dată tatăl ei." "Ai dreptate, zise Suzy, dacă instalezi copilul pe un soclu al inocenţei. Dar pot fi ei, copiii, atît de inocenţi de la natură şi atît de implicaţi în viaţa părinţilor?"' "Da, părinţii sînt cele două zeităţi protectoare, şi le pot determina destinul mai mult decît conjuraţia astrelor cînd se nasc." "Da, dar uneori vinovăţia părinţilor potenţează puternice personalităţi, care altfel ar fi rămas şterse. Fetiţa ta nu pare un copil slab..." "Nu pare! Dar cine poate să ştie? Compensaţia unei personalităţi de mică anvergură e fericirea la care are dreptul pe acest pămînt. Ceilalţi se pot lipsi de ea. Părinţi vinovaţi aduc pe lume fiinţe pe care le aruncă

în... Nu, nici nu vreau să mă gîndesc, o să fac tot ce-o să pot ca Silvia să uite, să înțeleagă măcar pe unul din noi doi, cu desnădejdea că n-o s-o pot împiedica totuşi să intre în viață cu gîndul crud că înțelegerea între două ființe umane e o iluzie. Poate are noroc, şi altcineva decît părinții o s-o facă să... O mare iubire... Un puternic devotament..." "Sigur, zise Suzy. De ce să fii atît de pesimist! Ține-o pe fetiță la tine şi ai să vezi că n-o să-ți facă nici o surpriză rea."

Îmi făcu însă chiar de la început, dar n-o descoperii decît a doua zi dimineața, cînd vrui să-mi întorc ceasul: avea arcul rupt, remontorul mergea în gol. Dacă Tasia nu m-ar fi prevenit aşi fi putut crede că s-a stricat de la sine. Mă gîndii mult cum să procedez, să aflu dacă o făcuse din greşeală, din răutate, adică cu intenție, sau din obiceiul pe care îl căpătase. Putea să nege.

Dormea încă şi o contemplai îndelung, turburat de trăsăturile chipului ei, care cu anii se accentuaseră şi semănau chiar prea mult cu ale mele, amenințînd să capete o insesizabilă boare, nu chiar de urîțenie, ci de ceva tern, fiindcă era mereu frumoasă, însă nu mai avea parcă pe chip toată acea dulce lumină de odinioară, cînd ne plimbam noi doi singuri prin oraş şi îmi adormea în brațe. Mă dusei la bucătărie, pregătii un ceai cu brînză albă şi unt, dădui la o parte de pe planşetă hîrtii şi cărți şi o trezii. "Sus, domnişoară, tata are treabă, se duce la birou, treci la masă." Se duse la baie, îşi făcu toaleta şi se întoarse. Bineînțeles eram supărat că nu găseam nici un truc s-o determin să-mi mărturisească şi mai ales să regrete şi să promită că n-o să-mi facă şi mie ceea ce îi făcea maică-sii; nu-i arătai nici o tandrețe.

"Fă-te că nu observi, îmi spuse Suzy la birou. Arată-te doar supărat." "Ce să arăt, chiar sînt, se confirmă că nu ține la mine." "Las-o în pace, nu-i acorda atenție. Prefă-te că nu observi nimic. Şi eu îi făceam mamei tot felul de figuri fiindcă îmi plăcea s-o văd cum îşi iese din pepeni. Asta nu însemna că nu țineam la ea. În schimb nu-i făceam nimic tatei fiindcă nu mă băga în seamă."

Dar eu nu putui. Cînd mă întorsei acasă găsii alba mea planşetă pătată cu cerneală, dar nu aşa, o pată neglijabilă, ci toată planşeta era murdărită. Ceasul îl puteam da la reparat, dar cerneala din lemn nu se mai putea scoate. "Ai făcut-o cu intenție, îi spusei. Dacă nu-ți place să stai la mine, atunci de ce ai mai venit?" Intră tot atunci doamna Cucu şi îmi spuse că fetița a stricat arzătorul de la sobă. Mă răsucii şi văzui consternat cioburi de şamotă împrăştiate pe covor. Doamna Cucu îmi dăduse o mică sobă care mergea cu gaze (să suplinesc caloriferele cînd erau reci), flăcările se urcau printr-un soi de fluiere cu găuri mari, aşezate deasupra arzătorului. Încălzeau soba, dar şi aerul, fiindcă instalația era făcută nu înăuntru, ci pe dinafară, ca un soi de şemineu. "Necazul e că astfel de *flutes* nu se găsesc nicăieri, zise doamna Cucu mîngîind-o rece pe Silvia. Puteai să te joci cu ele fără să le spargi. De planşetă să nu vă faceți sînge rău, mi se adresă, se poate găsi alta, sau pur şi simplu să vă cumpărați un birou mai mare. Sau să vă cumpărați o față de masă şi s-o puneți pe deasupra, dacă țineți cu tot dinadinsul la planşeta asta, dacă n-aveți pentru moment destui bani pentru un birou mai spațios... Hai, iart-o acuma, ca văd că îi pare rău, continuă ea să mă piseze, deşi nu se vedea deloc că Silviei i-ar fi părut rău. Aşa sînt copiii, e preferabil să strice decît să fie molateci, nepoțelul nostru stă ca un bleg ceasuri întregi acolo unde îl pui, şi ce bucuroşi ar fi părinții să-l vadă că sparge şi el o farfurie sau un pahar... Şi acuma, la trei ani, face caca pe el, dar cu timpul revin toți la normal... fiica mea e de vină. Îi trece totul prin sită, carne, zarzavaturi, chiar şi cartofii, să nu se ostenească, săracul, să mestece şi să digere şi el ca toată lumea."

De astă dată pisălogeala ei îmi făcea bine, îmi alunga supărarea şi decepţia şi mai ales mă împiedica să iau lucrurile în grav. Tasia îmi adusese un curcan şi servitoarea doamnei Cucu ne servi o supă cu tăieţei şi friptură cu piure de cartofi. Apoi o îmbrăcai pe Silvia şi o scosei ca altădată la plimbare. Ca şi pe-atunci, nu merse mult şi îmi spuse că o dor picioarele. O luai în braţe şi toată mîhnirea mi se topi cînd îi simţii braţul încolăcit pe după gîtul meu. "Bineînţeles că mă iubeşte, gîndii, acum nu mai e mică s-o doară atît de repede picioarele. A vrut s-o iau în braţe ca pe vremuri, deşi copiii nu au amintiri."

Pînă se termină vacanţa Silvia nu-mi mai făcu nici o stricăciune, semn că fusese sensibilă la mîhnirea mea sau că mă găsea în sinea ei oarecum mai puţin vinovat decît maică-sa. Era liniştită, stătea alături lîngă mine la birou şi capacitatea ei de a răbda era uimitoare. În timp ce eu lucram ea colora desene şi mă făcu şi pe mine în diverse variante, aplecat asupra hîrtiei, uitîndu-mă pe fereastră sau stînd întins pe pat cu mîinile sub ceafă. "Am auzit că o necăjeşti pe mama'', îi spusei într-o zi, în treacăt, văzîndu-mi de manuscris. Nu-mi răspunse. "Să iau tăcerea ta drept o confirmare? continuai monologînd. Ce plăcere îţi face s-o chinuieşti? N-are grijă de tine?! Te lasă singură? Am auzit că nu, şi nici nu te pedepseşte pentru cîte îi faci. Trebuie să te gîndeşti că nu poţi avea altă mamă, şi nici alt tată, ăştia sînt, gata, nu-i alegem de la tîrg, şi nici noi nu te-am luat pe tine de la magazin... nici noi nu putem avea altă fiică..." "Ci tu dacă te însori, ci o să ai altă fiică!", îmi răspunse pe neaşteptate. "Cine ţi-a spus prostia asta? Mama?!" "Ci nu e o prostie!", zise foarte fermă, în timp ce îşi înmuia preocupată pensula în culori. "În general, nu e o prostie, se întîmplă, dar în cazul de faţă este, tata nu se mai însoară." "Ci te întorci acasă, ci la noi?"

Rămăsei tăcut. Conversaţia cu un copil nu e lipsită de riscuri. "Da, zisei pe gînduri, preocupat şi eu de manuscrisele mele, de ce nu? Se prea poate! Se întîmplă şi chestii de-astea! Dar se întîmplă şi să nu se poată!" "Ta-taaa, ci ceasul ţi l-am stricat, ci ca să văd cum te superi pe mine. Ci de cînd te ştiu, nu te-am văzut niciodată ci supărat..." "Ar fi trebuit să-ţi dau vreo două ci la fund, o imitai. Puţin a lipsit!" "Ci de ce nu mi-ai dat?" "Mai fă tu o dată şi ai să vezi! Dacă vrei să ştii m-am supărat foarte tare." "Ci nu s-a văzut!" "Da?! Ia vino tu încoace, vino-vino..." Nu prea veni, se uita la mine cu un mic surîs viclean şi în privire cu un fel de zeflemea, vrînd parcă să-mi sugereze că ştie că n-o să-i fac nimic, deşi... "Cine, îi spusei lăsînd-o să se aplece peste planşetă şi să se zgîiască în hîrtii, uitînd sau prefăcîndu-se că nu ia în seamă de ce o chemasem, ar trebui să cred că îţi merge mintea, dar mă întreb dacă maică-ta n-a greşit că nu ţi-a croit la timp şi cîteva la spate cu o cureluşă..." "Păi, mi-a croit!", zise cu simplitate. "Da?! Vrei să spui că eşti soi rău?" "Ci ce e soi?" "Cel care nu învaţă nimic şi face numai rele, chiar dacă îl pedepseşti. N-are ruşine!'' "Ci nu înţeleg!" "Să zicem că mi-ai stricat ceasul ca să mă vezi cum mă supăr, ştiind că n-o să păţeşti nimic. Asta s-ar numi o mică perversitate infantilă, care dacă ar persista ar fi un semn că n-o să le fie prea agreabil celor care or să te iubească mai tîrziu, cînd o să te faci mare. Treaba lor! Dar ce-ai făcut pe urmă, de mi-ai murdărit şi mi-ai spart ţevile de la arzător, ce mai e?"... "Ci ta-taaa, cîntă ea cu o dulce afectare, ci n-o să mai fac." "Mai încearcă, mormăii, şi-ai să vezi!"'

Se aşteptase, cînd o chemasem, că am s-o iau în braţe şi am s-o mîngîi. Văzînd că n-o fac, se uită la mine pe sub cot cu o privire în care se vedea că ştie că inocenţa e o irezistibilă seducţie. Îi arsei una la fund destul de tare. "Au, ta-taaa!", mă imploră deodată uluită de durere şi surpriză şi se redresă şi

lacrimile începură să-i curgă în şiroaie pe obraji, în timp ce chipul i se schimonosi de o decepţie mare. Foarte bine gîndii, şi eu am fost decepţionat, dar n-am avut cui să strig, cum ai tu acuma, şi nici să vărs lacrimi, în aşteptarea unei mîngîieri. "Cum ai putut să te porţi atît de urît cu tata? o întrebai cu o blîndeţe împrăştiată. Tu nu ştii cît ţin eu la tine? Poţi să-mi răspunzi?" "Ci ştiu!" "Şi atunci?" N-o întrebam ca să-mi răspundă, ştiam că nu poate, la urma urmei îmi semăna la fire. Eu n-o chinuisem pe mama? Şi nu la vîrsta ei, ci adolescent fiind, cînd simţul moral, ruşinea de care îi pomenisem acum Silviei ar fi trebuit să fie prezente. "Te-ai plictisit? o întrebai absent. Îmbracă-te, azi mergem la cinema."

IV

Totuşi nu înţelegeam, sau mai bine zis continuai să mi se pară nelalocul lui demersul Tasiei. Şi mai ales pornirea, chiar furia ei împotriva mea. De unde şi pînă unde această reactualizare, această punere pe tapet foarte brutală a vinovăţiei mele faţă de Matilda? Asta avea haz! Că de ce n-am oprit-o! Ca şi cînd nu asta aşi fi făcut atîta vreme, aşi putea chiar zice încă din primele zile după ce ne căsătoriserăm şi apoi aproape pînă la extrema limită a răbdării după ce ieşisem iarăşi *afară.* Îmi aminteam foarte bine că o făcusem părtaşă a tuturor etapelor pe care le trăisem pînă ce Matilda divorţase. Nu-mi aminteam însă să fi auzit-o pe Tasia că ar fi încercat vreodată s-o domolească pe cumnata ei. Era fatal: în ultimă instanţă rudele se apără între ele, chiar dacă o vreme încearcă (cu părtinire însă) să împiedice destrămarea unei familii. Parcă ai mei nu mă sfătuiseră atunci, cînd cu botezul Silviei, s-o las pe "smintita aia"?

Adică ce, era acum furioasă Tasia că Matilda *trăia rău* cu Mircea al ei? Ei na! Mare lucru! Nu era de treabă Mircea? Şi ce, aşa era el, era *firesc*... Matilda nu se mai considera şi ea "firească"? Şi eu fusesem firesc, îmi plăcuse mie la deratizare, şi ce era cu asta? Era, ca să zic aşa, o probă supremă de *fireştenie,* ce spun, ultra! Fără ostreţe! Şi acum scoteau copilul în faţă.

Spre sfîrşitul vacanţei primii un telefon de la Matilda, "Sînt acasă, zise, adu-mi-o pe Silvia." "Plecaţi?", o întrebai ca să zic ceva (fireşte că plecau!). Urmă însă o tăcere, înainte să-mi răspundă: "Da, plecăm!" Mă reţinu la o cafea. "Nu plecăm", zise cînd ne regăsirăm iarăşi faţă în faţă, ca odinioară, în holul care mi se păruse pe atunci imens. Acum mi se părea, după ani, că e un hol ca oricare altul, ceva mai mare (cînd revedem locurile unde am trăit găsim totdeauna spaţiul micşorat, probabil din pricină că în amintire dimensiunile cresc). Nu înţelesei bine, spusese "nu plecăm" cu un glas ciudat. "Da, dragă, preciză, nu mai plecăm deloc." "Cum adică?" "Nu ţi-a spus Tasia?" "Tasia mi-a spus nişte baliverne, zisei, sper că nu tu ai pus-o?" "Bineînţeles că nu, dar nu poţi împiedica pe cineva să vorbească", zise ea cu o vioiciune şi o veselie tristă, aşa cum par unii oameni care vor să afecteze că nu li s-a întîmplat nimic ieşit din comun, deşi li s-a întîmplat ceva foarte grav. Rămăsei tăcut. O fi picat Mircea şi acum se întorc în oraşul nostru? La acest gînd simţii o simpatie bizară pentru el şi chiar şi pentru Matilda. "Tasia mi-a spus că trăiţi rău, e adevărat?" "Da, adică am trăit rău, acum nu mai trăim, fiindcă ne-am despărţit. Da, dragă, preciză ea iarăşi, am divorţat..." "De ce!?" "Ei, aia e, de ce! De ce, de nece, asta e situaţia." "Tasia mi-a spus şi acum înţeleg că trebuie să fie din pricina Silviei." "Nu, spuse ea cu fermitate. E adevărat că Silvia, reluă cu

alt glas, e încăpățînată şi stricătoare, dar care copil n-are un cusur? O s-o desvățăm, te rog să mă ajuți. Cu tine cum s-a purtat?" "La început rău (şi îi povestii), dar pe urmă a fost foarte cuminte, foarte dulce. Nu-mi place că e cam şmecheră, altfel credeam eu că o să evolueze." "Are destul timp să ajungă şi cum ai dori tu. E un copil educabil." "Deci nu din pricina ei trăiați rău." "Nici vorbă!... Silvia, se adresă fetiței care se apropiase şi vroia să stea cu noi, ia du-te tu în biroul lui tata şi citeşte sau desenează ceva acolo." "Deci voi ați venit de tot acasă, ți-ai adus şi lucrurile..." "Da, mi-au fost expediate...într-o singură zi, odată cu certificatul de divorț... Am plecat din Londra la ora zece cu avionul şi cînd am ajuns acasă un tip mi-a spus din poartă: «Nu mai locuiți aici, întoarceți-vă la casa dumneavoastră din Ardeal». Înseamnă că el dăduse ordin încă din timpul nopții, imediat ce drama se consumase. Ca să vezi, rapid, curat, eficient şi fără explicații zadarnice. Fiindcă trebuie să ştii că nu mi-a spus nimic. Doar atît, dimineața: «Trebuie să te întorci în țară! O să ți se aducă biletul de avion.» Avea aerul să-mi spună, cum se mai întîmplase şi în alte ocazii, că nu el a hotărît, a primit un ordin. Cît sînt ei de mari, din cînd în cînd primesc astfel de ordine, care trebuiesc executate fără codeală... Ştiu că îți plăcea să bei ceva cînd stăteam de vorbă. Bei un pahar?" "Cred că am să beau toată sticla, spusei, încă sub imperiul surprizei, Formidabil! Şi de mult trăiați rău?" "Hm! Destul de demult!", zise ea cu un glas care nu mai afecta nimic, liniştit şi detaşat, aşa cum vorbisem despre lucruri care nu ne privesc direct.

Se ridică şi se întoarse din oficiu cu o sticlă de vin roşu şi două pahare. "Şi fetița asta, zisei, a ştiut şi a fost în stare atîtea zile să nu-mi spună nimic?! exclamai uluit. I-ai interzis tu?" "Nu, dar a învățat să nu se bage. Adică nu ştiu dacă «a învățat», fapt e că n-o interesează... Atît ar mai fi lipsit, să sufere şi ea de ce-am suferit noi! Sînt lucruri care nu pătrund în lumea lor, dramele celor mari, suferința sau moartea..." "Aşa vezi tu lucrurile?" "Da, aşa le văd!" "Ar însemna că nici fericirea celor din jur nu-i atinge?" "Nu cine ştie ce." "Mie mi-a pus o întrebare ciudată, dacă mă întorc acasă, dar nu eram prea atent..." "Da, conveni Matilda, din cînd în cînd pun astfel de întrebări, dar vezi după ochii lor că nu aşteaptă să le răspunzi, sau dacă le răspunzi nu înțeleg mare lucru. E şi firesc să fie aşa." "Da, zisei, şi e şi firesc ca şi noi, cei vinovați, să ne găsim astfel de scuze." "Pot să te asigur, zise atunci Matilda foarte sigură pe ea, că eu aşi fi ultima mamă din lume care ar căuta o astfel de scuză, după cum nu sînt nici prima şi nici ultima care a făcut ce-am făcut." "Sîntem foarte vicleni în astfel de considerații, continuai fără să am sentimentul că eu m-aşi crede mai puțin vinovat decît ca. Avem o singură şansă, ca Silvia să fie la maturitate o personalitate puternică, să poată, adică, să nu considere în amintire copilăria ei drept tristă. Iar dacă nu, repetai eu această gîndire a mea, am mai avea o şansă, s-o facă altcineva fericită. Altfel nu ne va ierta!" "Exagerezi, zise Matilda. Copilul ne iubeşte." "Da, fiindcă n-are încotro!... Să nu fii sigură de această iubire cînd o să înceapă să se desprindă de noi şi să ne judece." "O să aibă nevoie de noi şi la treizeci de ani! exclamă Matilda cu un rîs care sfida cu o inconştiență răvăşită orice amenințare pe care încercam să i-o sugerez. Tu eşti filozof, ai o gîndire speculativă, care operează cu concepte ideale şi abstracte! Eu sînt o mamă concretă, de care Silvia o să aibă nevoie oricum, că o să fie puternică sau slabă, fericită sau nefericită. Viața e grea şi nesigură, nimeni nu-şi mai poate permite luxul de a învinui pe altul de lucruri pe care şi el le face. Dacă îmi permiți să fiu şi eu filozoafă: cînd timpurile sînt aşa cum sînt, conflictele eterne se atenuează, oamenii încheie între ei un armistițiu, devin mai toleranți." Da, gîndii, în felul acesta ți-ai permis tu să-mi faci mie cel mai

mare rău, crezînd că e un rău atenuat... "Vrei să spui, zisei, că oamenii cad de acord să trăiască într-un fel de promiscuitate?!" "Da, confirmă ea, nimeni nu mai e atît de independent ca altădată, adică iluzia asta se destramă printre cele dinții... Mă uitam la Mircea... Oamenii îşi închipuiesc că un astfel de şef duce o viață grandioasă, are maşină la scară, vilă somptuoasă, nu stă la coadă la carne, face ce vrea... Da, e adevărat, nu trăieşte în lipsuri, dar nu face ce vrea, e mai puțin liber decît unul care, după ce iese de la muncă şi după ce stă la coadă, ia un chil de vin şi se distrează în voie cu cвțiva prieteni, pe urmă se culcă şi doarme zdravăn. Nu-l smulge nimeni dintre prieteni cînd îi e lumea mai dragă (primeşte un telefon!) si nici din pat cînd e somnul mai dulce." "Săracul! exclamai, trebuie să fie tare chinuit!" "Nu e chinuit, zise Matilda mohorîtă, simțul datoriei împlinite îl răsplăteşte din plin, dar cîți or fi în stare să se înhame ca el şi să nu-şi dea în petic?" "Aşa este, zisei cu ironie, fiecare cu soarta lui. Am însă îndoieli în ceea ce priveşte îndeplinirea datoriei. Ei s-a pregătit pentru asta şi îşi exercită profesiunea cu toate riscurile inerente... Hm! exclamai indignat, între altele datoria lui constă să-i împiedice pe alții să facă la fel, adică să-şi exercite profesiunea pentru care s-au pregătit... El da, alții nu!" "Nu depinde de el", zise şi Matilda posomorîtă. "Şi mă rog, de cine depinde?" Nu-mi răspunse. Dar îmi plăcea că îl apăra. Însemna că despărțirea lor nu fusese urîtă. Mă întinsei în fotoliu cu vagă ironie adresată mie însumi că, iată, aşa contabil cum eram eu (şi nu universitar), tot eram mai liber şi mai fericit decît bietul Mircea. "Şi mă rog, zisei, ce s-a întîmplat la Londra, dacă nu sînt indiscret?" "Nu, nu e nici o indiscreție, pot să-ți spun, zise Matilda cu simplitate. Acolo eu am fost de vină... Pînă acolo, hm! Mi-e greu să-ți povestesc... Aşa şi aşa! Mă punea să mă îmbrac urît la recepțiile oficiale... Nu înțelegeam de ce mă scotea din sărite cu muțenia lui, nu vroia să-mi explice. «Bine, dragă, atunci nu mai merg,» strigam, «nu, că trebuie să mergi», ridica şi el glasul, nu era după mine... Nici măcar să mă pieptăn după gustul meu nu mă lăsa, mai rău, acasă începea să urle... «Ce e cu tine, îl întrebam, ai înnebunit? Ce-am mai făcut?» Îşi lăsa capul în jos şi tăcea zile în şir. A trebuit să treacă multă vreme pînă să înțeleg: îmi atrăgeam, cică, prea multe simpatii cu felul meu de a fi, cu toate că nu făceam nimic deosebit, îmi dădeam şi eu seama că o recepție cu protocol înalt nu e o petrecere ca acasă, unde nu te vede nimeni. M-am hotărît atunci să-mi reprim voioşia mea din fire şi să plec imediat dintr-un grup prea numeros care se făcea în jurul meu. Tot nu era mulțumit... «Faci tot timpul numai gafe», îmi spunea şi arăta atît de turburat încît am căzut la bănuieli. «Uite ce e, i-am spus, eu la astfel de ceremonii nu mai merg. Spui că sînt bolnavă, sau că Silvia e bolnavă şi cu asta să încheiem. M-am săturat de misterele astea cu care mă umileşti, n-are nici un rost...» Între timp m-am interesat şi eu de ce putea fi, dar mi s-a răspuns printr-o tăcere jenată. M-am înfuriat, adică cum, faptul de a fi aşa cum eşti..."

Matilda se opri şi începu să-şi dreagă rochia pe genunchi, care n-avea nimic, şi să respire greu, ca sub imperiul unei mari furii. Degetele îi tremurau vizibil. Îmi dădeam seama că nu vroia să-mi spună totul. Era clar: cu "firescul" ei pesemne că producea la aceste recepții cine ştie ce încălcări nescrise de protocol şi că asta nu era o glumă pentru bărbatul ei. Se calmă şi începu să-mi spună că încă de la început a trebuit să accepte un lucru... În sfîrşit a înțeles... nu putea să strice acel "colț roşu" din cabinetul lui, unde stătea pe o măsuță specială fotografia fostei soții, care murise de cancer cu mulți ani în urmă. Bun, i-a zis, şi dacă aduce şi ea fotografia fostului ei soț care a murit, cel de-al doilea... Îi convine să facă din casa lor un fel de mauzoleu? "Dacă l-ai iubit atît

de tare, de ce nu?", a zis el. Declarație rece, indirectă, solemnă, că el o iubise pe fosta lui soție foarte tare şi de pierderea ei nu se ferea să sugereze că era neconsolat. Pe loc, dar şi mai tîrziu, ea s-a simțit emoționată, şi atunci el, încetul cu încetul, a început să-i povestească despre Stela. Cum s-au cunoscut ca studenți (deci nu era adevărat că el nu avea studii), cum a intrat apoi în mişcarea ilegală, ca membru în P.C.R., cum a atras-o şi pe ea, închisorile lor, suferințele îndurate şi apoi 23 August, care i-a prins cu doi copii mari, pe care ea îi născuse înainte de a fi arestați... Multă vreme nu Matilda a fost prezentă în casă, ci amintirea Stelei. În fotografie ea arăta în floarea vîrstei, femeie frumoasă cu privirea dură şi gură senzuală, dar el îi arătase un album unde ca avea un spendid păr albit de ani, privirea mai puțin dură şi gura cu un surîs încărcat de malitie, dacă nu chiar de dispreț superior. Se pare că după 23 August ea devenise cunoscută pentru duritățile ei, dar de limbaj, altfel era afectuoasă, bună prietenă şi înzestrată cu un cinism politic salutar, în acei ani cînd fanatismul începea să devină amenințător. Pe ea însă cei fanatici o incitau nu numai la durități de limbaj, ci şi la cruzimi, cînd prindea cîte unul în casa lor "îl făcea terci", oricine ar fi fost. Sufletul ei încercat şi afectuos o făcea să nu fie temută, era însă (încă!) invulnerabilă sau mai bine spus ținută puțin deoparte în funcții de anvergură mijlocie, unde putea fi ea însăşi fără prejudicii pentru marii lideri... Ei?! Cum s-o înlocuiască Matilda pe această femeie deosebită? Îi devenise şi ei dragă şi simțea că dacă ar fi trăit şi ar fi cunoscut-o, i-ar fi fost prietenă devotată. Bine, dar asta nu se mai termina!... Idila cu dispăruta începu să se estompeze în sufletul Matildei, apoi începu s-o irite. Mircea nu era un bărbat comun, să facă comparații deplasate între ea şi Matilda, totuşi Matilda simțea că astfel de comparații i se impuneau în forul lui interior, prin tăceri prea lungi cînd ea îl îmbrățişa, prin visări învăluite în tristețe cînd se plimbau sau călătoreau împreună. Veselia, "firescul" ei parcă îl violentau, îi aminteau parcă prea brutal că ea, Matilda, exista, era vie şi cu un mare apetit existențial, în timp ce Stela, o, da, nu mai era decît o simplă fotografie... Şi atunci a început să se retragă din ce în ce mai mult în sine. E, heee! Ce era de făcut? Păi nu era bine! Avea dreptate, îşi iubise foarte tare soția, nu mai avea loc alta în inima lui, bine, dar atunci de ce ținuse să se recăsătorească? Nu există ființă care să țină loc altei ființe fără să se anuleze pe sine. Chiar dacă ar vrea, ar fi imposibil... La început, da, cît timp şi ea, Matilda, o iubise pe Stela alături de el, fuseseră fericiți. "Dar era oare firească această fericire?'' mă întrebă.

"De ce nu? zisei turnînd în pahare. Nu te costa nimic." Matilda se indignă. "Nu e vorba aci de costat. Nu facem negustorie, mă costă sau nu mă costă." "A, izbucnii eu în rîs, tu ai crezut că e un flăcău la prima lui dragoste! Tu nu ştiai că a fost însurat şi a făcut şi doi copii?" "Ei şi? Doi oameni care suferă se pot înțelege între ei..." "Da, da, murmurai, doi oameni care... Aşa este, ai dreptate... Şi?! El ce zicea?" "Ce să zică, tăcea!" "Aha! Şi tu ce ziceai?" "Cc ziceam! ce puteam să mai zic!? Şi se uită la mine cu o privire albită de furie, ca altădată de fascinație, şi mă reprimă, simțind ironia mea ascunsă: Dacă mă asculți ca să-ți bați joc, chiar că n-am să-ți mai spun." "Scuză-mă, îi spusei cu simpatie sinceră, povesteşti prea încet pentru curiozitatea mea mare. Dacă vrei, nu-mi mai spune acum nimic, am înțeles... Spune-mi numai ce s-a întîmplat la Londra. Ce-ați căutat acolo?"

"El a fost trimis în fruntea unei delegații comerciale şi m-a luat şi pe mine. Nu s-a întîmplat ceva deosebit de ceea ce era acasă, numai eu mi-am ieşit din pepeni. El mai fusese în străinătate, eu nu, şi eram şi eu dornică să văd oraşul,

îți dai seama... Fiindcă îmi interzisese tot timpul să părăsesc hotelul singură... Nu era prudent, cică. Să mergi pentru întîia oară la Londra sau la Paris şi să stai închis într-un hotel, asta poate să scoată din sărite pe cel mai răbdător... «Azi putem merge? l-am întrebat. Mi-ai spus că tratativele s-au terminat.» «Azi nu!», mi-a răspuns. Eram la micul dejun. Stătea foarte posomorît, nu mînca nimic. La prînz n-a coborît, s-a sculat, s-a bărbierit, s-a îmbrăcat ceremonios, apoi s-a aşezat într-un fotoliu şi a rămas acolo ca o stană, ore întregi. «Nu înțeleg, i-am spus, de ce *azi nu?* Ce e azi?» S-a uitat la mine fix şi nu mi-a răspuns. Ce-o fi azi? m-am întrebat. E o aniversare, e clar, dar ce fel, de trebuie să nu iasă din casă şi să postească? Şi deodată mi-am dat seama: Stela! Ea murise cu zece ani în urmă, ştiam anul, asta trebuia să fie! M-am stăpînit să nu-i mai spun nimic, dar spre seară am început să-i vorbesc. «Crezi, i-am zis, că tu ai putea trăi cu mine dacă şi eu ți-aşi face la fel? Ştiu ce aniversezi şi am pretenția să nu fi uitat că încă de la început am fost alături de tine şi ți-am respectat sentimentele. Mai mult, mi-a fost dragă (Stela), cum nu mi-a fost atît de drag frati-meu mai mare. Dar nu crezi că abuzezi? Cine are sensibilitate pentru cineva are şi pentru altcineva... Dacă ai iubit-o pe ea, nu văd de ce nu m-ai putea iubi cum m-ai lăsat să cred la început... Nu există sensibilitate cu sens unic, sau dacă există e suspectă de nesimțire. Ce e asta? De ce taci? De ce măcar nu mi-ai spus!? Nu cumva crezi că nici nu mai merit să fiu *alături* de tine într-o astfel de împrejurare, după ce atîta vreme ți-am respectat totul şi n-am avut parte decît de jigniri? Ce sînt eu aici, manta de vreme rea? Dacă aşi fi bănuit că poți fi atît de mic încît să intri în panică fiindcă anumitor persoane nu le plăcea prezența mea la anumite recepții fii sigur că nu mi-aşi fi lăsat bărbatul ca să vin după tine. Săraca Stela! a murit la timp, altfel ar fi avut parte de mari surprize cu recepțiile tale. Vrei să faci acum mare paradă de fidelitate dincolo de mormînt, cu toate că lîngă tine stă o femeie vie, care nu e o pocită. Află că Stela (cel puțin aşa mi s-a povestit!) avea ideea ei proprie despre fidelitate. Bătută, cu spinarea numai răni, a îngrijit-o un gardian de treabă, a mîngîiat-o, a uns-o cu alifii, şi... aia e! Înțelegi ce vreau să-ți spun!» «Înțeleg că de-aici înainte ai să mănînci paie prăjite», îl aud atunci că îmi zice. «Nu mai spune?! i-am zis şi eu, crezi că mi-e fiică de amenințările tale? Ai fi în stare, pedepsiți şi voi pe cei mai mici, în timp ce...» "Ai să mănînci paie prăjite", mă întrerupse el sec. «Vezi să nu mănînci tu înaintea mea, ca director la o gospodărie de stat, i-am spus. Să nu crezi că nu am informațiile mele. Află că nu stai prea bine, ai şovăit în 52 cînd au fost înlăturați deviatorii. Asta nu se uită. Faptul că ai rămas tot *supleant* nu-ți spune nimic? E pe-aproape căderea ta şi a lui... (şi aici Matilda pronunță numele lui I.C.). Eşti prieten cu el, nu? Nu mă bucur, fiindcă nu cu un ştab m-am recăsătorit eu, ci cu un bărbat, şi poți să fii sigur că dacă se va întîmpla să nu mai fii ceea ce eşti, o să țin mai mult la tine... Ți-o spun numai ca să-ți dai seama că nu e cazul să mă ameninți... Eu paie prăjite n-am mîncat şi nici n-o să mănînc, am o meserie... E drept că era s-o pierd şi-am avut noroc că erai tu acolo şi ai putut să-i împiedici să comită... dar erau alte timpuri!» Asta e!"

Matilda tăcu perfect detaşată de ceea ce povestise. Nu eram sigur că scena se petrecuse întocmai, mai ales recriminările ei nu mi se păreau întru totul verosimile, parcă nu justificau gestul hotărît al celuilalt de a o retrimite imediat în țară, unde o aştepta un ins care nu-i mai dăduse voie să intre în casă. Fusese mai violentă? Cred că da şi nu atît de îndrăzneață în limbaj, deşi... "Cînd s-au petrecut toate astea?", o mai întrebai. "Acum două săptămîni!" "Şi de-atunci tu stai în oraş?" "Da, de ce te miri?!", se miră ea. "Nu mă mir! mă

mirai şi eu. Şi cum stai cu paiele prăjite?" "Asta a spus-o şi el la furie. I-a părut rău, mi-a telefonat... şi-a cerut scuze şi m-a asigurat că o să primesc vechiul meu post. Cît despre divorț, m-a întrebat dacă sînt de acord... Dacă nu sînt şi eu de părere că ne-am înşelat amîndoi şi că nu mai are rost să ducem împreună o viață grea... «Aşa este», i-am răspuns şi i-am cerut şi eu să mă ierte pentru ieşirea mea... «Da, bineînțeles», mi-a spus, şi că oricînd, dacă o să am vreo problemă, cu sau ai mei, rude sau prieteni, să nu ezit şi să-l caut... Sîntem oameni şi nu putem trece cu buretele peste anii cînd am trăit clipe de fericire simplă", mai spuse Matilda şi nu înțelesei dacă aceste ultime cuvinte fuseseră rostite de el atunci, sau acum de ea, încercînd o nobilă consolare aureolată.

Se lăsă apoi o tăcere, ca să zic aşa, plină de vid, pe care nici eu, nici străina din fața mea nu ne grăbirăm s-o umplem. În practicile yoghine se spune că starea de vid e superioară sentimentelor (chiar de fericire) care agită ființa umanoizilor. O fi la ei, la asiatici, care consideră fericirea drept cauză a suferinței, dar nu la noi, la europeni, care nu putem trăi fără să iubim şi prin iubire să fim fericiți. Suferința care urmează n-o considerăm obligatorie şi cu atît mai puțin drept consecință a fericirii. Vidul din mine începu să se umple cu un sfîşietor sentiment, amintindu-mi că Suzy mă iubeşte. Mă ridicai şi Matilda mă conduse. "Înțelegi acum, îmi spuse ea la uşă, că poți s-o vezi pe Silvia cînd vrei, la tine sau aici, unde îți convine şi oricînd. Şi nu lua în seamă ce ți-a spus Tasia, care între noi fie vorba, rîse ea, e cam neroadă. Aşa crede ea că trebuie să se întîmple acum între noi, şi e convinsă că tot aşa gîndesc şi eu. Chipurile ne vrea binele, ca şi cînd binele ăsta, mai spuse Matilda cu o voioşie amară, ar depinde de voința unuia sau altuia..."

V

...Suzy se întoarse la mine, dar ar fi putut să nu se întoarcă, adică faptul mi s-ar fi părut, cum am spus, neînsemnat, față de sentimentul înalt şi statornic că nimic şi nimeni nu ne mai putea despărți, sentiment care se instalase în ființa mea la începutul acestui nou an. Nu ştiu dacă eram cel mai iubit dintre pămînteni, dar eram unul dintre ei, simțeam că plutesc...

Se întoarse la fel de simplu cum plecase, sună la uşă rebegită, nu ca să-i deschid, fiindcă avea cheile, ci ca să-i iau din mînă geamantanul pe care însă nu mi-l dădu şi încercai să-i descleştez cu sila degetele de pe mîner învinețite de frig. "Nu, zise, nu!" Atunci ce? Şi înțelesei că nu ăsta era primul gest pe care îl aştepta de la mine. O îmbrățişai şi abia atunci dădu drumul geamantanului. Avea obrazul fierbinte şi gura rece, iar ninsoarea îi jilăvise părul al cărui parfum mă îmbăta. "Nu, nu!", protestă iarăşi cînd simți că vreau să mă desprind din strînsoarea brațelor ei şi să ridic geamantanul. Îmi arătă uşa cu privirea; era neagră, căscată. "Ce ne aşteaptă dincolo? zise. Nu, reluă apoi ridicînd geamantanul, m-am obişnuit să-mi duc singură poverile. Se pare că în altă viață am fost regină şi oi fi împovărat cu capriciile mele un întreg popor. Ce faci tu, iubitul meu?", zise apoi în odaie descălțîndu-şi cismele şi aruncîndu-le, după obiceiul ei, nu totdeauna în acelaşi loc. Aruncatul însă era acelaşi. Se desbrăcă şi se vîrî sub pled, lăsînd geamantanul în mijlocul casei. Spusele ei, că s-a obişnuit să-şi ducă singură poverile, erau o pură idee: îl deschisei şi îi vîrîi eu conținutul în dulap. Mă urmărea cu privirea imobilă, cu

pledul tras pînă sub bărbie. "Ei, zisei, ce mai este?" "Ninge", murmură. "Da, am văzut..." "Da, dar ninge foarte tare!" "Bine, şi ce e cu asta?" "Dacă nu se mai opreşte? Mamă, mamă, cîntă ea deodată, o stranie melodie, care venea în vocea ei parcă de la depărtări incomensurabile, cresc nămeţii şi pierim... Fără ţară, fără glie, velerim..."

Mă cuprinse un fior, dar Suzy se opri. "Numai atîta ştii? Ce e cu melodia asta?" "E cîntecul luptătorului căzut prizonier, zise; tata îl ştie, a fost compus acolo în prizonierat..." "Mai cîntă-l..." "Nu pot, trebuie să-l auzi pe el... A avut un văr care nu s-a mai întors... A venit într-o seară la noi cineva care a scăpat, un învăţător. Ştii, se cîntă cu o voce puternică de bărbat, care poate sugera forţa unui cor, în timp ce textul spune că a trecut un înger peste fruntea rece a luptătorului. Unul dintre ei murise tocmai în ajunul Naşterii, şi şi-au adus aminte de patria pierdută..." "Sau de libertatea pierdută", zisei... "Înţeleg, zise Suzy, îţi aduce şi ţie aminte de ceva." "Da, nu vrei să mai repeţi? zisei pe deplin liniştit, deşi simţeam cum creşte în mine un tumult... Încearcă, insistai, ai o voce plăcută de recitativ şi se aude foarte distinct melodia." Ea repetă şi continuă tot textul. În acest timp, prudent, mă aşezai la birou şi îmi ascunsei faţa între braţe. Nu fiindcă m-aşi fi temut să fiu văzut plîngînd, ci pentru că presimteam o rupere catastrofică de zăgaz, urmată de o pustiire... Cînd sîntem singuri, cum eram eu în acele nopţi de carcere, înecul fiinţei noastre lăuntrice are drept martor divinitatea, marele cosmos căruia i ne încredinţăm, dar cînd îl invoci în faţa iubitei (şi cine se poate înşela asupra disperării de care sîntem cuprinşi?), ea poate deveni în mod sublim geloasă că nu din pricina ei plîngi, dar poate fi cuprinsă şi de un nedorit sentiment de bicisnicie: forţe prea puternice ne copleşesc, nu sîntem nimic, statura noastră nu e măreaţă, ne-am înjosit, noi înşine, pe noi şi nu mai avem scăpare. Rareori o femeie evită extremele, deşi se zice că ea seamănă cu natura, care este totdeauna în echilibru chiar cînd e bîntuită de furtuni... Suzy reluă refrenul:

Mamă, mamă, cresc nămeţii şi pierim
Fără ţară, fără glie, velerim, velerim...

Sub braţele mele ude de lacrimi văzui un teritoriu de lumină în care mă scufundai uitînd deodată totul: trecutul meu, fetiţa, gîndirea mea impetuoasă de la douăzeci şi cinci de ani, care vroia să se afirme, eşecul în căsătorie, minele de plumb, mama mea care mă părăsise încă tînără... şi chiar iubita de acum, care rămînea undeva foarte departe şi foarte în urmă. Toate acestea îşi micşorau dimensiunile, se topeau în act astă mare a destinului nostru tragic, care ne înghiţise şi pesic care crescuseră apoi nămeţii... În acelaşi timp o mînă fermă şi dulce îmi mîngîia ceafa... Mă smulsei de sub hăul închipuirii şi sării în picioare. "Vii şi tu cu cîntece din astea..." bolborosii. "Victoraş, iartă-mă, m-am speriat de ce e afară... Uite, cad fulgi cît pumnul meu de mari. Mama zice: "stai, Suzy, cum pleci aşa singură pe vremea asta? Am zis şi eu ca tine: ce poate să fie? Şi am ieşit. Cum îmi venea zăpada pînă la şold, mi-am spus şi eu: nu le opri, Suzy, că nu e timp de oprit..."

Imita pe cineva ridicînd imperios tonul şi eu îl recunoscui: era al meu. "Un taxi cu lanţuri m-a adus pînă aproape şi zice «doamnă! mai departe eu nu merg! (şi îl imită pe taximetrisl cu o veselie extremă, retezînd cu mîinile orice posibilitate de contrazicere), chiar dacă vă daţi jos şi nu-mi plătiţi cursa!» Înainte, Suzy, mi-am zis, nu te opri, că nu e timp de oprit..." O vorbărie în stilul ei de odinioară, dar era bucuroasă şi concretul cuvintelor ei anodine nu

putea ascunde că mă iubea în clipele acestea foarte tare şi că nu mai putuse trăi fără mine... "Şi de ce, zisei, nu mi-ai spus la birou că ai intenția să le întorci?" "Hi, hi! Fiindcă n-aveam intenția." "E de groază, zisei. Puteai să-mi dai de-acasă un telefon...'' "Un telefon?! se miră, Da, uite, nu m-am gîndit..."

Astfel se scurse toată luna ianuarie, care în amintirea mea se dilată incomensurabil: ani parcă am trăit cu ea nu săptămîni. Da, e adevărat, fericirea n-are istorie, fiindcă istorie nu poate ieşi din veşnica surpriză pe care ți-o face ființa iubită prin însăşi existența ei... Am încercat să descriu scena reîntoarcerii ei... Sub alte înfățişări şi pretexte decît neliniştea gîndului că puteam pieri sub nămeți, se repeta zilnic... Nimeni n-a scris vreodată un caiet al fericirii! De ce ar face-o? Prin caiet nu înțeleg *Război şi pace,* ci jurnalul lui Tolstoi. Totdeauna caietele astea relatează o istorie care se sfîrşeşte rău. A mea nu face excepție, ar trebui să se termine aici... Ar trebui doar suprimate pasagiile presărate prin ea prin care încerc să aflu în ce punct al existenței mele ordinea clipelor mi-a devenit fatală şi să dispar lăsînd în urmă imaginea unei vieți de fapt împlinite. Singură această dispariție ar rămîne misterioasă. Ei şi? Moartea nu e un mister? Nu văd întrucît degradarea treptată merită truda. Într-o grandioasă peliculă, numită *La dolce vita,* a lui Fellini, un tip care cînta la orgă *Marea fugă* a lui Bach (semn că individul avea graniță cu măreția creației) trăia în mijlocul unei familii exemplare într-o lume libertină, cu toții sub amenințarea nonumită a bombei cu hidrogen. Ei, acest om se sinucide la un moment dat după ce îşi omoară întîi copiii. Un schizofrenic, mi-a spus Ciceo sigur de sine, chiar disprețuitor față de alte interpretări. Dar putem fi chiar atît de siguri?... Da, mă ispiteşte gîndul să-mi închei aici povestirea, fiindcă încep să cred că n-a existat ruptură în viața mea, totul s-a înlănțuit încă din adolescență, şi pînă aici n-a fost rău. Nu eu am fost cel mai lovit din epoca mea, dacă am avut timp să fiu şi fericit şi să-mi realizez (sau cel puțin să cred cu putere în acest lucru) orgolioase proiecte... Cert este că viața mea cu Suzy era, ca a oricărui om fericit, plină, ca să zic aşa, de lipsă de spectaculoase evenimente exterioare... Nu cînd vroiam eu era gravă şi patetică, nu cînd eram eu trist avea ea disponibilități pentru ecleziastice reflecții, nu cînd o doream înțelegea ea că e dorită, nu cînd eram eu obosit era şi ea pradă lasitudinii, singurătatea în doi nu era şi pentru ea totdeauna un balsam, bucuria lecturii care adesea mă devora nu era în acelaşi timp şi pentru ea o vibrație a spiritului ("Lasă cititul, Victoraş, că nu e timp de citit..." N-o întrebam de ce n-ar fi, mi-ajungea s-o privesc şi să-i văd surîsul... "Mai lasă de citit şi generațiilor viitoare", adăuga cu ironia şi tandrețea ei ucigătoare).

VI

Pe la sfirşitul lui ianuarie într-o zi se indignă. "Cum adică, mi se adresă, trece iarna şi nu ne ducem şi noi doi la Sinaia să schiem puțin?... Da, la Sinaia, aici e plicticos, pînă urci îți iese sufletul, acolo e teleferic, iar la cota 2 000 sînt telescaune care te urcă cu schiuri cu tot în vîrful pîrtiei... o minune, poți să schiezi ore întregi... Pregăteşte-te, mergem să-ți cumperi schiuri, un costum, o flanelă groasă, bocanci şi să nu te prind că îți cumperi şi o ridiculă căciuliță cu moț, ai frizura deasă, n-o să răceşti, bizuie-te pe mine... Gata, sîmbătă la prînz plecăm..."

Am spus mai înainte că sînt ispitit să-mi închid caietul. Nu! De ce? Îl voi

continua pînă la consumarea nenorocirii pe care am întîlnit-o în timpul acestei excursii; apoi mă voi opri cînd, odată cu condeiul, va cădea, cum spune poetul, şi mîna care a scris.

...Învăţasem să schiez încă de la zece ani, dar mai tîrziu sportul ăsta începuse să mă plictisească, aveam, mai ales cînd trebuia să urc, vaga senzaţie că îmi pierd timpul. Cum am mai spus la începutul acestor caiete, la acea vîrstă gălăgia grupurilor mă enerva, fiindcă, asemeni oricărui roi, grupurile astea aveau un şef, şi nu eu eram acela. Nu că aş fi dorit să fiu eu, dar şeful acesta era mai totdeauna un tip atît de comun şi de nesărat în ifosele lui, încît oricît aş fi dorit eu să mă adaptez, era peste puterile mele să-i aud necontenit, timp de o zi întreagă, trăncăneala infatuată şi glumele nesărate care făceau fetele să izbucnească în stupide hohote sincere, cu gurile pînă la urechi... "Da, îi spusei iubitei mele, cînd mă informă că vom merge cu un grup, mergem, dar numai noi doi, dacă e vorba să intrăm în vreun grup, du-te singură. Sincer, adăugai văzîndu-i

contrarierea, nu pot să suport grupurile". Şi în clipa aceea mă trăsni gîndul că ei îi plăceau, se şi fotografiase cu unul la mare, pe plajă... "Dar de ce? zise. Cînd mai sînt şi alţii poţi să te ajuţi cu ei, ţi se întîmplă ceva, faci o entorsă, sau şi mai rău, să-ţi rupi un picior, poţi să mă aduci tu singur pînă jos de la 2 000 de metri înălţime?... Şi pe urmă cînd eşti în grup nu se leagă nimeni de tine, în timp ce numai noi doi, poţi tu avea curajul să pui la punct un grup de derbedei?... fiindcă ăştia sînt şi ei peste tot... O pereche a păţit-o o dată, lui i-au tras cu un alpănştoc în cap şi pe ea au violat-o în faţa lui. *Tu peux supporter za?* Mă posomorîi: avea dreptate. Cine ar putea suporta aşa ceva? *Malheur!* Ar urma despărţirea şi suferinţa iremediabilă, pentru toată viaţa. "Şi pe urmă, continuă ea cu însufleţire, nimeni nu ne obligă să stăm cu ei la taclale şi să ne pilim în cabană rîzînd de orice prostie debitată de unul din ei..., dar să ştim că sîntem împreună şi că putem să-i chemăm dacă e cazul..." "Deci cunoşti tu un astfel de grup? zisei. Inşi pe care îi cunoşti bine?" "Bineînţeles!... Oameni serioşi, cu soţiile sau prietenele lor... Victoraş, rîse ea, trebuie să ieşim şi noi doi puţin, n-o să trăim toată viaţa nas în nas, pînă la urmă o să ajungi la concluzia că nasul meu nu mai e chiar atît de frumos şi o să începi, cu mine la braţ, să întorci capul după alte nasuri..."

Avea dreptate, dar nu puteam să-i răspund că... Ei bine, ce anume? Ieşirea în lume pentru doi îndrăgostiţi poate să nu însemne nimic, dar alteori... Ei, alteori ce? Alteori faptul că unul vrea s-o ia pe o stradă şi celălalt pe alta poate să însemne pentru cel care e legat mai mult că îşi dă singur foc la valiză, cum îmi spusese odinioară Nineta cînd mă părăsise. Mai vie îmi venea în clipele acelea în amintire prima mea ieşire "în lume" cu Matilda, a doua zi după căsătorie, şi încă nu într-o lume total străină, rudele ei: pur şi simplu Maiilda se *uitase la mine ca la un străin!* Cum avea să reacţioneze Suzy? Iată temerea! Dar la urma urmei, îmi spusei, asta tot trebuie să se întîmple odată, şi dacă e să nu fie bine, ce poţi face? Dacă tot trebuie să faci ceva, atunci fă-l cu seninătate, de ce să iei *aconto?* (Mama răspunsese cîndva în acest sens unei vecine, care se mira că după atîta muncă ea tot odihnită şi senină arăta; dacă tot trebuie să munceşti, zisese ea, fă-o cu plăcere). Aşadar, mi-am spus, să fim nu numai senini, ci chiar veseli.

Ieşirea mea în lume cu Suzy era inevitabilă. Deşi ştiam, nu eram adică naiv să cred că acel grup era format din oameni oareşicare. Era ca şi cînd aşi fi pretins ca un grup al meu, în care aşi fi invitat-o pe Nineta, pe Căprioara post-mortem (existau martori care o cunoscuseră, spintecătorul de dovleci de pildă,

care nimerind întîmplător în grupul meu i-ar fi putut povesti din perversitate totul iubitei mele), pe fatala Tamara care i-ar fi insinuat alte perversităţi, de astă dată imaginare şi imposibile, să fie deci acest grup considerat de Suzy cu totul anodin, adică toţi să se poarte cu ea foarte delicat şi prevenitor, vai, dumneavoastră sînteţi prietena marelui Petrini, un om deosebit, o! un mare om, despre care se va vorbi cîndva. El a fost, da, ei! nedreptăţit! dar are viitorul înainte! mulţi au fost reprimiţi în vechile lor funcţii! Va fi şi el reprimit la Universitate... Nu eram naiv, dar îmi spuneam că adesea grupurile sînt amorfe şi într-adevăr nu urmăresc dccît să se distreze, să danseze dacă zăpada şi schiul nu le-au stors toate forţele, şi apoi să se culce în cabană şi să se acupleze în neştire într-un dormitor comun şi sordid; iar a doua zi, cu forţe proaspete, să asalteze trenurile cu schiurile lor incomode în spate şi să se întoarcă la timp în oraşele lor, să atace o nouă săptămînă de existenţă şi de muncă. Da, înainte ca şocul să se fi dus, eu îl presimţeam, alegînd, pentru seninătatea mea, varianta obişnuitului.

VII

Nu-mi cumpărai schiuri noi fiindcă n-aveam bani, şi nici bocanci, îi făcui o vizită tatei şi mă urcai în pod să văd în ce stare erau cele vechi. Erau destul de bune, nu se strîmbaseră prea tare, bocancii la fel, avusesem prudenţa săracului: cînd îi cumpărasem cu cincisprezece ani în urmă, îi luasem mai mari. O flanelă, ciorapi groşi şi un hanorac mi le aduse Suzy, n-o întrebai de unde, doar pantalonii şi mănuşile trebuii să le cumpăr de la un magazin sportiv.

Grupul nu era amorf, dar nici nu se străduia vreunul din ei să-i înveselească pe ceilalţi cu orice preţ. Vezi? parcă îmi spunea Suzy urmărindu-mă cu privirea, în timp ce trenul cobora cu viteză podişul nostru transilvan, sînt oameni serioşi, ce-ai crezut? Aşa era! Cînd unul vroia să spună o anecdotă, nu întrerupea pe un altul, iar dacă cineva era vesel, nu ţinea cu tot dinadinsul să-şi exprime gălăgios starea aceasta de spirit, era atent să vadă dacă lumea e dispusă să-l asculte, în lipsa unuia mai inteligent. Şi era o plăcere să descoperi apoi că era realmente vesel şi avea un humor modest (care face totdeauna plăcere) şi o gîndire curgătoare, fără paraziţii care apar adesea chiar la oamenii superiori: vulgaritate şi libertinaj în vocabular, subînţelesuri triviale, erudiţie de anecdote politice de o penibilă lipsă de gust... Eram vreo opt, însă vreo trei mai în vîrstă, fără neveste, care, desigur, nu-şi mai puteau însoţi în astfel de excursii grizonanţii dar sportivii lor bărbaţi...

Există o ştiinţă de a fi prezent şi cu ceilalţi şi cu fiinţa iubită. Nu toată lumea o are. Matilda n-o avea. În general se trece de partea celorlalţi, ca şi cînd ai vrea să dovedeşti, fără să ţi se poată reproşa ceva, că nu-l iubeşti cine ştie ce pe cel cu care eşti, şi, la rigoare... Această disponibilitate reală, adică inconştientă sau intenţionată, a căpătat denumirea aproape scuzabilă de cochetărie... (la bărbaţi n-are un singur nume). Ce drăguţă era Suzy! Cînd spunea cîte ceva avea aerul că o spune împreună cu mine şi de aceea cînd se întîmpla ca unul dintre ei să i se adreseze, parcă ni se adresa la amîndoi, fără acele încercări ale celor prost-crescuţi de a comunica cu iubita sau cu soţia ta prin fir, să zic aşa, direct, tentativă care a căpătat denumirea de *flirt.* Era oare grupul acesta format numai din oameni bine-crescuţi sau foarte prieteni? Nici

vorbă, greu de crezul, dar... Bineînțeles că Suzy era la fel de departe de a sugera grupului calitatea şi adîncimea sentimentelor care ne țineau împreuna (cealaltă extremă, a neştiinței de a fi cu ceilalți, să arăți cît de mult eşti iubit!). Asta nu privea pe nimeni.

Cu vremea aveam noroc, cerul era total senin. "Să vedem, zise unul dintre ei, dacă o să avem noroc şi cu celelalte"... "Să sperăm, i se răspunse, dacă nu, urcăm la cabană." "Şi dacă nici la cabană nu găsim locuri?" reluă altul ridicînd din sprîncene, parcă ar fi vrut să adauge: ei, să te vad, ce-o să facem atunci? Şi ne privi circular, surîzînd cu ironie subțire, cu siguranța celui care ştie că astfel toate soluțiile sînt epuizate şi numai el mai posedă una, foarte sigură. Toți surîdeau: cunoşteau acea soluție; numai acela n-o cunoştea... "Imposibil să nu găsim, zise el, nu putem avea ghinion în ambele părți." "Am văzut eu ghinioane din en părți", îi răspunse deținătorul secretului cu un astfel de glas încît toată lumea deveni veselă, dar cu discreție, să nu i se dea aceluia de bănuit că grupul nu-i comunicase şi lui programul.

Se făcu din asta un inocent şi spontan complot, cum se întîmplă adesea în toate grupurile: trebuie să te distrezi pe seama cuiva, bineînțeles fără să-l jigneşti prea tare; asta depinde de calitatea grupului, ai cărui membri, după astfel de farse, se destramă certați, dar riscul trebuie asumat, altfel ce să faci cu mintea? Te plictiseşti şi în grup!

Într-adevăr, nu găsirăm locuri la nici un hotel, fiindcă plecaserăm din oraşul nostru sîmbăta după-amiază, în timp ce descurcăreții plecaseră dimineața, dacă nu chiar de vineri după-amiază, obținînd învoiri de la şefi îngăduitori. "Ei!", făcu şeful grupului nostru (care devenise şef în mod natural, în virtutea faptului că era posesorul soluției)... "Mergem la cabană", spuserăm noi ieşind din holul ultimului hotel în care intraserăm. Unul dintre noi însă, care întîrziase înăuntru (întîrziere premeditată), "ca să mergem, zise, am stat de vorbă cu schiori care tocmai s-au întors de-acolo: peste tot e plin pînă la refuz" (aiurea, nu vorbise cu nimeni!). "Chiar şi la Poiana Stînei?", se miră atunci victima noastră, un inginer mai mititel decît schiurile pe care le purta în spinare, cu obrazul ridat în avantajul său, ai fi zis că tot timpul îl stăpînea un rîs molipsitor de ghinionist; inspira simpatie. "La Poiana Stînei e plin în permanență, darmite sîmbăta şi duminica", i se răspunse. "Ce e de făcut?", zise altcineva. "Ce să facem, reflectă şeful resemnat. Ne întoarcem acasă!" "Eu nu sînt convins că nu găsim locuri la cabană, răspunse atunci micul domn cu o expresie rea, o să încerc singur, vă urez întoarcere sprîncenată." Şi se rupse din grup şi o luă la vale spre teleferic. Între noi se lăsă o tăcere. "Te pomeneşti că găseşte, zise şeful, şi ne întîlnim mîine pe pîrtie. O să creadă că am vrut să scăpăm de el... Fir-ar să fie, nu mi-am dat seama, domnule Petrini, eşti bun să-l aduci înapoi?" "Şi ce să-i spun?" "Că am găsit locuri la Postăvaru."

Era să se termine prost gluma noastră, în realitate şeful (era chiar şef al celui mai mare spital din oraşul nostru) obținea locuri prin telefon. Pentru plăcerea farsei însă ne tîrîse pe toți pe la toate hotelurile, ultimul fiind Postăvarul, cel mai luxos, unde continuase să joace cu recepționerul bonoma lui glumă. După o săptămînă petrecută printre bolnavi, vindecînd sau iscălind certificate de deces, marele diagnostician (căci era vestit prin asta, veneau la el bolnavi şi de prin țările vecine) se distra în felul acesta inocent, care ar fi părut, desigur, "neserios" neliniştiților lui pacienți. Era prieten vechi cu domnul Culala. Micul inginer fusese protectorul de pe şantier al iubitei mele, ea îl invitase. Ceilalți erau toți medici la spitalul pe care îl conducea internisul. Iată deci grupul de care mă temusem!

Intrarăm în hotel şi recepţionerul se scuză că n-a înţeles bine cui fuseseră rezervate camerele (instruit să mascheze farsa); ne înmînă cheile şi urcarăm. "Suzy, Petrini, ne zise şeful, făceţi-vă comozi şi coborîţi la masă. Astăzi sînteţi invitaţii mei!" "Vă mulţumim, zise Suzy, sînteţi foarte drăguţ... Cred şi eu, îmi şopti apoi pe scări, e uşor să fii drăguţ cînd nu mai ştii ce să faci cu banii... Aşa bonom cum îl vezi... Îţi spun eu mai tîrziu..."

Camerele noastre erau alăturate, dădeau spre munte, acel masiv opus parcă lanţului Carpaţilor, de un verde dens, cu prăpăstii albe de zăpadă. Cînd intrai mă întîmpinară, venind dintr-un hău, reverberaţiile violente ale trecerii unui tren. Deschisei geamul şi tropotul acesta prăpăstios şi nesfîrşit de fiare lovite mă şocă. Un aer rece mirosind puternic a răşină (nu discret, ca la noi) parcă mă drogă şi rămăsei minute lungi contemplînd crestele acestui masiv care îmi sta parcă pe inimă, atît de străin şi neprietenos mi se părea. Închisei geamul. În cameră totul era curat, mirosea plăcut şi odihnitor a calorifer încălzit şi a rufe proaspăt călcate. Mă desbrăcai, făcui un duş şi schimbai costumul.

Mă pregăteam să ies şi să bat la uşa ei, cînd sună telefonul. "Ce faci, vecine? îi auzii glasul. Hi, hi! Te mai moşmondeşti mult?" "Cum mult? Eşti gata?" "Păi nu sînt!" "Păi ce aştepţi?" "Păi aştept să fii tu gata şi abia pe urmă încep eu să mă moşmondesc! Hi, hi! Mă mir că nu ştii pînă acum că asta e una din plăcerile unei femei... Mai ales în voiaj! Dar şi în alte ocazii." "Da?! Şi în ce constă?" "Hm! Matilda nu te făcea s-o aştepţi?" "Nu!" "Foarte bine! exclamă ea cu o grasă satisfacţie. Nici nu merita s-o aştepţi tu pe ea."

Rămăsei tăcut şi un gînd îmi veni în minte cu simplitate însoţit de o vagă şi bizară nostalgie: Suzy a fost măritată! *Tiens!* Sau a mai fost în acest hotel cu un individ cu care a vorbit la telefon în felul acesta. Normal! "Ei! se alarmă ea. Ce e cu tine?" "Nimic!" "De ce-ai tăcut aşa brusc?" "N-am tăcut aşa brusc! Am tăcut treptat, adăugai şi izbucnii într-un rîs scurt şi eliberator. Am tăcut în mod «firesc», continuai, cuvîntul ăsta are la mine o semnificaţie aparte..." "Lasă tu semnificaţiile aparte şi vino încoace, dacă zici că eşti gata", mai spuse cu felul ei inimitabil şi irezistibil de a-mi da ordine. Aici avea sensul că nu semnificaţiile mele, fie ele şi aparte, aveau vreo importanţă, ci, mai încape vorbă?, ale ei!

O găsii însă gata, aşezată cuminte pe pat şi contemplînd cu tristeţe vizibilă giganticul bolovan verde care îi ameninţa parcă fereastra. Avea, şi nu rar, asemeni răsturnări de umoare, pe care însă şi le învingea singură, dacă nu încercam, chiar cu afecţiunea intensă care mă stăpînea cînd o vedeam astfel, s-o ajut să iasă din ele. "Am fost foarte bucuroasă cînd m-am gîndit să venim aici şi să schiem, zise după cîteva clipe lungi de tăcere (şi privirea ei se răsuci şi rămase parcă hipnotizată spre greoiul masiv sălbatic care nu sugera prin nimic că ar fi fost vreodată călcat de cineva)... dar acum..." Nu zisei, ci gîndii: dar acum, ce? Nu mai vroia? Ce i se întîmpla? Se îmbrăcase modest, aproape mohorît, un pulovăr maron, un pantalon albastru-închis, pantofi negri, iar pieptănătura liberă, ca altădată, îi acoperea jumătate din obraji, al căror ten parcă fără sînge se alterase şi parcă îmbătrînise. I se mai întîmpla acest lucru, dar nu totdeauna avea şi o stare de spirit care să însoţească sau să determine depresia fizică. În aceste clipe dragostea mea pentru ea se făcea dureroasă, aproape insuportabilă, şi înţelegeam bine expresia atît de comună a celor care iubesc, cînd spun: aşi fi făcut orice ca s-o vad fericită. Îmi şopti: "Du-te tu singur, iubitul meu, nu mi-e foame şi n-aşi vrea să te indispun nici pe tine şi nici pe ceilalţi cu..."

Mă întristai eu însumi: mai bine mi-ar fi spus să stau cu ea, sau în orice caz să nu mă duc nici eu, sau să coborîm mai tîrziu amîndoi... era devreme, orele şapte, pînă la unsprezece, cînd se închidea restaurantul, putea să-i treacă... "Bine!", zisei şi mă ridicai. "Stai! tresări, aşa de repede eşti gata să mă părăseşti?" "Bine, stau", îi răspunsei şi mă reaşezai pe pat. Se uita la mine lung, dar cu privirea într-o parte. Mi-era greu să-mi dau seama dacă era sub puterea unei obsesii, dacă gîndea cu intensitate, sau pur şi simplu nu gîndea nimic, ci era doar prizoniera unei apăsate inerţii psihice. Mă îngrijorai: nici o stare de spirit nu seamănă cu alta în felul de a se manifesta, cum nici o frunză dintr-un arbore nu se mişcă la fel sub influenţa vîntului, care nici ea nu e la fel, de la simpla adiere la furtună. Astfel de stagnări ale sufletului mai cunoscusem la Suzy, cea de-acum era însă cea mai mare. Parcă împietrise, aşi fi zis chiar că nu mai respira: un om viu, dar oprit în adîncurile fiinţei... Observasem însă că dacă în astfel de clipe mîngîierile mele sau dorinţa de a afla CE era cu ea cădeau în gol, în schimb un cuvînt sau o iniţiativă mai brutală o făceau să tresară ca sub un şoc şi încetul cu încetul îşi revenea. Da, dar acel cuvînt sau acea iniţiativă, dacă nu erau sincere, adică adevărate, nu aveau nici un efect. Dar cum puteai inventa cu uşurinţă aşa ceva? Simulai nepăsarea. "Bine, repetai, atunci plec!" (la restaurant) şi mă ridicai şi o luai spre uşă. "Stai! tresări iarăşi, şi iarăşi repetă: aşa de repede eşti gata să mă părăseşti?" "Bine, stau", îi răspunsei şi mă reaşezai pe pat. Parcă se trezi, expresia i se schimbă într-un fel, aşi zice, spectaculos, cu buzele întredeschise trase îndelung aer în piept şi expiră parcă uluită: cum putuse să stea atîtea minute sub o presiune şi nu murise? "Dacă ar fi să mă sinucid, zise, cred că aşi putea s-o fac oprindu-mi respiraţia. Ştii, continuă ea cu mare însufleţire, negrii care erau vînaţi şi duşi în sclavie se sinucideau în felul ăsta în corabie, cînd îşi dădeau seama că niciodată nu vor mai fi oameni liberi. Nu oricine, probabil şefii războinici, care nu cunoscuseră pînă atunci ce înseamnă să fii captiv." Are sau n-are legătură ceea ce spune ea acum cu starea din care tocmai a ieşit? "La telefon erai veselă", zisei. "Da, şi tu erai *prea* vesel şi ţi-ai permis să taci, m-ai lăsat suspendată în vid. Ai văzut? Ai văzut, iubitul meu?! Nu mai aveam aer!"

Îi verificasem însă explicaţiile, n-aveau legătură cu mine, oricum, cu nimic din clipele anterioare. E drept că nici ea nu afirma clar acest lucru, îmi sugera numai, ca să mă descurajeze s-o "pisez", cum îmi reproşase la un moment dat, fără însă ca eu să fi făcut-o vreodată. Înseamnă că un altul o făcuse înaintea mea, şi atît de tare, încît căpătase convingerea că ăsta era un chin la care orice bărbat avea s-o supună toată viaţa. Era în firea oricărui bărbat această trăsătură, sau ea avea în firea ei ceva care îi determina s-o facă? Oricum, faptul că eu nici măcar nu încercasem nu însemna că într-o bună zi n-aveam să încep... Un blestem... Cert este că, evitînd această primejdie, Suzy nu vedea că în afară de ceea ce îmi povestise ea în prima noastră noapte de dragoste eu nu ştiam aproape nimic din viaţa ei, în timp ce a mea îi era cunoscută, destăinuiri, smulse cu simulată indiferenţă. ...este imposibil să-ţi închizi trecutul ca pe-un robinet, ţi-l deschide *ea* distrăgîndu-ţi atenţia, simulînd cea mai curată dintre curiozităţi... Ar fi trebuit deci să respecte ceea ce îmi impusese mie, dar nu respecta, de pildă prinsese o distilată aversiune pentru Matilda. "Da, da, îmi spunea adesea cu un net dispreţ, lasă că ştiu eu, şi acum o mai iubeşti..." Sau: "...lasă tu asta, Silvia e un pretext, nu la fetiţă ţii..." Sau şi mai rău din senin, foarte enervată: "Aşa! lasă-mă în pace! du-te la Nineta, securista aia, ar putea, cu «relaţiile» ei, să te ajute să te întorci la Universitate... Îţi spun din experienţă, prima dragoste nu se uită", îmi lipea cu ocazia asta şi o

scamă pe suflet, să cred că nici ea n-a încetat să-l iubească pe primul bărbat pe care îl iubise... Totdeauna însă, la sfîrşit, surîsul ei, ironie şi tandreţe, care nu înceta să mă fascineze, anula sarcasmul acestor ieşiri şi aproape că începusem să doresc să se producă cît mai des... postura ei vulgară era de natură pur intelectuală, mima gelozia de acest tip, deşi acest sentiment nu era absent, însă pe acela compus din alte elemente nu vroia să-l exprime...

La masă mîncarăm şi băurăm zdravăn. La cafea medicii povestiră anecdote, tot despre medici, care se plasau cu un an în urmă, cînd li se desfiinţaseră cabinetele particulare. Raţiunea cică ar fi fost următoarea: în zilele noastre nu se mai poate pune un diagnostic fără analize prealabile de laborator. Or cine avea laboratoare? Spitalele. Deci bolnavul era dirijat tot acolo, şi le obţinea gratuit. Atunci de ce să ia medicul particular bani bolnavului? Să-l îngrijească în spital, unde salariatul avea asistenţă gratuită. Reacţia medicilor: de furie, dar nu împotriva legiuitorului, ci a bolnavilor, ca şi cînd ei ar fi venit cu decretul. În ce fel? expedierea lor rapidă de la consultaţii, în următorul stil: urma anecdota... Medicul, grăbit şi nervos: dumneata de ce suferi? Pacientul: domnule doctor, eu nu mai pot să urinez... Medicul: cîţi ani ai? Pacientul: şaptezeci... Medicul: ai urinat destul! Următorul! Vine o gravidă: dumneata ce ai? Gravida: domnule doctor, copilul meu stă strîmb, ce fac eu cînd o să nasc? Medicul: cum te cheamă? Gravida: Leibovici... Medicul (ridicînd glasul): Leibovici? Se *descurcă* el! Cine e la rînd? Ei, dă-i drumul! Pacientul: domnule doctor, eu sufăr de o boală foarte ciudată! Medicul (extrem de grăbit): lasă consideraţiile, spune! Pacientul: domnule doctor, eu ce mănînc aia fac... Medicul: adică, vorbeşte clar... Pacientul: dacă mănînc fasole, fasole fac, dacă mănînc varză, tot varză fac... Medicul (dumirit): aha! şi ce-ai vrea dumneata? Pacientul (umil): să fac şi eu normal. Medicul (expeditiv): mănîncă căcat! Altul la rînd... Şeful grupului nostru de schiori, vestitul diagnostician, pretindea că n-a auzit pînă acum această anecdotă, probabil, zise el, că s-a născut la Bucureşti, dar pînă a ajuns la noi în Ardeal... Rîdea literalmente cu gura pînă la urechi şi, încurajaţi, colegii lui mai tineri îi mai spuseră şi altele, chiar mai reuşite, dar lui asta îi plăcuse, repeta finalul, şi din senin se dădea cu scaunul pe spate şi hohotea cu o poftă formidabilă, paharele băute avînd şi ele un oarecare rol... Spre surpriza mea, Suzy anunţă că ştie şi ea una, tot despre medici... Cine nu e îngrijorat cînd o aude pentru prima oară pe iubita lui povestind ceva într-un anturaj? Dacă anecdota nu va fi reuşită? Dacă va povesti-o rău? "La un medic vin trei pensionari bolnavi, începu ea. Medicul era specializat în pensionari, hi, hi dacă există aşa ceva", chicoti Suzy cu un farmec care credeam că numai mie mi-era adresat, dar în felul acesta ea îi făcu pe toţi să zîmbească, succesul îi era asigurat dinainte... "Există", zise şeful rîzînd şi el dinainte, probabil însă cu gîndul tot la acea anecdotă... "Pensionarii, continuă Suzy, vroiau să li se prescrie un regim... Intră primul. Da, zice medicul cercetîndu-i fişa, bine, să-ţi prescriu un regim... Ce pensie ai dumneata? Cinci mii de lei, zice pensionarul. Perfect, zice medicul: carne, fripturi înăbuşite, purcel de lapte, vin fără restricţie, ouă umplute, vînat gătit cu sos picant, urmaţi regimul ăsta pe răspunderea mea, fără grijă, o să vă simţiţi absolutamente în cea mai bună formă. Hi, hi, continuă Suzy, vine al doilea pensionar. Medicul: dumneata ce pensie ai? O mie cinci sute de lei, îi răspunse pensionarul. Medicul: macaroane, griş cu lapte, supe de zarzavat, peşte rasol, ceaiuri, multe ceaiuri... Pleacă ăsta, vine al treilea. Dumneata ce pensie ai? Şapte sute cincizeci de lei. Medicul: plimbări; aer! mult aer!... Aici Suzy ridicase glasul şi diagnosticianul o urmă izbucnind într-un behăit înalt,

ca şi cînd ar fi vrut să ne sugereze că sincer vorbind se săturase de rîs, şi anecdota asta îl silea acum să scoată doar țipete...

...La plecare Suzy îmi făcu o surpriză: nu se mai ținea drept pe picioare şi nici cuvintele nu-i mai erau întregi, deşi erau coerente... Erau însă înmuiate de o duioşie, de o delicatețǎ şi de un abandon atît de adormit şi total, încît o luai în brațe şi urcai astfel cu ea scările, dar fără să mă grăbesc... Era pentru mine o ocazie unică s-o aud spunîndu-mi ceea ce trează nu vroia să desvăluie. "Iubitul meu, îmi şoptea, sînt fericită... Prostule... o, cît de prost eşti!... Hercule! O să-ți dau o furcă şi un caier... Eşti mai mare decît Aristotel, dar să nu te prind că faci filosofie cu mine... Ai crezut că... Suzy a ta... O, cît eşti de drept şi de curat... Ce copil eşti... De fapt eşti... De fapt eşti un... Scuză-mă, nu ştiu ce spun, m-am troşcăit..." "Da, zisei, destul de tare, ca să mă pui mai presus de Aristotel, dar nu atît de tare ca să mă jigneşti, deşi un gînd te-a ispitit. De fapt ce sînt?" "Hercule, cu tine simt că trăiesc..." "Şi fără mine ce simți?" Ei, fără mine ce simțea? Nu-mi răspunse, chiar şi în această stare de somnolență a spiritului, din care dealtfel se trezi după ce deschisei uşa şi o lăsai în pat, nu căzu în cursă. Îi scosei pantofii, pulovărul, pantalonii, dulcea bluză de mătase... O acoperii cu pledul, îi stinsei veioza şi deschisei uşa să plec. "Ei, strigă deodată, foarte trează, unde te duci?"' "Dormi", îi şoptii. "Stai aici, băiete, că nu e timp de dormit...'' "Stai cuminte, mă întorc îndată." Intrai la mine, unde nu întîrziai mai mult de cîteva minute, dar cînd revenii o găsii în capul oaselor, reaprinsese veioza şi se uita la mine cu un imens reproş, ca şi cînd aşi fi lipsit ceasuri întregi. O luai în brațe şi ea îşi lipi fruntea de a mea, oferindu-mi doi ochi deschişi şi nemişcați, asemenea unor oglinzi divine-, în care *marea enigmă* putea fi contemplată, dar nu desvăluită. "Te iubesc atît de tare că vor să cheme la Salvare", şoptiră buzele ei. "O, iubita mea, îi răspunsei, dragostea mea pentru tine arde macii pe coline." "Da? Da?! mă interogă mereu eu fruntea lipită de a mea, da, iubitul meu? Da!?"

Dimineața mă trezii primul şi o descoperii îndreptată cu tot trupul spre mine, şi cu pumnii încleştați. De obicei somnul la ea era izolare, retragere... Acum era o prelungire a dulcelui abandon din timpul serii, cînd urcasem scările eu ea în brațe. Îi luai pumnii şi începui să-i sărut. Se trezi dintr-o dată, cu un surîs viclean, ca şi cînd ar fi vrut să-mi spună că totul era trucat şi nu trebuia s-o cred. Şi drept dovadă se răsuci şi îmi întoarse spatele şi îşi trase şi pledul peste cap, acompaniind hohotele mele nereținute de triumf cu mişcări furioasă...

VIII

Coborîrăm la micul dejun stăpîniți toți de acea stare de prospețime a senzațiilor care parcă singură dă farmec tuturor excursiilor: uşoară exaltare, cînd totul ni se pare curat şi sărbătoresc, vagă beție a spiritului, eliberat de orice preocupări practice care îl țin prizonier. Văzut din afară, excursionistul pare ridicol, prin veselia lui puțin zgomotoasă şi puerilă, omului care nu cunoaşte sau nu are timp să trăiască bucuria gratuită a mişcării... Eu eram unul din aceşti oameni... Acum însă descopeream că e minunat să laşi totul acasă, să te gîndeşti cu o plăcere simplă, elementară, că vei urca munții fără senzația obsesivă că îți pierzi timpul căutînd o bucurie previzibilă.

Soarele inunda stațiunea! Iar hăul de sub teleferic pe deasupra căruia

lunecam suspendați îmi dădea o senzație aproape violentă şi în acelaşi timp diafană de eliberare de tirania atracției terestre. Să vezi brazii defilînd sub tine, brazii pe care atîția ani îi priviseşi de jos în sus, te făcea să simți că odinioară, cu milioane de ani în urmă, cînd nu existai nici măcar ca specie, existai totuşi ca pasăre, şi planai ca acum peste singurătatea văilor adînci, cu sentimentul divin că ai fost aici totdeauna şi vei fi... Jos, asta e o pură idee. Aici era o idee trăită, sau mai bine zis o senzație de plenitudine din care țîşnea ideea, după cum altădată prăbuşindu-mă zilnic cu liftul în adîncul pămîntului putusem s-o trăiesc pe aceea a închircirii şi a încătuşării...

Tăcerea domnea asupra întinderilor de zăpadă! Pîrtia peste care dădurăm la cota 2000 era ameţitoare. De pe creasta muntelui cobora tot în munte, într-o vale adîncă însoțită mai încolo de un cablu de care erau agățate scaunele de întoarcere, care urcau neîncetat cu o mişcare lină şi sigură: în peisajul sălbatic şi pustiu, îți dădeau certitudinea că în nici un fel, orice s-ar întîmpla, nu vei rămîne părăsit în aceste singurătăți. Unul după altul se topiră la vale membrii grupului nostru. Suzy şi cu mine întîrziam: ea mă ajuta să-mi desmorțesc picioarele şi să-mi reamintesc cum poți frîna o alunecare prea vertiginoasă, plugul, o oprire, cristiana, echilibrul în viteză mare, flexiunea genunchilor, corpul înainte, căderea fără pericol... Trepida de nerăbdare, îmi dădea tîrcoale stîrnind pulberea fină a zăpezii, cu chipul îmbujorat, cu privirea strălucind, stăpînită de o bucurie apropiată de violență, strigîndu-mi, din cînd în cînd, "aoleo, Victoraş... fricos mai eşti... pînă faci tu o cristiană ne-apucă prînzul..." Pînă la urmă ii spusei: "Nu înțeleg de ce stai tu lîngă mine şi mă dădăceşti. Ia-o înainte şi pînă te întorci tu..."

Asta şi vroia şi rămăsei mirat cînd o văzui cum îşi dădu drumul. Nu aluneca pur şi simplu la vale, în voia schiurilor, cum îi văzusem pe ceilalți, ci îşi sporea viteza în genul patinatorilor, folosind în acelaşi timp şi bețele şi lăsînd în urma ei trîmbe de zăpadă în care se învălui şi pieri ca într-un vîrtej. "Da, gîndii, surîzînd, iată, ea care trăieşte cu o multitudine de frîne interioare şi contradictorii şi al căror farmec neştiut nici de ea m-a făcut s-o iubesc atît de tare, acum nu mai are nici una...

s-a dus... m-a părăsit..." Adevărul era că pîrtia mi se părea prăpăstioasă şi n-aşi fi vrut să schiez alături de ea făcînd prea des plugul. "Asta trebuie s-o fac singur, îmi spusei, şi de atîtea ori pînă o să-mi redescopăr perfect echilibrul într-o alunecare nu prea grozavă, dar nici ridiculă în comparație cu sborul ei..."

Pornii deci şi schiurile începură să mi-o ia înainte cu o viteză cu mult prea mare decît mă aşteptasem. "Cum se cade fără pericol?", mă întrebai. Dar nu mai avui timp să-mi amintesc şi mă lăsai într-o parte la voia întîmplării. Nu căzui prea bine, ridicai bocancul, mă sprijinii în cot. "Trebuia să pornesc direct făcînd plugul, îmi spusei, şi nu trebuia să cad, ci să mă aplec pe piciorul stîng şi să fac cristiana. De acord, îmi spusei cu voce tare, conştient că vorbesc singur în mijlocul naturii şi (ceea ce stîrni în mine o mare veselie) cu certitudinea că învățasem totuşi ceva, înainte, brav soldat!..." Căzui de cel puțin trei ori pînă ce reînvățai fiecare figură, pe care, ştiind-o în teorie, o uitam îndată ce schiurile începeau să-mi trepideze sub tălpi. Dar unde dispăruse Suzy? Între timp pîrtia începuse să se populeze de noi schiori şi observai că nu eram singurul care cădea. Mă urcai într-un scaun şi revenii sus. Abia urcînd îmi dădui seama că pîrtia era interminabilă, kilometri întregi. Era foarte agreabil să simți cum după fiecare coborîre ființa ta fizică învăța din ce în ce mai bine să stea relaxată pe schiuri în timp ce aluneca cu o viteză crescîndă pe imensa pîrtie care devenise orbitoare sub soarele care se ridica. O cristiană

deveni curînd pentru corpul meu o mişcare aproape la fel de însuşită ca mişcarea simplă pe pămînt ferm. Însă obosisem... Înainte de a-mi da iarăşi drumul scosei mănuşile şi mă ştersei de sudoare... În aceeaşi clipă mîini dulci îmi acoperiră ochii pe la spate. O adîncă pace mă invada. O fericire! Lumina care îmi obosise ochii reapăru sub pleoape, dar nu aceeaşi, o altă lumină, destinată nu privirii, ci ființei mele smulsă din temporal, o lumină a adîncurilor lumii față de care cea mare, a noastră, e un amurg cenuşiu... Prelungii nedefinit clipa întoarcerii şi a recunoaşterii: "Ei! auzii o şoaptă îndepărtată, cine e?" Şi mîinile străine se desfăcură de pe ochi şi clipii cu o stranie dezamăgire: da, lumina reală era ştearsă şi albicioasă, fără intensitate şi fără fiorul cu care mă invadase cealaltă, aurie, supranaturală. Avui un surîs strîmb: "Suzy, ce e cu tine, unde ai dispărut?". "N-am dispărut, după cum vezi, am venit să te iau, mergem la cabană să mîncăm şi să ne odihnim puțin, pe urmă ne întoarcem... Ei, cum a fost? Aşa e că nu-ți pare rău că am venit? După masă schiem împreună, te-am văzut cum mergi, e foarte bine!"

IX

...Se îmblînzise. Acum îi era foame şi aştepta cu un soi de ciudată melancolie să ni se aducă borşul. Era tăcută, se uita într-o parte şi surîdea retrasă în sine, destinsă şi vrăjită de ambianța cabanei... glasurile schiorilor, rîsetele, agitația chelnerilor... Părea, ai fi zis, resemnată, dar de ce anume? "Nu!", zise întru tîrziu. "A, da?", tresării. Se redresă şi deschise ochii mari, care îmi făceau impresia că fără să mişte capul vedeau enorm, în trei părți, panoramic. O întrebasem dacă nu se simte obosită. Se aplecă spre mine şi începu să-mi şoptească, uitîndu-se însă în altă parte şi surîzînd: "...am vrut să-ți spun aseară de doctorul Sălăjan (spre el se uita, şi văzut de departe şeful grupului nostru, celebrul diagnostician, arăta roşu ca un rac, îl fripsese soarele, şi din pricina asta părea parcă indignat, dar desigur alta era pricina, în gălăgia asta nu se mai puteau spune anecdote decît urlînd), a venit la el în inspecție un şef mare de la Bucureşti. «De ce, zice, ai luat dumneata unui bolnav 30 000 de lei?» "Treizeci de mii?», tresării... "Da, continuă ea, aşa face, pe unii îi vindecă pe gratis, pe alții îi jupoaie. «Bolnavul dumneavoastră, a zis el, e un ştab. Are de unde plăti. L-am prevenit, nu l-am tratat cu sila. De ce nu s-a dus la alt medic?» «Ce e asta, a strigat şeful acela la el, foarte brutal, faci pe haiducul în spitalul statului?» «Da? i-a răspuns Sălăjan, dați-mă afară! Mă descurc eu, o să-mi tratez bolnavii ambulatoriu la domiciliul lor, n-aveți ce-mi face, nu mă puteți împiedica să merg şi eu în simple vizite la prieteni.» «Dumneata, zice, n-ai conştiință? Trădezi jurămîntul lui Hipocrate.» «Ba da, zice Sălăjan, ştiu cine sînt şi ca să vindec un bolnav, să nu trădez jurămîntul lui Hipocrate, trebuie să fiu sănătos, să pot inspira bolnavului optimism, încredere. Ce impresie face bolnavului un medic palid, iritat de grijile existenței? Vrei să-l vindeci pe bolnav de ficat şi tu eşti bolnav de ficat.» «Ce-ar fi, a zis atunci şeful ăla, dacă toți medicii ar face ca dumneata? V-ar linşa populația!» «Mai întîi, i-a răspuns Sălăjan "populația" eu o tratez pe gratis, conform legislației, al doilea, nu toți medicii pot să mă imite, să vă spun de ce... Dumneavoastră, zice, aveți exact psihologia unui individ de prin preajma Atenei, din antichitate, care ieşea la drum, momea cîte-un trecător, îl invita la masă şi pe urmă îl întindea pe-un pat. Acolo îl măsura, patul era făcut pe

măsura acestui bizar personaj. Dacă individul era mai lung decît patul, mai tăia din el, îi mai scurta din picioare, dacă era mai scurt, îl mai întindea. Asta era țîcneala lui, să facă oamenii egali cu el. Aşa procedați şi dumneavoastră, pretindeți să faceți medicii egali între ei. Da, dar nu sînt, fiindcă unul poate să omoare un bolnav cu zile, altul dimpotrivă, prin talentul lui îl smulge din ghearele morții. Asta se plăteşte. Cum adică, să plece ştabul de la mine sănătos şi fluierînd şi să se urce în Mercedes, iar eu să mă urc într-un autobuz hodorogit şi supraîncărcat? Fiți atent, zice, şi nu vă îmbolnăviți, că veniți la mine şi...» «N-o să viu la dumneata, zice ăla, mai sînt medici buni în țara asta cu alt nivel de conştiință.» «În ce priveşte nivelul, da, mai sînt, zice Sălăjan, n-aveți (hi, hi, chicoti Suzy) decît să vă adresați cui vreți... Cu nivelul lor înalt pot să vă trimită fără mustrări de conştiință pe lumea ailaltă...»"

Chelnerul ne adusese între timp ciorbele. Sălăjan abia acum ne văzu şi ne făcu semn cu mîna, strigînd ceva... "Da, da, urlai şi eu, mersi, asemenea." Ne ura poftă bună...

Cabana începuse să se golească. Cînd ieşirăm şi ne puserăm din nou schiurile, Suzy se reînsufleți, dar ghicii după expresia ei că era hotărîtă să rămînă pînă la sfîrşit numai cu mine. "Cînd plecăm?", o întrebai. "Cînd vrem! Nu eşti tu şeful meu? Ne învoieşti pe amîndoi şi mai rămînem o zi." "Ei pleacă?" "Da, au tren la ora zece!" "N-ar fi mai bine să plecăm şi noi? Şi sîmbăta viitoare venim din nou!" "Cum crezi, dar sîmbăta viitoare s-ar putea să nu mai avem parte de vremea asta splendidă."

Vroia să mai rămînă! Nu era o problemă, practic la *Oraca* directorul ştia că atunci cînd era cazul lucram împreună şi după-amiezile şi uneori şi duminica. "Ai casa făcută?", o întrebai. "Bineînțeles!" "Plăți?" "Marți mă duc la bancă şi miercuri lichidez ultimele achiziții pe luna asta." "Ascultă, Suzy, o întrebai în timp ce schiurile mele începură să alunece la vale cu moderație, fiindcă preferam să fac des plugul decît să mă pomenesc aiurea cu picioarele răsucite în aer (lipsa de performanță e de preferat ridicolului), era vorba ca astă-toamnă să reintri la facultate! O imensă eclipsă a conştiinței m-a făcut să uit lucrul ăsta atît de important pentru tine!" Ea rîse cu o veselie mare: "Ei! eclipsa asta de conştiință am avut-o şi eu! Cînd mi-am adus aminte era prea tîrziu!" "Adică?" "Adică am uitat că *molia* (ştii cine, şeful cadrelor) mi-a lăsat un dosar intact, şi cînd am revenit, am fost sfătuită să fac un memoriu, şi memoriul, ehe! pînă să primesc răspuns la el, adio şi anul ăsta! "Şi l-ai făcut acest memoriu?"

Dar ea îşi luase vînt, sbură la vale cîteva sute de metri, apoi făcu o cristiană în trombă şi mă aşteptă... O imitai... "Nu, zise, am timp, pînă la toamnă aranjez eu şi chestia asta." Pînă la vale merse alături de mine, dar tot aşa, luînd-o adesea înainte şi schiind ca la un concurs, trecînd printre bețe imaginare şi foarte apropiate unele de altele, ceea ce o silea să facă răsuciri bruşte de la dreapta la stînga. Jos ne oprirăm să ne odihnim cîteva minute, în timp ce valea se umplea de schiori. Unii aterizau spectaculos, alții însă (şi aceştia erau cei mai caraghioşi) se pomeneau surprinşi de ceva şi se vedea clar ce-o să li se întîmple: schiurile o luau vizibil înaintea picioarelor în timp ce schiorul încerca disperat să se redreseze; cădea aiurea, alunecînd apoi pe pîrtie pînă hăt departe. Surpriza era un dîmb care te sălta brusc în aer, mă trîntise şi pe mine de cîteva ori. Cei experimentați, ca Suzy îl treceau rămînînd cîteva clipe în sbor de pasăre, cu trupul înaintea schiorilor, care apoi, la atingerea pîrtîei erau răsucite de schior într-o amețitoare cristiană. Un mic sentiment de admirație şi invidie mă stăpînea privindu-i cum se adunau în vale unul după

altul şi se îndreptau apoi spre telescaune, cu acea mişcare de eleganța pe care mersul pe schi ți-o impune chiar dacă pe pămînt ferm n-o ai (schiorii pasionați o capătă cu timpul şi în mersul obişnuit). Revenirăm în deal. "Cum era înainte fără telescaune?" o întrebai pe Suzy. "Era istovitor, zise. Făceai cel puțin o oră pînă sus. Eu mă opream la jumătatea pîrtiei, fiindcă urcuşul e mult mai greu în a doua jumătate. Alții însă mergeau pînă jos, mai hoinăreau pe acolo, se întorceau pe urmă gîfîind şi mai coborau o dată, cel mult de două ori, mai mult nu făcea nimeni. E adevărat, rîse ea, că ăla era adevăratul schi, fără întoarceri mecanizate, unii, cum ți-am spus, rătăceau aiurea prin cotloanele muntelui, se mai prăbuşeau prin gropi, îşi mai rupeau cîte-un picior, îi mai mîncau lupii..." "Chiar?" "Daaa! făcu Suzy mereu veselă, muntele e mai primejdios decît marea, poți să te rătăceşti, te poate prinde din senin o furtună... Pe mine m-a prins o dată una la Poiana Stînei, uite-aşa, dragă, mă trăsnea în cap, vedeam cu ochii mei unda fulgerului cum mi se încolăcea printre picioare ca un şarpe de foc... Dar nu m-am speriat. Gata, Suzy! rîdeam, s-a zis cu tine... Un grup, continuă ea în timp ce schiurile ne fîşîiau uşor la vale, s-a rătăcit tot aşa, din pricina furtunii... I-a atacat o haită hămesită (aşa sînt ei, atacă numai în haite şi numai cînd sînt foarte flămвnzi)... I-au mîncat, afară de unul, care a reuşit să se urce într-un copac... Nevastă-sa era cu el, dar rămăsese jos, şi el a văzut şi a auzit de-acolo din copac totul. L-au găsit forestierii a doua zi dimineața, albit complet şi cu ochii holbați... Înnebunise! Şi ce era acolo, continuă Suzy mirată, un loc obişnuit de munte, o simplă potecă, la vreo cincizeci de metri de drumul de coborîre normal de care se rătăciseră, şi-i apucase seara bîjbîind după el sub ploaie şi ceață. Ştii, aicea sus nu e ca la noi, cînd vine furtuna cu viscol sau cu ploaie nu se mai vede nimic, fiindcă norii se prăbuşesc... De-aia şi fulgerele ți se încolăcesc pe deasupra capului, hi hi..."

X

Cu acest chicotit vesel în urechi întorsei capul spre cer ca să fac brusc descoperirea că poți trăi adesea instantaneu exact ceea ce ți se povesteşte că li s-a întîmplat altora cîndva. "Suzy, zisei, ia uită-te!" Eram în vale, în a treia tură, şi soarele era orbitor. Dar de dincolo de munți începuse să urce spre el cu viteză, trimițînd înainte coloane parcă înnebunite de nori albi, o masă neagră, înfricoşătoare. Ai fi zis că era chiar muntele împins din adîncuri spre cer de o enormă erupție. "O! făcu Suzy cu ochii holbați de încîntare, aşa ceva n-am mai văzut..."

Palele albicioase acoperiră soarele şi cerul deveni mat. Apoi undeva sus se întunecă, lăsînd jos parcă prizonieră lumina care acoperise toată ziua muntele. "E sus de tot, zise Suzy contemplînd bivolul geologic care ne uluise şi care într-adevăr continua să urce, putem să mai schiem... vezi, zise, aşa se strică vremea aici sus, nici nu bagi de seamă, dar nu trebuie să te sperii, aşa fac ei pe grozavii, norii-ăştia..."

Avea dreptate, nimeni nu se grăbea să prindă telescaunele, iar de sus schiorii continuau să vie în vîrtej ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Urcarăm şi noi printre ultimii... Cînd ajunserăm la cotă cerul era acum aşa cum trebuia să fie, plumburiu, de iarnă. Aerul însă cel dinainte, liniştit, puțin albicios, reflexul zăpezii... "Victoraş, ultimul tur", zise Suzy. O urmai, dar pe la jumătatea pîrtiei simții cum ace fine de gheață încep să-mi ințepe obrajii. Suzy

schia înaintea mea, ca în primele clipe de dimineață cînd o văzusem luîndu-şi viteză împingînd schiurile lateral. O strigai. "Ei!", îmi răspunse. "Ne întoarcem, a început să bată vîntul." "Ei şi? E plăcut, nu-ți fie frică, ne întoarcem..." Coborînd însă în vale, avui net senzația că am dat amîndoi peste borta vîntului. Sufla foarte tare şi acele de gheată se transformară în fulgi mari, care mă orbeau. Se făcu întuneric de seară şi la doi paşi silueta iubitei mele îmi părea fantomatică. Auzii un chicotit pe care furtuna mi-l aduse în urechi ca o părere. Apoi glasul ei: "Victoraş, încotro o iei?" "Spre scaune'', strigai. "Nu într-acolo, vino mai aproape, ține-te după mine."

Da, dar după părerea mea încotro mergea ea era complet anapoda, încît protestai. "Stai pe loc, opreşte-te odată, vrei să ne rătăcim?" Ea se opri şi ne apropiarăm chipurile biciuite de violenta ninsoare. "Nu ne rătăcim, zise, avem timp destul, urcăm mereu si ajungem sus în mod sigur. Nu trebuie să coborîm şi nici să mergem de-a lungul pantei." "Dar nu luăm scaunele?", zisei. "Bine-înțeles, dacă le găsim, dar nu mai ştiu nici eu acum încotro sînt, m-ai derutat cu strigătele tale. Stai aşa, nu mai vorbi!" Apoi deodată: "Țin-te după mine, dar în tăcere şi nu mi-o lua înainte, că iar mă derutezi". Aluneca nesigură pe schiuri şi în sinea mea eram eu sigur că ne-am rătăcit. Apoi mişcările ei deveniră deodată foarte sigure şi în aceeaşi clipă se opri. Se întoarse spre mine. "Victoraş, zise, acum pot să-ți spun: nu mai ştiu încotro s-o luăm. Uite ce spun eu. Grupul nostru o să observe că nu ne întoarcem şi or să trimită după noi Salvamontul. Dacă stăm pe loc, ne vor găsi imediat... Şi dacă nu ne vor găsi, nu-i nimic, iubitul meu, murim amîndoi îmbrățişați... Ei, hi, hi! Ce zici de chestia asta?" "E o idee! strigai. Am auzit că e o moarte foarte dulce." "Nu-ți pare rău?" "Ba îmi pare, dar nu de mine, ci de tine." "Să nu-ți pară rău, am fost fericită cu tine, şi uneori, ştii, am trăit ceea ce se zice..." "Ei, ce se zice?", o întrebai văzînd-o că tace. "Că aşa ceva nu poate să dureze." "Ba poate, dar cei care reuşesc nu au poveste decît, ştii tu, în imaginația populară, în basme.

În realitate cei fericiți nu mai sînt băgați în seamă." "Nu, iubitul meu, te înşeli, noi vom trăi ca în poveste, ani mulți şi fericiți, şi asta se va şti... Hai acum să căutăm un loc unde să ne scoatem schiurile şi să ne aşezăm. Le punem în formă de piramidă şi noi ne culcăm şi ne lăsăm acoperiți de zăpadă. Dacă e ca furtuna să se oprească Salvamontul o să observe vîrfurile schiurilor şi o să ne desgroape corpurile..."

O ascultai, deşi în capul meu, fără ridicula căciuliță de schior şi biciuit de furtună (ce bună ar fi fost acum acta căciuliță, nu-mi mai simțeam urechile), nu se armonizau deloc spusele ei că noi doi vom trăi ca în poveste, cu ideea de a renunța la orice sforțare de a găsi scaunele şi a ne lăsa singuri îngropați în nămeți. Ea se aşeză şi se întinse. Mă întinsei alături şi ne îmbrățişarăm. Ea începu să mă sărute, şi nu mai înceta, dar sărutările ei nu aveau în ele nimic dramatic, erau fierbinți şi neînfrînate... "Hm! gîndii hotărît să nu prelungesc mult acest abandon, n-are imaginație, nu cunoaşte moartea..." În acest timp vîntul fluiera şi mai întărîtat în văzduh şi fulgii grei de zăpadă ne izbeau neîncetat sărutările, topindu-se de buzele noastre, care ardeau. Deodată înțelesei, sau, cum se spune, îmi pică fisa: Suzy văzuse scaunele, nu era în firea ei să pună în scenă pentru noi doi o moarte atît de romantică şi fără vlagă. Sării in picioare: "Gata, strigai, hai acum să urcăm!". Şi în clipa aceea zării şi eu, la doi paşi, printre rafalele furtunii, umbrele mişcătoare şi impasibile ale telescaunelor. Adevărul era că, deşi furtuna nu se potolea, negura nu mai era atît de deasă.

Ea se sculă parcă cu regret... Ne luarăm schiurile în spinare şi ne urcarăm

nu fără dificultate, fiindcă scaunele nu erau chiar impasibile şi sîrma care le trăgea se curba, şi întregul şir se bălăbănea sub izbiturile brutale ale aripilor grele ale furtunii. Abia atunci îmi dădui seama că proporțiile aventurii noastre nu fuseseră mici, fiindcă respirai adînc, despovărat de o reală dar amorțită nelinişte. Urcam de cîteva minute şi negura se împrăştia vizibil. Dansa în valuri, în salturi, dar se rarefia spectaculos. Avui un fior uitîndu-mă în urmă: întuneric total! Deodată zării soarele în amurg, tipsie de aur pe înălțimea cotei îndepărtate... Şi tot atunci scaunele se opriră şi în aceeaşi clipă şi soarele fu acoperit... Rămăsei nemişcat, aşteptînd ca mecanismul care se oprise să-şi reia mersul. Nu şi-l reluă, deşi minutele se scurgeau. Ea mă strigă: "Să ne dăm jos şi să ne continuăm drumul, nu mai e mult. Dacă se pun din nou în mişcare, ne urcăm iar."

Numai că de-a lungul lor zăpada nu era tasată ca pe pîrtie, intram în ea pînă la brîu, şi ne îndepărtarăm convenind să observăm momentul cînd defecțiunea va fi remediată şi să revenim... dar să nu pierdem timpul în cazul în care... "Probabil, zise Suzy, că au oprit telescaunele crezînd că nu mai e nimeni, şi să nu se rupă cumva cablul dacă îl lasă să meargă aiurea pe furtuna asta..."

Într-adevăr, furtuna era mai rea decît crezusem eu că e în apogeul ei. Deşi zăream cota, aveam, cum au toți naufragiații, iluzia că ținta noastră se îndepărtează şi nu se apropie de noi. Dacă se lasă întunericul şi n-o mai vedem, numai senzația că urcăm ne mai poate ghida, gîndeam. Dar şi atunci ne putem trezi într-o prăpastie... "Tu eşti de vină, răcnii după ce într-adevăr nimerii într-o groapă din care abia mă smulsei, asemeni baronului Mьnchausen din mlaştină, trăgîndu-mă de propriile mele schiuri... Dacă n-ai fi simulat rătăcirea, acum am fi fost sus..." "Da! strigă şi ea furioasă, te pregăteşti sufleteşte să mă mănînci de vie la noapte, ca să nu mori tu de foame... Uite, nu mai merg!" şi țipă cuvintele *uite nu mai merg* fără pauzele misterioase ale limbajului: ca şi cînd ar fi vrut să fie fulgere, nu cuvinte... Şi se lăsă moale într-o parte. Avui intuiția că dacă scăpăm şi vom trăi "ani lungi fericiți" va povesti tuturor şi nepoților, cît de fricos am fost eu în această aventură. Adevărul era că eram, începuse să se întunece cu adevărat, înserarea cosmică şi nu jocul înşelător al elementelor. Natura nu-mi era prietenă, deşi mă refugiasem atîta vreme în ea, o interogasem prea mult (formă de respingere) şi nu eram dispus să pier în sînul ei, chiar dacă o aveam alături pe cea mai dragă ființă dintre pămîntene. Îi şoptii la ureche alungindu-mă iar lîngă ea în zăpadă: "Sîntem în siguranță, şi tu ştii asta! Dar există un «imprevizibil în noi şi deasupra noastră» pe care eu îl simt şi tu îl ignori. Pentru natură, în caz de nenorocire, asta e o surîzătoare mişcare de ironie a umerilor: cîte nu se întîmplă cu copiii ei iubiți, pe care farmecul ei îi subjugă..."

Îmi înfundai fața în troiene. Cred că ațipisem, mă trezii zgîlțîit. "Trezeşte-te, Victoraş, nu dormi, că nu e timp de dormit!" Foarte energică, Suzy, cu schiurile în spinare, înfrunta un amurg iarăşi înroşit de a doua tentativă a soarelui de a asfinți... Pe creastă zării un individ nemişcat, cu picioarele desfăcute, care parcă ne aştepta...

XI

Nu parcă, chiar ne aştepta. Silueta lui arogantă, în felul cum îşi ținea

picioarele, era elocventă: avea ceva cu noi. "Trebuie să fie vreun tip din ăştia de la Salvamont, zise Suzy. E printre ei cîte unul care, sub pretextul că are sarcina să-ți salveze viața, îți vorbeşte foarte brutal, ba chiar te înjură. Trebuie să te faci că nu-l auzi..." "Se vede cum ştie el să-ți salveze viața. Mai bine ar fi observat că s-au oprit telescaunele şi să se fi dus acolo la stație, nu să ne aştepte proțăpit pe creastă, cu picioarele răscrăcărate, zisei. Îi mai lipseşte pistolul de-a curmezişul pieptului, ca să semene cu tipii ăia din S.S." "Ei da, zise Suzy batjocoritoare, acuma să nu mai stea nimeni cu picioarele îndepărtate că seamănă cu un S.S.-ist!" "Bineînțeles, îi răspunsei. Ori imită un S.S.-ist, ori are în firea lui acelaşi imbold pe care ți-l dă conştiința că eşti atotputernic. Uite-l, stă mereu nemişcat şi ne aşteaptă! Pe ăsta îl ating!" "Ba te rog să te stăpîneşti, zise Suzy, sînt mai mulți şi n-are rost să rişti..."

În sfîrşit individul se mişcă, foarte calm, ai fi zis că era un curios care acum se săturase să se uite şi o să plece. Dar după cîțiva paşi reveni, ca să plece din nou. Devenise gînditor, nu mai era arogant, îşi ținea capul în jos, reflecta la ceva sau era în prada unei anumite stări de spirit, legată, desigur, de noi doi, fiindcă din cînd în cînd se oprea şi ne contempla îndelung. "Sînteți de la Salvamont?", îl întrebai cînd ajunserăm sus şi ne oprirăm să ne odihnim. Abia acum tipsia de aur a soarelui muşcă cu partea ei de jos îndepărtatele creste şi începu să piară dincolo de hăuri. Cerul se luminase şi din furtună nu mai rămăsese nimic, ca şi cînd nici n-ar fi fost. Individul mormăi ceva ininteligibil, dar apoi confirmă că era de la Salvamont: "Mai e cineva jos?", zise. "Nu, spusei. Dar de ce s-au oprit scaunele?"

Nu-mi răspunse. Văzui în treacăt că era un zdrahon. N-avea schiuri şi nici costum de munte, nici măcar bocanci (ce fel de salvamontist o fi şi ăsta?), purta o canadiană gri cu guler alb de oaie, n-avea nimic pe cap şi nici mănuşi în enormele lui labe, care contrastau violent cu chipul, care, deşi era tot mare, era însă bine tăiat, cu trăsături fine, şlefuite parcă de o daltă grijulie, ca să-i dea o expresie vie de tinerețe şi candoare. Parcă avea ochi de fată, mari şi migdalați, de un albastru spălăcit, care se întindeau spre nişte tîmple blonde asemeni acelor eroi îndrăzneli de *bandes-dessinűes*. "Mergem!", zise Suzy brusc, deşi abia acum se vedea cît era de obosită. Nu era palidă, ci mohorîtă, decolorată. După ce toată ziua pulsațiile sîngelui ei îi ținuseră obrajii şi întreaga ei ființă parcă în flăcări, acum aveam impresia că se clatină... "Stai puțin jos, îi zisei, şi odihneşte-te." "Nu, spuse foarte hotărîtă, să mergem!" "Dă-mi atunci mie schiurile."

I le luai şi o apucai şi de braț, dar se feri cu o uimire bizară, abia stăpînită, ca şi cînd ar fi vrut să spună: cînd am mai apucat-o eu vreodată de braț în felul ăsta? Abia atunci îmi dădui seama că salvamontistul ne urma la mică distanță. "Ce e cu ăsta? zisei. Îl cunoşti?" Ea nu raspunse. Avui o fulgerare de gînd: îl cunoaşte şi fuge de el, în acelaşi timp nu vrea să fie văzută că o țin de braț. Bine! Şi mă îndepărtai de ea cu o ostentație furioasă, care încerca zadarnic să alunge din sufletul meu nelinişte bănuielii: "Iată deci, gîndii, că ieşirea noastră în lume a şi adus în preajma ei un individ în fața căruia ea nu are curajul să arate că sîntem împreună. Iată deci că temerile mele se arătaseră a fi naive, față de acest hop care era cu mult mai grav decît îmi putusem închipui că ar avea loc unul. Fiindcă nu o precauție meschină punea la încercare voința iubitei mele. Nu era la mijloc ceva insignifiat. Nu oboseala îi alertase trăsăturile. Nu o conveniență derizorie o făcea să accepte (ba chiar să nici nu observe!) detaşarea mea de ea, singurătatea noastră, care îmi cădea în suflet mai grea decit norul înfricoşător care ne surprinsese în vale într-o

aventură în care vrusese să afle dacă, chiar în glumă, acceptam să mor cu ea sub nămeți. Ci prezența acestui al treilea aducea cu sine o amenințare mai puternică decît teama ei că purtîndu-se cu mine astfel, risca despărțirea. Cine era acest ins? Desigur, o veche legătură care nu se rupsese de tot, sau cel puțin nu se rupsese el de ea. Indivizi primejdioşi, violenți şi imprevizibili, care, deşi nu mai sperau nimic, nu se puteau îndepărta de ființa iubită, asemeni acelor morți care, deşi morți, nu se pot depărta de casă şi hohotesc pe la uşi sau prin cotloane speriind lumea, pînă ce e adus un medium care le explică în ce constă noua lor stare. Dar cine să-i explice unui părăsit că n-are nici un rost să mai dea tîrcoale celei care nu-l mai iubea?''

Uimitor era cum aflase el că ea este aici şi venise s-o aştepte pe crestele cotei, cu picioarele îndepărtate, sigur de el, şi, desigur, amenințător. *Iar ea nu-mi cerea sprijinul,* venind astfel fără să-şi dea seama în întîmpinarea individului. În lungul drum spre cabina telefericului, încercai astfel să aflu dacă eram părăsit. Nu de Suzy (nu puteam accepta nici eu acest gînd), ci de complicitatea împrejurărilor. Înțelesei că gîndirea mea nu putea merge în adîncime, dar îmi dădui seama că instinctele mi se trezeau din amorțeala fericirii. Iubita mea era în impas. Înaintam toți trei în tăcere, la distanță mare unii de alții, singuri acum pe povîrnişurile pline de zăpadă. Ea se poticnea şi îşi smulgea cu greu picioarele din micile gropi, dar avea mişcări chibzuite şi aplicate şi înainta cu o anume siguranță a desorientării, care mă înduioşa.

Cînd ajunserăm la cota 1 400, unde era cabina, înserarea se terminase. Ea trase uşa telefericului şi intrarăm în cabina luminată de un bec puternic. Era goală. Probabil că era ultima coborîre. Rezemai schiurile într-un colț şi îmi scuturai bocancii de zăpadă. Nimeni nu-mi imită acest gest firesc. Suzy însă rosti deodată, cu un glas nefiresc: "Faceți cunoştință: domnul Petrini, domnul Pencea..." Falsul salvamontist nu schiță însă nici un gest care să dea de înțeles că trebuie să ne strîngem mîinile. "Doamna, zise el atunci, a uitat să mai adauge ceva." "Soțul meu!'', zise doamna.

Care soț?! Pe această clipă cabina se puse în mişcare şi şocul plecării nu-mi mai lăsă nici o îndoială: nu eu eram soțul. Individul se apropie de Suzy şi o lovi năprasnic; ea căzu cu un astfel de strigăt încît înlemnii. Nu era un strigăt chiar proaspăt, ci de groază veche şi disperare, sfîşietor, zăceau în el nenumărate altele şi fără speranță, nimeni n-o putea salva. O viclenie liniştită stăpîni în clipa aceea instinctele mele alarmate încă din timpul mersului. Mă repezii cu o lipsă de vlagă simulată, să-i aflu individului forța reală, şi mă angajai într-o încăierare neconvinsă. El mă plesni îndesat şi mă aruncă în celălalt colț al cabinei, în care mă prăbuşii şi de unde, gîndind că zdrahonul, a cărui putere era de temut, trebuia înşelat, nu mă mai ridicai... El o ridică în schimb pe Suzy apucînd-o de guler şi îi scrîşni: "Închină-te, ți-a sunat ceasul! Dumnezeu e de partea mea, am toate semnele...'" ("E bigot, gîndii, vrea s-o omoare cu aprobarea lui Dumnezeu!") În acest timp cabina aluneca încet peste prăpăstii şi simțeam căderea ei lină în stomac, ca un leşin...

Nici amenințarea lui nu-mi părea proaspătă, încît continuai să rămîn întins, să urmăresc scena. El îi explica foarte liniştit că totul i-a venit fără să dorească, a fost anunțat de plecarea ei la Sinaia cu un tip cu care trăieşte de mult ("nu ştiam că trăieşti de mult cu un tip, poate dacă mi-o spuneai tu singură de la început m-aşi fi resemnat, dar cînd am auzit că o să te duci cu el la cota 2000, unde ai fost de-atîtea ori cu mine, şi o să tragi la acelaşi hotel şi o să chicoteşti pe pîrtie cum ai chicotit şi cu mine"...). Atunci şi-a dat seama că astea sînt semne... Nu era sigur, dar asta, faptul că ne-a prins pe amîndoi în

flagrant delict, nu e un semn? Şi ne-a prins aici în cabină, fără martori... O să ne arunce pe amîndoi în prăpastie... În clipa aceea un uruit şi o pală de aer îngheţat năvăli în cabină. Ea scoase un ţipăt, de astă dată adevărat: "Victoraş, vrea să mă omoare." Atunci sării. Suzy era pe marginea deschisă şi trăgea, ai fi zis, de sine cu disperarea morţii. Încă puţin şi ar fi fost aruncată... Îl lovii la gît, unde orice putere cedează, fulgerător, de trei ori la rînd şi într-adevăr se înmuie (poate şi pentru că mă ignorase, luase drept bună nevolnicia mea) şi o lăsă pe Suzy din marile lui labe. Se îneca. Horcăi: "Bine, o să te arunc pe tine întîi..." Trecui pe lîngă aceleaşi clipe rele ca şi Suzy, mă copleşea cu masa grea o corpului şi mă aduse şi pe mine pînă aproape de buza cabinei, unde însă întreaga mea fiinţă se revoltă (dacă ar fi reuşit, izbindu-mă de stînci şi murind, n-aşi fi simţit nimic, atît de tare incendiase această revoltă atomii cei mai leneşi şi mai inactivi ai fiinţei mele) ...reuşii să mă smulg şi mă repezii eu în el.

Se clălină, dar abia se clinti. Mă repezii iarăşi, dar îl lovii, nu-l mai împinsei, tot în gît, în acelaşi loc, şi abia după aceea îl rostogolii în noaptea muntelui, cu speranţa care îmi licări chiar atunci în conştiinţă că o să se agaţe într-un brad şi n-o să moară, sau o să cadă adînc în zăpadă şi să scape astfel... Iar dacă o să-l mănînce lupii, cu atît mat bine, pe mulţi turişti îi mănîncă din cine ştie ce pricini, lupii, mai gîndii eu cu stranie veselie, ca de o glumă atît de reuşită, încît nu-mi dădui seama cît îmi era de rău...

Mă întinsei lat pe podea. Gîfîiam foarte tare, inima îmi intra parcă în gît, mă sufocam... Dar nu plesnii, cum credeam, îmi revenii şi sării în picioare. Era şi timpul, cabina ajunsese la staţia ei, jos în oraş... Suzy nu mergea prea drept, dar o apucasem strîns de umeri... "Ah! strigai după ce ieşirăm din cabină, schiurile... am uitat schiurile..." "Lasă-le!", şopti ea şi fui gata s-o ascult, ca totdeauna cînd ea spunea cu hotărîre ceva. "Nu, zisei, nici vorbă!" Şi mă întorsei apoi din drum: "Frumoasă ieşire în lume! Foarte sportivă! Da, foarte bine organizată, continuai sarcastic, cu un grup care a avut grijă de noi nevoie mare... De ce, repetai ca şi cînd aşi mai fi exprimat această idee, de ce nu mi-ai spus că eşti măritată?" "De frică!" "Frică de ce?" "Ai fi vrut să afli amănunte, să mă ajuţi, şi *el* ar fi aflat că sîntem împreună şi scena care a avut loc aici în cabină s-ar fi produs atunci aiurea, cu aceleaşi consecinţe, cînd mă îndrăgostisem de tine şi nu voiam să te pierd..."

Oraşul mişuna de lume, şi cerul înstelat, fără lună, adusese ger puternic, zăpada scîrţîia sub tălpi. Mă liniştisem cu totul, violenţa întîmplării fatale era încă departe de mine. Răspunsul ei era complet şi total, încifrat însă într-o enigmă, pe care nu simţeam dorinţa s-o desleg. *Romeo,* după ce ucide, spune doar atît: "Sînt jucăria soartei"... "Nu, gîndeam cu tărie, nu voi fi jucăria soartei. N-am fost ales nominal, o să mă sustrag... Soarta avea înscris de către zeiţa ei *Statistica* pe tăbliţa acestei zile, printre altele, naşteri, accidente şi morţi, un omor în munţi şi un om care va trebui să-şi piardă libertatea pentru tot restul zilelor. Nu, zeiţă, omul tău a fost în legitimă apărare, ameninţat să fie, el şi iubita lui, cei din prăpastie, ei bine, ai omul tău in prăpastie, pentru pierderea libertaţii alege-ţi mîine un altul, el şi-a mai pierdut-o o dată, nu-l face să creadă că eşti oarbă, fiindcă, deşi pari, el ştie că nu eşti!...".

XII

"Totuşi, deşi căsătorită, te numeşti Culala", zisei în timp ce ne schimbam

costumele la hotel, să coborîm la masă. "Da, mi-am păstrat numele de fată", zise Suzy. "Din trufie!" "Poate!"

Vrusei s-o întreb... vrusei s-o întreb... vrusei s-o întreb... Era foarte calmă şi toate întrebările pe care ea mi le blocase de la începutul începutului şi pină astăzi năvăliră asupra mea... De ce? şi de ce?... Şi atunci de ce!... ca un răpăit de tobe în clipele cînd se trage asupra condamnatului, care nici atunci nu înțelege de ce trebuie să moară.

Alungai cu o voință supremă această imagine violentă de care, cu un adînc fior, înțelegeam că nu eram străin... Scuturai din cap şi îmi revenii... Nu! Şi nu! Era prea tîrziu să mai pot deslega enigma. *I-a fost frică! Aşi fi vrut să aflu amănunte, s-o ajut, şi el ar fi aflat că sîntem împreună şi scena care a avut loc aici în cabină s-ar fi produs atunci cînd ea se îndrăgostise de mine şi nu vroia să mă piardă.* Ce mai puteam întreba? Stătea pe marginea patului şi contempla în sine ceva, cu privirile într-o parte, şi mută şi rece şi străină... Blocaj total şi definitiv. Se gîndea... Contempla ceva în sine, tăcută şi liniştită. "Bine că am scăpat cu viață!", zise deodată. "Ar fi trebuit, zisei, dacă ştiai de ce e în stare, să nu ne urcăm în cabină." "A fost perfid, îmi răspunse, n-ai observat că în apropierea cabinei a dispărut, am crezut că renunță, că îşi dă seama că n-are nici un rost... În realitate s-a dus să ia bilete, a intrat cu ele în mînă, tu n-ai băgat de seamă că am aşteptat cîteva minute pînă a revenit, tu te scuturai de zăpadă, aranjai schiurile într-un colț...'" "Nu era prea tîrziu să fugim din cabină... M-aşi fi bătut cu el afară, dar nu murea nimeni". "Mă omora pe mine. Nu atunci, altă dată! Mă prindea el singură într-o zi!" "Dacă era aşa, de violent, cum de te-ai măritat cu el? ce meserie avea?" "Inginer! Ne-am cunoscut pe şantier, cînd eram eu zidăriță... Dacă îți aminteşti... Fotografia aceea a mea cu un grup, pe plajă... stătea lîngă mine! Ne căsătorisem şi am făcut o excursie la mare cu prietenii lui. Voiaj de nuntă! Nu, nu era violent! Era chiar fricos, toți ştiau, numai eu nu ştiam că era violent din fire şi fricos. Ulterior am aflat că odată, prietenii lui, în toiul unei petreceri, i-au aranjat acasă în garsonieră un om mort în pat... O aiureala, nu era nici un mort, au pus şi ei acolo un costum de-al lui în care au băgat o pătură şi în loc de cap o mască de carnaval şi o pălărie. El a venit acasă beat, s-a trîntit pe pat şi a adormit... Cînd s-a trezit şi a văzut, s-a aruncat pe fereastră... Noroc că era la parter şi n-a pățit nimic... Mai bine ar fi murit atunci... N-am divorțat, de frică. Mă amenința..." "Totuşi, zisei, dacă mi-ai fi spus de la început..." "Nu, fiindcă după ce am fugit de la el, s-a mai liniştit... Mi-am spus că cu cît trece mai mult timp, e cu atît mai bine, se învață cu gîndul. Nu m-a căutat niciodată. N-avea rost să-l zgîndăresc..." "De ce natură era violența lui?" "De natură alcoolică. Era dipsoman! Cîteva luni avea chiar aversiune pentru băutură şi atunci era fermecător. Pe urmă începea deodată să bea într-un mod înspăimîntător şi devenea violent, dar numai cu mine!" "Astăzi crezi că era beat?" "Daaa, şi în faza asta îi dispare complet simțul primejdiei, în toate sensurile, şi pe cît de slab şi de blînd e în faza de repulsie față de băutură (slab în adevăratul sens al cuvîntului, fizic şi moral), pe atît de agresiv şi rezistent devine în timpul crizelor alcoolice. Nu e adevărat că era violent numai cu mine. Odată s-a bătut pe stradă cu şapte inşi (mi s-a povestit) şi i-a stîlcit pe toți, dar a venit şi el acasă cu o ureche lipsă, cu capul umflat ca un butoi şi cu toți dinții din față sfărîmați... L-am îngrijit să se facă bine, am aşteptat să-i treacă criza şi l-am părăsit aşa cum l-am luat, adică în cele trei luni cînd era şi el om..," "Şi de cînd sînteți despărțiți?" "De-un an!..." "Şi cîți ani ați trăit împreună?" "Doi, trei... (şi ghicindu-mi întrebarea Suzy continuă): Mă iubea foarte tare şi la început dipsomania lui nu era aşa de

gravă. Se îmbăta tun şi atîta tot. Pe urmă " făcu ea un gest elocvent, se îmbăta tun, dar perioadele erau scurte, şi, şi! adică nu-l ținea mult beția, dar nici pauza nu mai era de luni, ci de săptămîni... Devenea rigid, şi distrugea tot, ca un golem al cărui secret nu-l ştiam ca să-l potolesc... "Atunci te lovea?!" "De fapt nu mă lovea decît foarte rar, dar mă amenința şi nu ştiam niciodată dacă într-o bună zi n-o să mă desfigureze sau chiar o să mă omoare!" "Şi nu există remediu la acest gen de beție?" "Nu! Pînă acum nu există! Nimic nu-l poate opri pe dipsoman să bea cînd îi vine impulsul... Cel puțin aşa mi-au spus doctorii din oraşul nostru..." "Are familie?'', o mai întrebai. "Are o soră pe la Bucureşti, care e vinovată de tot ce s-a întîmplat. E doctoriță de copii. Ea ştia că fratele ei mai încercase de două ori să se însoare, dar respectivele, mai prudente şi mai puțin sentimentale decît mine, deschiseseră bine ochii înainte de a face pasul... Era el inginer, băiat frumos şi blînd ca un mieluşel, dar aflaseră ce cusur avea şi nu se grăbiseră să se mărite... Eu, pe atunci, eram panicată, îmi intrase în cap ideea că, indiferent de părerea sublimă pe care o aveam despre mine, o să rămîn nemăritată... Şi tu mi-ai spus ceva în acest sens: femeile superioare nu sînt atractive. Adaugă la asta că perspectiva de a rămîne zidăriță nu putea fi înfruntată chiar de una singură, iar un băiat mai de calitate care să nu fie arivist şi să nu-i pese de ce fel de soție îi intra în dosar era o *rara avis.* Mi s-a părut că *el* era o astfel de pasăre rară, băiat de ceferist, taică-său a fost mecanic de locomotivă... Ei bine, sora asta a lui ştia că încă de pe la douăzeci de ani, încă de pe cînd era student, că fratele ei bea. Dar n-o pot învinui. Care soră vine la iubita fratelui ei (pe care l-a ținut la facultate din modestul ei salariu de puericultoare, ea însăşi mamă a doi copii) şi îi spune: nu-l lua, are cusurul cutare, e marcat... Mai ales că periodicitatea crizelor alcoolice, numită dipsomanie, nu apărea ca o fatalitate la nivelul ei modest de doctoriță de copii. Nu? Nu există printre copii predispoziții la alcoolism! Şi apoi cu forma asta de alcoolism se poate trăi, hăt! mulți ani! fiindcă nu toți sînt violenți..."

Telefonul sbîrnîi şi amîndoi tresărirăm cu putere. Ea ridică receptorul şi auzii şi eu ce i se spunea: "Suzy, nu coborîți? Vedeți că la zece avem tren." "Acum cît e ceasul?", zise ea. "E şapte, dar mai bem şi noi cîte-un pahar!" "Şi ce sărbătoriți? zise Suzy. Faptul că ne-ați părăsit în furtună şi ați fugit ca nişte laşi?" "Care furtună? Ați pățit ceva?" "N-am pățit dar puteam să pățim. S-au oprit telescaunele şi ne-a prins vijelia în vale, în fundul pîrtiei." "Dragă, noi am crezut că ați luat-o înainte, fiindcă în momentul cînd s-a stricat vremea nu v-am mai văzut pe vîrful cotei. Toată lumea a plecat cînd a apărut noru-ăla!" "Las-o moartă, dom' doctor, aşa şef mai bine lipsă. Probabil că în momentele acelea îți spunea cineva o anecdotă şi ai uitat că porți răspunderea grupului nostru... Bine... Bine... Bine, venim, dar să ştiți că noi mai rămînem şi mîine..."

Suzy închise şi reintră, uitîndu-se alături de sine, în postura ei anterioară acestor destăinuiri; zise: "Tu, doritorul de comunicare şi de desvăluiri, ce mai poți zice? Ar fi fost mai bine sau mai rău, sau ar fi fost acelaşi lucru dacă ai fi ştiut toate acestea înainte? Cel puțin am avut timp să fim fericiți! Nici un nor negru nu ne-a turburat zilele noastre minunate. În timp ce, dacă ai fi aflat, cine ştie dacă am mai fi putut să ne legăm pe viață ca acum! Fiindcă sîntem legați pe viață, orice ni s-ar întîmpla." Se uită iar la sine şi această retragere avea în ea aceeaşi vrajă care mă îndemna ca totdeauna să nu mai încerc s-o descifrez. "Iubirea, parcă îmi spunea ea, e lovită după fiecare tentativă de a pătrunde în trecutul ființei dragi." "Totuşi, mă trezii spunînd, ar fi fost mai bine dacă mi-ai fi spus din vreme despre această dragoste a ta, zolistă, pentru un dipsoman!" Se uită la mine doar cu o mişcare a corpului; privirea i se retrăgea

şi mai mult într-o parte. "Şi dacă ar fi fost mai rău?", zise. "Mai rău decît să fi omorît un om?", reluai. "Da, o, da... Da, şi deodată izbucni în plîns, se rostogoli, se zvîrcoli pe o parte şi pe alta şi, ca să se ajute, ca să se agaţe de ceva, îşi înfipse mîinile în cuvertura patului... O, nu noi l-am omorît, el s-a sinucis, săracul, am simţit, cînd am strigat «Victoraş, vrea să mă omoare», mi-a dat drumul, în clipa aceea putea să mă arunce... Şi-a dat seama că nu e nici-o speranţă pentru el, iubeam pe altul."

Îngheţai!

"Şi ce speranţă mai era pentru el dacă te arunca în prăpastie?", strigai. "Să moară împreună cu mine. S-ar fi aruncat după mine."

O lăsai să se chinuie că nu-i îndeplinise această dorinţă. Multă vreme. Deschisei fereastra să contemplu întunericul şi imensul munte opus înaltelor creste ale Carpaţilor. Aşi fi vrut să fiu acolo, să urc pe acea cărare, care se vedea săpată în el, numită "drumul cîinelui", cum am aflat că se numea şi care era singura care ducea undeva spre o veche şi nefrecventată, neprietenoasă cabană. Mă ispiti cu adevărat gîndul: ce-ar fi să fugim în acest munte? Noi doi, şi să nu mai revenim niciodată în această lume plină de dipsomani, parchinsonişti şi torţionari. (Nu bolile sînt rele, ci ceea ce ele potenţează în om: violenţa neînfrînată de care, încercînd să ne apărăm, devenim jucăria soartei)... Ştiam însă că acum nu mai existau nicăieri pe pămînt cotloane care să nu fi fost sau să nu fie cercetate. Un pustnic ar fi mai puţin singur în peştera sa (ar afla de el toţi excursioniştii) decît într-un apartament aşezat pe o stradă aglomerată, unde s-ar feri mai bine de cuziozitatea lacomă a semenilor lui...

Revenii în odaie. Suzy era acum din nou liniştită şi nu se mai uita în sine, ci direct în ochii mei şi cu o intensă lumină care cerea protecţie. Şi atunci ea repetă ceea ce îmi spusese mai înainte: "Iubitul meu, sîntem legaţi pe viaţă, orice ni s-ar întîmpla...".

Coborîrăm la masă şi puturăm fi senini în mijlocul veseliei generale. Suzy chiar putu să surîdă de cîteva ori, cînd înţelegea, vag, că s-a spus o anecdotă reuşită. Fiindcă nici ea, nici eu nu înţelegeam nimic din ceea ce se spunea. Auzeam cuvintele, dar sensul aluneca pe lîngă noi, deveneam, fără să ne dăm seama, intangibili. Gîndul la fapta noastră începea să formeze în noi marea inerţie a tuturor culpabililor şi să ne izoleze de ceea ce era real. Lumea nu mai era pentru noi firească. Noi săvîrşiserăm, cu complicitatea ei naivă (ce era altceva fuga grupului decît gîndirea generoasă că îndrăgostiţii trebuiesc lăsaţi singuri?), un act de curăţire, eliminasem un dipsoman desagreabil pentru o colectivitate care nu putea trăi cu gîndul că viciul, maladia incurabilă, agresivitatea o pot ameninţa fără consecinţa naturală: moartea într-o încăierare a celui marcat, sau într-o căsătorie în care soţia fuge şi e omorîtă, şi dipsomanul e închis, sau e omorît dipsomanul, şi soţia, cu complicele ei ispăşesc...

XIII

...N-a avut puterea să retrăiască decît ceea ce l-a făcut să fie fericit... "Ciceo, mi-a spus, povesteşte tu restul... Gîndirea ta de avocat şi de fost judecător, în acest final, e mai potrivită."

Într-adevăr, cînd am aflat în ce dificultate intrase prietenul meu mi-am dat imediat seama că îl paşte o mare primejdie: cum să dovedeşti, într-o ucidere,

că ai fost, fără martori, în legitimă apărare? Pentru un avocat (şi cu această gîndire a mea într-adevăr de avocat orice speculație se încheie) individul, deşi s-a născut liber, cum spune Rousseau, n-aşi zice că în secolul nostru pretutindeni e în lanțuri, dar este permanent în legitimă apărare... Chiar şi cel agresiv, aşi zice mai ales... De cîte ori nu i-am văzut apărîndu-se cu vehemență, învinuind pe celălalt (şi nu totdeauna fără îndreptățire) că i-a determinat să comită violența?! Cea pedepsită de lege, îndeobşte cea fizică, fiindcă violența pe care o produce inteligența, şi nu neapărat doar cea orgolioasă şi care stîrneşte ura nevindecabilă, nu se pedepseşte de lege. Dar de ce? protestează el cu indignare în instanță şi începe să spună o istorie încîlcită, cu detalii pentru el decisive, şi rămîne cu gura căscată de uluire cînd judecătorul i-o taie: bine, bine, şi pentru asta trebuia să-i dai cu ciomagul în cap? Bineînțeles, gîndeşte el, făcui şi dregui, mai bine i-aşi fi scos un ochi, să rămînă chior... pe mă-sa şi pe tat-său! Nu cred că e lipsită de tîlc istorisirea unui mare reporter de pe vremuri, care, ros de curiozitate, s-a dus la Galați să stea de vorbă cu unul Berilă, care omorîse şapte oameni cu un sifon, într-o brutărie... "Mă, Berilă, i-a zis el după ce gardianul l-a introdus în celula aceluia, eu nu sînt nici de la poliție, nici judecător şi nici ruda vreunuia din cei pe care tu i-ai omorît. Eu sînt un ziarist, dar nu pentru ca să scriu îți pun întrebarea... Pentru mine, aşa ca om, vreau să ştiu: ce-ai avut cu ei, mă Berilă?! Presa zice că erați toți prieteni, ați venit la brutar, care şi el vă era prieten, a scos omul covrigi calzi din cuptor, ați stat de vorbă, ați băut şi voi un pahar de vin şi pe urmă ați adormit, că era tîrziu. Atunci i-ai omorît pe toți cu un sifon, loviturile, zic reporterii, fiind date la cap, buf! ca în dovleci, şi fiind toate de «o mare violență», afirmă reporterii ăştia, mă Berilă, adică lasă să se înțeleagă că ai avut cu ei de soluționat vechi şi crunte răfuieli. E adevărat?!" "Nu e adevărat", a zis Berilă. "Bine, s-a mirat reporterul, atunci ce-ai avut cu ei? Poți să-mi spui? Fiindcă în instanță ai declarat că ei au sărit la tine să te omoare. N-ai convins pe nimeni, fiindcă oricît ar fi cineva de puternic nu poate omorî singur şapte oameni cu un sifon... Cu un şiş da, dar cu un sifon, mă Berilă?!" Atunci Berilă şi-a întors fața într-o parte ca şi cînd n-ar fi vrut să mai vadă acea privelişte şi i-a dat reporterului, cu un imens dispreț, următorul răspuns: "Dă-i în p... mă-sii că erau beți!..." Da, or fi fost ei beți, dar cît de tare şi în ce chip de l-au supărat atît de mult pe maiestatea-sa Berilă întîiul? L-au scîrbit gurile lor căscate, membrele lor în dezordine? L-au plictisit!? L-au înfuriat sforăiturile lor, pofta lor animalică de somn, pe el care era, poate, un insomniac? Sau se săturase Berilă de atîta libertate şi lumină cîtă este pe pămînt şi simțise o mare ispită a ocnei? Asta ar fi o speculație abisală. Cel mai sigur o tot răspunsul lui Berilă: erau beți! şi trebuie să traducem asta prin: *erau agresivi!* Beția şi somnul lor nu erau suportabile, Berilă era şi el în legitimă apărare.

Un ultim detaliu. N-am ştiut că medicamentul numit Nozinan e atît de puternic, încît cîteva pastile pot provoca moartea, cînd Petrini mi-a cerut să-i fac rost de un tub, mi s-a părut că mi-a spus că el suferă de ficat... Ca să aflu abia pe urmă în ce scop avea nevoie să-l aibă asupra lui. "Dacă sînt condamnat pe viață, mi-a spus el ulterior, îl voi folosi". Cum nici eu nu puteam şti la cît va fi condamnat, cu cîteva zile înainte de ultima şedință, am alarmat pe directorul închisorii, care a ordonat imediat o percheziție şi i-a confiscat prietenului meu acel flacon... Am gîndit astfel: chiar dacă el va fi condamnat pe viață, nu pot să accept gîndul că toate şansele lui de a reveni cîndva afară sînt chiar total epuizate. De obicei verdictele pe viață înseamnă, practic, douăzeci de ani, după

care apar şi pentru astfel de condamnaţi unele amnistii. Or, acum Petrini are treizeci şi cinci de ani, la cincizeci şi cinci va fi liber, dacă nu cumva mult mai curînd. Şi viaţa nu e deloc de dispreţuit la această vîrstă, ca să nu mai spun că nici la optzeci nu e, şi nici chiar la nouăzeci. Această puternică personalitate, cum sînt convins că este prietenul meu, va rezista, se va întoarce sănătos şi se va împlini nu numai ca om, adică să poată să fie iarăşi fericit, ci şi socialmente, să-şi scrie adică mai departe lucrările lui şi să lupte ca ele să vadă lumina tiparului.

XIV

"Cam din perioada de cînd o cunoscuse pe doamna Culala nu mai venise Petrini pe la noi, sîmbetele, cum avea obiceiul. Şi iată că într-o luni seara mă pomenesc că îmi dă un telefon. "Vreau să-ţi spun ceva, zice, eşti ocupat?" "Sînt, dar o să las totul pe mîine: presupun că e vorba de ceva urgent." Nu mi-a confirmat că ar fi vorba despre aşa ceva, a închis brusc şi peste o oră suna la poartă. "Merg la tine în birou'', mi-a şoptit fără să mă privească. La mine în birou aveam altă stare de spirit decît în hol, în faţa televizorului, redeveneam adică avocat. Intram firesc în lumea Justiţiei asemeni preotului care intră în altar, unde apoi, împreună cu credincioşii, încearcă să ia contact cu Divinitatea. Aici pot să fac şi eu o mărturisire. Devenit avocat după ce fusesem judecător, un gînd m-a călăuzit: puteam foarte bine să găsesc un post de jurist la o mare întreprindere, sau altceva asemănător, dar nu mi-am dat demisia fiindcă nu mi-a mai plăcut să judec şi să aplic legea, dimpotrivă, mi-am spus, o voi face mai departe, fără puterea de a mai da verdicte, dar de a le determina cu toată forţa gîndirii şi cunoştinţelor mele şi în toată libertatea. Acest raţionament mi-a impus însă ideea, ca o consecinţă, că nu voi prelua niciodată un proces în care să apăr pe cei care au încălcat-o (legea!). Asta nu înseamnă că aruncam vreun blam asupra altor colegi ai mei, care nu făceau această disjuncţie. Era doar o hotărîre a mea secretă. O fi fost ea secretă, dar nu ştiu cum se făcu că în scurtă vreme începură să intre în biroul meu numai clienţi care parcă ştiau că refuzasem încă de la început cauzele de încăleare flagrantă a legii. Asta nu însemna că toate cauzele mele erau atît de clare şi de simple cum suna de clar şi de simplu conceptul care mă călăuzea. Şi de asemeni, nu vreau să se înţeleagă că porneam spre tribunal din capul locului cu prezumţia că instanţa ar putea să nu-mi absolve clientul sau să nu-i facă dreptate. Instanţa însă e compusă din oameni şi conştiinţa unui om are diferite nivele, nu numai de cultură, dar mai ales de înţelegere, în sensul cel mai înalt al acestui cuvînt. Clasica situaţie: condamni ferm la închisoare un om care a furat o sticlă de bere şi scoţi de sub acuzaţie un şnapan care a adus mari pagube societăţii, pentru că acest şnapan... Şi aici oricare dintre noi putem da din cap edificaţi şi neputincioşi: da, aşa e, ştim, şnapanul are mulţi bani, şi cu bani cîte nu se pot face?! În paranteză fie spus, pot să afirm, nu fără mîndrie, că pe vremea cînd eram judecător am reuşit să determin legiuitorul să elimine din instanţe istoria aceasta a condamnării unui om la pedeapsă privativă de libertate pentru o sticlă de bere; merită s-o relatez, deoarece în secolul trecut justiţia franceză a condamnat astfel un om la ocnă pentru furt prin efracţiune şi anume spargerea geamului unei brutării şi însuşirea unei pîini... Din această insignifiantă întîmplare, un geniu a dat naştere unei epopei

grandioase, în care lipsa de înțelegere e pusă la zid, iar fanatismul rigid şi implacabil al apărătorului legii sancționat (Javert se sinucide). Ei bine, într-o zi un milițian (un Javert derizoriu) îmi aduce şi mie în instanță un Jean Valjean neînfometat, dar care n-a ştiut ce să-i spună cînd a fost întrebat de unde are pîinea pe care o ținea sub braț. S-a bîlbîit! Bineînțeles că l-am achitat fără măcar să doresc să aflu de unde luase pîinea. "Nu puteai, i-am spus, să declari că ți-a dat-o un prieten la gară?" "Nu, fiindcă m-ar fi întrebat cum îl cheamă." "Pe dracu, un prieten din Bucureşti, camarad de arme, i-ai uitat numele." N-avea atîta imaginație! "De fapt de unde-ai furat-o?!" "N-am furat-o, mi-a dat-o o fată de la cantină. Dacă îi spuneam asta, aşi fi băgat-o pe ea la apă." A doua zi scandal mare prin firele telefonice. Am achitat un hoț, fără să-l judec, voi fi destituit imediat dacă nu reiau procesul. Nu vroiam să fiu destituit, vroiam să plec eu, şi nu pentru atîta lucru. L-am rechemat pe învinuit şi l-am condamnat. Băiatul însă, aşa umil cum arăta avea pe la Bucureşti nu ştiu ce fel de rude sau prieteni, destul că un zbîrnîit violent pe interurban mă invita a treia zi să mă prezint imediat la Ministerul Justiției, chiar la cabinetul titularului. Strigăte: "Cum ai putut să condamni la închisoare un om pentru o pîine?". "Credeți că e primul? i-am răspuns eu liniştit. Şi credeți că e ultimul? Aşa scrie legea. Am încercat să n-o aplic, la prima înfățişare l-am achitat, dar au sărit alții şi m-au amenințat cu destituirea." "Legea asta e greşită, a zis atunci titularul, văd că sînteți un judecător experimentat. Unde e greşeala?'' "Furtul e furt, i-am răspuns, trebuie pedepsit, dar depinde de pagubă, de prejudiciul adus societății sau individului, nu rămîne o cantină fără pîine dacă o fată e drăguță cu un băiat şi-i dă pe furiş o franzelă." "Aşa este, ce propuneți?" "Să schimbați legea! i-am spus. Nuanțări, dealtfel, există şi acum pentru tot soiul de delicte: de la o lună pînă la un an de închisoare. Puneți amenzi de la o sută pînă la nu ştiu cîte mii de lei, sau alte forme care să nu încurajeze furtul, dar nici să dea cu uşurință prilej unui milițian ranchiunos să-i facă «figura» unui duşman personal şi să-l trimită la răcoare pentru astfel de delicte minore." "Bine!", mi-a spus titularul şi a propus foarte rapid aceste modificări care au micşorat apreciabil numărul de "delincvenți" adevărați sau "aranjați'" din societatea noastră. Nu e nevoie de o epopee ca *Mizerabilii* ca să ne atragă atenția asupra unor deficiențe ale legislațiilor. Dar poetul a vizat mult mai sus, cum am încercat să explic; să facă să înflorească în noi înțelegerea, fără de care nici o legislație, oricît de bună, nu-şi atinge în întregime marele ei scop...

Am povestit toate acestea ca să explic de ce auzindu-l pe prietenul meu că doreşte să intrăm la mine în birou am înțeles de îndată că nu e bine cu el şi am mai înțeles că dacă ar fi fost vinovat, nu la mine ar fi venit, care ştia ce fel de cauze apăr. Avea nevoie de înțelegerea mea ca să-l susțin ca om şi de priceperea mea de avocat ca să-l apăr de o grea lovitură care se săvîrşise sau care îi plutea pe deasupra capului. Arăta însă palid şi străin atît de sine, cît şi de mine. Îmi aruncă o privire intensă, care îmi cerea de urgență să-l scot din această înstrăinare, de care, deşi era conştient, voința lui avea nevoie de sprijin înainte chiar ca el să se destăinuiască.

XV

Experiența unui om care vede colectivitatea umană, ca să zic aşa, din

spate, adică pe cei care rămîn în urmă împleticindu-se şi aşteaptă să fie "înhăţaţi", fără să fie atît de bogată ca a unui preot care vedea omul şi orăcăind ca un broscoi în cristelniţă, la botez, şi agonizant şi dus apoi la groapă, e totuşi destul de mare şi îi conferă o anume forţă a spiritului, fie chiar şi prin simplul fapt că îi vede pe semenii lui în înfrîngere, în timp ce el, avocatul, stă în deplină siguranţă în fotoliul său (un om în nenorocire ne întăreşte pe noi, cei la adăpost, oricît ar părea de neverosimilă această afirmaţie, tocmai asta însă ne dă puterea necesară să-l ajutăm). "Petrini, îi strigai prietenului meu, îţi dai seama că nu mă pot înşela cînd mă uit la omul care intră în acest birou, oricine ar fi el! Cu atît mai mult cînd omul mi-e prieten, mi-e mai uşor să-mi dau seama dacă e vinovat sau nu. Nu eşti vinovat!" "Nu, îmi şopti el (dar observai că simplele mele cuvinte produseseră asupra stării lui de spirit un efect de şoc, parcă s-ar fi trezit dintr-o narcoză), nu, repetă, nu sînt vinovat, dar sînt jucăria soartei." "O putem determina să dea drumul prăzii, nu numai noi sîntem jucăria soartei! Soarta nu e ceva absolut (cum să nu fie? gîndii paralel), din moment ce şi noi, cei vii, facem parte din ea." (Dialectică naivă, îmi dădeam seama, dar credeam în ce spun şi asta avu asupra lui Petrini acelaşi efect de şoc ca înainte: sentimentul realităţii simple reveni în el atît de concret, încît îl văzui cum surîde, un surîs eliberator!) "Eram atît de fericit, murmură el, atît de tare fericit, încît devenisem umil, să nu sfidez cine ştie ce zeu sau zeiţă geloasă. Şi sînt şi acum, dar cu această coloratură tragică, am omorît un om şi voi fi închis iar, deşi am fost în legitimă apărare. Şi iubita mea mă va părăsi.'' "Convingerea asta fatalistă, îi spusei, nu trebuie s-o ai chiar dacă faptele ţi-o sugerează. Dimpotrivă, trebuie să gîndeşti că nimic nu e pierdut, atîta timp cît lucrul fundamental, nevinovăţia ta, nu ţi se şterge, Doamne fereşte, din memorie şi să doreşti să ispăşeşti prin căinţă. Atunci nimeni nu te mai poate ajuta, nici măcar eu, fiindcă o să te apuci să desminţi ceea ce eu o să afirm."' "Nu mă căiesc! zise el cu o voce dură. Dar gîndul că acest omor o s-o determine pe fiinţa pe care o iubesc să mă părăsească îmi sfîşie sufletul." "Deocamdată, îi mai spusei, e doar un gînd şi o ipoteză. Nu te mai gîndi! Dar ia spune, tu ai mîncat ceva? Nu arăţi prea bine, trebuie să mănînci orice ar fi... Hai să trecem în hol, să luăm ceva şi, de ce nu, să bem şi-un pahar..."

Nu mă grăbeam să aflu ce se întîmplasc ca să-l determin să-şi vină bine în fire: mîncăm, mai vorbim... şi abia pe urmă o să vedem ce e şi cît de grave sînt circumstanţele, fiindcă cel mai tare sperie pe un om, cît de puternic, abisul ce i se cască la picioare. Îi şoptii nevesti-mii în bucătărie să ne lase singuri şi nici copiii să nu ne deranjeze...

Revenirăm apoi în birou şi Petrini începu să-mi povestească într-adevăr cu toate puterile speranţei reînviate istoria dragostei lui pentru doamna Culala, fără detaliile din acest manuscris, esenţa ei, dar şi surpriza pe care o avusese cînd aflase pe munte că ea îi ascunsese faptul acesta brutal că era căsătorită şi nici măcar nu se afla în proces de divorţ cu bărbatul... Şi cu lux de amănunte scena din teleferic şi apoi criza ei după ce reveniseră la hotel, care nu s-a mai repetat, a avut chiar puterea să zîmbească la masă şi să asculte anecdote. Au dormit bine şi a doua zi au plecat. Ea era liniştită, au călătorit o vreme în tăcere, pînă ce la amîndoi s-a cristalizat întrebarea: şi acum ce era de făcut? "Nimic, a spus el. Nu ne-a văzut nimeni. Pe munte a fost o furtună, s-o fi rătăcit şi a murit îngheţat - dacă rudele lui se vor alarma şi vor încerca să învinuie cine ştie pe cine." "Victoraş, nu rudele vor încerca să învinuiască pe cineva, ci miliţia judiciară." "Numai dacă au vreun motiv", i-a răspuns el. Stăteau la geam şi şuşoteau. Pe acest răspuns ea a tăcut multă vreme

preocupată...Apoi i-a răspuns: "E meseria lor să elucideze dispariția unui om. Crezi că o să le fie greu să afle că a plecat la Sinaia? Am citit destulă literatură polițistă bună ca să aflu că prima lor mişcare va fi s-o ancheteze pe soția lui. Oficial, eu sînt soția lui, nu? Ştii cum procedează: unde ați fost în ziua de duminică, data cutare şi cum v-ați petrecut această zi şi noapte care a urmat? Ce pot eu să răspund? Că n-am fost la Sinaia, că n-am fost cu tine... Atunci unde am fost? Am stat acasă şi n-am ieşit nicăieri? Şi un simplu anchetator mărunt îmi poate foarte repede dovedi că mint. O să depună părinții mei mărturie că am stat la ei? Ar depune dacă nu şi-ar da şi ei seama că e zadarnic. Dar să zicem că ar depune, sînt fata lor, ce li se poate reproşa? Dar ştim noi dacă portăreasa blocului unde stă *el* n-a aflat că «domnul inginer» pleacă la Sinaia? Sau oricare din anturajul lui? Eu îl cunosc, nu putea trăi singur fără să-i facă pe toți să afle tot ceea ce i se întîmplă. Ai uitat de individul din grupul nostru, invitat de mine? Sînt absolut convinsă că de la el a aflat fostul meu bărbat că plec la Sinaia. Ținea la noi amîndoi, ne-a ajutat şi o inspirație nefastă m-a împins să-l invit... Un blestem... Nimic nu s-ar fi întîmplat dacă o stupidă dorință să-i arăt că sînt fericită nu m-ar fi determinat să-i telefonez să vie cu noi... Şi cretinul l-a anunțat pe *el*. Sperînd să mă găsească singură, *el* s-a decis să vie după mine, fie şi pentru motivul că am fost odinioară de nenumărate ori la cota 2.000 şi asta i-a stîrnit amintiri, sentimente, speranțe smintite..."

Petrini a înțeles din aceste zise că iubita lui avea în orice caz capul limpede şi că trebuie să se predea. Nu numai el, amîndoi. Şi că dacă n-o fac, tot vor fi prinşi, şi faptul că au ascuns crima ar fi o dovadă că sînt vinovați. "Nu e cine ştie ce, îl întrerupsei eu pe Petrini. E cunoscută frica oamenilor de mărturisiri, chiar dacă sînt absolut nevinovați. Toate instanțele din lume cunosc această reacție şi nu prea țin seama de ea. Dar continuă!'"

"Eu acum trebuie să plec de la tine, i-a spus la un moment dat doamna Culala în tren. Înțelegi de ce! Şi după ce totul va trece, fiindcă nu concep să fim condamnați că mi-am apărat viața, atunci mă întorc şi după un timp ne căsătorim." "Şi cine poate să ne acuze dacă noi declarăm un singur lucru, că nu l-am văzut pe munte pe fostul tău soț? Nu l-am văzut şi nu l-am văzut, a zis el îndîrjit. Să se ducă să-l caute cine poate la cota 2.000 sau pe traseul telefericului printre prăpăstiile stîncoase, pline de nămeți." Atunci ea i-a dat un răspuns neliniştitor: "Şi dacă n-a murit? Dacă se întoarce şi, chiar grav rănit, declară că l-am aruncat din teleferic ca să scăpăm de el?" "Da, îi spusei lui Petrini, tentativă de ucidere a soțului de către amant, cu complicitatea soției. Grav! Şi mai ales foarte clar, dacă nu i-o luați înainte."

XVI

Aşi fi vrut să reflectez cel puțin pînă a doua zi ce sfat să dau acestei perechi lovită de nenorocire. Începui să mă plimb prin birou, în timp ce Petrini stătea tăcut în fotoliu cu capul în muni. Într-adevăr. Învinuirea de tentativă de ucidere pentru a elimina un rival ar fi fost imposibil de răsturnat dacă nu mărturiseau de îndată ce se întîmplase. Acest risc nu trebuia înfruntat. Şi apoi, dacă individul era mort, cum se putea dovedi legitima apărare? Fiindcă Petrini era naiv, mult mai realistă era prietena lui: avea dreptate, aveau să fie prinşi!

Mă reaşezai la birou şi deschisei un nou dosar: Petrini. Şi îl chinuii pe prietenul meu cîteva ore ca la o anchetă, ca şi cînd m-aşi fi aflat în instanţă, în roba neagră, dar nu ca avocat, ci ca judecător şi în acelaşi timp ca procuror. Totul vroiam să ştiu! (Şi astfel aflai, cu detalii, despre moartea Căprioarei, istorie pe care o ştiam, dar nu şi faptul că individul care o însoţise la medicul asasin era chiar el, prietenul meu de azi! Atenţie! pericol! trebuia să fiu pregătit să răspund în cazul în care procurorului fi desgropat, ca antecedent agravant pentru clientul meu, această istorie a lui de studenţie.) Şi tot astfel aflai că Matilda se despărţise de bărbatul ei, acel Mircea, dar în termeni buni, că adică îi spusese acel şef: "Oricînd, dacă tu sau ai tăi aveţi nevoie de un sprijin, nu ezita să recurgi... sîntem oameni, nu?" Perfect! Acest lider va avea ocazia să arate că n-a exprimat o simplă gîndire circumstanţială şi generoasă, menită doar să lase în urmă un bun sentiment uman, ci o gîndire conştientă şi profundă că pe deasupra legilor, care pot strivi, un om plasat sus poate sfărîma cătuşe implacabile printr-un singur cuvînt rostit cu fermitate. Totul mi-era necesar, simpatia vecinilor, a colegilor de birou, a prietenului său acum bucureştean, Ion Micu, a bizarei prietene din copilărie care născuse un monstru, pe care Petrini îl visase astfel înainte ca acest monstru să se nască, a Ninetei Romulus, a grasului Vintilă (nu şi a abjectului Bacaloglu), şi nu trebuia ignorată nici mărturia chelnerului de la Braserie, om ireproşabil şi membru de partid... Eliminai, bineînţeles, ca martori ai apărării pe fatala Tamara, imprevizibilă, pe universitarul Vaintrub, care mai depusese o dată mărturie în favoarea lui Petrini, fiindcă, fără să-l ignor în strategia şi tactica mea, episodul condamnării clientului este elucidat, el şi-a executat pedeapsa şi rog instanţa să nu admită revenirea lui cu circumstanţe agravante în speţa pe care o judecă, de natură pasională etern umană şi nu politică. Ce vroiam să demonstrez cu această armată de martori? Că omul judecat acum *nu putea săvîrşi actul de care e acuzat.* Era un om normal, care a acţionat ca atare. Căci, onorată instanţă, cine n-ar sări să-şi apere femeia iubită ameninţată cu moartea? Şi cine s-ar lăsa el însuşi omorît de teamă că un paragraf din codul penal l-ar acuza de omor cu premeditare? Spun asta nu pentru a apăra pe adevăraţii criminali care se ascund în spatele legii invocînd aceeaşi justificare a legitimei apărări, ci pentru a se evita o eroare judiciară, în cazul unui om în a cărui viaţă nu se poate descoperi nimic care să ateste îndoiala, dubiul, incertitudinea...

Terminîndu-mi însemnările, rosteam toate acestea cu glas tare, să audă şi Petrini şi să capete ccrtitudinea că nu va fi condamnat, dar în acelaşi timp să-şi dea seama că nu putea evita un proces. Abia după ce terminai observai că se făcuse foarte palid. Cunoşteam şi această reacţie: mai mult cîştigă teren în conştiinţa unui om care se ştie nevinovat certitudinea că va fi condamnat decît în aceea a unui om culpabil, care consideră lumea coruptibilă în eternitate, cu justiţia, procurorii şi judecătorii ei (aceştia se apără mai bine). Petrini credea în reaua soartă, atotputernică chiar şi peste un avocat lucid şi bine înarmat şi o instanţa clementă, dar nepăsătoare ca şi destinul. O clipă de neatenţie, ca o fulguraţie misterioasă a forţelor malefice, şi un detaliu neînsemnat apasă inexorabil balanţa...

"Ascultă, Ciceo, murmură cu un glas foarte turbure. Nu mă predau! Nu-l cunosc pe acest individ, nu l-am văzut niciodată în viaţa mea, şi nu înţeleg ceea ce mi se spune." "Ascultă, Petrini, ridicai eu glasul, poţi trăi cu gîndui că l-ai aruncat pe acela în prăpastie?" "Pot trăi pînă la adînci bătrîneţe. Am mai aruncat o dată unul şi în afară de pure idei de vinovăţie, născute dintr-un

exces de culpabilitate a conştiinţei că am omorît un om, niciodată n-am simţit remuşcări adevărate. Mi-a rămas în conştiinţă, mai puternic decît vinovăţia, sentimentul că individul vroia el să mă omoare pe mine şi nu aveam nici o îndoială în acest sens..."

O noutate! Îi cerui să mi-o povestească "Da, îi spusei apoi, în ocnă, da, ar fi fost tragic să te autodenunţi, afară ar fi tragic să n-o faci " "De ce?!" "Pentru că acolo deţinuţii n-au colaborat cu cei care vă păzeau. Sînt convins (şi ar fi neverosimil să nu cred acest lucru) că a avut loc fi acolo o anchetă şi că mulţi au ştiut ce-ai făcut, dar nu le-a fost greu să dea din umeri. Ce li se putea face mai mult decît ceea ce li se făcea? Afară, într-o lume normală, reacţiile nu vor fi aceleaşi." "Nimeni nu ştie nimic!", mi-a repezit el încăpăţînat. "Ştie prietena ta, care trebuie întrebată brutal dacă poate trăi cu tine fără să fiţi absolviţi de vinovăţie." "S-o întrebăm!" "Bine, dă-i un telefon şi invit-o aici. Semeni cu un italian dintr-un film, un cioban care se ascunde cu oile în cotloanele munţilor de teamă să nu fie prins şi acuzat de un omor pe care nu el îl săvîrşise. Era cu un băiat, un frate mai mic, care nu înţelegea de ce fugeau din moment ce nu erau vinovaţi. Şi ciobanul îi dă, dus pe gînduri, următorul răspuns.: «dacă te prinde, îţi face proces!»" "Da, strigă Petrini, aşa este, semăn cu acest cioban. Proces înseamnă condamnare..."

O gîndire disperată! Bineînţeles că nu-i spusei acest lucru şi nici că nu pierdusem pînă atunci nici un proces şi că, dimpotrivă, pentru mine proces înseamnă judecare şi eliberare de sub acuzaţie, şi numai dacă... Aici pînă şi gîndul meu se frînse, fiindcă foarte adesea oamenii spun despre cineva: a pierdut procesul! Se referă nu la cei vinovaţi! Despre aceştia se spune altfel: a fost înfundat! Sau: nu i-a mers, a mierlit-o "

XVII

Cînd doamna Culala intră, nu avui timp s-o văd bine cum arată, asistai la o scenă bizară. "Unde e?", spuse ea din uşă? O luai înainte şi o condusei. Cînd se întîlniră, iar eu mă aşezai la birou, el se ridică în picioare şi un abur misterios îi învălui de îndată... Sau poate vederea mea se subţiase de tensiunea orelor de interogatoriu? Sau culpabilitatea le înscria pe chipuri această aură de iubire tragică şi din altă lume? Doamna Culala nu era frumoasă decît pe clipe de revelaţie, intermitente şi inexplicabile (fiindcă atunci cînd eu o priveam stătea nemişcată), într-o secundă vedeam un chip puţin masculinizat, pentru ca imediat să se suprapună pe el un altul, cu tîmple dulci de fetiţă de o nobleţe izbitoare şi o gură de o puritate de madonă, apoi această viziune să dispară şi ea, şi să contemplu un obraz şters cu tenul pătat, arătînd o vîrstă incertă şi o frunte prea bombată. Acest joc de expresie era atît de atractiv, încît te făcea de îndată să doreşti să-i fii prieten, să-i fii util, fără nici un gînd de reciprocitate. Cînd o privii pentru ultima oară, abia atunci îi văzui ochii, privirea mare care nu se mai putea desprinde de a lui, fascinantă şi fascinată, cerînd protecţie şi în acelaşi timp dominînd... Iar Petrini, în faţa ei, posomorît dar parcă renăscînd, oferindu-i fără şovăială acea protecţie şi în acelaşi timp plecîndu-se în faţa ei umil, nu umilit de ea, ci parcă de conştiinţa că, aşa cum îmi spusese mie mai înainte, puterile acestei lumi îl pot pedepsi dacă, asemeni îndepărtatei Niobea, regina Frigiei, ar jubila că nimeni printre pămînteni n-a mai fost atît de iubit ca el.

"Ah, Petrini, gîndii în clipa aceea, este sigur că ai jubilat totuşi şi ai sfidat, poate nu în dragoste, ci în trufia gîndirii, şi anume că poți smulge fericirea chiar dacă nu ți-e dată. Fiindcă, iată, nu pierderea libertății ar fi chinul tău, ci pierderea acestei ființe de care nu te poți rupe fără să sîngerezi apoi necontenit... Ființă cu care n-am nevoie să stau de vorbă ca să aflu că hotărîrea ei e luată, nu poate trăi cu tine dacă vrei să te ascunzi: trebuie să te predai!"

Îi lăsai singuri o vreme şi mă întorsei cu o sticlă de vin, gustări şi cafele. Nu ştiu dacă lor le era foame, dar mie îmi tremurau mîinile. Îi invitai insistent să bea, să-i readuc pe pămînt, să fac să dispară aburul misterios care îi învăluia încă în privirile mele. Nu puteam sta de vorbă cu doi inşi paralizați parcă de dragostea lor nețărmurită unul pentru altul. "Doamnă Culala, îi spusei foarte ferm şi cu solemnitate, un mort trebuie dus la groapă creştineşte, înconjurat de ființele care i-au fost apropiate şi dragi şi ca să-l plîngă şi să-i păstreze în amintire regrete eterne şi mai ales să nu urască şi să nu învinuiască pe nimeni de moartea lui. Pentru asta e nevoie ca medicul legist să elibereze certificatul că a murit de moarte naturală, în cazul de față un accident de excursie. Acest certificat, în cazul dumneavoastră, este premers de un verdict pe care îl dă o instanță de judecată. Vă întreb: ați putea fi fericită (ştiți, fericirea aceea zilnică şi calmă) cu soțul dumneavoastră, şi prietenul meu de azi, cu care ştiu că o să vă căsătoriți? Bineînțeles asta în ipoteza că nu se întîmplă nimic, că, adică, miliția judiciară nu găseşte pe cel dispărut şi ajunge la concluzia că a pierit pe munte în timpul furtunii, rătăcindu-se. Şi închide dosarul pentru totdeauna.'' "Nu, n-aşi putea!", zise doamna Culala. "Şi de ce nu?, reluai. Sînteți nevinovați!" "Nu ştiu de ce, sînt slabă! Şi mă simt vinovată." "Asta să n-o mai spuneți niciodată, nici mie şi chiar nici să n-o mai gîndiți. E pericol, doamnă. Dacă vreți cumva să ispăşiți o vină secretă, mergeți la o mînăstire şi faceți acolo penitență, dar să nu mai declarați niciodată vreunui anchetator că vă simțiți nu ştiu cum, fiindcă el n-o să vadă în asta expresia unei nevoi de destăinuire şi a unei remuşcări, ci o probă care vă poate vîrî într-un paragraf al codului penal. Şi acum să vă mai pun o întrebare: în ipoteza că Petrini refuză să se predea, ce faceți, îl veți denunța şi vă veți autodenunța? Sau veți tăcea?" "Voi tăcea, răspunse ea de îndată, semn că îşi pusese şi singură această întrebare, dar atunci va trebui să ne despărțim şi nu vom putea să ne mai revedem vreodată!" "Nu înțeleg, zisei, puteți face asta? Petrini îşi poate trăi nevinovăția fără cea mai mică remuşcare." "El poate, e mai tare, v-am spus, nu ştiu de ce n-aşi mai fi fericită cu el, dar simt că n-aşi mai fi! Sînt slabă." "Şi întrucît un proces care v-ar achita pe amîndoi v-ar elibera? îmi continuai cu interogatoriul. Doar ştiți şi fără asta că sînteți nevinovată." "Pot să vă răspund, procesul nu ar fi al meu şi al lui Victor, ci al lui, al fostului meu bărbat, care zace acum în nămeți, pe o stîncă, mort sau în agonie, stîncă pe care ar fi vrut să ne arunce el pe noi doi. Mort sau viu, are dreptul la un proces. Să nu creadă că l-am condamnat noi, să scăpăm de el, ci s-a condamnat singur, iar pe noi oamenii nu ne vor învinui... Ar fi trist ca vinovat să fie mortul, adăugă ea cu un neaşteptat humor tragic, dar asta e! Asta i-a fost soarta. N-o să intru eu la mînăstire că aşa a vrut el. În acest sens vreau să spun că m-aşi simți eu vinovată şi n-aşi mai putea fi fericită cu Victor." "E şi convingerea mea, doamnă, îi răspunsei. Petrini însă e croit din alt aluat." "Nu atît că e croit din alt aluat, zise ea, dar el are socoteli de încheiat cu oamenii, care l-au mai condamnat o dată fără să fie vinovat. Îl înțeleg, a trăit în fundul pămîntului şi a învățat acolo lucruri care nu se pot învăța în altă parte. El e puțin înstrăinat de

codul nostru moral, sau în orice caz pe-al lui, care a semănat inițial cu al nostru, au apărut grave modificări." "Sînteți extraordinar de elocventă, doamnă, dar vă contraziceți, nu sînteți slabă, sînteți doar profund morală, în sensul cel mai înalt al acestui cuvînt", îi spusei. "Nu chiar, domnule avocat, ci doar foarte scrupuloasă, îmi cunosc limitele. Nu pot să mă adaptez cu ceea ce e nefiresc, deşi am încercat, nu mi-am părăsit soțul decît după ce am ajuns la capătul răbdării. Extraordinar de moral ar fi fost să nu-l părăsesc niciodată, orice s-ar fi întîmplat. Doar îl iubeam şi eram iubită de el, nu? Am preferat să fug, ca să-l arunc pe urmă într-o prăpastie. O fericire cu acest preț ar fi otrăvită, dacă nu chiar infernală, în timp ce un proces m-ar despovăra. Vedeți cît sînt de scrupuloasă!"

"Nu e de mirare, gîndii, că voința acestei femei l-a putut subjuga atît de tare pe Petrini, care numai de lipsă de voință nu poate fi învinuit. Extraordinară coliziune de sentimente, el va ceda, dacă n-a şi cedat". Mă prefăcui că el s-a şi exprimat în acest sens şi îl ignorai, continuînd cu întrebările, părăsind scest teritoriu al determinărilor psihologice şi trecînd la practică: "Doamnă puteți, aduce martori ai vieții dumneavoastră conjugale cu fostul soț?″ "În ce sens?" "Era dipsoman!" "Da, era!″ "Puteți aduce martori în acest sens?" "Da!" "Şi acum, doamnă: puteți aduce martori că ați fugit fiindcă v-ați simțit viața în pericol? Era doar un dipsoman violent, nu?" "Da, era!" "Fiți atentă, procesul se judecă acum, în acest birou, la această oră tîrzie din noapte. Eu am fost judecător şi voi juca şi rolul procurorului. Puteți deci aduce martori?" "Ce fel de martori?" "Că de nenumărate ori viața dumneavoastră a fost în pericol!" "Nu, nu am asemenea martori, zise, dar tresări cu putere simțind primejdia şi repetă: ce fel de martori?" "Că nişte vecini, dacă nu interveneau, alarmați de țipetele dumneavoastră, v-ar fi tăiat cu cuțitul, sau v-ar fi sugrumat..."

Chipul i se decoloră. Începu să se uite într-o parte fără să-şi dea seama că aşteptam un răspuns. "Treziți-vă, doamnă, îi strigai. Să vă mai aduc o cafea?" "Da, vă rog frumos", spuse ea umilă şi asta mă impresionă, simții în clipa aceea că va trebui să recurg la orice mijloace, chiar repudiabile, numai să salvez acest cuplu. N-avea martori că fostul ei soț a vrut s-o strîngă de gît sau să-i crape capul cu satirul. Or, mie tocmai astfel de martori îmi trebuiau, să depună mărturii grosolane şi să forțez astfel achitarea. Dar ea nu putea să înjosească în sinea ei memoria fostului ei bărbat cu martori mincinoşi. Ar fi însemnat să nege că fusese cu el şi fericită şi că acum, ca să scape şi să fie fericită cu un altul (după ce, cu chibzuială şi scrupulozitate, îl părăsise şi fără să vrea îl omorîse), trecea cu cinism peste cadavrul lui, fiindcă eu, ca s-o salvez, şi care cunoşteam bine justiția, i-o ceream implacabil. "Da, doamnă, îi confirmai, revenind cu cafelele, aceste gînduri pe care i le presupuneam, să nu vă închipuiți că judecata Inchiziției se mulțumea cu probe mai subtile. Vinovata, cînd nu era făcută vrăjitoare şi arsă pe rug, era închisă într-o celulă fără lumină, uşa era smulsă şi apăreau zidarii cu cărămizi şi mortar şi ştergeau de pe zid orice urme că acolo a fost închisă vreodată o ființă vie..." "Nu, repetă sec, n-am astfel de martori"' "Şi nici nu vreți să ştiți, parafrazai eu aiurea pe fabulist, să diminuez iarăşi tensiunea clipei. Nu considerați, reluai, că ăsta e adevărul, cu martori sau fără, că l-ați părăsit fiindcă viața vă era amenințată? Tu ce zici, Petrini? Martor mincinos e doar cel care e pus să debiteze neadevăruri. Nu? Faptul că unul spune adevărul, chiar dacă n-a fost de față, e suficient să-i anuleze, în conştiința noastră scrupuloasă, că e un martor mincinos. Pentru instanță depoziția lui e decisivă. Trebuie să mă ajutați, doamnă, să colaborați cu mine, dacă vreți să nu riscați amîndoi o

condamnare!" "Bine, parcă se rugă, strivită de aceste durități fatale care nu îngăduie o apărare pură, colaborez, ce trebuie să fac?" "Să găsiți doi martori care să depună că v-au scăpat de la moarte din mîinile lui." "Doi?" "Da, doi, nu trei, ajung doi!" "Bine, profesorul..." şi rosti numele unui vestit diagnostician din oraşul nostru... "Şi al doilea?" Al doilea era al unui bătrîn avocat al familiei Culala, acum pensionar uitat de noile cadre ale justiției. Foarte bine! Tipul ăsta o să ştie să vorbească în fața instanței, cu obiectivitatea perfect detaşată a unui martor imparțial. "Şi circumstanțele, doamnă? reluai. Aveți puțină imaginație să le inventați?" "Cum să nu? zise ea deodată şi se răsuci spre Petrini. Victoraş, îi zise, nu e cazul să auzi ce-o să spun!" "Bine!", zise el şi se ridică şi ieşi în hol. "Doctorul, continuă ea, a fost chemat de mine acasă să-mi dea îngrijiri după ce fusesem schilodită... În fața lui fostul meu soț a încercat să mă omoare, urlînd că l-am chemat pe fostul meu amant să mă apere şi să-l internez pe el la spitalul de nebuni..." "Ah, exclamai, extrem de verosimil, chiar halucinant de verosimil!"

În clipa aceea, foarte calm, Petrini reveni, dar ca şi cînd ar fi ascultat la uşă şi ar fi auzit totul, şi începu să se plimbe simulînd nepăsarea şi întîrziind mult la fereastra întunecată a biroului meu. "Victoraş, dacă crezi că am ceva de ascuns, stai, zise ea. Dar n-am vrut să auzi ceea ce a fost foarte urît în viața mea înainte să te cunosc." Şi îi relată ceea ce îmi spusese mie mai înainte. Sumbru şi cu o mişcare de o lentoare care concura aparatele cinematografice de încetinire se reaşeză în fotoliu şi îşi reluă capul în mîini. "Şi cu avocatul, doamnă, ce putem *inventa?"* zisei accentuînd ultimul cuvînt, ca să-i sugerez prietenului meu că şi ceea ce se spusese înainte fusese tot invenție. "Avocatul, zise doamna Culala, a fost chemat de mine acasă să-mi facă actul de divorț, în timp ce stăteam în pat cu ochiul umflat şi cu obrazul sfîşiat de o rană adîncă. Poate să depună mărturie că a fost el însuşi bătut măr şi aruncat pe fereastră, la propriu, nu la figurat, iar portăreasa poate să declare ceea ce a văzut, geamurile sparte şi sosirea sectoristului şi scandalul care a avut loc... Sectoristul a fost chemat do vecini, dar i-a dat dreptate lui, care urla că şi ăsta ar fi fost amantul meu... pe vremuri... adică avocatul... Judecați singur dacă această stupiditate va fi considerată ca atare, adică pură stupiditate a unui dipsoman care nu mai ştia ce face..." "Extrem de verosimil, stimată doamnă, îi răspunsei, totul concură să justifice fuga dumneavoastră de acasă, totul arată că scena din teleferic v-a pus pe amîndoi în legitimă apărare. De urgență veți lua mîine dis-de-dimineață contact cu aceşti doi martori ai dumneavoastră. De urgență, apoi aşteptați liniştită, şi cînd or să vă cheme la miliție veți da următoarea declarație... Stimată doamnă, strigai, veți fi interogată, nu vă abateți de la ceea ce mi-ați declarat acum, fiindcă atunci totul se încurcă! Nu ascultați întrebările, nu dați răspunsurile care vi se insinuează, chiar cele mai simple. Nu intrați în detalii. Reveniți neîncetat la ceea ce este înscris în declarația pe care o să vi-o dictez. Nu vă desvăluiți sufletul. V-am atras atenția, asta nu se poate face decît la o mînăstire, şi în zilele noastre nici acolo, vă avertizez..."' "Ciceo, zise atunci Petrini, nu crezi că eşti şi tu obosit şi nu mai vezi clar lucrurile? şi se ridică şi începu iarăşi să se plimbe cu paşi foarte rari şi foarte lenți prin birou. Răspunde-mi încă o dată la întrebarea mea: ce se întîmplă dacă noi nu mărturisim nimic? Nu ne-a văzut nimeni, iar cel dispărut nu poate fi găsit. N-o să mă convingi că o să se deplaseze la cota 2.000 o divizie de milițieni ca să caute un om care a pierit în cine ştie ce văgăună inaccesibilă." "Acuma nu, îi răspunsei, dar cînd se va topi zăpada da, şi fără să fie nevoie de o divizie de milițieni, ci de un simplu cioban, sau tăietor de lemne,

sau unul din acei excursionişti cărora tocmai asta le place, să cotrobăiască prin toate cotloanele munților. Şi pe urmă, te întreb şi eu: accepți să..." "Da, ştiu ce vrei să întrebi. Doamna Culala are remuşcări şi, zice ca, n-ar mai putea fi fericită cu mine. Probabil că tot îl mai iubea pe fostul ei bărbat şi are nevoie de un proces ca să-i dovedească post-mortem că e nevinovată, chiar şi cu riscul de a mă trimite pe mine la închisoare pe viață. Nu se întreabă că în caz de achitare acest proces mi-ar otrăvi de astă dată mie fericirea şi că despărțirea ar avea loc tot atît de neînlăturat cum o să aibă loc dacă eu refuz să mărturisesc. Deci, oricum ar fi, despărțirea se va produce. Nu văd atunci de ce m-aşi duce să mă predau!" "Pentru că, îi răspunsei, în cazul în care cel dispărut va fi găsit (şi îți repet, rar se întîmplă ca o ființă umană care a pierit să nu dea peste ea altă ființă umană, chiar şi după ce trec ani)... doamna va fi învinuită de complicitate, în timp ce altfel nu va fi. Şi mai e ceva, trebuie să ți-o spun cu toată brutalitatea. Nu tu vei fi primul anchetat, ci ea, şi deşi doamna declară că nu va mărturisi dacă tu nu vrei, am mari îndoieli că va rezista presiunilor psihologice şi metodelor, care nu dau greş, ale anchetatorilor. Există trucuri incredibil de simple cu care se smulg mărturisirile, fiindcă mai e nevoie să-ți spun? bănuitul e singur, iar în fața lui se află o întreagă ştiință acumulată de secole la îndemîna unui profesionist în materie de descoperirea delictelor, mari sau mici. Nu risca să fii prins! şansele că dispărutul nu va fi găsit sînt atît de mici încît... Doar dacă fugiți din țară! Dar cum să fugi? Merită să-ți spun o întîmplare a unui paznic de cimitir." (Dar renunțai s-o mai spun, ar fi fost convingătoare, dar îmi dădui seama că era lugubră şi numai de astfel de întîmplări nu aveau ei nevoie... acest paznic suferea, cum să-i spun acestei manii? îi plăceau craniile! avea la el în casă pe polițe, de toate soiurile, mai mari, mai mici, le aduna cînd, după ani, se desgropau vechi morminte, să facă loc altora... şi într-o zi individul se bărbierea în oglindă şi prin oglindă văzu de-odată cum un craniu începe să se mişte pe polița din perete, aşa, de la dreapta la stînga... paznicul crezu în prima clipă că avusese o halucinație, dar craniul iar se mişcă, aşa ca şi cînd şi-ar fi bătut joc de el, cum rînjea în spatele lui... atunci individul s-a întors brusc!... s-a apropiat şi l-a luat în mînă. De sub el țîşni un şoricel... Omul reveni să-şi vadă de ras, dar se întrebă: pe unde a intrat şoricelul? Se întoarce să vadă dacă scîndura n-avea vreun nod scos. Nu, n-avea. Atunci craniul avea vreo găurică? da, o găsi, era chiar în moalele a ceea ce fusese odată un cap, dar nu mare, însă se ştie că şoriceii au trupul moale şi pătrund cu uşurință prin orificii foarte mici; paznicul se întoarse să-şi reia bărbieritul, dar se întrebă iar: de ce are craniul ăsta o găurică? el ştia: nu era naturală, în pămînt nu există vietate care să atace astfel un craniu; şi-a terminat bărbieritul, s-a îmbrăcat şi s-a dus cu el la poliție; cum el ştia cine şi în ce an fusese îngropat acolo, nici trei zile nu i-au trebuit judiciarului să descopere o crimă sătească: un, țăran văduv, foarte bogat şi destul de bătrîn, se recăsătorise cu o muiere, care, să pună mîna pe averea lui, îl omorîse într-o noapte în somn cu o andrea pe care i-o înfipse într-un loc bine studiat, unde osul e mai moale, nu curge sînge şi semnul se acoperă de la sine; şi trecuseră de la isprava ei zece ani)... Asta aşi fi vrut să-i spun lui Petrini, că trecerea anilor nu acoperă o crimă, ba chiar se zice că sufletul celui mort nu-şi găseşte pace pe lumea ailaltă pînă nu e răzbunat, şi apare în visurile celor care l-au cunoscut şi le spune cine i-a luat lui viata. Oamenii se trezesc, nu-şi mai aduc aminte ce-au visat, dar secretul s-a înscris în conştiința lor şi acționează după el, se duc, adică, acolo unde s-a comis fapta şi descoperă lucruri ciudate care stîrnesc bănuiala... Or, bănuiala se transmite şi făptuitorul află de ea. Numai

viață nu se mai poate numi ceea ce are el pe urmă de îndurat. De ce să ajungă să trăiască astfel de zile prietenul meu, chiar dacă el se credea un dur, afirmînd că nu i-ar păsa?

Dar se pare că nu aceste argumente pe care le reluai cu glas tare, vorbindu-i de bănuiala oamenilor, care nu i-ar fi dat pace, îl convinseră să cedeze, ci faptul că îşi dădea şi el seama că prietena lui nu va putea să reziste la anchetă. "Da, zise, ai dreptate, Ciceo. E greu să rezişti, sau numai atunci poți să rezişti cînd nu ai nimic de ascuns. Însă eu ți-o spun dinainte, Ciceo, şi ți-o spun şi ție, i se adresă el doamnei. Culala, că ne vor condamna. Avocații sînt foarte naivi, sau mai bine zis le place să creadă, îi incintă să creadă în puterea ştiinței lor de a convinge o instanță. Eu văd foarte clar: noi n-avem dovezi că am fost în legitimă apărare, instanța are dovada că un om a dispărut şi noi declarăm că ne asumăm faptul. Armata ta de martori nu poate decît să facă instanța să şovăie în pronunțarea verdictului: pe viață sau pe zece, cincisprezece ani? Asta în ceea ce mă priveşte. Pe ea ar trebui s-o cheme la proces doar ea martoră, dar crezi că aşa vor face?" "Trebuie, Petrini, mai spusei eu cu toată convingerea, şi nu cum spusese el, cu o convingere naivă care îmi plăcea mie, să mă încînte, ci una simplă şi gravă. Sînteți nevinovați, trebuie să vă scoată de sub orice culpă..."

XVIII

A avut însă dreptate el, armata mea de martori n-a făcut într-adevăr decît să sugereze instanței că legitima apărare nu trebuia exclusă. Dar n-a reuşit să înlăture acuzarea, care susținea că aruncarea în prăpastie nu era singura alternativă a inculpatului. Din moment ce a reuşit s-o facă, înseamnă că era mai puternic decît aşa-zisul agresor. Putea să-l țină la respect într-o încăierare care n-ar fi durat mult, deoarece telefericul nu face decît cinci, şase minute pînă ajunge jos. Fără succes a fost obiecția mea bazată pe depoziția martorilor, că acuzatul nu era mai puternic decît victima, care era un zdrahon în stare să doboare şapte inşi, cum a făcut-o odată... Da, dar atunci, mi s-a răspuns, dacă era aşa de puternic, cum a reuşit acuzatul să-l învingă, şi nu într-un simplu schimb de lovituri, ci într-o încleştare pe viață şi pe moarte? Ce puteam să mai adaug? Că Petrini nu a folosit numai forța, care era mai mică decît a zdrahonului, ci şi viclenia, în disperare, simțind că nu era de glumit, viața sa şi a prietenei lui erau în primejdie? Cum să dovedeşti asta?

Un proces în care m-am zbătut, cheltuind o energie considerabilă, să obțin amînări lungi, să aduc noi martori (fiindcă nu i-am adus pe toți deodată), sugerînd instanței că graba în justiție duce la erori judiciare. În acelaşi timp scontam pe presiunea de imponderabile. Timpul poate înmuia şi şterge convingerea pe care procurorul o inculcase instanței, că cei doi s-au înțeles între ei să scape de un ins care îi împiedica să trăiască împreună. Şi s-o accepte, încetul cu încetul, pe a mea. Reuşisem, instanța era binevoitoare cu Petrini, lungile amînări îmi erau acordate chiar şi cînd motivele invocate de mine nu erau prea convingătoare (de pildă starea sănătății acuzatului, cînd reuşii să-l țin pe Petrini trei luni în spital). Dar nu ştiam că reuşisem doar parțial, în sensul că verdictul fusese considerat de judecător drept moderat, după cum îmi declară ulterior, clientul meu riscînd, zise el, să ia douăzeci de ani. "Şi nu uitați, îmi mai spuse, că antecedentele acestui Petrini sînt departe

de a înclina balanța justiției în favoarea lui, fără ele ar fi putut fi achitat sau să scape cu doi, trei ani..." "N-au fost invocate", i-am răspuns: "N-au fost, dar i se cunoşteau! Cum vă explicați înverşunarea procurorului? Iar noi a trebuit să ținem seama de asta."

Aşa deci! Reaua soartă îl urmărea pe prietenul meu, de aceea fusese el atît de sigur că n-o să scape. Cu un total eşec s-a soldat ideea mea că Matilda, fosta soție a lui Petrini, va reuşi să-l convingă pe Mircea, acel mare şef care la despărțire o încurajase să nu ezite să-i ceară, la nevoie, sprijinul. "Doamnă, îi spusei cînd o vizitai, e vorba de tatăl fiicei dumneavoastră." "Nu e nevoie să mi-o spuneți, zise ea. Sper să-l salvez, deşi am mari îndoieli, Mircea l-a mai salvat o dată."

Îmi ascunsei uimirea contemplînd această femeie pe care o iubise foarte tare Petrini. Ştiam că e mai în vîrstă decît el, dar nu într-atît: părea să aibă cincizeci de ani... Se îngrăşase (prietenul meu nu-mi spusese niciodată că ea avea această predispoziție) şi îi îmbătrîniseră mai ales ochii, care aveau imense cearcăne împrejur. Era însă plină de viață, ceea ce, trebuie s-o spun, nu-i stătea bine deloc... Probabil această poftă de viață îi rămăsese intactă ca odinioară, cînd o cunoscuse Petrini, dar corpul i-o luase înainte şi se ruinase. De aceea, poate, îl părăsise pe Petrini pentru un bărbat mai în vîrstă, presimțind că o bătrînețe pretimpurie o va face demnă de milă lîngă un soț în plină putere şi care în mod sigur o va trăda? Înțelesei apoi, văzînd-o pe Silvia, de ce Petrini suferise atît de mult cînd această femeie îl părăsise: într-adevăr fetița îmi apărea ca o mică divinitate, față de care nu puteai avea decît un cult, cu totul altfel decît cel pe care îl are orice om pentru copiii lui. Semăna cu Petrini, dar puțin şi cu maică-sa, cu deosebirea că ea avea în plus, peste chipul ei expresiv, inocența, însă, aşi zice, *o inocență care ştia,* lucru rar, căci îți sugera că micile suferinți mărunte care rod de obicei marile elanuri şi idealuri pe ea n-o vor atinge, orice i s-ar întîmpla în viață. N-aşi putea să aduc acest elogiu şi copiilor mei, deşi sînt şi ei foarte reuşiți.

"Mi-a promis, îmi spuse Matilda după ce se întoarse de la Bucureşti. «Îl voi feri şi de astă dată, a zis, să nu cadă victima unei justiții excesive. Petrini e un tip tare şi orgolios. Foarte adesea cei tari sînt mai puțini fericiți în viață decît cei slabi şi mai umili», a mai zis el."

L-a ferit? mă întreb eu acum. Eu zic că nu! Sau poate că totuşi l-a ferit?!... Şase ani cît i se dădu lui Petrini, iar doamnei Culala un an, nu erau o condamnare excesivă...

XIX

Dacă m-a ferit Mircea de o justiție excesivă?... Da, m-a ferit, dar nu direct, ci prin legea de atunci care reglementa nu în ani, ci în norme de muncă, durata unei condamnări, lege la care poate că o fi contribuit şi el... Dacă făceai două norme pe zi, asta însemna o reducere la jumătate a pedepsei. Eu am făcut trei, fiindcă aceste norme nu erau mai mari decît ale unui muncitor liber, iar eu aveam experiența de la Baia Sprie şi experiența din uzină şi nu spun că mi-a fost uşor, dar nici imposibil să fac un efort suprem şi să-mi recîştig libertatea. Mi s-a dat un strung într-un atelier mecanic la care lucram de dimineață pînă seara tîrziu. Chestiune de adaptare, un om poate face multe dacă reuşeşte să nu uite nici o clipă pentru ce o face, dacă merită. Dar eu am

pornit-o de la început cu un gînd foarte clar că merita, două ființe pe care le iubeam mă așteptau afară: fetița mea și Suzy... Încît după doi ani condamnarea mea lua sfîrșit...

....A gîndi puțin nu înseamnă totdeauna o deficiență. Alte forțe ale sufletului, ținute pînă atunci sub obroc de trufia gîndirii, ies la iveală și îți orientează ființa spre descoperirea adevărului, chiar dacă nu-l dorești. În cazul meu nu vroiam să știu de ce Suzy îmi ascunsese că era căsătorită și fugită de la bărbat. Mi se fixase în minte ca în bronz răspunsul pe care ea mi-l dăduse la Sinaia cînd o întrebasem... *"Mi-a fost frică! Ai fi vrut amănunte, să mă ajuți, și el ar fi aflat că sîntem împreună și scena care a avut loc aici în cabină s-ar fi produs atunci, cînd eu mă îndrăgostisem de tine și nu vroiam să te pierd."*

...Dar și bronzul poate fi atacat de acizi puternici. Nu gîndirea a început deci să topească treptat litera care părea neclintită pe această placă. Dimpotrivă, gîndirea rezista. Da, îmi spuneam, Suzy a greșit, ei și? Nu asta e important, ci ceea ce îmi spusese tot ea, în acele grele clipe: *"Sîntem legați pe viață, orice s-ar întîmpla".* Da, gîndeam, iubire vinovată, dar iubire! Nu ura ne-a despărțit pe mine și Matilda, ci faptul că iubirea ei de la început dispăruse total. Da, îmi șoptea gîndul, iubirea poate să fie oricum, numai să fie! Poți să arăți ca un chimval răsunător, dar dacă dragoste nu e... spune evanghelistul. E vorba, desigur, de dragostea divină, dar a noastră, cea profană, are oare vreo limită care s-o împiedice să atingă granița divinului? Lăcașul ei nu e tot inima umană? Și îmi apăreau în minte altfel cuvintele Matildei, despre iubirea pricăjitului Artimon pentru fatala Tamara, cuvinte care îmi păruseră atunci ridicole și rîsese de ele toată lumea, că o iubește pentru că n-o iubește. Pentru ce, pentru nece, fapt e că o iubea, restul nu mai avea nici o importanță. Și nici Acojocăriței și muierea lui nu-mi mai păreau abjecți. Ar fi fost dacă n-ar fi ținut unul la altul, dar eu știam că țineau, aveau clipele lor de pace simplă, așa cum îmi aminteam că îi surprinsesem cînd mă trimisese tata să-i cer vecinului nostru o tezlă. Era adevărat că spectacolele pe care le dădeau ei în curte, fără să le pese de lume, erau abjecte, dar apoi ei se întîlneau pe un teren mai curat: Tot ei erau, și totuși...

...Aceste gînduri mă ținură în putere timp de un an de zile, care valora, cum am spus, cît trei. Ele nu explorau adîncimea ființei mele, cînd însă, intrînd în al doilea an, adică ultimul, descoperii că într-un fel subteran viața mea lăuntrică nu stătuse pe loc la punctul pe care eu i-l fixasem. Se deplasase spre o direcție a necunoscutului și mă apucă neliniștea cînd observai că nu mai ținea seama (dacă ținuse vreodată) de aforismele mele confortabile. În loc să mă bucur că în curînd aveam să fiu liber, perspectiva aceasta fu primită în ființa mea intimă cu o depresiune inexplicabilă și persistentă, care nu avea în gîndirea mea nici un sprijin. La început îmi spusei că trebuie sa fie din pricina încordării; oboseala fizică dincolo de o anumită limită atinge sufletul, care se apără astfel, printr-o depresiune, de primejdia unei istoviri. Cîteva săptămîni mă odihnii realizînd doar norma obligatorie, dar această stare de spirit pe care o numim depresie, adică un amestec de regret dureros, de milă față de noi înșine și de reproș nedefinit, adresat întregii lumi, nu numai că nu mă părăsi, ci se accentuă, atingînd vag fibrele tristeții active și fără remedii!. Și atunci gîndirea mea protectoare slăbi, și placa de bronz începu să fie atacată de acizii îndoielii. "Cine îți spune ție, mă pomenii gîndind, că la ieșire o să te aștepte Suzy cu flori? Ea acum trebuie să fie liberă, de ce nu ți-a făcut o vizită? În general ești oare sigur că tot ceea ce ai gîndit și simțit tu pînă acum, a gîndit și simțit și ea la fel? Scrisorile ei nu răspund la această întrebare; are o scuză, o

scrisoare de-acolo de unde e ea nu poate să exprime sentimente înalte, care ar fi citite, înainte să ajungă la mine, şi de alţii... Şi totuşi, cei ce se iubesc seamănă cu acei şamani care pot vorbi fără să fie înţeleşi, fără ca secretul fiinţei lor să poată fi surprins şi de cei neiniţiaţi. Eu îi scrisesem la început astfel de scrisori, dar îmi răspunsese la ele ca şi cînd nu le-ar fi descifrat codul. Nici o aluzie măcar! Îmi spusesem pe atunci că nu le-o fi primit, dar acum le recitii şi descoperii că îmi scria limpede: am primit scrisoarea ta. Atît. Şi vorbea apoi despre altceva... Şi apoi pentru întîia oară şi cu o mare virulenţă ţîşni spre gîndirea mea întrebarea: de ce o fi fost nesinceră femeia asta cu mine? *I-a fost frică?* suna prima inscripţie de pe bronz. Da, dar asta cînd s-a îndrăgostit, adică foarte tîrziu! De ce nu mi-a spus de la început că era căsătorită, sau ceva mai tîrziu, dar cu mult înainte să înceapă să se teamă că, dacă şi-ar destăinui secretul, s-ar putea să mă piardă...? Era clar, nu-mi spusese fiindcă nu-i păsase de mine, nu credea că legătura noastră va dura prea mult - şi atunci ce rost mai aveau complicaţiile? Şi cu toate acestea nu mă descurajase cînd văzuse că încep s-o iubesc. Dimpotrivă, îmi reproşa că sînt prea independent! Nu înţelegeam şi mîhnirea mă purta ca pe-un automat în faţa surghiunului asupra căruia mă aplecam acum nu cu lumina în suflet, ci cu o adîncă nelinişte că mă grăbeam prea mult să ies afară într-o lume cu perspective turburi

pentru mine şi în care locul meu începea să fie din ce în ce mai, puţin precizat. Ce voi face? mă întrebam cu o spaimă pe care n-o simţisem niciodată în cursul vieţii mele. Voi redeveni iarăşi contabil? Întrebarea asta îmi alungă somnul, fiindcă nu perspectiva de a redeveni contabil mă înspăimînta, ci singurătatea mea în lume... Îmi dădeam seama că n-o să mai pot să comunic cu nimeni, nici prin scris, fiindcă aveam sentimentul că, dacă nu mă puteam adresa contemporanilor mei, cu speranţa să fiu citit de ei cîndva (şi această speranţă mă trezeam că n-o mai aveam), gîndul la o posteritate abstractă la care de fapt nu mă gîndisem niciodată nu-mi dădea puterea să alung din mine izolarea în care mă aflam în mijlocul lumii mele, lume în care mă născusem, descoperisem miracolul existenţei, suferisem şi fusesem fericit... Numai prin această lume prezentă mă puteam adresa posterităţii... Şi nici nu mai vedeam cum o să pot ajunge, după această a doua condamnare, spre inima fetiţei mele. Această a doua condamnare avea să turbure în mod fatal în conştiinţa ei sensurile clare de nevinovăţie ale cele dintîi; iar despre Suzy descopeream cu un gol imens în întreaga mea fiinţă că mi-e de fapt străină. Într-adevăr, mă întrebam, cine era de fapt? Şi îmi dădeam seama că nu ştiu nimic despre ea. Era o invenţie de-a mea, o inventasem tot timpul din chiar clipa cînd o cunoscusem, iar ea nu numai că nu se desvăluise, dar se lăsase inventată, o invenţie paradisiacă... Eterna poveste! Iar cînd împrejurarea o silise să se arate aşa cum era, apăruse deodată alături de mine o femeie total neinspirată. Neinspirată măritîndu-se cu un dipsoman la care încă mai ţinea (scena din biroul lui Ciceo era în acest sens revelatoare), neinspirată ascunzîndu-mi acest măritiş, neinspirată cînd mă dusese la Sinaia pe pîrtia unde fusese şi cu dipsomanul ei (ca să nu mai vorbim de cît fusese ca de inspirată invitînd şi un prieten al soţului, care de îndată bătuse toba!). Apărea acum mai clar că dipsomanul vrusese s-o omoare tocmai pentru că se dusese la Sinaia cu un altul, şi anume tocmai prin locurile unde fusese şi cu el. O întîlnire în locuri neutre e mai mult ca sigur că nu l-ar fi incitat decît cel mult la o încăierare cu mine, pe stradă sau la un restaurant oarecare. Dovadă era faptul că de cînd fugise de-acasă el n-o căutase, oricum nu se interesase de existenţa ei şi nici

n-o urmărise; dacă ar fi făcut-o i-ar fi fost uşor să afle că un alt bărbat intrase în viața ei. Era suficient s-o pîndească la *Oraca* şi să vadă cu cine iese. Mai mult: niciodată nu-i surprinsesem, cînd ne plimbam pe străzi, vreo tresărire, vreo temere că ar putea fi urmărită. Deci aserțiunea ei că *îi fusese frică* era şi asta o minciună. Da, şi atunci ea îl incitase. Atîta linişte din partea lui, după ce o chinuise atîta vreme? Cum, chiar aşa? S-a resemnat atît de uşor? Atît de puțin a iubit-o?!... Şi a lansat mesajul: Plec la Sinaia! Astfel se confirma vechea mea teorie despre Căprioara că numai sufletele terne sînt atrase de o viață violentă, desigur o atracție instinctivă, viscerală, nu s-o provoace direct, ca Matilda, ci s-o îndure de la altul, cu groază reală, sinceră, cu oroare. Da, dar groaza aceea reală şi sinceră, oroarea aceea, colorează violent şi fascinant o lumea prea cenuşie şi monotonă. Suzy semăna cu Căprioara, cu deosebirea că ea avea darul să te incite s-o inventezi pe gustul tău; în acest sens nu era ternă, dimpotrivă, era înzestrată eu o imaginație inepuizabilă în a descoperi noi mijloace de seducție.

...Şi nici măcar nu ceruse divorțul! Ar fi putut s-o facă îndată ce descoperise că mă iubea! De ce n-o făcuse? Dar mă iubea oare? Nu cumva vroia de fapt să se împace cu bărbatul ei, să se întoarcă la el? Ipoteza asta căzu asupra mea ca un trăznet de lumină. Adică nu resimții nici o durere, ci doar o intensă lumină care mă invadă şi şterse, aruncînd în neant total acest episod fulgurant al existenței mele. Şi atunci mă bucurai că am fost condamnat. Liber, cu ea, n-aşi fi avut, poate, niciodată această revelație şi n-aşi fi putut ieşi niciodată din paradisul meu, din care însă aşi fi fost gonit neîncetat prin mici revelații, iar cu m-aşi fi opus neîntrerupt şi pînă la sfîrşitul zilelor mele, în lipsa unei revelații unice şi totale. Da, îmi spuneam şi simțeam cum treptat sentimentul meu de singurătate şi de necomunicare cu lumea îşi diminuează prezența şi sensul vieții mele îşi recapătă încetul cu încetul echilibrul anterior întilnirii cu Suzy. Într-adevăr, gîndeam, să presupunem că dipsomanul n-ar fi venit acolo, pe creasta muntelui. Ce s-ar fi întîmplat cu noi doi? Pînă la urmă tot ar fi trebuit să-mi spună că e măritată şi atunci aşi fi descoperit de ce refuzase ea să poarte sarcina, adică aşi fi înțeles exact cuvintele ei care vroiau să-mi sugereze că nu poate concepe să trăiască împreună cu un om "toată viața" (cînd o cerusem în căsătorie). Pe atunci gîndisem că există şi ființe umane care se sperie la gîndul că îşi leagă viața pentru totdeauna de un singur om. Ulterior aşi fi aflat că ea era legată chiar pe toată viața şi că ar fi vrut să se întoarcă acolo de unde încercase să evadeze. Lovitura pe care aş fi primit-o ar fi fost mai greu de suportat decît doi ani de puşcărie...

...Dar să presupunem, îmi spuneam iarăşi şi iarăşi, că ipoteza aceasta a damnării ei (neputința de a-l părăsi pe dipsoman), cu tot corolarul ispititor al oricărei ipoteze de a închide o existență într-o idee, este falsă în întregime. Şi că doar a greşit, iubirea există, restul, dezamăgirea mea că n-a fost sinceră, chiar dezvăluirea ulterioară şi directă că încă îl mai iubeşte, îndoiala ei dacă mă iubeşte pe mine mai mult sau nu, aşteptările chinuitoare ale unui divorț, stările ei rele de catalepsie psihică (aşa cum avusese una în camera de hotel de la Sinaia, premoniție a nenorocirii care avea să ne lovească a doua zi, sau poate şi mai verosimil expresie a unei vinovății paroxistice, tocmai pentru că se gîndea la el şi descoperea că îl iubeşte) toate acestea n-aveau să aibă, să zicem, o importanță decisivă, le-aşi fi îndurat şi aşi fi ieşit învingător. Bun, dar dacă ea n-ar fi fost decît atît? Adică numai toate acestea la un loc şi dincolo de ele un vid? Adică odată cu dispariția lor să dispară şi dragostea ei pentru mine, care era născută şi legată de totalitatea acestor fenomene tensionate? M-aşi fi

trezit (mă şi trezeam în clipele cînd gîndeam toate acestea) în fața unei femei necunoscute despre care abia urma să aflu cine e, oricum alta decît cea pe care o inventasem, şi aşi mai fi putut cu oare s-o iubesc pe această alta? Nu trăisem această experiență cu Matilda? Trebuia s-o repet?!

XX

...E foarte plăcut acum în biroul meu, fostul dormitor al părinților... Tata, cu care m-am împăcat, s-a aranjat în aşa-zisul salon. Cînd am ieşit şi s-a trezit cu mine acasă, a făcut ochii sferici. "Te-au amnistiat? m-a întrebat. Parcă luaseşi şase ani!" I-am povestit cum am reuşit să-i reduc la doi, nu s-a mirat, dar continua să fie totuşi mirat. "Şi ai muncit tu în halul ăsta?" Avea aerul că îl mințeam. "Da, ce te miri?" "Nu se vede, zice, parcă ai mai întinerit, în loc să..." Acest compliment a fost, ca să zic aşa, baza împăcării noastre. Am izbucnit în rîs şi l-am bătut pe spinare protector. "Şi tu arăți bine, i-am întors complimentul, te-ai recăsătorit cumva? Nu mi-a răspuns, era o întrebare (genul meu de întrebări) nelalocul ei...

Nu se recăsătorise, dar trăia mai departe (şi nu la noi în casă) cu muierea aceea a lui pe care nimeni n-o ştia cum arată. Menajul, cum se zice, i-l făceau pe rînd nişte nepoate. Dar adevărata împăcare se stabili între noi abia după cîteva luni cînd îi spusei că am fost numit profesor de franceză într-o comună apropiată, nu prea departe, zece sau cincisprezece kilometri, o navetă suportabilă. Chipul i se spălă de obscurele lui temeri. Uite, parcă îmi spunea, că totul se aranjează pînă la urmă. Dar nu-mi sugerase această idee, că, adică, totul o să se aranjeze într-o zi, cînd fusesem angajat în uzina unde lucra el. Atunci totul părea pierdut pentru mediocra şi comuna lui mîndrie.

Valurile existenței mele s-au potolit şi zeitatea care domneşte acum în viața mea este Silvia, care mă vizitează aproape în fiecare zi. Spaima care mă chinuise în marea mea criză de singurătate din închisoare, cînd gîndisem că în conştiința fetiței sensul de nevinovăție al condamnărilor mele avea să se turbure, se dovedi neîntemeiată: nici măcar o clipă nu-i descoperii pe chip sau în cuvinte că afecțiunea ei pentru mine se alterase cu ceva. Desigur, inspirată, Matilda o ferise, sau mai bine zis avusese grijă să nu i se strecoare în micul ei suflet îndoiala că tata n-ar fi nevinovat. Acum încerc să descifrez mai departe şi fără grabă înțelesul revelațiilor mele despre Suzy, pe care n-am încetat să le am chiar şi după ce crezusem că şirul lor se sfîrşise...

Parcă ar fi ghicit, acolo unde se afla, că sufletul meu se înstrăina de ea (totdeauna cît trăisem împreună ghicea asta cu o precizie extraordinară şi lua imediat măsuri energice), că mă şi pomenii cu ea la vorbitor, chiar în acea perioadă de criză cînd gîndeam că n-o cunosc şi că nu mai pot repeta experiența cu Malilda; că iubesc adică o femeie care nu mai există. Cum să nu mai existe? Văzînd-o, şocul pe care îl resimții coborî foarte adînc în ființa mea şi aproape că mă paraliză, ca odinioară cînd Matilda îmi făcuse prima ei vizită. Era veselă, fericită şi avea aerul să spună că nu pățiserăm amîndoi nimic. Parcă înflorise între timp, chipul îi iradia intens de bucuria de a trăi şi mai ales de a iubi şi de a se şti iubită. Mă îmbrățişă ca în prima noastră noapte de dragoste cu brațele ei puternice de zidăriță şi nu-mi dădu drumul atît de mult timp pînă nu-i ghicii şi primii mesajul: "Ai văzut? îmi şoptea. Nu a fost mai bine că am făcut cum am spus eu? Eu sînt acum liberă, şi sînt aceeaşi, şi te

iubesc atît de tare încît pot să te aştept nu cîteva luni cîte mai ai de făcut, ci, ăhă, ani întregi... Nu ți-am spus, iubitul meu?! Sîntem legați pe viață, orice ni s-ar întîmpla! Vezi? Vezi?!"

Dar ea nu putea să-mi vadă fața mohorîtв! N-avea de unde să ştie că gîndeam: vremea acestor sugestii turburătoare. Suzy, a trecut; trăind numai prin ele am ajuns să omorîm un om şi apoi să ispăşim. Trebuie să-ți desvălui sufletul şi să vedem dacă într-adevăr sîntem legați pe viață, orice ni s-ar întîmpla! Ei, asta e, nu mai pot accepta pe acest "orice s-ar întîmpla". Cine ştie ce dracu ni se mai poate întîmpla dacă în loc de comunicare vom trăi pe sugestie, şi în loc să trăim bucuria sincerității să trăim pe infinite temeri, cu minciuna drept numitor comun...

"Ce e cu tine? zise ea apoi. Înțeleg, ți-e greu, dar mi-a spus avocatul că în curînd o să fii liber. Mai rabdă şi tu, că nu mai e mult..." Ne aşezarăm pe banca de lemn. Totuşi, Mircea o fi făcut el ceva pentru mine, fiindcă directorul penitenciarului mă ferise de aproape tot ceea ce e dur într-o detenție, şi tocmai el fusese acela care mă susținuse în acele comisii care decid dacă trebuie să se reducă pedeapsa unui condamnat. Nu e suficientă norma de muncă, contează tot atît de mult buna comportare, garanția că, odată liber, fostul deținut va deveni un cetățean complet reeducat. Acuma, de pildă, dăduse ordin să-mi primesc musafira într-o odăiță goală şi să stau cu ea oricît. "Ce uitucă mai sînt şi eu, zise Suzy, ți-am adus o mulțime de bunătăți!" Şi îmi întinse o plasă în care se vedea ghemuit un pachet uriaş. "Nu mi-e foame acum, zisei, doar dacă ai adus o sticlă de vin!" "Bineînțeles, cum puteam să uit o sticlă de vin?" "Ei, atunci scoate-o şi hai s-o bem. " "M-am gîndit la asta, răspunse, am adus şi-un pahar, dar..." Şi se uită cu teamă la uşă.

Îi explicai că puteam sta liniştiți multe ore, n-o să ne deranjeze nimeni. "De cît timp eşti tu liberă?" o întrebai apoi cu o bănuială disimulată, în timp ce desfăcusem totuşi pachetul şi începusem să înghit cu un apetit de lup din puiul rumen. "De vreo cinci-şase luni." Timpul de cînd ai ieşit dintr-un penitenciar nu e aproximativ, gîndii visător. De ce o fi mințind? E clar, a ieşit mult mai devreme şi vrea să diminueze, printr-o minciună sau prin sugestia unei date aproximative a ieşirii, gravitatea faptului că a lăsat să treacă atîta timp să se decidă să mă vadă. Să vină să mă vadă atît de tîrziu, asta constituie un non-sens: de ce dracu a mai venit? "Ai fost iar zidăriță trei luni?" o întrebai cu o plată bucurie că experiența ei de şantier îi prinsese bine. "Da, zise, şi toată lumea mă simpatiza acolo, vreau să spun cei liberi. Datorită mie au cîştigat şi ei de trei ori mai mult!" "Şi tu te-ai întors acasă!" "Nu-ți pare bine!?" încercă ea, ca altădată, să mă culpabilizeze. "Cum să nu!" "Vai de mine, exclamă, am uitat totuşi să aduc un tirbuşon." "Lasă, zisei, că o desfac eu!" "Cu ce? Şi atunci îi spusei cu ce, pronunțînd absent şi leneş numele popular al organului nostru procreativ. "Sper, zise, atunci, foarte decisă să nu se abată de la prerogativele pe care armele ei de seducție le cuceriseră pentru ea, că nu ți-ai însuşit şi nu te complaci într-o psihologie şi un vocabular de puşcăriaş ordinar.'' "Speră, zisei. Ştii care e salvarea celor învinşi?" (Parcă Vintilă, sau Bacaloglu, sau grasul Calistrat lansaseră aforismul pe care îl aveam în cap!) "Nu ştiu, zise Suzy, dar bănuiesc că îmi pregăteşti o nouă grosolănie. Nu sînt o învinsă, să-ți fie clar..."

Apucai sticla, o înfăşurai în fularul meu şi o izbii de cîteva ori de perete. Dopul țîşni. "Chiar, zisei, turnînd în pahar, nu eşti curioasă să afli care e salvarea celor învinşi?" "Ți-am spus, nu sînt curioasă fiindcă nu sînt învinsă." "O să mori, zisei eu atunci, fără să afli vreodată cate e salvarea celor învinşi."

"Bine, zise, nu vreau să mor pînă nu aflu care ar fi rodul reflexiilor tare adînci din închisoare."

Se posomorîse. Se uita într-o parte, prinsă parcă brusc de acea catalepsie psihică a ei din care nu ştiam niciodată cum s-o scot altfel, decît prin mijloace violente şi sincere. "Salvarea celor învinşi, zisei: nici o speranţă! Şi continuai violent, în timp ce umpleam iarăşi paharul. Şi acolo pe şantier ai găsit un nou dipsoman care s-a îndrăgostit de tine? Daaa! Şi imitai glasul ei cînd încerca să vorbească în numele plopilor şi al cîrciumioarei care populaseră la început lumea edenică a iubirii noastre, daaa, frumoasa zidăriţă, biata de ea, nu e liberă, au condamnat-o pe nedrept, dar iat-o cum munceşte cît trei ca să scape... Şi atunci ne vom căsători şi o s-o fac fericită, eu nu sînt dipsoman, sînt capsoman, dar asta n-o ştie nimeni. De-aia, după ce ai redevenit liberă, continuai cu modulaţiile naturale ale vocii mele, au trebuit să treacă cinci-şase luni (de fapt nouă!) ca să-ţi aminteşti de mine"" "Dacă nu încetezi, ieşi ea brusc din catalepsie, plec imediat!"

E neschimbată, gîndii şi în mod sigur intuiţia mea e exactă: a găsit pe altcineva, sau, şi mai bine spus, se gîndeşte la altcineva, chiar dacă acest altcineva nu există. Nu există *încă!* Dacă continui, va pleca, şi desigur definitiv. Continuai, fiindcă, îmi spuneam, dacă nici după ce prin nesinceritatea ei şi-a trimis iubitul la puşcărie, nu înţelege că numai sinceritatea mai poate salva ceea ce a fost frumos între noi şi să putem astfel să ne construim un viitor, înseamnă că ea va continua să-şi ascundă sufletul în care nu vrea să intru şi să dorească să-i inventez eu altul mai departe, iar dinspre al ei să-mi vină mereu noi surprize, desigur nu atît de catastrofice ca pierderea civică a libertăţii, dar pierderea afectivă a libertăţii mele ca bărbat, născut nu doar pentru a o inventa pe ea la nesfîrşit. Continuai deci, şi exprimai şi cu glas tare aceste gînduri, într-o formă însă, cum am spus, violentă, adică strigînd. "Bineînţeles că ai să-mi explici de ce ai venit să mă vezi atît de tîrziu şi o să-mi spui ceva tot atît de verosimil cît a fost de verosimilă explicaţia pe care mi-ai dat-o a doua zi la *Oraca* după ce descoperisem cu o seară înainte în albumul acela chipul tău înconjurat de şapte hăndrălăi. Te-am crezut fiindcă te iubeam foarte tare. Te iubesc şi acum la fel de tare, ba chiar mai mult, fiindcă mi-ai dăruit zile de fericire, dar nu te mai cred. Şi nu înţelegi cît de grav e acest lucru şi că după cele întîmplate trebuie să ne apropiem atît de tare unul de altul încît să devenim transparenţi şi tu să vezi prin mine şi eu să văd prin tine. Or, în loc de asta, cînd cu încerc să mă apropii de tine, în chiar clipa aceea tu te retragi. Aşa ai făcut tot timpul de cînd te-am cunoscut şi aşa vrei să faci şi de-aici înainte." Atunci ea rosti ca o sentinţă: "Aşa sînt."

Dar nu se ridică să plece, cum spusese.

XXI

Rămăsei mut în faţa acestei declaraţii oarbe în care erau concentrate ca într-un nucleu indestructibil acceptarea fără cenzură a ceea ce sîntem, trufia liniştită a unei vechi descoperiri că nu putem să fim cum nu sîntem şi că nici o aventură n-a putut şi nu va putea ispiti acest eu, bun sau rău, care constituie singura realitate a celui căruia îi e dat să parcurgă o viaţă, să accepte să lupte cu sine. La ce bun? Nu de-aia ne-am născut, ca să luptăm cu noi înşine, ci să trăim conform propriei noastre firi, bună sau rea. Nu pot să scot din mine ceva

şi să pun altceva. Transplantul se respinge de către imunitatea eului, chiar dacă acea parte din el care e bolnavă ar trebui înlăturată. Toţi sîntem, prin ceva din noi înşine, bolnavi, şi acest ceva nu e un organ care poate fi extirpat fără riscuri, ca un apendice.

Aşa era! "Da, zic, aşa eşti! Nu vrei să bei un pahar ca să nu te rătăceşti şi alături de mine în speranţe care nu se pot împlini. Atunci de ce dracului ai mai venit? exprimai rînjind această gîndire anterioară. Omul e o speranţă care nu se poate împlini! aşa gîndeşti. Crezi că te pot urma în această gîndire de care nici măcar nu eşti conştientă, dar te călăuzeşte?" "Faci ce vrei, zise foarte umilă, nu te înţeleg şi cred că n-ai dreptate în nimic din ceea ce îmi spui. Eşti surescitat şi înţeleg că îmi porţi pică de ceva (nu ,gîndii, simţi, că te-am judecat în lipsă şi te retragi fără curiozitate şi dorinţă să afli de ce te-am judecat şi să te aperi...), în timp ce eu m-am pregătit zăpăcită pentru clipa asta cînd aveam şă te revăd..." "O, da, exclamai, ce lungi sînt pregătirile tale!" "Sînt, îmi răspunse. Ce îţi puteam oferi dacă veneam mai devreme?" "Nimic, zisei, chipul tău, fiinţa ta, privirea ta, surîsul, glasul tău minunat de altădată, toate acestea n-au însemnat niciodată nimic!"

Se posomorî iarăşi, se uită într-o parte. "Da, îmi spuse, n-au însemnat nimic! Au însemnat pentru tine! Dar eu, cu cu ce m-am ales din partea ta?! Ai contemplat vreodată această întrebare?" "E adevărat, nu! strigai. Aiurea, am fost obsedat să descifrez enigma ta. Nu mi-ai dat răgaz să-ţi ofer comori ale fiinţei mele fabuloase. Comori fabuloase aveai numai tu, ce să zic, o căsătorie ascunsă, o dragoste indecisă, pe cine să iubeşti mai mult, pe un dipsoman foarte apropat de sufletul tău, dar foarte desagreabil prin violenţele lui, sau pe un individ scos din circulaţie, fost universitar şi eşuat la o oarecare *Oraca,* în funcţia de contabil... N-am dreptate în nimic din ceea ce îţi spun? continuai să strig. Ce bine ar fi! De ce n-ai cerut divorţul după ce ţi-ai dat seama, cum mi-ai spus atunci, că te-ai procopsit?"

Nu-mi răspunse. Se uita iarăşi într-o parte, de astă dată senină, însă cu o expresie care sugera că nu mai era acolo, adică chiar plecase, aşa cum spusese, şi numai pentru că era uitucă nu plecase şi fizic. Avui şi eu net senzaţia că vorbisem singur, iar întrebarea mea finală mi se păru de o naivitate lamentabilă. Doar stabilisem în mine însumi care era adevărul. Aşi fi vrut să nu fie aşa? Desigur, aşteptam de la ea o desvăluire, uitînd că ea desvăluiri nu făcea decît ca să spună o minciună (una singură fusese adevărată, cea din studenţia ei, în prima noastră noapte de dragoste, dar asta pentru că îi eram străin; generaţie bizară de fete care s-au golit de viaţă interioară, n-au secrete faţă de necunoscuţi), cînd i-am devenit apropiat a apucat-o regretul că s-a "procopsit", că, adică s-a pomenit că iubeşte. Dar nu atît de tare încît să se desvăluie şi să-mi spună în sfîrşit că nu e liberă şi să ceară chiar a doua zi divorţul. Dimpotrivă, i-a trimis dipsomanului un mesaj, să vină adică s-o ia, de ce altceva?

Deodată întoarse capul şi mă fixă îndelung şi avui net senzaţia că îmi ghicise gîndurile. "O să-ţi pară rău de tot ce mi-ai spus şi gîndeşti", îmi şopti cu vechea ei umilinţă şi în aceeaşi clipă un potop de lacrimi îi inundă obrajii, pe care şi-i şterse imediat cu o stranie disperare, ai fi zis furioasă că prin aceste lacrimi eu aşi fi putut ghici o desvăluire. Chiar şi ghicii: nu mă mai iubea, dar nu se aşteptase ca nici eu să n-o mai iubesc. Îi apăruse poate în suflet vechea şi secreta ei panică de fată că nu va fi iubită, la care se adăugaseră eşecul în căsătorie şi apoi o noua iubire care eşuase în puşcărie? Acum era liberă şi venise să-şi vadă iubitul şi iată cum o primise el!

"Bineînțeles, zisei, de astă dată aproape în şoaptă şi avui o bruscă tandrețe care mă copleşi, o să-mi pară rău. Bineînțeles, repetai, te iubesc şi sînt şi eu disperat că..." Nu-i spusei de ce sînt disperat, dar gîndul mi se formulă totuşi în minte... că am devenit străini. Într-o iubire, gîndii eu mai departe, sufletul se predă. Cine n-are curaj, poate înşela o vreme, ba chiar multă vreme, simulînd abandonul, dar într-o zi se *întîmplă* cera, nu chiar ceva catastrofic, cum ni s-a întîmplat nouă, ci ceva cu totul obişnuit, cum ar fi de pildă ca simulantul să se îndrăgostească deodată sincer şi total de cineva, şi atunci devine de o necruțare bestială, nu mai concepe nici măcar să i se ceară să renunțe, să zicem, la maniera în care o face, îşi distruge cu brutalitate familia, îşi părăseşte copiii... "Te iubesc, Suzy, dar mă tem că mă vei părăsi fără şovăire cînd din întîmplare te vei îndrăgosti simplu, fără efort, spontan şi tumultuos de un ins față de care nu mai trebuie să joci nici o comedie. Asta e consecința nesincerității: neîncrederea! Şi din neîncredere se naşte temerea că nu fericirea te aşteaptă în viitor, ci lovitura: o vei primi în mod sigur. Or, eu m-am săturat să primesc lovituri." "Îți repet, zise ea, faci cum vrei. Dar eu nu cred că e bine să iei hotărîri de unul singur." "Ai dreptate, murmurai surprins, şi valul de tandrețe pentru ea reveni. Da, repetai, ai dreptate. Nu voi lua hotărîri de unul singur."

Se ridică şi se pregăti de plecare. Îi ținui mantoul şi ea se răsuci apoi şi mă îmbrățişă şi clipe lungi ne chinuirăm chipurile, lipite strîns, ca şi cînd am fi vrut amîndoi să devenim o singură entitate şi sufletele să ni se contopească, cum se întîmplase cu adevărat în acea seară da revelion. Dar nu ne sărutarăm. Nu de sărutări duseserăm lipsă cît timp trăiserăm împreună.

XXII

Da, avusese dreptate, fusesem necruțător: nu trebuia să iau hotărîri de unul singur. Încît, după ce redevenii liber, continuarăm să trăim împreună, ca înainte, dar asta nu dură mult şi curînd ne despărțirăm definitiv. Am spus *ca înainte,* dar nu se mai putu ca înainte, fiindcă nu mai eram aceiaşi. Vraja, cum se zice, se spulberase, deşi noi încercarăm la început s-o reînviem. Ea însă, dorind să fie sinceră, cum înțelesese din învinuirile mele că nu fusese, zădărnici acea reînviere şi mă făcu să descopăr că eu iubisem pe nesincera aceea, care mă fermeca, şi nu pe sincera asta fără vocație: nu mai ştia să fie fascinantă. Sursa misterului unui suflet e insondabilă. Sinceritatea poate ameți mult mai tare decît falsul mister al minciunii, dar exercițiul seducției ei nu se făcuse pe sinceritate şi era prea tîrziu, adică era prea bătrînă acum ca să se schimbe. Iar să continui eu ca mai înainte nu se mai putea, nu mai aveam în fața mea o ingenuă ca atunci cînd o cunoscusem, ea nu mai putea simula perplexitatea, uimirea... Pe scurt, nu mai avea putere asupra mea... Întîlnirile noastre erau tot mai scurte, tot mai terne, tot mai rare.

Într-o zi îmi spuse cu un aer preocupat că a reuşit să obțină un paşaport, să plece în Italia, unde au chemat-o nişte rude. Rudele, adică, au reuşit să obțină acel paşaport. "Te mai întorci?", o întrebai. "Bineînțeles că mă întorc", protestă ea. Bineînțeles că mințea. Nu se mai întoarse...

Mi-am recitit acest lung manuscris şi, dincolo de ceea ce el conține, m-a uimit barbaria concretului, pe larg etalat, şi cu plăcere vizibilă, şi pe care nu l-am putut ocoli fiind încredințat că astfel m-aşi fi chinuit îndelung, fără să

obțin, spiritualmente, eliberarea totală a conştiinței mele de ceea ce am trăit. Am fost ispitit, o clipă, să-l arunc pe foc. Şi totuşi, mi-am spus, trebuie să-i dau drumul să meargă. Mulți dintre semenii mei au gîndit poate la fel, au jubilat ca şi mine, au suferit şi au fost fericiți în acelaşi fel. Mitul acesta al fericirii prin iubire, ai acestei iubiri descrise aici şi nu al iubirii aproapelui, n-a încetat şi nu va înceta să existe pe pămîntul nostru, să moară adică şi să renască perpetuu. Şi atîta timp cît aceste trepte urcate şi coborîte de mine vor mai fi urcate şi coborîte de nenumărați alții, această carte va mărturisi oricînd: ...dacă dragoste nu e, nimic nu e!...

FINE